

Rövid távú munkaerő-piaci előrejelzés – 2009

Budapest, 2009. február

Az MKIK Gazdaság- és Vállalkozáselemző Intézet olyan non-profit kutatóműhely, amely elsősorban alkalmazott közgazdasági kutatásokat folytat. Célja, hogy elméletileg és empirikusan megalapozott ismereteket és elemzéseket nyújtson a magyar gazdaság és a magyar vállalkozások helyzetét és kilátásait befolyásoló gazdasági és társadalmi folyamatokról.

MKIK GVI – Research Institute of Economics and Enterprises
Hungarian Chamber of Commerce and Industry

A kutatás a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara és az MKIK Gazdaság- és Vállalkozáselemző Intézet KHT. közötti megbízási szerződés, valamint a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara és a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet közötti FKA-KT-10/2008. számon nyilvántartott szerződés alapján készült.

A tanulmányt írták:

Várhalmi Zoltán (elemző, GVI)
Makó Ágnes (elemző, GVI)
Czibik Ágnes (elemző, GVI)

Kutatásvezető:

Tóth István János (tudományos főmunkatárs, MTA KTI,
ügyvezető igazgató, MKIK GVI)
e-mail: tothij@econ.core.hu
Internet: <http://econ.core.hu/~tothij>

A kézirat lezárva: 2009. február 27.

Cím: MKIK GVI
1034 Budapest, Bécsi út 126-128.
Tel: 235-0584
Fax: 235-0713
e-mail: gvi@gvi.hu
Internet: <http://www.gvi.hu>

Tartalom

Ábrák és táblázatok jegyzéke.....	5
Bevezetés	14
Összefoglaló.....	15
1. A felvételtől.....	22
1.1. A vizsgálat célja és háttere.....	22
1.2. Az adatgyűjtés és a minta jellemzői	24
2. Makrogazdasági helyzet.....	30
2.1. Makrogazdasági trendek	30
2.2. Nemzetközi áttekintés	43
2.3. A foglalkoztatottság hosszú távú alakulása.....	54
2.4. Az aktivitás alakulása	64
2.5. A munkanélküliség alakulásának jellegzetességei.....	66
2.6. Bruttó átlagkeresetek.....	71
2.7. A világgazdasági válság kialakulása és jelenlegi gazdasági előrejelzések	72
2.7.1. A válság egyes előzményei	72
2.7.2. A válság hatása a magyar gazdaságra	74
2.7.3. Gazdasági előrejelzések	75
3. A vállalkozások üzleti helyzete, foglalkoztatási tervei és várakozásai.....	83
3.1. Üzleti helyzet.....	83
3.2. Foglalkoztatás	92
3.3. Beruházás	98
3.3.1. Beruházási tervek.....	98
3.3.2. Beruházás-típusok és foglalkoztatási hatások.....	100
4. Termelés	105
4.1. Termelési szint	105
4.2. Kapacitás-kihasználtság.....	109
4.3. Rendelésállomány.....	113
5. Külföldi tulajdonú vállalkozások.....	116
5.1. A külföldi tulajdonú vállalkozások jellemzői	116
5.2. A külföldi tulajdonú cégek létszám-gazdálkodási tervei.....	118
6. A foglalkoztatás jellemzői	120

6.1. Részmunkaidős foglalkoztatás	120
6.2. Határozott időre szóló szerződések	137
6.3. Külföldi munkavállalók foglalkoztatása	142
6.4. Munkaerő-kölcsönzés	148
6.5. Pályakezdők foglalkoztatása	151
6.6. Start-kártyával foglalkoztatott pályakezdők	159
6.7. Foglalkoztatás alkalmi munkavállalói (AM) könyvvel	166
6.8. Tartós munkaerőhiány	169
7. A vállalatok képzési aktivitása	175
7.1. Munkavállalói képzés	175
7.2. Gyakorlati képzés	180
Melléletek	186
1. számú melléklet	187
2. számú melléklet	198

Ábrák és táblázatok jegyzéke

1.2.1. ábra: A 2005-ös, 2006-os, 2007-es és 2008-as felvételek során megkérdezett gazdasági szervezetek száma létszám-kategóriák szerint (N ₂₀₀₅ : 7231, N ₂₀₀₆ : 5981, N ₂₀₀₇ : 7185, N ₂₀₀₈ : 7224)	25
1.2.2. ábra: A 2005-ös, 2006-os, 2007-es és 2008-as felvételek során megkérdezett gazdasági szervezetek száma gazdasági ágak szerint (N ₂₀₀₅ : 7707, N ₂₀₀₆ : 5964, N ₂₀₀₇ : 7409, N ₂₀₀₈ : 7245)	26
1.2.3. ábra: A 2005-ös, 2006-os, 2007-es és 2008-as felvételek során megkérdezett gazdasági szervezetek száma külföldi tulajdon aránya szerint (N ₂₀₀₅ : 7138, N ₂₀₀₆ : 5361, N ₂₀₀₇ : 6703, N ₂₀₀₈ : 6877).....	27
1.2.4. ábra: A 2005-ös, 2006-os, 2007-es és 2008-as felvételek során megkérdezett gazdasági szervezetek száma exporthányad szerint (N ₂₀₀₅ : 7749, N ₂₀₀₆ : 5782, N ₂₀₀₇ : 6851, N ₂₀₀₈ : 6793)	28
1.2.5. ábra: A 2005-ös, 2006-os, 2007-es és 2008-as felvételek során megkérdezett gazdasági szervezetek száma régiók szerint (N ₂₀₀₅ : 7265, N ₂₀₀₆ : 6046, N ₂₀₀₇ : 7247, N ₂₀₀₈ : 7245)	29
2.1.1. ábra: A bruttó hazai termék (GDP) volumenindexei (%), szezonálisan és naptári hatással kiigazított, kiegyensúlyozott adatok, előző év azonos időszaka = 100,0% 1996 – 2008. IV. negyedév	31
2.1.2. ábra: A bruttó hazai termék (GDP) volumenindexei (%), szezonálisan és naptári hatással kiigazított, kiegyensúlyozott adatok, előző negyedév=100,0%; 1995. II. negyedév - 2008. IV. negyedév	31
2.1.3. ábra: A beruházások és a feldolgozóipari beruházások volumenének alakulása (volumenindex, az előző év azonos negyedéve=100%), 2003-2008. III. negyedév	32
2.1.4. ábra: A nemzetgazdasági beruházások volumenváltozása gazdasági ágak szerint (volumenindexek, az előző év=100%), 2003-2008. III. negyedév	34
2.1.5. ábra: Az ipari termelés és értékesítés volumenindexei (az előző év azonos időszaka=100%), 2003-2008.....	36
2.1.6. ábra: A külkereskedelmi termékforgalom alakulása (volumenindexek, az előző év azonos hónapja=100%), 2005-2008. október.....	36
2.1.7. ábra: A GDP volumenváltozása (előző év azonos időszaka=100%) és a foglalkoztatottak száma a 15-64 éves népességben (ezer fő), 2003 – 2008. IV. negyedév ...	37

2.1.8. ábra: A GKI konjunktúra-indexe és összetevői (fogyasztói bizalmi index és üzleti bizalmi index), 1996. jan.- 2009. jan.....	39
2.2.1. ábra: Az üzleti bizalom megítélése Németországban az iparban és a kereskedelemben az Ifo vállalati konjunktúra felmérése szerint (Ifo Business Climate Index for Trade and Industry in Germany, 2000=100%), 1991. jan. - 2009. jan.	44
2.2.2. ábra: Az üzleti bizalom megítélése az eurózónában, az Ifo világ gazdasági felmérése szerint (Ifo World Economic Climate for the Euro Area, 1995=100%), 1990. I. negyedév - 2009. I. negyedév.....	46
2.2.3. ábra: A németországi bruttó hazai termék (GDP) negyedéves volumenindexei, szezonálisan és naptári hatással kiigazított adatok (előző év azonos időszaka=100,0%), 2000 - 2009.....	48
2.2.4. ábra: A francia bruttó hazai termék (GDP) negyedéves volumenindexei, százalék (előző év azonos időszaka=100,0%), 1990-2009.....	50
2.2.5. ábra: Az üzleti bizalom megítélése Franciaországban az iparban az INSEE vállalati konjunktúra felvételei szerint (Indicateur synthétique du climat des affaires - industrie manufacturière, 100=hosszú távú átlag), 1976 március - 2009. január.....	51
2.3.1. ábra: Aktivitási arány, foglalkoztatási ráta és munkanélküliségi ráta a 15-64 éves népességben (százalék), 1999-2008. III. negyedév.....	55
2.3.2. ábra: A foglalkoztatottak száma és a foglalkoztatási ráta a 15–64 éves népességben, 1992-2008.....	56
2.3.3. ábra: Az alkalmazásban állók létszáma a versenyszférában és a közszférában (előző év azonos időszaka = 100%), 2003-2008. III. negyedév.....	58
2.3.4. ábra: Az alkalmazásban állók létszáma gazdasági ágak szerint a közszférában (az előző év azonos időszaka = 100%), 2003-2008. III. negyedév.....	59
2.3.5. ábra: Az alkalmazásban állók létszáma gazdasági ágak szerint a versenyszférában (az előző év azonos időszaka = 100%), 2003-2008. III. negyedév.....	60
2.3.6. ábra: Foglalkoztatási ráta régiók szerint, a 15-74 éves népesség százalékában, 2000-2008.....	61
2.3.7. ábra: A részmunkaidőben foglalkoztatottak aránya és a foglalkoztatási ráta közötti kapcsolat, 2008. III. negyedév (százalék).....	63
2.4.1. ábra: Aktivitási ráta az Európai Unióban, 2005, 2006, 2007 és 2008 III. negyedévében (a 15-64 éves népesség százalékában).....	65
2.5.1. táblázat: A munkanélküliségi ráta alakulása korcsoportonként, százalék, 1998-2008 .	66
2.5.1. ábra: A munkanélküliségi ráta alakulása negyedévenként (százalék), 2003-2008.....	67

2.5.2. ábra: A munkanélküliek száma legmagasabb iskolai végzettségük szerint (ezer fő), 1998-2008. III. negyedév.....	68
2.5.3. ábra: Munkanélküliek megoszlása a munkakeresés időtartama szerint (százalék), 1998-2008	69
2.5.4. ábra: Munkanélküliek megoszlása a munkakeresés időtartama szerint (ezer fő), 2003-2008	70
2.6.1. ábra: Az alkalmazásban állók havi bruttó átlagkeresete a versenyszférában és a költségvetésben (az előző év azonos időszaka = 100%), 2001-2008	71
2.7.3.1. ábra: A Dow Jones tőzsdeindex napi záró értékei, 2007. február - 2009. február	75
2.7.3.2. ábra: Az Amerikai Egyesült Államok ipari termelésének volumenindexei, szezonálisan kiigazított negyedéves adatok, 1987-2008	76
2.7.3.3. ábra: A bruttó hazai termék (GDP) volumenindexe az Amerikai Egyesült Államokban, százalék, 1947-2008	77
2.7.3.4. ábra: A Philadelphia Fed-index alakulása, 2001-2009	78
2.7.3.5. ábra: A New York-i Fed-index alakulása, 2001-2009	79
2.7.3.6. ábra: A bruttó hazai termék (GDP) volumenindexe az Európai Unió egyes tagállamaiban, százalék, 2008. IV. negyedév	81
2.7.3.7. ábra: Az ipari termelés volumenindexe az Európai Unió tagállamaiban, százalék, 2008. december	82
3.1.1. ábra: Konjunktúra és bizonytalansági index, 2005-2008 (egyenleg, százalék)	84
3.1.2. ábra: Az üzleti helyzet alakulása, 2005-2008 (egyenleg, százalék)	85
3.1.3. ábra: Az üzleti bizalom mutatói, 2005-2008 (egyenleg, százalék).....	86
3.1.4. ábra: Az üzleti helyzet alakulása régiók szerint, 2008	87
3.1.5. ábra: Az üzleti helyzet alakulása a külföldi tulajdon aránya szerint, 2005-2008	88
3.1.6. ábra: A jelenlegi és a várható üzleti helyzet a vállalkozások nagysága szerint, 2005-2008 (egyenleg, százalék)	89
3.1.7. ábra: Az üzleti helyzet alakulása az export aránya szerint, 2005-2008	90
3.1.8. ábra: Az üzleti helyzet alakulása gazdasági ágak szerint, 2008.....	91
3.2.1. ábra: A foglalkoztatottak becsült aggregált létszáma (átlagos statisztikai állományi létszám) gazdasági ágak szerint (ezer fő), 2006-2008 (N ₂₀₀₆ : 5740, N ₂₀₀₇ :7069, N ₂₀₀₈ :7065) 92	
3.2.3. ábra: A cégek megoszlása a várható foglalkoztatási döntéseik szerint 2006-2009, százalék (N ₂₀₀₅ : 3348, N ₂₀₀₆ : 6038, N ₂₀₀₇ : 6794, N ₂₀₀₈ : 6730).....	93
3.2.4. ábra: Becsült munkahelyteremtés és - rombolás régióként 2007-2009 (N ₂₀₀₆ : 5740, N ₂₀₀₇ : 7069, N ₂₀₀₈ : 7065)	94

3.2.5. ábra: Becsült munkahelyteremtés és -rombolás létszám-kategóriák szerint, 2006-2009 (N ₂₀₀₈ : 6637).....	95
3.2.6. ábra: Becsült munkahelyteremtés és -rombolás a külföldi tulajdon aránya szerint, 2007-2009 (N ₂₀₀₈ : 6138).....	96
3.2.7. ábra: Becsült munkahelyteremtés és -rombolás gazdasági ágak szerint, 2007–2009 (N ₂₀₀₈ : 6617).....	97
3.3.1.1. ábra: A beruházási aktivitás várható alakulása a cégek mérete szerint, 2006-2009 (N ₂₀₀₅ : 3575, N ₂₀₀₆ : 5601, N ₂₀₀₇ : 6308, N ₂₀₀₈ : 6301).....	98
3.3.2.1. ábra: Végrehajtott és tervezett beruházások, 2006-2009, százalék (N ₂₀₀₆ : 5995, N ₂₀₀₇ : 6691, N ₂₀₀₈ : 7039, 6352)	100
3.3.2.2. ábra: Végrehajtott beruházások gazdasági ágak szerint, 2008, százalék (N ₂₀₀₈ : 3712)	101
3.3.2.3. ábra: Tervezett beruházások gazdasági ágak szerint, 2009, százalék (N ₂₀₀₈ : 3495)	102
3.3.2.4. ábra: Végrehajtott beruházás és létszám kapcsolata, 2008, százalék (N ₂₀₀₈ : 6983).....	103
3.3.2.5. ábra: Tervezett beruházás és létszám kapcsolata, 2009, százalék (N ₂₀₀₈ : 6993) ...	104
4.1.1. ábra: A termelési szint alakulása a cégek mérete szerint, 2005-2008 (N ₂₀₀₅ : 6588, N ₂₀₀₆ : 5668, N ₂₀₀₇ : 6468, N ₂₀₀₈ : 6914, 6025).....	106
4.1.2. ábra: A termelési szint alakulása a külföldi tulajdon aránya szerint, 2005-2008 (N ₂₀₀₅ : 6588, N ₂₀₀₆ : 5668, N ₂₀₀₇ : 6468, N ₂₀₀₈ : 6914, 6025).....	107
4.1.3. ábra: A termelési szint alakulása az export aránya szerint, 2005-2008 (N ₂₀₀₅ : 6588, N ₂₀₀₆ : 5668, N ₂₀₀₇ : 6468, N ₂₀₀₈ : 6914, 6025).....	108
4.2.1. ábra: Átlagos kapacitás-kihasználtság régióként, 2005-2008, százalék (N ₂₀₀₅ : 5861, N ₂₀₀₆ : 5668, N ₂₀₀₇ : 6400, N ₂₀₀₈ : 6843).....	109
4.2.2. ábra: Átlagos kapacitás-kihasználtság a vállalkozások nagysága szerint, 2005-2008, százalék (N ₂₀₀₅ : 5861, N ₂₀₀₆ : 5668, N ₂₀₀₇ : 6400, N ₂₀₀₈ : 6823).....	110
4.2.3. ábra: Átlagos kapacitás-kihasználtság a külföldi tulajdon aránya szerint, 2005-2008, százalék (N ₂₀₀₅ : 5783, N ₂₀₀₆ : 5021, N ₂₀₀₇ : 5986, N ₂₀₀₈ : 6522).....	111
4.2.4. ábra: Átlagos kapacitás-kihasználtság az export aránya szerint, 2005-2008, százalék (N ₂₀₀₅ : 5624, N ₂₀₀₆ : 5403, N ₂₀₀₇ : 6053, N ₂₀₀₈ : 6432).....	112
4.3.1. ábra: Rendelésállomány változása a cégek mérete szerint, 2005-2008 (N ₂₀₀₅ : 6818, N ₂₀₀₆ : 5767, N ₂₀₀₇ : 6848, N ₂₀₀₈ : 6889).....	113
4.3.2. ábra: Rendelésállomány változása a külföldi tulajdon aránya szerint, 2005-2008 (N ₂₀₀₅ : 6731, N ₂₀₀₆ : 5157, N ₂₀₀₇ : 6384, N ₂₀₀₈ : 6585).....	114

4.3.3. ábra: Rendelésállomány változása az export aránya szerint, 2005-2008 (N ₂₀₀₅ : 6577, N ₂₀₀₆ : 5503, N ₂₀₀₇ : 6426, N ₂₀₀₈ : 6488).....	115
5.1.1. ábra: A külföldi tulajdonhányaddal rendelkező vállalkozások aránya a mintában régiók szerint, 2008, százalék (N ₂₀₀₈ : 6850).....	116
5.1.2. ábra: A külföldi tulajdonhányaddal rendelkező vállalkozások aránya a mintában a vállalkozás mérete szerint, 2008, százalék (N ₂₀₀₈ : 6850).....	117
5.2.1. ábra: A statisztikai állományi létszám várható változása, 2007-2008, százalék (N ₂₀₀₆ : 4923, N ₂₀₀₇ : 5965, N ₂₀₀₈ : 6129).....	118
5.2.1. táblázat: A külföldi és hazai érdekeltségű cégek néhány gazdálkodási mutatója, 2008 (N ₂₀₀₈ : 6371, 6407, 6437, 5630, 5898, 6548).....	119
6.1.1. ábra: A nem teljes munkaidőben foglalkoztatottak az összes 15–74 éves foglalkoztatott arányában, 2000-2008, százalék.....	121
6.1.2. ábra: A nem teljes munkaidőben foglalkoztatottak az összes 15–74 éves foglalkoztatott arányában, negyedéves adatok, százalék, 2000-2008.....	121
6.1.1. táblázat: A teljes és nem teljes munkaidőben foglalkoztatottak száma, 2000-2008, ezer fő.....	122
6.1.2. táblázat: A teljes és nem teljes munkaidőben foglalkoztatottak száma a versenyszférában gazdasági áganként, 2008. január-szeptember, ezer fő.....	123
6.1.3. ábra: A teljes és nem teljes munkaidőben alkalmazásban állók létszámváltozása, az előző év azonos időszaka = 100, 2008. január-szeptember.....	124
6.1.4. ábra: Részmunkaidőben foglalkoztatottak az összes 15–64 éves foglalkoztatott arányában az Európai Unióban, 2008. III. negyedév, százalék.....	125
6.1.5. ábra: Részmunkaidőben foglalkoztatottak az összes 15–64 éves foglalkoztatott arányában az Európai Unió egyes tagállamaiban, 2000-2008. III. negyedév, százalék.....	126
6.1.6. ábra: A nem teljes munkaidőben dolgozók az összes dolgozó arányában, 2004-2008, százalék (N ₂₀₀₅ : 8040, N ₂₀₀₆ : 6132, N ₂₀₀₇ : 7449, N ₂₀₀₈ : 6663).....	127
6.1.7. ábra: A nem teljes munkaidős alkalmazottat foglalkoztató cégek aránya régiók szerint, 2008, százalék (N ₂₀₀₈ : 6661).....	128
6.1.8. ábra: A nem teljes munkaidős alkalmazottat foglalkoztató cégek aránya gazdasági ágak szerint, 2008, százalék (N ₂₀₀₈ : 6661).....	129
6.1.9. ábra: A nem teljes munkaidős alkalmazottat foglalkoztató cégek aránya létszám-kategóriák szerint, 2008, százalék (N ₂₀₀₈ : 6661).....	130
6.1.10. ábra: A nem teljes munkaidős alkalmazottat foglalkoztató cégek aránya a külföldi tulajdonhányad szerint, 2008, százalék (N ₂₀₀₈ : 6661).....	131

6.1.11. ábra: A nem teljes munkaidős alkalmazottat foglalkoztató cégek aránya exporthányad szerint, 2008, százalék (N ₂₀₀₈ : 6661).....	132
6.1.12. ábra: A nem teljes munkaidőben foglalkoztatottak száma régiók szerint, 2008, fő (N ₂₀₀₈ : 6661).....	133
6.1.13. ábra: A nem teljes munkaidőben foglalkoztatottak száma gazdasági ágak szerint, 2008, fő (N ₂₀₀₈ : 6661).....	134
6.1.14. ábra: A nem teljes munkaidőben foglalkoztatottak száma létszám-kategóriák szerint, 2008, fő (N ₂₀₀₈ : 6661).....	135
6.1.15. ábra: A nem teljes munkaidőben foglalkoztatottak száma exporthányad szerint, 2008, fő (N ₂₀₀₇ : 6661).....	136
6.2.1. táblázat: Azon cégek aránya, ahol van határozott idejű szerződéssel foglalkoztatott munkavállaló, régióként és létszám-kategóriánként százalék, (N ₂₀₀₇ : 7349, N ₂₀₀₈ : 7201) ..	137
6.2.1. ábra: Azon cégek régiókénti aránya, ahol alkalmaznak határozott idejű szerződéssel munkavállalót, 2006-2008, százalék (N ₂₀₀₇ : 7168, N ₂₀₀₈ : 7201) ..	138
6.2.2. ábra: Azon cégek aránya gazdasági ágak szerint, ahol alkalmaznak határozott idejű szerződéssel munkavállalót, 2006-2008, százalék (N ₂₀₀₆ : 4709, N ₂₀₀₇ : 7140, N ₂₀₀₈ : 7201)..	139
6.2.3. ábra: Azon cégek aránya a külföldi tulajdon aránya szerint, ahol alkalmaznak határozott idejű szerződéssel munkavállalót, 2006-2008, százalék (N ₂₀₀₆ : 4344, N ₂₀₀₇ : 6568, N ₂₀₀₈ : 7201) ..	140
6.2.4. ábra: Azon cégek aránya az exportarány szerint, ahol alkalmaznak határozott idejű szerződéssel munkavállalót, 2006-2008, százalék (N ₂₀₀₆ : 4611, N ₂₀₀₇ : 6597, N ₂₀₀₈ : 7201)..	141
6.3.1. táblázat: A külföldi állampolgárságú munkavállalókat foglalkoztató cégek aránya létszám-kategóriák és régiók szerint, 2006-2008, százalék (N ₂₀₀₆ : 4888, N ₂₀₀₇ : 7186, N ₂₀₀₈ : 7244) ..	143
6.3.1. ábra: A külföldi állampolgárságú munkavállalókat foglalkoztató cégek aránya régiók szerint, 2006-2008, százalék (N ₂₀₀₆ : 4903, N ₂₀₀₇ : 7241, N ₂₀₀₈ : 7244).....	144
6.3.2. ábra: A külföldi állampolgárságú munkavállalókat foglalkoztató cégek aránya gazdasági ágak szerint, 2006-2008, százalék (N ₂₀₀₆ : 4784, N ₂₀₀₇ : 7214, N ₂₀₀₈ : 7244) ..	145
6.3.3. ábra: A külföldi állampolgárságú munkavállalókat foglalkoztató cégek aránya a külföldi tulajdon aránya szerint, 2006-2008, százalék (N ₂₀₀₆ : 4454, N ₂₀₀₇ : 6636, N ₂₀₀₈ : 6850).....	146
6.3.4. ábra: A külföldi állampolgárságú munkavállalókat foglalkoztató cégek aránya az exporthányad szerint, 2006-2008, százalék (N ₂₀₀₆ : 4714, N ₂₀₀₇ : 6664, N ₂₀₀₈ : 6718) ..	147
6.4.1. táblázat: A kölcsönzött munkavállalókat foglalkoztató cégek aránya létszám-kategóriák és régiók szerint, 2006-2008, százalék (N ₂₀₀₆ : 5092, N ₂₀₀₇ : 7120, N ₂₀₀₈ : 6642) ..	148

6.4.1. ábra: A kölcsönzött munkavállalókat foglalkoztató cégek aránya gazdasági ágak szerint, 2006-2008, százalék (N ₂₀₀₆ : 5009, N ₂₀₀₇ : 7150, N ₂₀₀₈ : 6661).....	149
6.4.2. ábra: A kölcsönzött munkavállalókat foglalkoztató cégek aránya a külföldi tulajdon aránya szerint, 2006-2008 százalék (N ₂₀₀₆ : 4668, N ₂₀₀₇ : 6593, N ₂₀₀₈ : 6334).....	150
6.4.3. ábra: A kölcsönzött munkavállalókat foglalkoztató cégek aránya az exporthányad szerint, 2006-2008, százalék (N ₂₀₀₆ : 4935, N ₂₀₀₇ : 6619, N ₂₀₀₈ : 6204).....	151
6.5.1. ábra: Pályakezdőket alkalmazó, illetve felvenni tervező cégek aránya a 2006. és a 2007. évi adatfelvétel szerint, 2005-2007, százalék (N ₂₀₀₆ : 6028, N ₂₀₀₇ : 6708, N ₂₀₀₈ : 7214, 6267).....	152
6.5.1. táblázat: Pályakezdők felvételét tervező és nem tervező cégek aránya aszerint, hogy 2007-ben vettek-e fel pályakezdőt, vagy nem, százalék (N ₂₀₀₈ : 6240).....	153
6.5.2. táblázat: A pályakezdőket 2007/2008-ban felvevő, illetve 2008/2009-ben felvenni tervező cégek aránya gazdasági ágak szerint, százalék (N ₂₀₀₇ : 6684, N ₂₀₀₈ : 7213, 6266)...	154
6.5.2. ábra: Pályakezdőket 2009-ben felvenni tervező cégek aránya cégméret szerint, százalék (N ₂₀₀₈ : 6248).....	155
6.5.3. ábra: Pályakezdőket 2009-ben felvenni tervező cégek aránya a külföldi tulajdon aránya szerint, százalék (N ₂₀₀₈ : 5969).....	156
6.5.4. ábra: Pályakezdőket 2009-ben felvenni tervező cégek aránya az exporthányad szerint, százalék (N ₂₀₀₈ : 5899).....	157
6.5.5. ábra: Felvett pályakezdők megoszlása állománycsoport szerint, 2006-2008, százalék (N ₂₀₀₆ : 1485, N ₂₀₀₇ : 2476, N ₂₀₀₈ : 1299, 1589, 1288, 1374).....	158
6.6.1. ábra: START-kártyával rendelkező munkavállalókat foglalkoztató cégek aránya cégméret szerint, 2006-2008, százalék (N ₂₀₀₆ : 5988, N ₂₀₀₇ : 7155, N ₂₀₀₈ : 7190).....	160
6.6.2. ábra: START- kártyával rendelkező munkavállalókat foglalkoztató cégek aránya gazdasági ágak szerint, 2006-2008, százalék (N ₂₀₀₆ : 5891, N ₂₀₀₇ : 7184, N ₂₀₀₈ : 7210).....	161
6.6.3. ábra: START- kártyával rendelkező munkavállalókat foglalkoztató cégek aránya a külföldi tulajdonhányad szerint, 2006-2008, százalék (N ₂₀₀₆ : 5325, N ₂₀₀₇ : 6607, N ₂₀₀₈ : 6819).....	162
6.6.4. ábra: START- kártyával rendelkező munkavállalókat foglalkoztató cégek aránya az exporthányad szerint, 2006-2008, százalék (N ₂₀₀₆ : 5700, N ₂₀₀₇ : 6644, N ₂₀₀₈ : 6687).....	163
6.6.5. ábra: START- kártyával rendelkező munkavállalókat foglalkoztató cégek aránya régiók szerint, 2006-2008, százalék (N ₂₀₀₆ : 6038, N ₂₀₀₇ : 7209, N ₂₀₀₈ : 7210).....	164
6.6.6. ábra: Azon cégek aránya, amelyek 2009-re az adott csoportba tartozó START-kártyás munkavállaló felvételét tervezik, százalék (N ₂₀₀₈ : 1257).....	165

6.7.1. ábra: Alkalmi munkavállalói könyvvvel foglalkoztató cégek aránya a külföldi tulajdonhányad szerint, 2006-2008, százalék (N ₂₀₀₆ : 5319, N ₂₀₀₇ : 6600, N ₂₀₀₈ : 6820).....	166
6.7.2. ábra: Alkalmi munkavállalói könyvvvel foglalkoztató cégek aránya régiók szerint, 2006-2008, százalék (N ₂₀₀₆ : 6031, N ₂₀₀₇ : 7198, N ₂₀₀₈ : 7213).....	167
6.7.3. ábra: Alkalmi munkavállalói könyvvvel foglalkoztató cégek aránya gazdasági ágak szerint, 2006-2008, százalék (N ₂₀₀₆ : 5886, N ₂₀₀₇ : 7177, N ₂₀₀₈ : 7213).....	168
6.8.1. ábra: Tartós munkaerőhiányt jelző cégek aránya cégméret szerint, 2005-2008, százalék (N ₂₀₀₅ : 3760, N ₂₀₀₆ : 5981, N ₂₀₀₇ : 7170, N ₂₀₀₈ : 7210).....	170
6.8.2. ábra: Tartós munkaerőhiányt jelző cégek aránya külföldi tulajdonhányad szerint, 2005-2008, százalék (N ₂₀₀₅ : 3717, N ₂₀₀₆ : 5319, N ₂₀₀₇ : 6624, N ₂₀₀₈ : 6824).....	171
6.8.3. ábra: Tartós munkaerőhiányt jelző cégek aránya exportarány szerint, 2005-2008, százalék (N ₂₀₀₅ : 3761, N ₂₀₀₆ : 5693, N ₂₀₀₇ : 6650, N ₂₀₀₈ : 6695).....	172
6.8.4. ábra: Tartós munkaerőhiányt jelző cégek aránya gazdasági ágak szerint, 2005-2008, százalék (N ₂₀₀₅ : 3760, N ₂₀₀₆ : 5884, N ₂₀₀₇ : 7201, N ₂₀₀₈ : 7220).....	173
6.8.5. ábra: Tartós munkaerőhiányt jelző cégek aránya régiók szerint, 2005-2008, százalék (N ₂₀₀₅ : 3759, N ₂₀₀₆ : 6033, N ₂₀₀₇ : 7228, N ₂₀₀₈ : 7218).....	174
7.1.1. ábra: A munkavállalói képzést nyújtó cégek aránya létszám-kategóriák szerint, 2006-2008, százalék (N ₂₀₀₆ : 5990, N ₂₀₀₇ : 7161, N ₂₀₀₈ : 7181).....	175
7.1.2. ábra: A munkavállalói képzést nyújtó cégek aránya a külföldi tulajdonhányad szerint, 2006-2008, százalék (N ₂₀₀₆ : 5327, N ₂₀₀₇ : 6616, N ₂₀₀₈ : 6812)	176
7.1.3. ábra: A munkavállalói képzést nyújtó cégek aránya gazdasági ágak szerint, 2006-2008, százalék (N ₂₀₀₆ : 5892, N ₂₀₀₇ : 7192, N ₂₀₀₈ : 7204).....	177
7.1.4. ábra: A munkavállalói képzést nyújtó cégek aránya az exporthányad szerint, 2006-2008, százalék (N ₂₀₀₆ : 5703, N ₂₀₀₇ : 6641, N ₂₀₀₈ : 6686).....	178
7.1.5. ábra: A munkavállalói képzést nyújtó cégek aránya régiók szerint, 2006-2008, százalék (N ₂₀₀₆ : 6041, N ₂₀₀₇ : 7216, N ₂₀₀₈ : 7204)	179
7.2.1. ábra: A gyakorlati képzést nyújtó cégek aránya létszám-kategóriák szerint, 2006-2008, százalék, (N ₂₀₀₆ : 5960, N ₂₀₀₇ : 7142, N ₂₀₀₈ : 7177).....	180
7.2.2. ábra: A gyakorlati képzést nyújtó cégek aránya a külföldi tulajdonhányad szerint, 2006-2008, százalék (N ₂₀₀₆ : 5296, N ₂₀₀₇ : 6594, N ₂₀₀₈ : 6813).....	181
7.2.3. ábra: A gyakorlati képzést nyújtó cégek aránya gazdasági ágak szerint, 2006-2008, százalék (N ₂₀₀₆ : 5864, N ₂₀₀₇ : 7168, N ₂₀₀₈ : 7196).....	182
7.2.4. ábra: A gyakorlati képzést nyújtó cégek aránya az exporthányad szerint, 2006-2008, százalék (N ₂₀₀₆ : 5674, N ₂₀₀₇ : 6620, N ₂₀₀₈ : 6680).....	183

7.2.5. ábra: A gyakorlati képzést nyújtó cégek aránya régiók szerint, 2006-2008, százalék (N ₂₀₀₆ : 6010, N ₂₀₀₇ : 7196, N ₂₀₀₈ : 7197)	184
7.2.1. táblázat: Azon cégek aránya, amelyeknél a képzési ráfordítás meghaladja, ill. nem haladja meg a szakképzési hozzájárulás összegét, aszerint, hogy a cég folytatott-e gyakorlati képzést, 2007-2008, százalék (N ₂₀₀₇ : 5537, N ₂₀₀₈ : 5982)	185

Bevezetés

2008 őszén negyedik alkalommal került sor a Szociális és Munkaügyi Minisztérium, az Állami Foglalkoztatási Szolgálat és az MKIK Gazdaság- és Vállalkozáselemző Intézet (GVI) közös adatfelvételére, amely a versenyszektor rövid távú gazdasági és munkaerő-piaci kilátásait mutatja be. A kutatás kis-, közepes- és nagyvállalatokat egyaránt tartalmazó és az egész versenyszektort lefedő, nagy mintán alapul, amelynek köszönhetően ez a vizsgálat a legkiterjedtebb a magyarországi munkaerőpiacra és konjunktúrára vonatkozó vállalati adatfelvételek között. A kutatás leghangsúlyosabb része a versenyszektor munkaerő-gazdálkodása, tehát a létszámnak és a munkaerő összetételének alakulása és rövid távú előrejelzése. Az eredmények 2007-től szabadon hozzáférhetők az interneten keresztül, mivel a GVI kezdeményezésére elindult a „Magyar Munkaerőpiaci Prognózis” internetes felület (<http://mmpp.hu>), amelynek segítségével a felvétel adatai online módon lekérdezhetők és lementhetők.

A kutatás a benne részt vevő együttműködő partnerek reményei szerint kettős célt szolgál. Egyrészt a döntéshozók és gazdaságelemzők számára támpontot nyújthat a lokális munkaerőpiacokkal kapcsolatos becslésekhez, előrejelzésekhez. A négy éve zajló és a jövőben folytatódó vizsgálat nem csak keresztmetszeti, hanem idősoros adatelemzésekhez is megfelelő háttéranyagot biztosít. A kutatást természetesen lehet kiegészíteni a jövőben követéses vizsgálatokkal, amelyekben szerepet a különböző iskolai végzettségű munkavállalók munkaerő-piaci életpályájának tanulmányozása is szerepet kaphat. A vizsgálati eredmények másrészt a munkaerőpiac szereplői számára is hasznosak lehetnek. A kellő mennyiségű és minőségű információval rendelkező munkaadók és munkavállalók pontosabb képet alkothatnak a munkaerőpiacról, és a lehetséges következményekkel számolva megalapozottabb döntéseket tudnak hozni. Így hosszú távon a kereslet és kínálat hatékonyabb összehangolása a munkaerőpiac jobb működéséhez vezet.

Összefoglaló

Makrogazdasági helyzet

Gazdasági növekedés: Magyarországon a költségvetési egyensúly helyreállítására irányuló kormányzati intézkedések hatására már 2006 harmadik negyedévében mérséklődni kezdett a gazdaság növekedési üteme, visszaestek a beruházások, és megugrott az infláció. 2007-ben a kiadáscsökkentő kormányzati intézkedések hatására tovább folytatódott a makrogazdasági mutatók romlása. A bruttó hazai termék (GDP) mindössze 0,3%-kal emelkedett 2007 első negyedévében (2006 utolsó negyedévéhez képest), a második negyedév pedig 0,1%-os GDP-emelkedéssel recesszió-közeli állapotot valószínűsített. A harmadik negyedévben enyhén gyorsult a növekedés, amit a negyedik negyedévben ismét visszaesés követett: a GDP alig észrevehetően, 0,1%-kal emelkedett. A 2007-es év folyamán összesen 1,3%-kal növekedett a GDP volumene. A 2007 végi mélypont után 2008 első negyedévében gyorsabb növekedésnek indult a gazdaság, de ez csak az év közepéig tartott: a világgazdasági válság Magyarországot is elérte, és ez visszavetette a kedvező folyamatot. 2008 harmadik negyedévében már csak 1%-kal növekedett, a negyedik negyedévben pedig (előzetes adatok szerint) 2%-kal csökkent a bruttó hazai termék. 2008 harmadik negyedévében a nemzetgazdasági beruházások volumene – az előzetes számítások alapján – 2,3%-kal csökkent az előző év azonos időszakához viszonyítva. 2008 második felében az ipar növekedési üteme is csökkent, amely az utóbbi években a gazdasági növekedés legnagyobb hajtóerejének számított. A gazdasági válság a külkereskedelmi egyenleg évek óta javuló tendenciáját is megtörte: novemberben az ipari export az exportkereslet drasztikus visszaesése következtében 14,3%-kal csökkent az előző év azonos időszakához képest.

A Magyarország legfőbb exportpiacának számító Németországról elmondható, hogy a gazdasági válság erősen vissza fogja vetni gazdaságának teljesítményét. A szakértői prognózis a német bruttó hazai termék éves átlagban 2,2%-os visszaesését valószínűsíti 2009-re. 2008 második felében az eurózóna egészében romlott az üzleti bizalom, és elérte eddigi történetének legalacsonyabb szintjét, aminek háttérében a jelenlegi üzleti helyzet kedvezőtlen megítélése áll. A 2009-es évre vonatkozó inflációs várakozások átlagosan 1,6%-ot mutatnak az eurózónában, amely meghaladja az Európai Központi Bank inflációs célkitűzését.

Foglalkoztatottság: Magyarországon 2008-ban a foglalkoztatottsági ráta és az aktivitási arány is romlott. A foglalkoztatottsági ráta 0,6 százalékponttal esett vissza (és az adatok a foglalkoztatottak számát tekintve is jelentős csökkenést mutatnak), az aktivitási ráta pedig 2008 első három negyedévében 0,4 százalékponttal volt alacsonyabb, mint egy évvel korábban. 2008 folyamán a munkanélküliség is nőtt: a második negyedéves munkanélküliségi ráta (8%) 1997 óta a legmagasabb érték. 2008-ban a költségvetésben alkalmazottak számának csökkenése lassult, a versenyszféra alkalmazotti létszáma pedig stagnált. Uniós viszonylatban a magyar munkaerőpiacon nem tekinthető elterjedtnek az atipikus formákban történő foglalkoztatás, amely tendencia különösen igaz a részmunkaidős foglalkoztatásra. Magyarországon 2008 harmadik negyedévében a foglalkoztatottaknak csak 4,4%-a volt részmunkaidős alkalmazásban.

Aktivitás: 2008 első három negyedévében a magyar aktivitási ráta 0,4 százalékponttal volt alacsonyabb, mint egy évvel korábban. E mögött a munkanélküliségi ráta 7,8%-ra való emelkedése és a foglalkoztatási arány 0,6 százalékponttal történő mérséklődése áll. Uniós viszonylatban nagyon kedvezőtlen képet fest hazánkról a hagyományosan alacsony aktivitási ráta: az Európai Unió tagországai között 62,1%-os aktivitási rátájával Magyarország a sereghajtók között szerepel az Eurostat által felállított rangsorban.

Munkanélküliség: A magyarországi munkanélküliségi ráta 2007 második negyedévében viszonylag gyors növekedésnek indult, és 2008 második negyedévében elérte a 8%-ot, amely 1997 óta a legmagasabb negyedéves érték. Kisebbs csökkenés után 2008 második felében ismét növekedett a ráta, a negyedik negyedévben újfent elérve a 8%-ot. Ezzel a munkanélküliségi ráta éves átlaga a 2007-es 7,35%-ról 7,8%-ra emelkedett 2008-ban. A magyar munkanélküliségi ráta az Eurostat adatai szerint 2007-ben először múlta felül az Európai Unió átlagos, 2004 óta csökkenő rátáját, és 2008 első három negyedéve folyamán ez a különbség tovább növekedett. 2007 és 2008 között minden korcsoportban növekedett, vagy stagnált a munkanélküliségi ráta. Magyarországon a munkanélküliség kedvezőtlen ismérve a munkakeresés viszonylag hosszú átlagos időtartama: 2003 óta folyamatosan emelkedik a másfél évnél is hosszabb ideje munkát keresők aránya, és 2008-ban elérte az összes munkanélküli 31,8%-át.

A vállalkozások üzleti helyzete és várakozásai

Üzleti helyzet: A megkérdezett vállalkozások alapvetően kielégítőnek ítélik meg jelenlegi üzleti helyzetüket, és pesszimistán tekintenek a jövőbe. A cégek 19%-a jelzett rossz üzleti helyzetet, és 27%-uk számít annak romlására. Az elmúlt négy évben most először fordult elő, hogy több vállalat valószínűsíti üzleti helyzetének romlását, mint javulását. A döntően hazai piacra termelő, a tisztán hazai tulajdonban lévő és a kisebb méretű vállalatok üzleti kilátásai rosszabbak, mint másoké. A 2009 első féléves várakozásokat tekintve a pénzügyi szektor tekinthető a legkevésbé pesszimistának – e vállalati körön belül 39%-os az üzleti helyzet javulásában bízók aránya. Általánosságban elmondható, hogy a mezőgazdaság, a feldolgozóipar, az építőipar, a kereskedelem, az idegenforgalom, a szállítás és raktározás területén tevékenykedő vállalatok körében érezhető leginkább hatását a gazdasági válság. A szállítás, raktározás és az építőipar várakozásai a leginkább kedvezőtlenek: előbbieket 34%-a, utóbbiak 32%-a prognosztizálja üzleti helyzetének romlását.

Foglalkoztatás: A vállalatvezetők 2008 végén megfogalmazott szándékai a munkaerő-kereslet jelentős csökkenését vetítik előre 2009-ben. A 2008 második félévében megfogalmazott várakozások azonban (még) nem utalnak széleskörű elbocsátási szándéokra, a munkanélküliség radikális növekedésére: mindössze két százalékponttal, a 2007-es 9%-ról 11%-ra nőtt az elbocsátást tervező cégek aránya, miközben esett a foglalkoztatást bővítőké (24%-ról 20%-ra). A válaszadó cégek 2009-re vonatkozó foglalkoztatási terveit aggregálva és a versenyszektor egészére kivetítve közel 8 ezer fős foglalkoztatás-bővülést kapunk. Ugyanez a szám 2007-re vonatkoztatva 29 ezer fő, 2008-ra vonatkoztatva pedig 28 ezer fő volt.

Beruházás: A megkérdezett vállalkozások körében 2009 első félévében a beruházási kedv stagnálására lehet számítani: míg a cégek 21%-a tervezi növelni beruházási aktivitását, 18%-uk csökkenteni tervezi azt. A 2007-es, 2008 első félévére megfogalmazott prognózisok ennél némileg kedvezőbb képet mutattak. A beruházásokat növelni tervező cégek aránya 2 százalékponttal magasabb, a csökkentést tervezőké viszont 4 százalékponttal alacsonyabb volt. Általánosságban elmondható, hogy a nagyobb létszámú munkaerőt foglalkoztató, jobb tőkehasznosítással rendelkező vállalkozások lényegesen nagyobb arányban tervezik növelni beruházási aktivitásukat, mint a kisebb cégek.

Termelés

Termelési szint: A vállalkozások üzleti helyzete mellett a termelés szintje is kedvezőtlen képet mutat: 2008 harmadik negyedében az előző év azonos időszakához viszonyítva a vállalatok 31%-a számolt be csökkenésről és 25%-a növekedésről. A jövőbeli kilátások sem a legkedvezőbbek: a vállalatok 29%-a valószínűsíti, hogy 2009 első félévében 2008 első félévéhez viszonyítva termelési (szolgáltatási) volumene csökkenni fog, míg növekedésre a vállalatok 21%-a számít. Ezek az adatok egészében nagyarányú termelés visszaesést valószínűsítenek.

Kapacitás-kihasználtság: A kapacitás-kihasználtság átlagos szintje 2008-ban 83% volt, ami másfél százalékpontos javulást jelent 2007-hez képest – ez várhatóan 2009-ben csökken majd erőteljesebben. A korábbi évekhez hasonlóan a 2008-as adatfelvétel is megerősíti, hogy a nagyobb létszámot foglalkoztató cégeknél hatékonyabb a rendelkezésre álló kapacitás hasznosítása. A 250 főnél többet foglalkoztató cégeknél az átlagos kapacitáskihasználtság 89%-os, míg a mikro cégeknél 79%-os volt.

Rendelésállomány: A gazdasági válság hatása a rendelésállományra vonatkozó véleményekben is megnyilvánul: a 2007-es felvételben mondotthoz képest csökkent a magas rendelésállománnyal rendelkező cégek aránya (22%-ról 16%-ra), és ezzel párhuzamosan nőtt az alacsony rendelésállományt érzékelőké (17%-ról 21%-ra). Ez az eredmény (azaz a rendelésállományra vonatkozó egyenlegmutató, 5%-os értéke a rendelések erőteljes várható csökkenésére mutatnak).

Külföldi tulajdonú vállalkozások

A megkérdezett vállalkozások 88%-a tisztán hazai, 8%-a pedig kizárólag külföldi tulajdonban van. A külföldi vállalatok körében jelentősen csökkent a statisztikai állomány növekedésével számoló vállalatok aránya – az egyenlegmutató 19 százalékponttal alacsonyabb, mint tavaly – bár még így is jelentősebb létszámfelvétellel számolnak, mint a tisztán hazai tulajdonban lévő vállalatok. Több korábbi felvételünk eredményei mutatják, hogy a külföldi tulajdonú cégek nem csak létszám-, hanem egyéb gazdálkodási mutatóikat tekintve is felülmúlják hazai társaikat. Ebben az esetben is azt találtuk, hogy a külföldi kézben levő vállalkozások magasabb kapacitáskihasználtsággal, rendelésállománnyal, termelési szinttel és beruházási kedvvel, valamint kedvezőbb üzleti helyzettel jellemezhetők, mint a magyar tulajdonú cégek.

2007 óta jelentősen csökkent azonban a magas rendelésállományt jelző külföldi cégek aránya (20 százalékponttal), a növekvő beruházást jelző külföldi vállalatok aránya (13 százalékponttal), a növekvő termelési szintet jelző külföldi vállalatok aránya (18 százalékponttal), és az üzleti helyzetüket jónak ítéelő külföldi vállalatok aránya (18 százalékponttal).

A foglalkoztatás jellemzői

Részmunkaidős foglalkoztatás: Magyarországon a nem teljes munkaidőben, illetve részmunkaidőben foglalkoztatott munkavállalóknak az összes foglalkoztatotton belüli aránya meglehetősen alacsony. Ez a foglalkoztatás-bővülés komoly akadályát jelenti, és a magyar munkaerőpiac merevségéről árulkodik. 2008 szeptemberében a részmunkaidős foglalkoztatottak aránya közel 6% volt – ez az arány lényegében megfelel a tavalyi értéknek.

Határozott időre szóló szerződések: 2008-ban a vállalatok 26%-a alkalmazott határozott munkaszerződéssel munkavállalókat – ez az arány lényegében megfelel a tavalyi értéknek. Emellett fontos hangsúlyozni, hogy a 250 főnél nagyobb vállalatok esetében ez az arány egy év alatt 9 százalékponttal emelkedett.

Külföldi munkavállalók foglalkoztatása: A külföldi munkavállalók alkalmazására irányuló igényeknek az elmúlt években tapasztalt növekvő tendenciája 2007-ben megtörni látszott, 2008-ban azonban kis mértékben ismét növekedni kezdett. 2004-ben a megkérdezett cégek 18%-a foglalkoztatott külföldi munkaerőt, 2005-ben 20%-uk, 2006-ban szintén 20%-uk, 2007-ben 16%-uk, 2008-ban pedig ez az arány 18%-ra emelkedett. A jövő évi előrejelzés kismértékű növekedést mutat: a cégek 18,4%-a tervezi külföldi munkavállalók foglalkoztatását. A külföldiek foglalkoztatására az egyes szakmákat jellemző hazai munkaerőhiány mellett a növekvő bérszínvonal is ösztönzőleg hat. A versenyszektorban foglalkoztatottak között az adatfelvétel szerint 2005-ben 3,2%-ot, 2006-ban 2,4%-ot, 2007-ben 2,1%-ot, 2008-ban pedig 1,9%-ot tett ki a külföldi munkavállalók aránya.

Munkaerő-kölcsönzés: A megkérdezett vállalkozások 7%-a említette, hogy alkalmaz kölcsönzés keretében igénybe vett munkaerőt. Az érintett cégeknél a kölcsönzött létszám a statisztikai állományi létszámhoz viszonyítva magas, 12%-os arányt képvisel. (A teljes versenyszektorra vetített arány azonban még mindig csak 3,5%-ot tesz ki.) A 2009-re vonatkozó előrejelzések szerint csökkenni fog a munkaerő-kölcsönzés súlya: a kölcsönzött munkaerőt foglalkoztató vállalatok 16%-a tervezi növelni és 20%-a tervezi csökkenteni a kölcsönzött munkaerő létszámát.

Pályakezdők foglalkoztatása: 2008-ban a cégek nagyobb aránya vett fel pályakezdőt, mint amennyi vállalat ezt az előző évi adatfelvétel során jelezte – ami a pályakezdők iránti növekvő keresletre utal. (A tavalyi felvétel során a cégek 28%-a tervezte, hogy 2008-ban pályakezdőt vesz fel, ezzel szemben a tényadatokat rögzítő 2008-as adatfelvétel szerint a vállalkozások ennél lényegesen magasabb aránya, 35%-uk vett fel pályakezdő fiatalot ebben az évben). A jövő évre vonatkozó felvételi szándékok az előző évi várakozásokhoz képest visszafogottabbá váltak. A cégek 23%-a tervezi, hogy 2009-ben pályakezdőt vesz fel. A pályakezdők alkalmazására irányuló szándékok elsősorban a nagyvállalati szektorban meghatározóak.

START-kártyával történő foglalkoztatás: A megkérdezett vállalkozások közel 27%-a foglalkoztatott 2008-ban START kártyával rendelkező fiatalot (tavaly ez az arány még csak 23% volt.) START kártyával rendelkező fiatalokat leggyakrabban a szállítás és távközlés ágazatba tartozó vállalkozások vettek fel (35%). A döntően exportáló, valamint a tisztán

külföldi tulajdonban lévő cégek az átlagosnál nagyobb gyakorisággal alkalmaztak START kártyával rendelkező pályakezdőt, 44 illetve 42%-ukra volt jellemző ez.

Foglalkoztatás alkalmi munkavállalói (AM) könyvvel: Jelentős szerepet játszik a foglalkoztatásban az egyszerűsített közteherviselést biztosító AM-könyv. A felvétel alapján a cégek viszonylag magas aránya, 29%-a alkalmaz munkavállalókat alkalmi munkavállalói könyvvel (2007-ban 23% volt ez az arány). A régiók szerinti bontásból az tűnik ki, hogy az alkalmi munkavállalói könyvnek különösen azokban a régiókban volt nagy sikere, ahol viszonylag nagy a munkanélküliség és alacsony az aktivitási ráta (Dél-Dunántúl, Dél-Alföld, Észak-Alföld, Észak-Magyarország). A munkavállalókat alkalmi munkavállalói könyvvel alkalmazó cégek arányát gazdasági ágak szerint vizsgálva látható, hogy ez az arány minden vizsgált évben az idegenforgalomban a legmagasabb (2008-ban 59%), amit a mezőgazdaság követ 49%-os aránnyal. A magas aránymutatók a két gazdasági ág aktivitását befolyásoló szezonális hatásokkal magyarázhatóak.

Tartós munkaerőhiány: Nemzetgazdasági szinten a gazdasági szervezetek túlnyomó részének hosszabb távon nem okoz nehézséget a munkaerő-igény kielégítése. A cégek 14%-a azonban azt jelezte, hogy tartós munkaerőhiánnyal küzd. Ez a jelenség némileg gyengült 2007-hez képest - az egy évvel korábbi adatfelvétel során a cégek 15%-a jelzett munkaerőhiányt. Ágazati szinten a munkaerő-ellátottságot jelentős mértékű szóródás jellemzi. Az egyes nemzetgazdasági ágak közül átlag feletti mértékben szembesül tartós munkaerő-gondokkal – a tavalyi évhez hasonlóan – a feldolgozóipar, a szállítás és távközlés, valamint az építőipar (a cégek 19%-a, 19%-a és 17%-a jelezte ezt). A többi ágazatban az átlagosnál kevésbé érvényesül a munkaerőhiány.

A vállalatok képzési aktivitása

Az elmúlt évekhez hasonlóan saját munkavállalóinak képzéséről a cégek 32%-a gondoskodott 2008-ban. Ez az aránymutató a cég méretével együtt meredeken nő. A legfeljebb 9 fős mikrovállalkozásoknak mindössze 13%-a képzési alkalmazottait, a legalább 250 főt foglalkoztató nagyvállalatoknak pedig 77%-a.

1. A felvételről

1.1. A vizsgálat célja és háttere

2008. szeptember 22. és november 14. között negyedik alkalommal került sor a Szociális és Munkaügyi Minisztérium és az MKIK Gazdaság- és Vállalkozáselemző Intézet (GVI) közös kutatására, a versenyszektor rövid távú gazdasági kilátásait előrejelző és munkaerő-piaci döntéseit megalapozó vállalati empirikus vizsgálatra. A 2008-as adatfelvételen több mint 7000 cég vezetője került megkérdezésre, azaz e vizsgálat a legkiterjedtebb a magyarországi munkaerőpiacot és konjunktúrát vizsgáló vállalati adatfelvételek között.

Jelen felvétel egyaránt épít az Állami Foglalkoztatási Szolgálat és jogelődjei keretében 1991 óta félévente, majd évente végzett, rövid távú munkaerő-piaci prognózis tapasztalataira és a GVI 1998 óta folyó konjunktúra-vizsgálatainak eredményeire. Leghangsúlyosabb eleme és központi célja a versenyszektor munkaerő-gazdálkodásának megfigyelése, ezen belül a tervezett elbocsátások és létszámfelvételek nagyságának, összetételének elemzése, valamint előrejelzése.

Az egységes adatfelvételre alapuló kutatási program létrejöttében fontos mozzanatot jelentett annak felismerése, hogy a versenyszektort a korábbiaknál jobban reprezentáló adatfelvétel és pontosabb előrejelzést adó módszer csak a kamarák és az állam együttműködésében, vagyis a területi kamarák szakértői hálózatán és az Állami Foglalkoztatási Szolgálat (ÁFSZ) intézményi, szakértői bázisán keresztül valósítható meg.

2007-től a vizsgálat adatai mindenki számára szabadon hozzáférhetők az interneten keresztül. A GVI kezdeményezésére ugyanis 2007-ben elindult a felvétel adatait online módon elérhetővé tevő internetes felület, a „Magyar Munkaerőpiaci Prognózis”, amely segítségével a <http://mmpp.hu> oldalon az érdeklődők kiválaszthatják a felvétel egy-egy kérdését, és tetszőleges kombinációkban indíthatnak erre vonatkozóan lekérdezéseket, a kapott eredményeket pedig saját gépeikre menthetik. Az eredmények ilyen formában és tartalommal megvalósuló közzététele nemcsak az elemzők, a döntéshozók érdeklődését elégítheti ki, hanem a munkaerőpiac szereplőit (munkát keresők, pályakezdők, szakképző intézmények, vállalkozások) is. Az MMPP-ből kapott eredmények a helyi és az országos

munkaerőpiacokra vonatkozó más információk mellett hozzásegíthetik a felhasználókat ahhoz, hogy a korábbinál megalapozottabb döntéseket hozzanak a szakmaválasztás, álláskeresés, vagy állások meghirdetése során.

1.2. Az adatgyűjtés és a minta jellemzői

2005-ben még külön-külön folytattuk le az adatfelvételeket harmonizált módszerek és kérdőívek segítségével úgy, hogy a két felvétel eredményeit egymással összekapcsolhatóvá tettük, és együtt és külön-külön is elemeztük. 2006 óta viszont már egységes módszertani keretben, az MKIK GVI irányításával kerül sor az adatfelvételre. Ennek során különösen nagy gondot fordítottunk a kérdezők betanítására, a személyes kikérdezéses technika követelményeinek betartására, a lekérdezés, valamint az adatfelvétel egészének kontrolljára. A kérdőív viszonylag nagy terjedelmét úgy korrigáltuk, hogy két részre bontottuk azt: egy főleg reáladatokat tartalmazó, a cégek által kitöltendő részre és egy, a gazdasági döntések hátterét vizsgáló, attitűdkérdéseket tartalmazó, valamint a várakozásokra vonatkozó és kizárólag személyes lekérdezéssel kitöltendő részre.

Az adatgyűjtés most is területi alapon szerveződött, és az Állami Foglalkoztatási Szolgálat országos hálózatára, valamint a Gazdaság- és Vállalkozáselemző Intézet országos kérdezői hálózatára épült. Az adatok feldolgozása, kiértékelése és elemzése négy szinten (munkaügyi vonzaskörzeti, megyei, regionális és országos) valósult meg. Jelen kötet az országos szintű információ-feldolgozást tartalmazza.

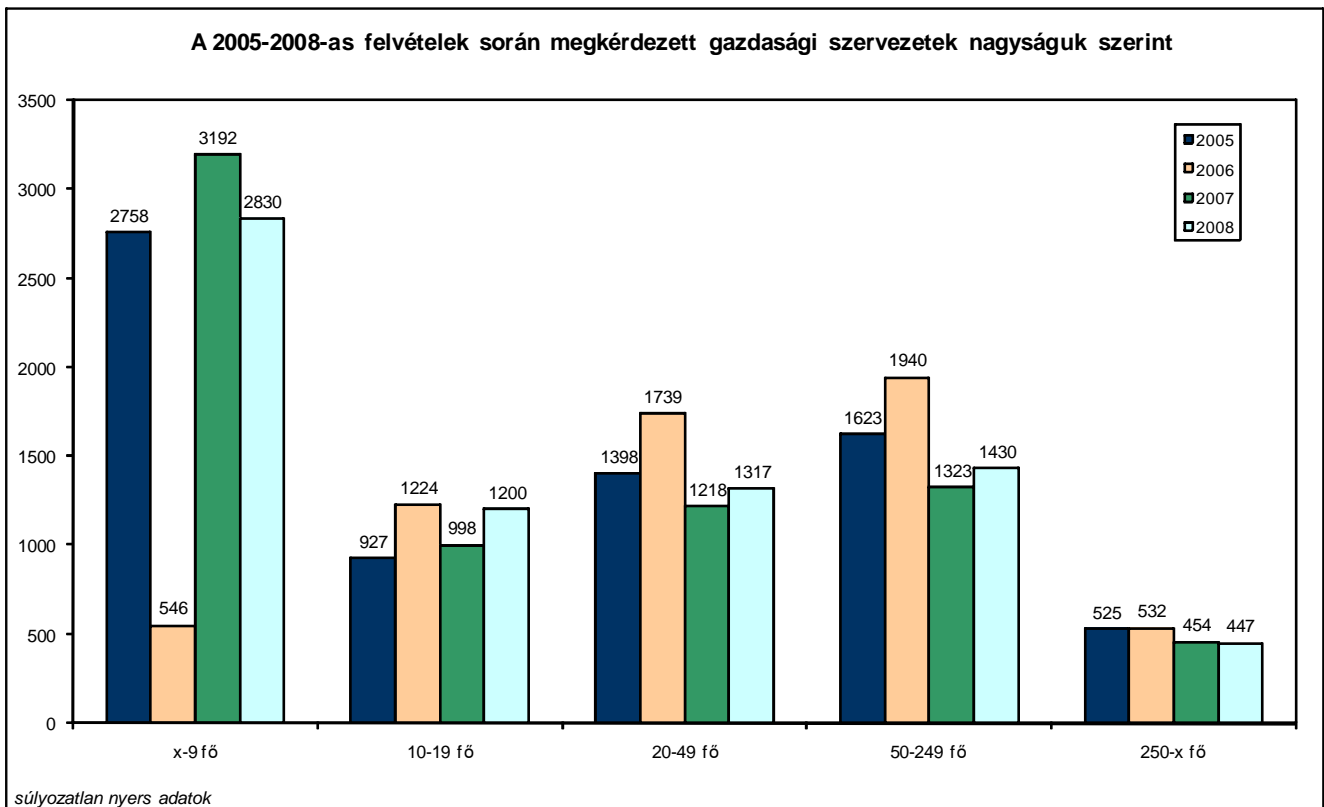
A közös SZMM-GVI adatfelvétel a legnagyobb minta-elemszámú a hazai munkaerő-piaci előrejelzéssel és a vállalatok üzleti kilátásaival foglalkozó kutatások között. A megkérdezett cégek és vállalkozások aggregált foglalkoztatotti létszáma a versenyszektorban 2005-ben megközelítette a 610 ezer főt, a 2006-os, második adatfelvétel során a 650 ezer főt, 2007-ben az 560 ezer főt, 2008-ban pedig az 530 ezer főt, amely utóbbi a nemzetgazdaságban alkalmazásban levők közel egyötödét reprezentálja. Ez a különösen kiterjedt minta miközben minden eddiginél nagyobb érvényességű előrejelzések lehetőségét hordozza, lehetővé teszi azt is, hogy behatóbban és eredményesebben vizsgálhassuk az egyes cégcsoportok üzleti kilátásaiban megmutatkozó különbségeket.

A megkérdezett vállalkozások között egyaránt szerepelnek kisvállalkozások és több mint 250 főt foglalkoztató nagy cégek. A magyar konjunktúra-vizsgálatokra egyébként jellemző torzítás – a külföldi többségi tulajdonban levő cégeknek a ténylegesnél jóval alacsonyabb aránya – nem jellemzi ezt a felvételt, mivel a megkérdezett több mint 7000 cégen belül 10%-ot meghaladó volt a többségében külföldi tulajdonban levő cégek aránya.

Az adatok érvényességéhez és pontosságához hozzájárul, hogy a tényadatok önálló kitöltéssel, a várakozások pedig a személyes kikérdezés módszerével kerültek felmérésre. Minden esetben a vállalkozás tulajdonosa vagy a felsővezetés egy tagja válaszolt a feltett kérdésekre. A 2005-ös vizsgálat során 8040 céget mértünk fel, 2006-ban 6132-t, 2007-ben 7449-et, 2008-ban pedig 7406 vállalkozást kerestek fel a kérdezők.

A felvételek cégnagyság szerinti összetételét az 1.2.1. ábrán láthatjuk. 2008-ban valamivel kevesebb mikrovállalkozás szerepelt a mintában, mint a megelőző évben, és ugyanez volt igaz a legnagyobb vállalkozások tekintetében is. A többi, alkalmazotti létszám szerint képzett csoportot tekintve némileg magasabb volt 2008-ban a mintaelemszám, mint 2007-ben.

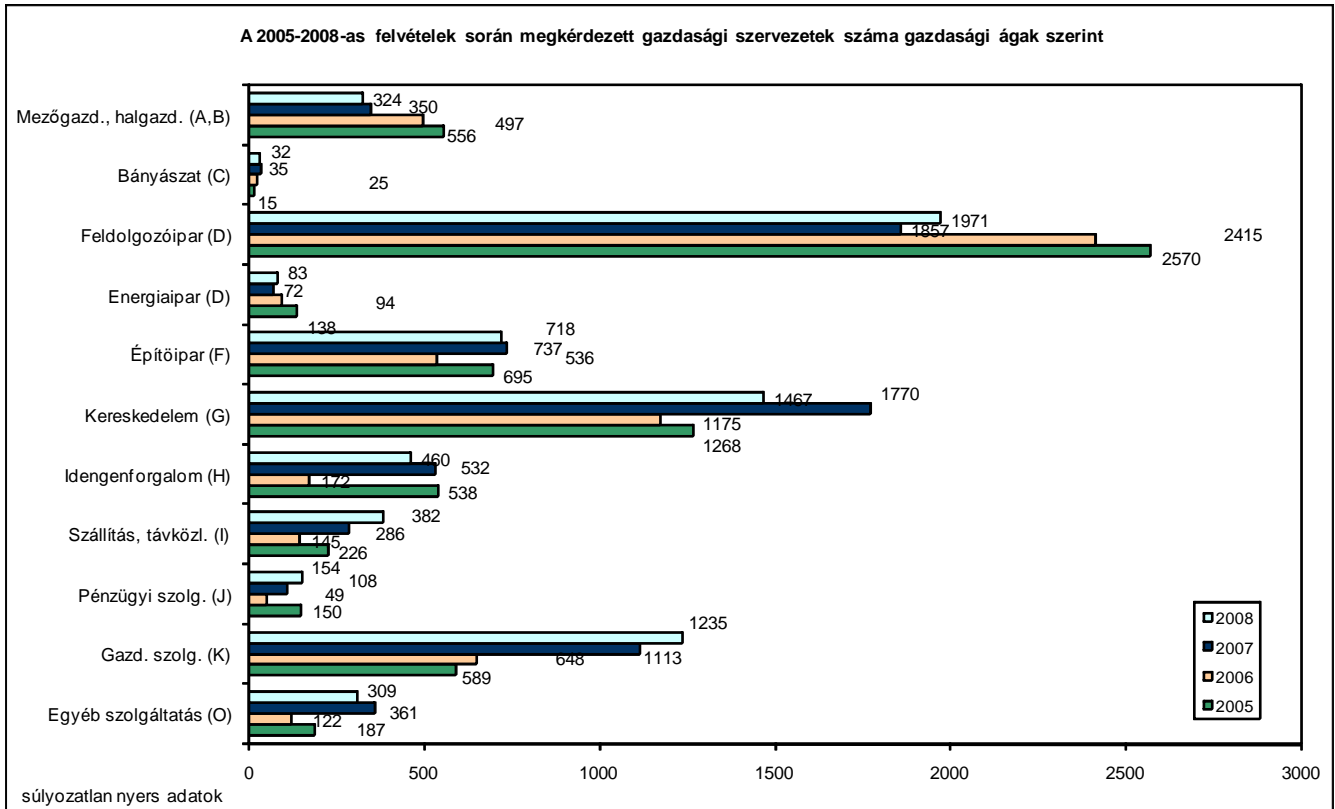
1.2.1. ábra: A 2005-ös, 2006-os, 2007-es és 2008-as felvételek során megkérdezett gazdasági szervezetek száma létszám-kategóriák szerint (N_{2005} : 7231, N_{2006} : 5981, N_{2007} : 7185, N_{2008} : 7224)

Forrás: SZMM-GVI adatfelvételek

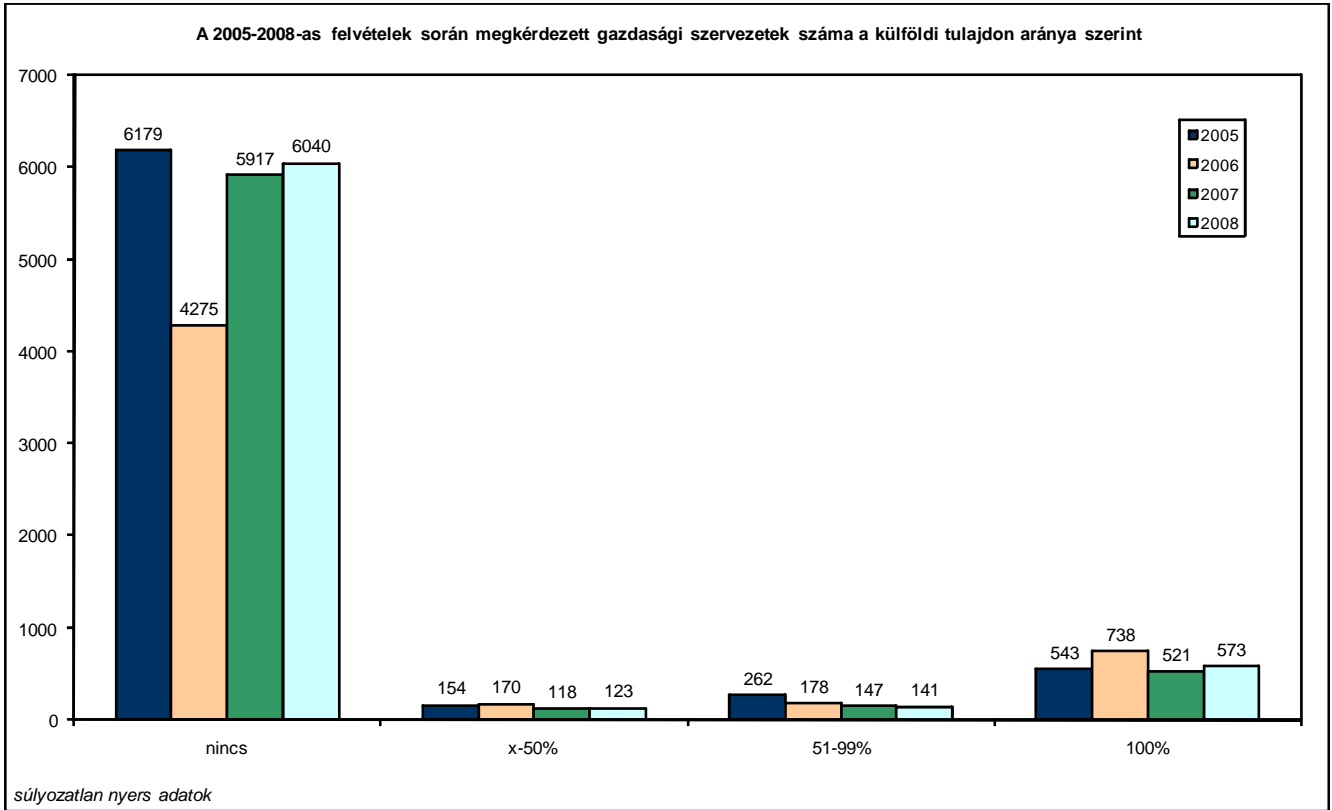
Az alábbi ábrákon a mintában szereplő vállalkozások gazdasági ágak (1.2.2. ábra), a külföldi tulajdon aránya (1.2.3. ábra), az exporthányad (1.2.4. ábra), valamint régiók (1.2.5. ábra) szerinti összetételét láthatjuk (az ábrákon súlyozatlan adatok szerepelnek).

1.2.2. ábra: A 2005-ös, 2006-os, 2007-es és 2008-as felvételek során megkérdezett gazdasági szervezetek száma gazdasági ágak szerint (N_{2005} : 7707, N_{2006} : 5964, N_{2007} : 7409, N_{2008} : 7245)

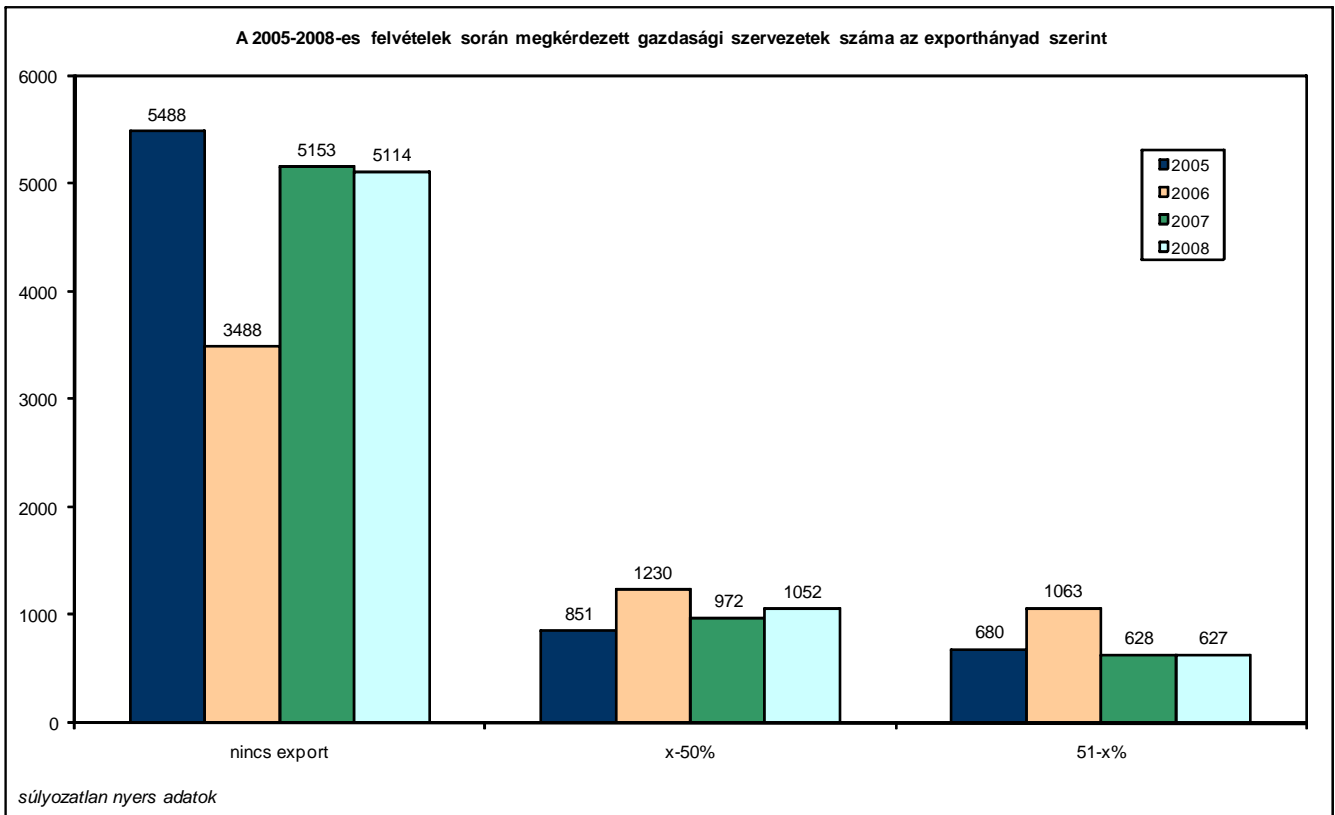
Forrás: SZMM-GVI adatfelvételek

1.2.3. ábra: A 2005-ös, 2006-os, 2007-es és 2008-as felvételek során megkérdezett gazdasági szervezetek száma külföldi tulajdon aránya szerint (N_{2005} : 7138, N_{2006} : 5361, N_{2007} : 6703 N_{2008} : 6877)

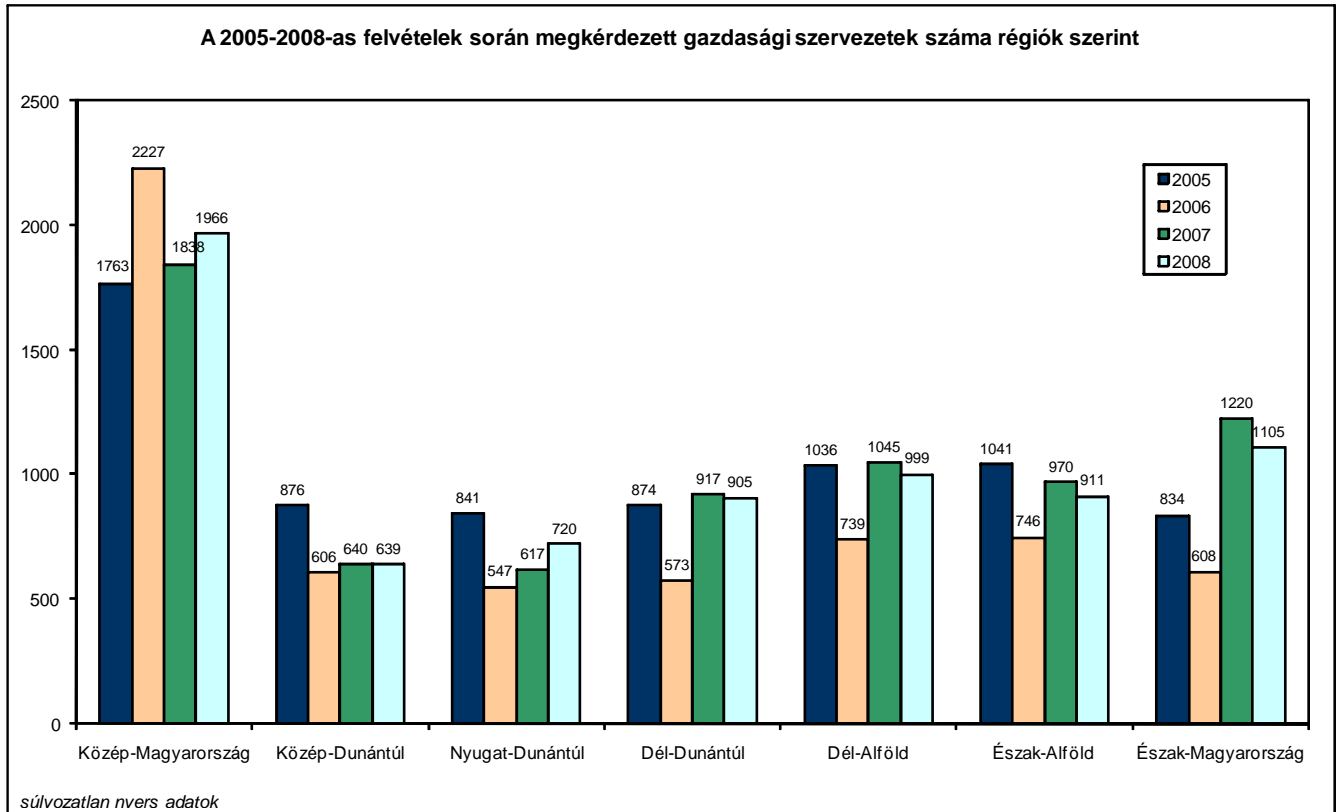
Forrás: SZMM-GVI adatfelvételek

1.2.4. ábra: A 2005-ös, 2006-os, 2007-es és 2008-as felvételek során megkérdezett gazdasági szervezetek száma exporthányad szerint (N_{2005} : 7749, N_{2006} : 5782, N_{2007} : 6851, N_{2008} : 6793)

Forrás: SZMM-GVI adatfelvételek

1.2.5. ábra: A 2005-ös, 2006-os, 2007-es és 2008-as felvételek során megkérdezett gazdasági szervezetek száma régiók szerint (N_{2005} : 7265, N_{2006} : 6046, N_{2007} : 7247, N_{2008} : 7245)

Forrás: SZMM-GVI adatfelvételek

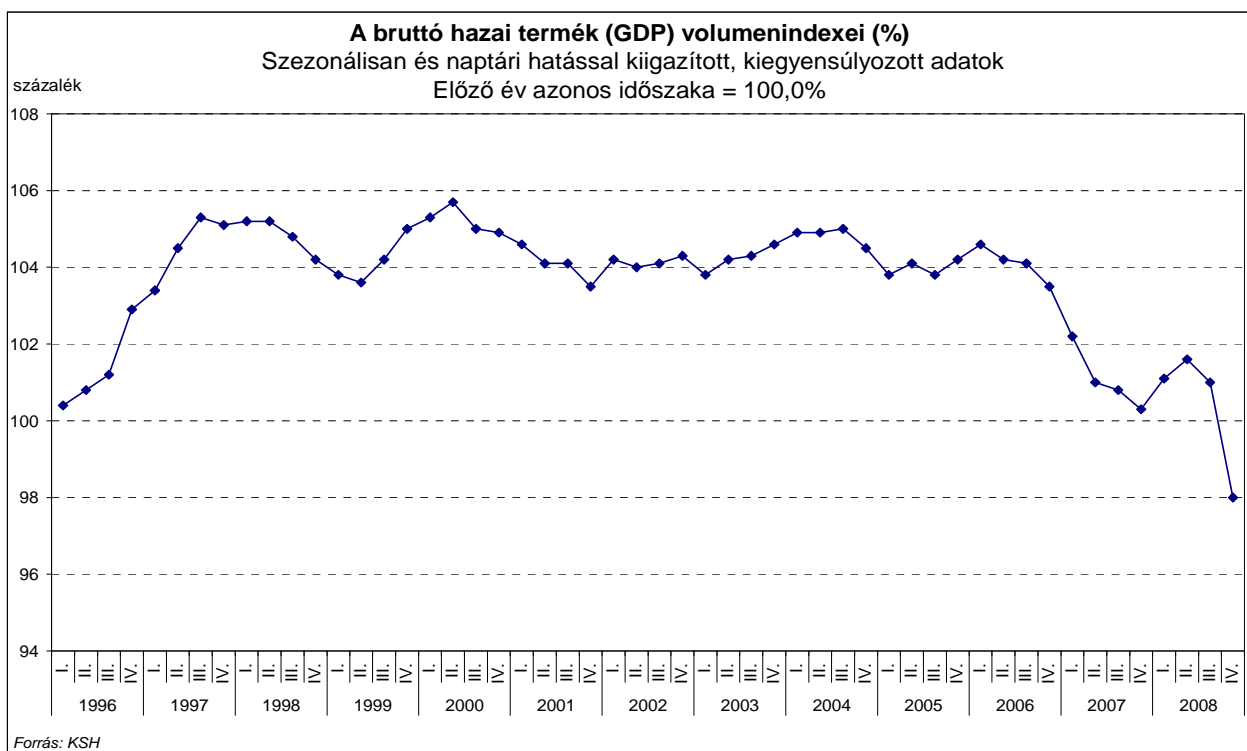
Az elmúlt négy év adatfelvételét az összehasonlíthatóság biztosítása érdekében azonos módszerrel súlyoztuk vállalati létszám-kategória és gazdasági ág szerinti összetétel alapján. A súlyozás alapját a különböző nagyságú cégek csoportjaiban foglalkoztatottak számának a versenyszektor összes foglalkoztatottján belüli aránya és az egyes gazdasági ágak GDP-hez való becsült hozzájárulása adta. Ezt követően a négy felvételt regionálisan is súlyoztuk a válaszadó cégek között a központi régió 2005. évi arányát figyelembe véve. A továbbiakban a súlyozott adatokból kapott eredményeket ismertetjük.

2. Makrogazdasági helyzet

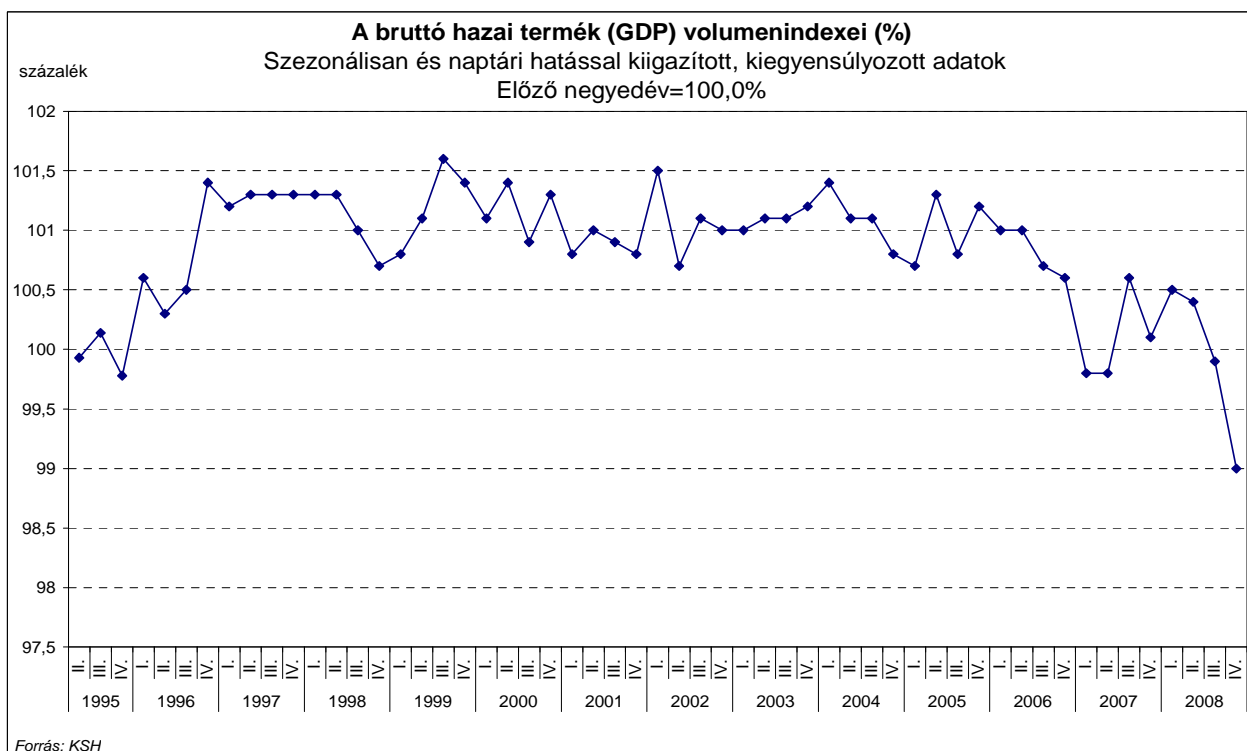
2.1. Makrogazdasági trendek

A makrogazdasági mutatók alapján sikeresnek tekinthető 2005. évet követően 2006 első felében a magyar gazdaságot még stabil, 4% feletti gazdasági növekedési ütem jellemezte. A jelentősen felduzzadt államháztartási hiány és a laza fiskális politika viszont az ország pénzügyi stabilitását veszélyeztetve már 2005 végén beárnyékolta a kedvező makrogazdasági folyamatok megítélését. A költségvetési egyensúly helyreállítására irányuló első kormányzati intézkedések hatása már 2006 harmadik negyedében megmutatkozott a növekedési ütem mérséklődésében, a beruházások visszaesésében és az infláció megugrásában. 2007-ben a reformintézkedések hatására tovább folytatódott a makrogazdasági mutatók romlása. A bruttó hazai termék (GDP) mindössze 0,3%-kal emelkedett az első negyedévben (2006 utolsó negyedéhez képest), a második negyedév pedig 0,1%-os GDP-emelkedéssel recesszió-közeli állapotot valószínűsített. A harmadik negyedévben igen enyhén gyorsult a növekedés (0,3%), amit a negyedik negyedévben ismét visszaesés követett: a GDP alig észrevehetően, 0,1%-kal emelkedett. A 2007-es év folyamán összesen 1,3%-kal növekedett a GDP volumene, amely növekedési ütem utoljára 1995 harmadik, illetve 1996 második negyedében (amely időszakban a stabilizációs, ún. „Bokros-csomag” hatása érvényesült) volt ennyire alacsony. Amint az a 2.1.1. és 2.1.2. ábrákból is látható, a 2007 végi mélypont után 2008 első negyedében gyorsabb növekedésnek indult a gazdaság, ami azonban csak az év közepéig tartott: a világgazdasági válság Magyarországot is elérte, és ez visszavetette a kedvező folyamatot. 2008 harmadik negyedében már csak 1%-kal növekedett a GDP, a negyedik negyedévben pedig (előzetes adatok szerint) 2%-kal csökkent a bruttó hazai termék volumene. Egyelőre kérdés, hogy a válság milyen erős megrázkódtatást jelent a gazdaságnak, azaz milyen mértékű további GDP-visszaesés várható, valamint hatása mennyire lesz elhúzódó.

2.1.1. ábra: A bruttó hazai termék (GDP) volumenindexei (%), szezonálisan és naptári hatással kiigazított, kiegyensúlyozott adatok, előző év azonos időszaka = 100,0% 1996 – 2008. IV. negyedév

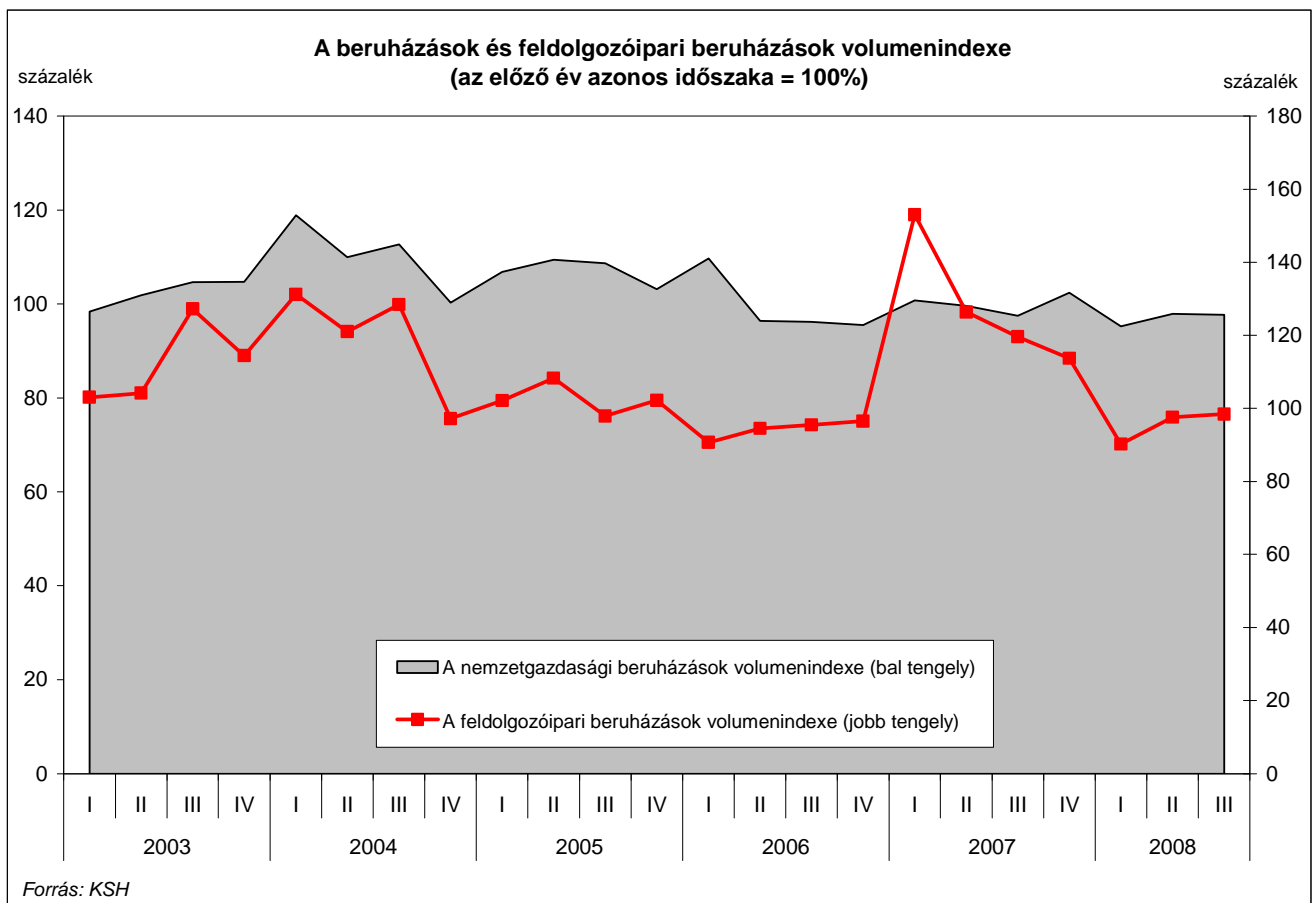

2.1.2. ábra: A bruttó hazai termék (GDP) volumenindexei (%), szezonálisan és naptári hatással kiigazított, kiegyensúlyozott adatok, előző negyedév=100,0%; 1995. II. negyedév - 2008. IV. negyedév

A 2007 végi enyhe emelkedés után 2008 első három negyedében a nemzetgazdasági beruházások volumene néhány százalékponttal csökkent 2007 megfelelő időszakához képest. A feldolgozóipari beruházások volumene a 2007 első negyedéves kiemelkedő növekedés után folyamatos csökkenést mutatott, és 2008 első negyedében érte el mélypontját: ekkor 10 százalékpontos visszaesést produkált 2007 azonos időszakához képest – bár ezt részben a magas bázis okozta. 2008 második és harmadik negyedében a stagnálás jellemezte a mutatót (lásd a 2.1.3. ábrát).

2.1.3. ábra: A beruházások és a feldolgozóipari beruházások volumenének alakulása (volumenindex, az előző év azonos negyedéve=100%), 2003-2008. III. negyedév

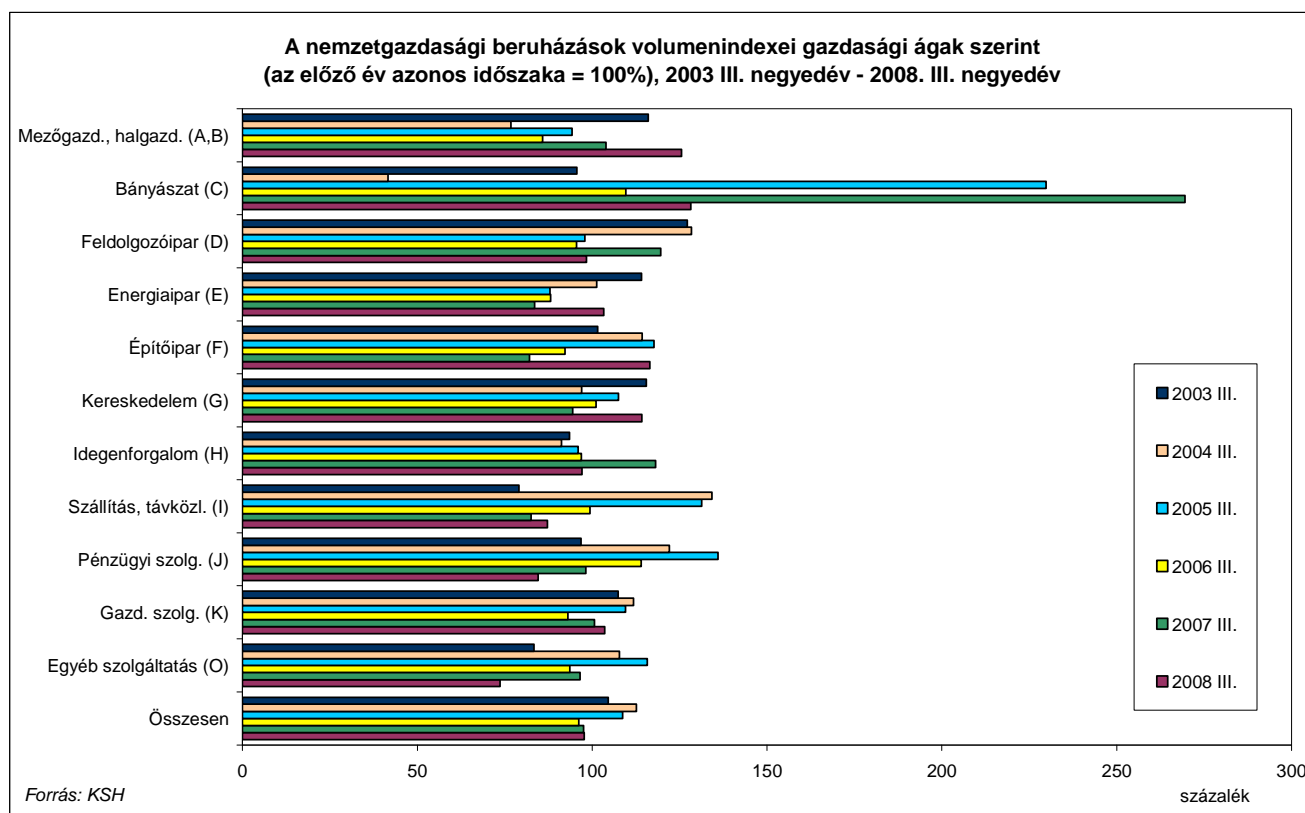

2008 harmadik negyedében a nemzetgazdasági beruházások volumene az előzetes számítások alapján 2,3%-kal csökkent az előző év azonos időszakához viszonyítva. A beruházások az előző negyedévhez képest a szezonálisan kiigazított volumenindexek szerint 0,1%-kal nőttek. 2008 I–III. negyedében összesen 2956,3 milliárd forintot költöttek beruházásra, összehasonlítva áron 2,9%-kal kevesebbet, mint egy évvel korábban.

A harmadik negyedévben az építési beruházások 6,5%-kal estek vissza, a gép- és berendezés-beruházások pedig 5,3%-kal emelkedtek. A nagyobb súlyt képviselő szállítás, raktározás, posta és távközlés nemzetgazdasági ág 12,8%-kal esett vissza. A feldolgozóipar beruházásai 1,6%-kal mérséklődtek, ezen belül legnagyobb mértékben az élelmiszer-, ital- és dohánygyártás beruházásai maradtak el a 2007. év azonos időszakának szintjétől, valamint csökkenés figyelhető meg a villamos gépek, műszerek és járművek gyártásában is. Az ingatlanügyletek, a gazdasági szolgáltatás ág - amely tartalmazza a 2008 harmadik negyedében növekvő lakásépítéseket is - beruházásainak volumene 3,6%-kal nőtt a tavalyi sinthez képest. A kereskedelmi vállalkozások körében 14,2%-kal nőtt a beruházások volumene. A többi, kisebb súlyt képviselő ágazat több mint felében viszont csökkent a beruházás, a legnagyobb mértékben (26,4%) az egyéb közösségi, személyi szolgáltatások területén (lásd a 2.1.4. ábrát)¹.

¹ Forrás: KSH Gyorstájékoztató. Beruházás, 2008. III. negyedév. 2008. november 28. (<http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xftp/gyor/ber/ber20809.pdf>)

2.1.4. ábra: A nemzetgazdasági beruházások volumenváltozása gazdasági ágak szerint (volumenindexek, az előző év=100%), 2003-2008. III. negyedév

2007-ben a gazdasági növekedés legnagyobb hajtóerejét kínálati oldalról az ipar fejtette ki, amelynek növekedési üteme a 2007-es évben 8,2%-os volt. 2008 első 11 hónapjában viszont az ipari termelés csak 0,4%-kal haladta meg az előző év azonos időszakát. Az exportértékesítés 1,1%-kal emelkedett, a belföldi értékesítés 1,0%-kal mérséklődött. A feldolgozóiparon belül a gépipari ágazatokban 1,4, a vegyipari ágazatokban 0,7%-kal volt magasabb a termelés, mint egy évvel korábban, míg az élelmiszeripar termelése 7,3%-kal csökkent az év kezdetétől. A villamosenergia-, gáz-, gőz-, vízellátás teljesítménye 4%-kal, az igen csekély súlyú bányászaté 19%-kal meghaladta a tavaly január–novemberit.²

2008 első tizenegy hónapjában az ipari export 1,1%-kal emelkedett, novemberben pedig az exportkereslet drasztikus visszaesése következtében 14,3%-kal csökkent az előző év azonos időszakához mérten. Novemberben a feldolgozóipar legnagyobb exportőrének számító, a feldolgozóipari kivitel négytizedét adó villamos gép- és műszergyártás exportvolumene az

² A KSH jelenti. Gazdaság és társadalom, 2008/11

átlagnál nagyobb mértékben, 17,9%-kal esett vissza. A feldolgozóipari export közel egynegyedét képviselő járműgyártás kivitele 14,7%-kal alacsonyabb volt, mint az előző év azonos időszakában. Az ipar január–novemberi belföldi értékesítése 1%-kal, novemberben 9,7%-kal csökkent az előző év azonos időszakához képest. A feldolgozóipar belföldi eladásai az év első tizenegy hónapjában 2,8%-kal, novemberben 7,8%-kal maradtak el az egy évvel korábbtól, ami az exportra termelő vállalkozások hazai beszállítói hálózatait érintő megrendelések visszaesésével függ össze. 2008 novemberében a feldolgozóipar termelése az előző év azonos hónapjához viszonyítva 13,2%-kal csökkent, a csekély súlyú bányászaté – a kőolaj- és földgáz-kitermelési szolgáltatás erőteljes növekedésének köszönhetően – 34%-kal nőtt.³

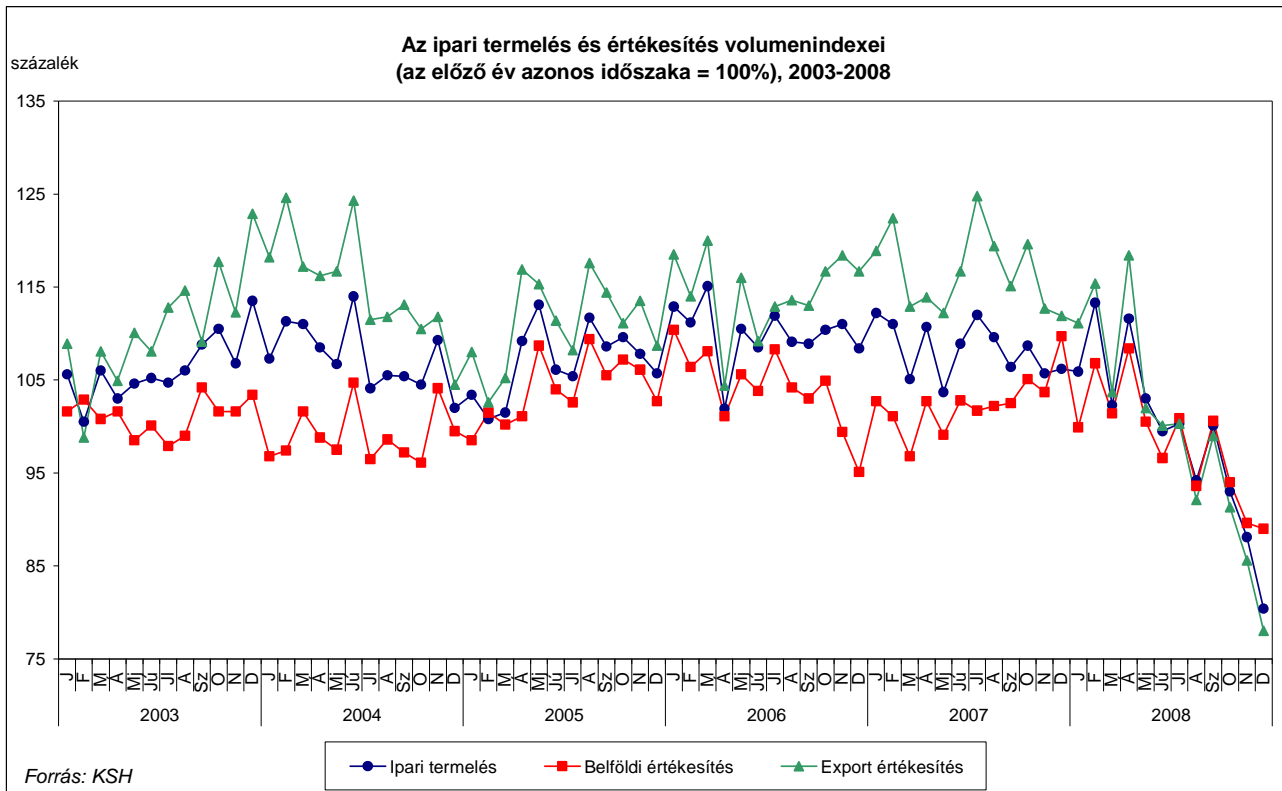
A külkereskedelmi egyenleg évek óta javuló tendenciája a gazdasági válság következtében megtört. A külkereskedelmi termékforgalom növekedése a romló európai konjunktúra hatására az év első tíz hónapjában mérsékeltebb volt az előző évinél, sőt októberben már néhány százalékos csökkenés következett be. Novemberben a visszaesés folytatódott: az első becslés szerint mind a kivitel, mind a behozatal euróban számított értéke 10%-kal alacsonyabb volt, mint az előző év azonos időszakában. A külkereskedelmi mérleg 100 millió euró aktívumot mutatott, 20 millió euróval kevesebbet, mint tavaly ilyenkor. A január–novemberi időszak egészében az export értéke – szintén euróban kifejezve – 7,4%-kal, az importé pedig 7,2%-kal haladta meg az egy évvel azelőttit. A külkereskedelmi mérleg 2008. január–novemberében 100 millió eurós aktívummal zárt, mintegy 90 millióval többel, mint az előző év azonos időszakában (lásd a 2.1.5. és a 2.1.6. ábrákat).⁴

(<http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xftp/gyor/jel1/jel10811.pdf>)

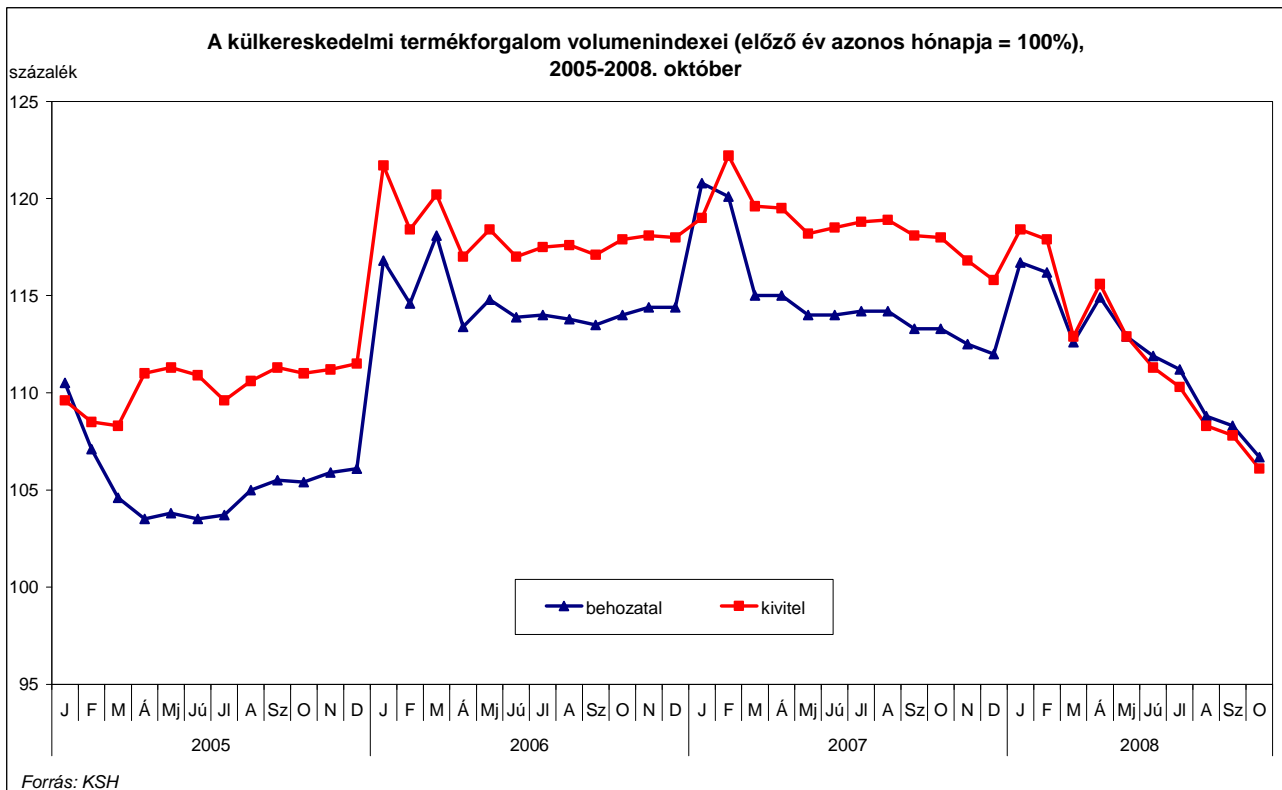
³ Forrás: KSH Gyorstájékoztató. Ipar, 2008. november. 2009. január 15.
(<http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xftp/gyor/ipa/ipa20811.pdf>)

⁴ A KSH jelenti. Gazdaság és társadalom, 2008/11
(<http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xftp/gyor/jel1/jel10811.pdf>)

2.1.5. ábra: Az ipari termelés és értékesítés volumenindexei (az előző év azonos időszaka=100%), 2003-2008

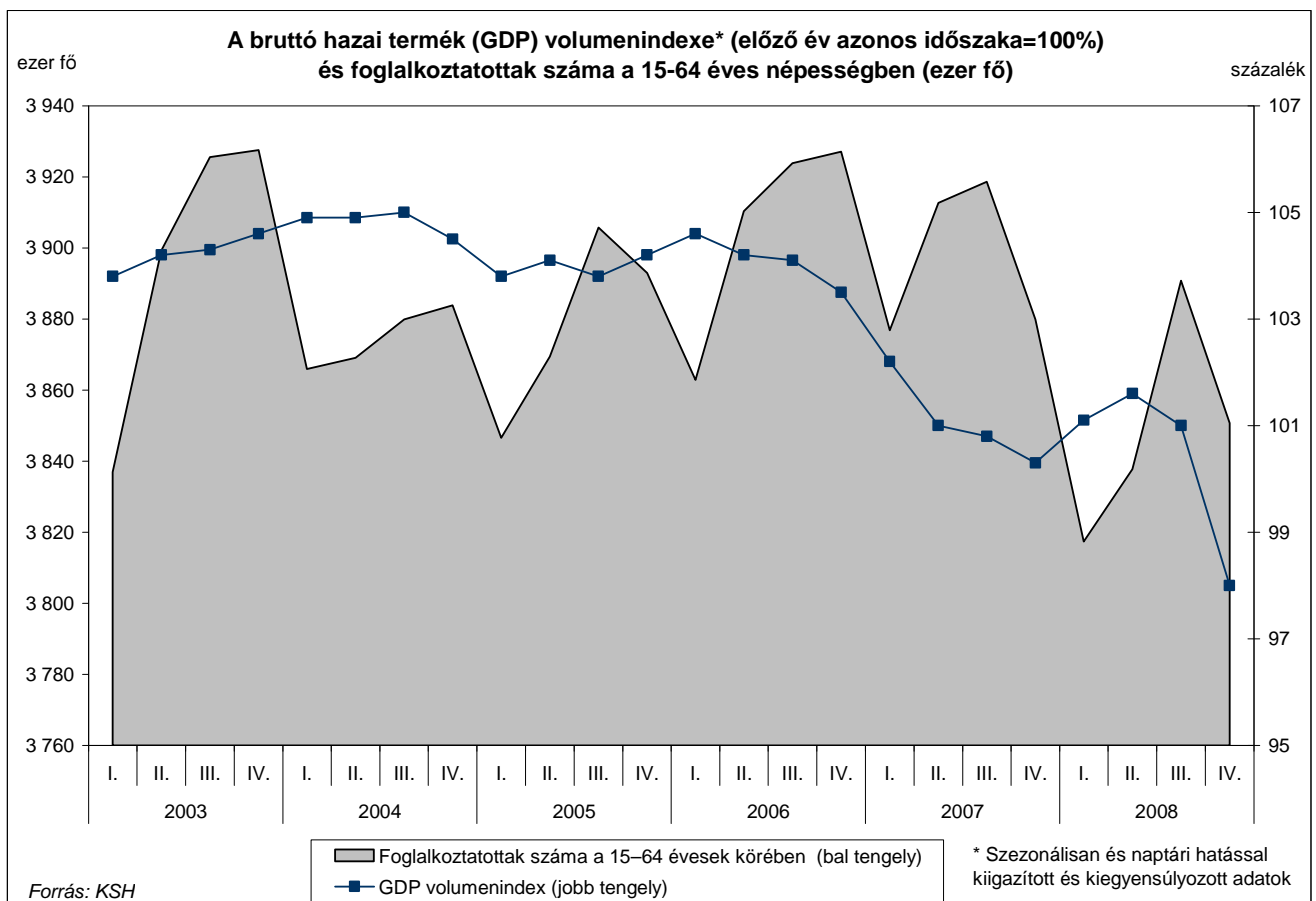

2.1.6. ábra: A külkereskedelmi termékforgalom alakulása (volumenindexek, az előző év azonos hónapja=100%), 2005-2008. október

Az utóbbi negyedévek makrogazdasági folyamatait tekintve megfigyelhetjük, hogy a bruttó hazai termék (GDP) növekedésének 2007-ben végbement erőteljes zuhanását 2008 elején követte a munkahelyek számának nagymértékű visszaesése (lásd a 2.1.7. ábrát). A 2008 első felében tapasztalt javulást szintén gyors foglalkoztatottság-növekedés kísérte. 2008 harmadik negyedévében a gazdasági válság hatására újfent visszaesett a növekedés, ennek ellenére a foglalkoztatottak száma tovább nőtt. A negyedik negyedévben a GDP 2%-os csökkenést mutatott, mellyel egyidejűleg a foglalkoztatottság is jelentős mértékben visszaesett. Prognózisok szerint a válság tovagyűrűző hatása minden bizonnyal erőteljes negatív hatást fog gyakorolni a munkaerőpiacra az elkövetkező negyedévekben is.

2.1.7. ábra: A GDP volumenváltozása (előző év azonos időszaka=100%) és a foglalkoztatottak száma a 15-64 éves népességben (ezer fő), 2003 – 2008. IV. negyedév

A GKI Gazdaságkutató Zrt. legfrissebb, 2009. januári felmérése szerint⁵ a versenyszféra minden ágában és a fogyasztók körében is történelmi mélypontot értek el a gazdasági várakozások. A GKI konjunktúra-indexe 2008 őszenek elején kezdett gyors ütemben romlani, a 2009-es évet pedig történelmi mélyponton kezdte: a felmérés szerint sem az üzleti szféra, sem a lakosság nem volt még soha olyan borúlátó, mint 2009 januárjában.

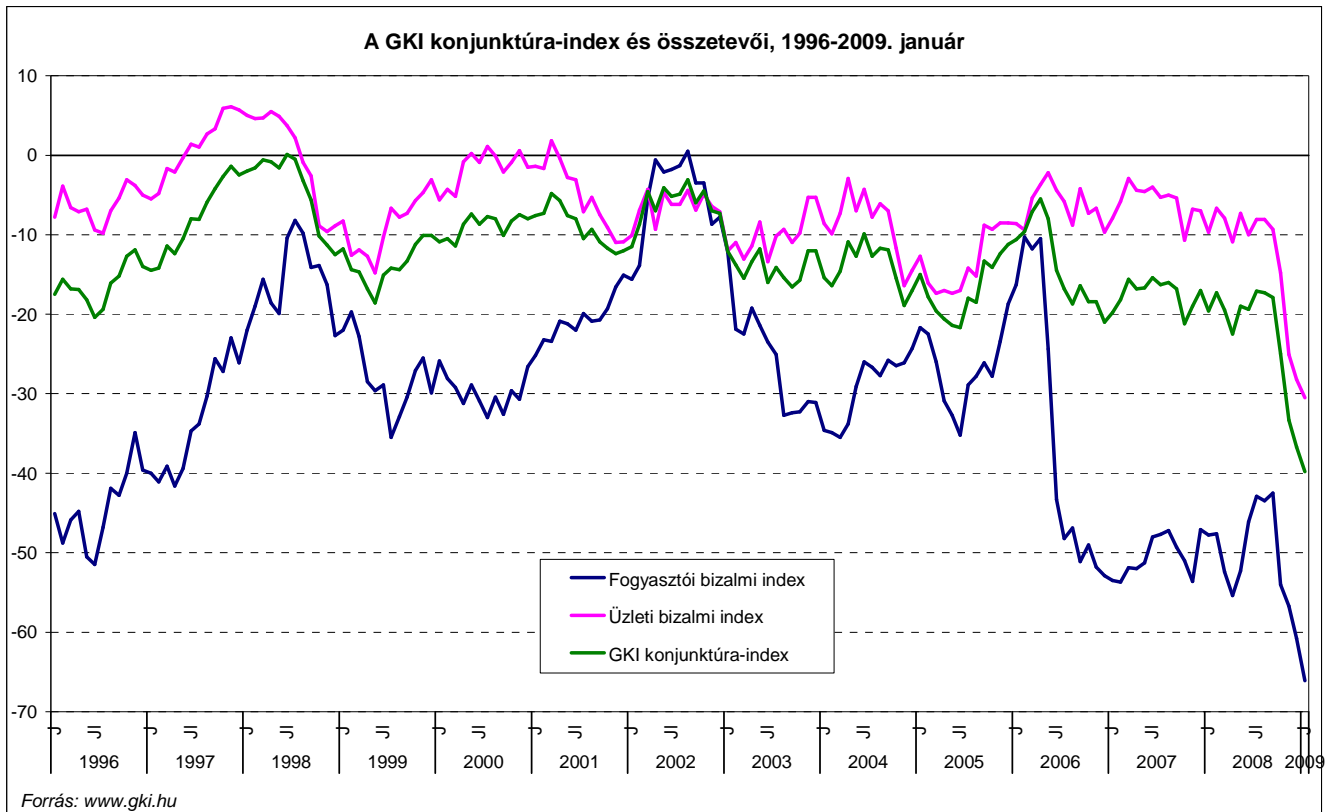
Az ipari bizalmi index zuhanása 2008 decemberében jelentősen lelassult, de januárban ismét gyorsuló ütemben romlott az értéke. A megkérdezetteknek az elmúlt és az elkövetkező időszak termeléséről, valamint a rendelésállományról alkotott véleménye egyaránt romlott. Igen enyhe javulást mutatott az exportrendelések megítélése, a saját termelésű készletek pedig stagnált. A foglalkoztatási szándék gyengült. Az építőipari bizalmi index értéke januárban kissé csökkent, a termelési helyzet és a rendelésállomány megítélése lényegében nem változott, a foglalkoztatási szándék viszont némileg romlott ebben a gazdasági ágban. Januárban a korábbinál kisebb mértékben, de folytatódott a szolgáltatói bizalmi index csökkenése is. Az üzletmenet megítélése tovább romlott, a közeljövőre vonatkozó forgalom és foglalkoztatási lehetőségek megítélése pedig alacsony szinten stagnált. A 2008 júliusa óta tartó gyors visszaesést követően enyhén javult a kereskedelmi bizalmi index értéke. A kereskedők lényegesen kedvezőbbnek látják eladási lehetőségeiket, valamint a készletek és a közeljövőben várható megrendelések megítélése is javult.

Az iparban és az építőiparban az áremelési törekvésekkel szemben többségbe kerültek az ármérséklési tervek. A kereskedelmi cégek körében a következő három hónapra várt átlagos áremelkedés mértéke alacsony, a decemberinél kisebb. A fogyasztók inflációs várakozásai viszont kissé erősödtek. A magyar gazdaság kilátásairól alkotott közvélemény a korábbinál is borúlátóbb lett – különösen a lakosság körében. Az ország közeljövőjét illető általános vélemény a kereskedelem területén működő vállalatok vezetői körében és az építőiparban is romlott, az iparban nem változott, a szolgáltatók körében pedig enyhén javult.

A GKI fogyasztói bizalmi index értéke 2008 októbere óta csökken, januárban még a Bokros-csomag időszakában tapasztaltnál is mélyebbre esett. A lakosság saját várható pénzügyi helyzetére vonatkozó várakozásai számottevően romlottak, tovább erősödött a munkanélküliségtől való félelem, miközben a rövid távú megtakarítási képesség megítélése nem változott a decemberihez képest. A lakosság túlnyomó többsége (88%) szerint

családjának továbbra sincs módja félretenni. A nagy értékű tartós fogyasztási cikkek jelenlegi és egy éven belüli vásárlási lehetőségének megítélése egyaránt romlott. A 2.1.8-as ábrán a GKI konjunktúra-index látható, amely a fogyasztói bizalmi index és az üzleti bizalmi index súlyozott átlaga.

2.1.8. ábra: A GKI konjunktúra-indexe és összetevői (fogyasztói bizalmi index és üzleti bizalmi index), 1996. jan.- 2009. jan.

⁵ Forrás: <http://www.gki.hu/hu/novelties/monthlysurvey/compositeindex/090202sentiment.html>

A Kopint-Tárki Konjunktúrakutató Intézet 2008 negyedik negyedévi Konjunktúrajelentése szerint⁶ a globális növekedési kilátások 2008 harmadik negyedéve óta tovább romlottak. A rendkívül negatív várakozások következtében a növekedési prognózisokat világszerte újra és újra lefelé korrigálják. A globális lassulás következtében a világkereskedelem volumene 2009-ben akár csökkenhet is. A szakértői becslések szerint az amerikai recesszió a vártnál jobban elhúzódik, a 2008-as 1%-os GDP-növekedést 2009-ben visszaesés (-1%) követi, és annak is nagy az esélye, hogy 2010-ben is csak stagnálás várható.

2008 végén a szakértők nagyon kedvezőtlen nemzetközi gazdasági kilátásokról számoltak be: a japán gazdaságot ismét a defláció veszélye fenyegeti, Kínában a korábban kétszámjegyű növekedés várhatóan 2008-ban 9,5%-ra, 2009-ben pedig 7,5% körülire lassul. Az orosz gazdaság 2008-as, 6,6%-os gazdasági növekedése a pénzügyi megrázkódtatások és a gyors ütemben csökkenő olajárak hatására 2009-ben 4% alá mérséklődhet. A globális lassulás kísérőjelensége a mérséklődő inflációs trend: elsősorban a 2008 júliusában még rekordmagasságú olaj és élelmiszerárak csökkennek, de 2008 közepe óta a nyersanyagpiacokon is esnek az árak. Az olajárak jövőbeli alakulása terén igen nagyok a bizonytalanságok: a kereslet várható visszaesése következtében a hordónkénti olajár 2009-ben 55 dollár körüli szintre mérséklődhet. A pénzpiaci bizonytalanságok még mindig fennállnak, a jegybankok ősz óta csökkentik az irányadó kamatlábat annak érdekében, hogy a bankközi piacokat, illetve a hitelezési tevékenységet élénkítsék.

Az Európai Unióban végbemenő jelentős pénzügyi korrekciók és a bankszektorban kialakult bizalmatlanság a reálgazdaságban is érezteti hatását: a hitelkereslet csökkent, a magánfogyasztás és a beruházási hajlandóság is visszafogottá vált. A külpiaci kereslet visszaesése miatt 2008-ban jelentősen lassult az export növekedése, 2009-re pedig az export volumenének csökkenése várható. Az euróövezet helyzetét meghatározó három nagy országban, Németországban, Franciaországban és Olaszországban a gazdasági helyzet 2008 harmadik negyedéve óta tovább romlott. Ennek következtében az euróövezet gazdasági növekedése a tavalyi 2,7%-kal szemben 2008-ban 1%-ra mérséklődik, és 2009-ben várhatóan negatívba fordul (-1,2%). A növekedésslassulás az infláció mérséklődésével és a foglalkoztatási helyzet jelentős romlásával párosul.

⁶ <http://www.kopint-tarki.hu/kiadvanyaink/konj/konj0804.pdf>

A nemzetközi válság hatására az új EU-tagországok gazdasági növekedése is jelentősen lassul: míg 2006-2007-ben meghaladta a 6%-ot, 2008-ban 4,5-5% közötti, 2009-ben pedig átlagosan legfeljebb 2%-os GDP-növekedés várható. A külső egyensúlyhiány miatt korrekcióra kényszerülő balti államokban, illetve a fiskális kiigazítás sokadik fázisát elszenvedő Magyarországon 2009-ben a GDP 1-3% közötti visszaesése várható, de a közelmúlt túlfűtött növekedése után Románia és Bulgária is jelentős növekedési korrekcióval szembesül. Szlovéniában és a visegrádi országokban ugyanakkor a piaci szolgáltató szektorok dinamizmusa, illetve az – esetlegesen kormányzati expanzióval is megtámogatott – építkezések részben kompenzálni tudják a feldolgozóipar visszaesését, ezekben az országokban 2009-ben 2-3% közötti növekedésre számíthatunk. Az új EU-tagországok munkaerőpiacain egyértelmű a negatív trendforduló, különösen a balti országokban és Magyarországon. A közelmúltban tapasztalható látványos javulást a régió egészében is enyhe romlás követheti: a munkanélküliség az idei 6,6%-ról ismét a 7% fölötti tartományba emelkedhet stagnáló foglalkoztatás mellett.

A Kopint-Tárki elemzése szerint a pénzpiaci krízis nagyon rossz állapotban találta a magyar versenyszektort. A gazdasági növekedés üteme már az állami költekezés időszakában is folyamatosan csökkent, a magyar gazdaság lemaradása a többi felzárkózó országhoz képest folyamatosan nőtt, a versenyszféra beruházásai minimálisra zsugorodtak. 2008 első háromnegyed évében 1,5%-os növekedést mutatott a GDP, de az elemzők ennek ellenére csak 0,6%-os növekedést várnak a 2008-as év egészére, mivel az utolsó negyedévben – a már rendelkezésre álló részadatok szerint – 2,1%-kal csökkent a bruttó hazai termék.

A gazdaság 2009-es teljesítménye 1-1,5%-kal csökkenhet, ez részben a külpiaci konjunktúra alakulásától, részben a belföldi jövedelmek változásától függ. Az elemzők 2009 első felére még mindenképpen zsugorodó külföldi felvevőpiacokat és csökkenő belföldi keresletet várnak.

A gazdaság húzóerejét jelentő ipari termelés és export 2008 nyara óta gyorsuló ütemben csökken, és ez a negatív folyamat várhatóan csak 2009 második félévében áll meg. A második félévre már növekedés várható (már csak a bázishatás miatt is), így adódik az éves átlagban stagnáló ipari és export-teljesítmény. A szolgáltató ágazatokban csökkenés valószínűsíthető. A szakértők legjobb esetben stagnálásra számítanak a beruházások terén is. Az építőiparban viszont már csak csekély csökkenés, esetleg stagnálás várható. Az infláció a világpiaci nyersanyagárak zuhanása és a belföldi kereslet összehúzódása miatt 2009-ben lényegesen alacsonyabb lehet a korábban vártnál (3% körül), az élelmiszerek áremelkedése pedig még ennél is alacsonyabb lehet.

Az államháztartás hiánya 2008-ban a módosított terv szerint 3,4%-nál akár kisebb is lehet 1-2 tizedszázalékkal. 2009-re a kormány 2,6%-os hiányterve fesztített, de teljesíthető: amennyiben a bevételek elmaradnának a tervezettől, a kiadások további csökkentése válhat szükségessé.

2.2. Nemzetközi áttekintés

A nemzetközi makrogazdasági környezet konjunkturális helyzetéből következtethetünk arra, hogy a közeljövőben milyen kereslet várható a magyar exporttermékek iránt. Magyarország legfőbb exportpiaca az Európai Unió, ezen belül is Németország. Az alábbiakban a müncheni Ifo gazdaságkutató intézet és a francia statisztikai hivatal (INSEE) elemzési eredményeit ismertetjük röviden.

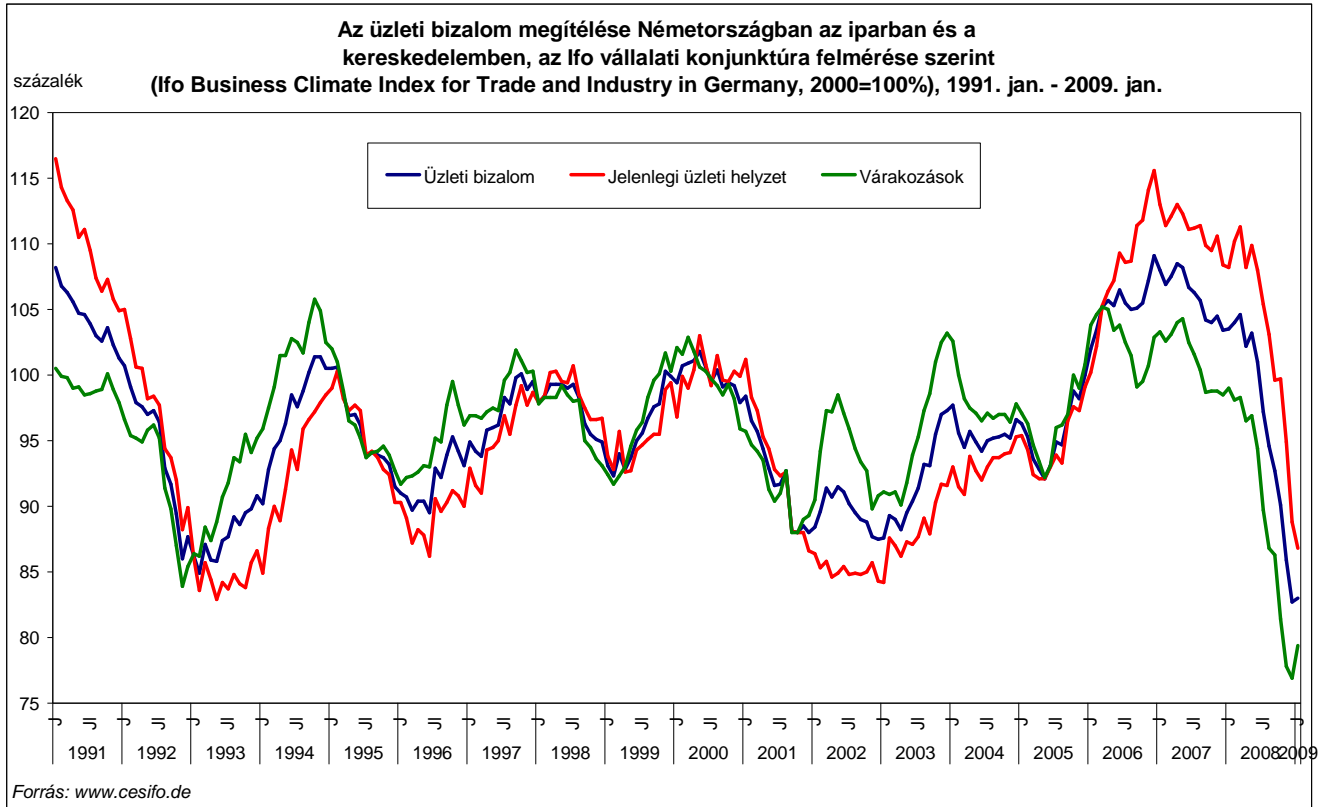
Az Ifo gazdaságkutató intézet vállalati konjunktúra-felmérése szerint⁷ a német iparra és kereskedelemre vonatkozó bizalmi index 2009 januárjában enyhe javulást mutatott, de ebből még nem lehet valódi fordulatra következtetni. Az elmúlt év erőteljes visszaesése után az Ifo bizalmi indexe változatlanul alacsony értéken állt januárban. Az index két összetevője más-más irányban mozdult el: a vállalatok aktuális üzleti helyzetüket újfent rosszabbnak ítélték meg, mint decemberben, de kissé kevésbé voltak pesszimisták következő hat hónapra vonatkozó kilátásaikat illetően (lásd a 2.2.1. ábrát).

Az ipari vállalkozások körében a januári bizalmi index a decemberihez hasonlóan alacsony értéket mutatott. A felvétel eredményei szerint a következő félévre vonatkozóan kevesebb ipari vállalat számított üzleti helyzete romlására, mint a megelőző hónapban. A teljes képet tekintve mégis elmondható, hogy a gyártók nagyon kedvezőtlen üzleti helyzetre számítottak a következő fél év távlatában. Exportlehetőségeiket tekintve a megkérdezett vállalatvezetők változatlanul visszaesést vártak, kapacitáskihasználtságuk jóval alacsonyabb volt, mint 2008 végén, és a legtöbb vállalat alkalmazotti létszámának csökkentését tervezte.

A kiskereskedelmi bizalmi index értéke növekedett januárban. A kiskereskedelem területén működő vállalatok vezetői üzleti helyzetüket jobbnak látták, mint decemberben, és a jövőt tekintve is kevésbé voltak pesszimisták. Az Ifo bizalmi indexe enyhe emelkedést mutatott a nagykereskedelem és az építőipar területén. A nagykereskedelemmel foglalkozó cégek a 2008. decemberihez hasonló üzleti helyzetről számoltak be, és a jövőt illető várakozásaik is némileg bizakodóbbak voltak, mint a megelőző hónapban. Az építőiparban működő vállalkozások aktuális üzleti helyzetüket kedvezőtlenebbnek ítélték meg, mint 2008 decemberében, de a következő hat hónapra vonatkozó várakozásaik némileg javultak.

⁷ Forrás: Ifo (<http://www.cesifo-group.de/portal/page/portal/ifoHome/a-wininfo/d1index/10indexgsk>)

2.2.1. ábra: Az üzleti bizalom megítélése Németországban az iparban és a kereskedelemben az Ifo vállalati konjunktúra felmérése szerint (Ifo Business Climate Index for Trade and Industry in Germany, 2000=100%), 1991. jan. - 2009. jan.

Megjegyzés: Az ábrán vállalati felvételekből származó, a cég jelenlegi és várható helyzetét tartalmazó indikátor egyenlegének szezonálisan kiigazított értékei szerepelnek.

Az Ifo világgazdasági felmérése szerint⁸ 2009 elején a világgazdasági bizalmi index újfent romlott és elérte eddigi legalacsonyabb értékét. Ennek oka kizárólag a jelenlegi gazdasági helyzet megítélésének romlása, mivel a következő hat hónapra vonatkozó kilátások némileg javultak.

A bizalmi index romlása minden nagyobb gazdasági régióra jellemző: a nyugat-európai és ázsiai cégek a teljes átlaghoz képest kedvezőtlenebb helyzetről számoltak be, az észak-amerikai cégek indexe megegyezik az átlaggal. Az átlagnál jobb helyzetet jeleztek a latin-amerikai, óceániai, közép- és kelet-európai államok, valamint a FÁK-tagállamok, a legjobb helyzetben pedig a közel-kelet országainak vállalkozásai vannak.

⁸ Forrás: Ifo (<http://www.cesifo-group.de/portal/page/portal/ifoHome/a-winfo/d1index/20indexwes>)

A szakértők export- és import-várakozásai szerint a 2009-es évben a világkereskedelemben nagyfokú visszaesés várható. A 2009-es évre átlagosan 3,3%-os inflációt várnak az elemzők, amely jóval alacsonyabb, mint a megelőző évben tapasztalt (5,4%). Ráadásul az áremelés üteme valószínűleg enyhülni fog a következő hat hónapban is. Az infláció lassulása különösen Nyugat-Európában és Észak-Amerikában lesz jelentős.

A recessziós tendenciák és a lassuló áremelések fényében a jegybanki alapkamatok további csökkentése várható szinte az egész világon. A hosszú távú kamatlábak is esni fognak a következő félévben, de kevésbé, mint a rövid távúak.

Az Ifo felmérése⁹ szerint az eurózónára vonatkozó bizalmi index 2009 elején ismét romlott, immár hatodik egymást követő alkalommal. Ennek háttérében a jelenlegi üzleti helyzet kedvezőtlen megítélése áll, a következő hat hónapra vonatkozó kilátások némileg javultak, bár még mindig igen pesszimisták (lásd a 2.2.2. ábrát). Az index az euróövezet minden országában romlott és elérte eddigi történetének legalacsonyabb szintjét.

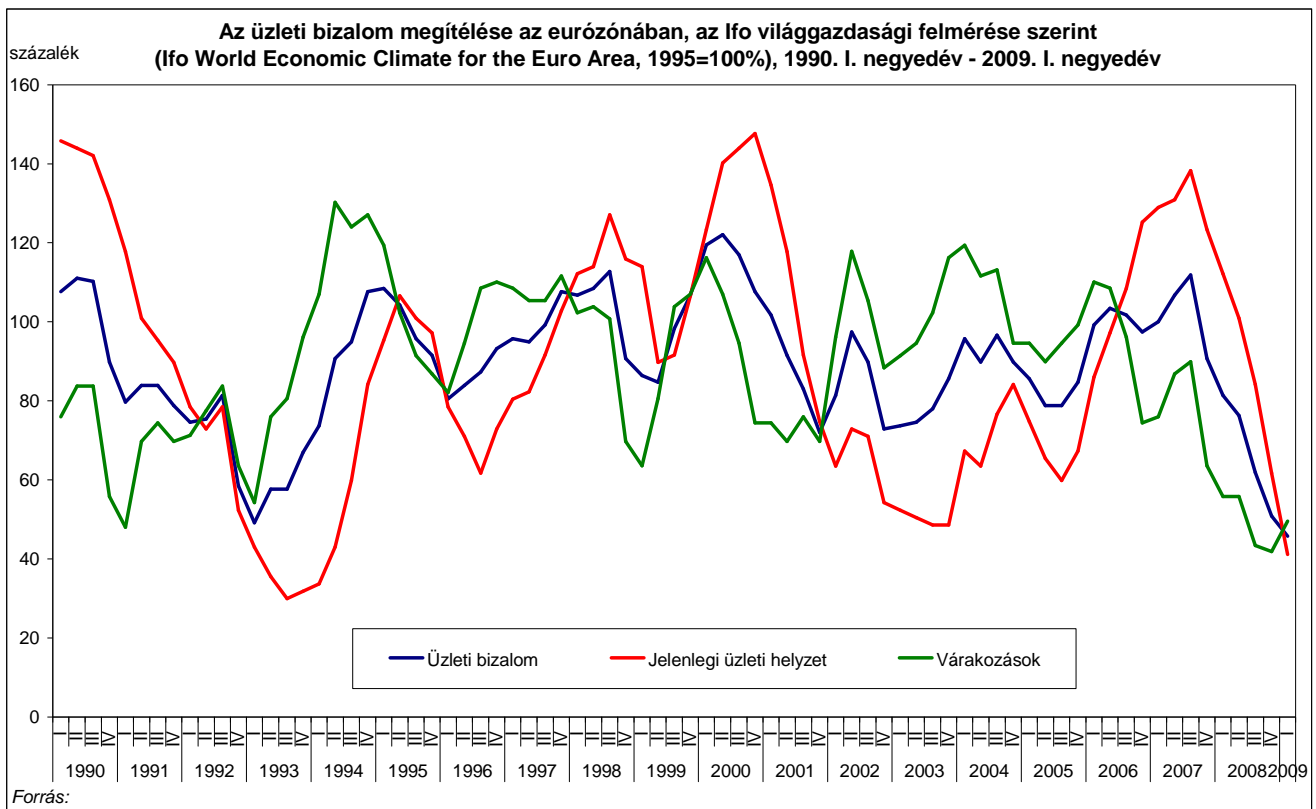
A jelenlegi üzleti helyzet megítélése a legutóbbi felvétel óta legerősebben Németországban és Hollandiában romlott. A legkedvezőtlenebb helyzetről a francia, az ír, a portugál, a spanyol és az olasz cégek számoltak be. Az euróövezet átlagánál jobb gazdasági helyzetet jeleztek Finnországban és Ausztriában, valamint a zónához újonnan csatlakozott Szlovákiában és Szlovéniában. Az Ifo szakértői szerint a következő hat hónapban az euróövezet gazdasági teljesítményének romlása lassabb ütemben, de folytatódni fog.

A 2009-es évre vonatkozó inflációs várakozások átlagosan 1,6%-ot mutatnak az eurózónában, amely meghaladja az Európai Központi Bank inflációs célkitűzését. A szakértők a következő fél évre csökkenő inflációt és a jegybanki alapkamatok további csökkentését várják.

⁹ Forrás: Ifo (<http://www.cesifo-group.de/portal/page/portal/ifoHome/a-wininfo/d1index/25indexweseuro>)

Az Ifo szakértői úgy látják, az USA-dollár megfelelő árfolyamot mutat az euróval szemben, és stabil dollár-árfolyamra számítanak a következő fél évet tekintve. A japán jen erősödött a közelmúltban, és 2002 óta első ízben találják felülértékeltnek, míg az angol font az utóbbi hónapok gyengülése után alulértékelt lett az euróval szemben.

2.2.2. ábra: Az üzleti bizalom megítélése az eurózónában, az Ifo világgazdasági felmérése szerint (Ifo World Economic Climate for the Euro Area, 1995=100%), 1990. I. negyedév - 2009. I. negyedév

Megjegyzés: Az ábrán vállalati felvételekből származó, a cég jelenlegi és várható helyzetét tartalmazó indikátor egyenlegének szezonálisan kiigazított értékei szerepelnek.

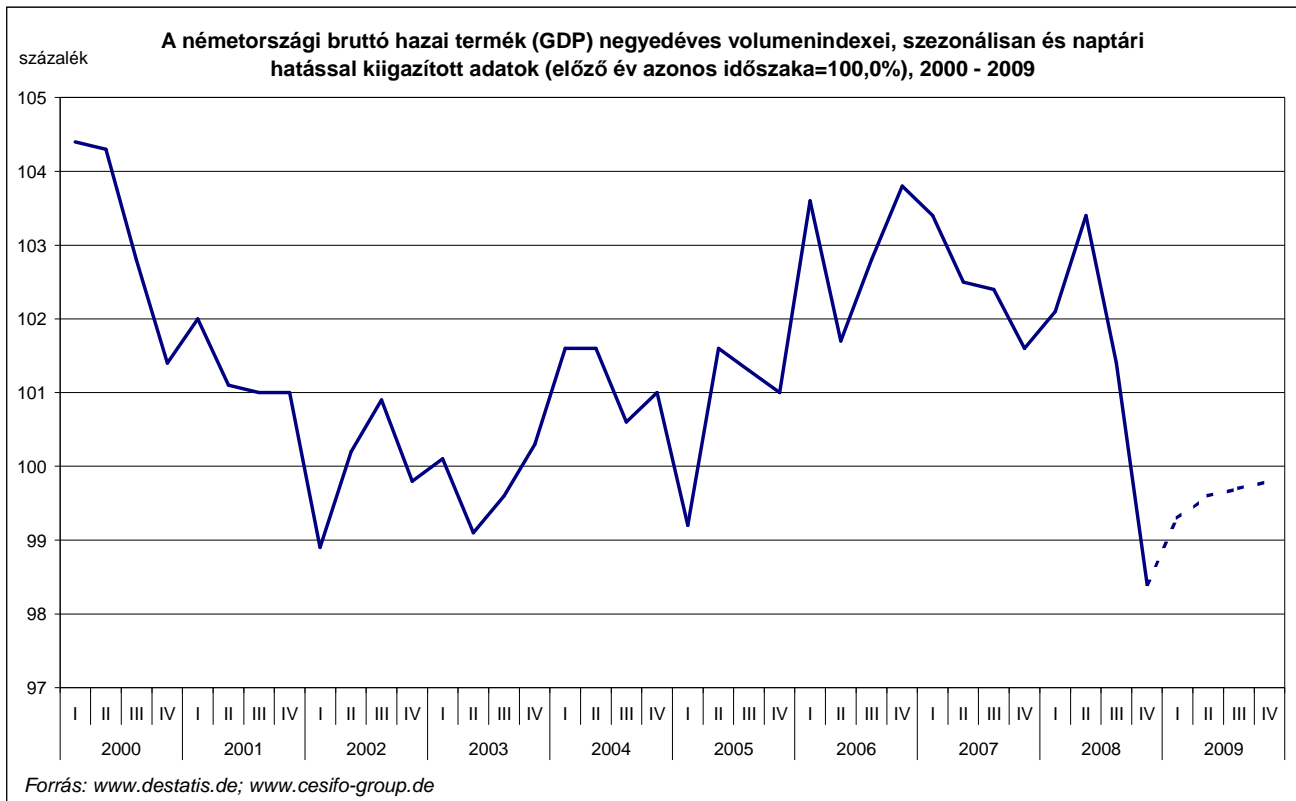
Az Ifo 2009-re vonatkozó előrejelzése szerint¹⁰ a gazdasági válság erősen vissza fogja vetni a német gazdaság teljesítményét, amely a romló világgazdasági helyzet hatására már 2008 második felében lassulni kezdett. A csökkenés a harmadik negyedévben vált igazán érzékelhetővé, a negyedik negyedévben pedig felgyorsult: a GDP 0,4%-kal maradt el az előző év azonos időszakától, és a kapacitáskihasználtság is hosszú távú átlaga alá esett. A német gazdaság ennek következtében recesszióba került. A gazdasági visszaesés először az exportban mutatkozott meg, amelynek volumene 2008 tavasza óta gyors ütemben csökken. Ennek egyik fő oka a gyengülő nemzetközi gazdaság, amely egyre kisebb keresletet támaszt a német export legfontosabb részét képező javak iránt.

A prognózis a német bruttó hazai termék éves átlagban 2,2%-os visszaesését valószínűsíti 2009-re, és az export-volumen is igen erőteljes csökkenést fog mutatni a világra kiterjedő recesszió miatt. Csökkenni fog a kapacitás-kihasználtság, hanyatlani fognak a jövedelmezőségi várakozások, valamint visszaesnek a beruházások és az építőipari megrendelések is. A lakossági fogyasztás az emelkedő átlagos reálbérek ellenére csak kismértékben fog növekedni egyrészt a foglalkoztatottság visszaesése miatt, másrészt a pénzügyi és bizalmi válság következtében magas megtakarítási rátának köszönhetően. Az Ifo a munkaerő-kereslet csökkenését prognosztizálja 2009-re. A bérből és fizetésből élők száma várhatóan 0,8%-kal fog csökkenni, kb. 40 millió főre. A német szakértők körülbelül 540.000 új regisztrált munkanélküli számítanak a 2009-es év folyamán, amely 8%-os átlagos munkanélküliségi rátát eredményezne 2009-re.

A 2.2.3. ábrán látható, hogy a német bruttó hazai termék (GDP) igen gyors zuhanást mutatott 2008 második felében: a második negyedév 3,4%-os növekedése után a harmadik negyedévben csak 1,4%-kal nőtt a gazdaság, az utolsó negyedévben pedig már 1,6%-os csökkenést mutattak az adatok. Ugyan az Ifo 2009-re a csökkenés ütemének fokozatos lassulását prognosztizálja, azonban az ábrából is látható, hogy ennek nem nagyon van realitása – nem lehet ilyen kimenete a német GDP növekedés változásának – azaz egy sokkal mélyebb és hosszabb válságra kell felkészülni Németországban és így Magyarországon is.

¹⁰ Forrás: Ifo (http://www.cesifo-group.de/portal/page/portal/ifoContent/N/data/forecasts/forecasts_container/kprogifo20081211/kprog20081211-PM_V3_EN.pdf)

2.2.3. ábra: A németországi bruttó hazai termék (GDP) negyedéves volumenindexei, szezonálisan és naptári hatással kiigazított adatok (előző év azonos időszaka=100,0%), 2000 - 2009

Magyarázat: szaggatott vonal – IFO előrejelzés

A francia statisztikai hivatal (INSEE) szakértőinek 2009 januárjában publikált elemzése¹¹ az eurózána közeljövőre vonatkozó kilátásait elemzi. Az euróövezet 2008 második felében süllyedt recesszióba, a GDP immár a második egymást követő negyedévben mutatott csökkenést. A rövid távú indikátorok romló kilátásokat mutatnak a gazdaság teljesítményére vonatkozóan a következő negyedévekben is.

2008 harmadik negyedévében az eurózána bruttó hazai terméke (GDP) 0,2%-kal csökkent a beruházások és a nettó export erőteljes visszaesése következtében. Az előzetes adatok azt mutatják, hogy 2008 negyedik negyedévében a GDP 0,6%-kal csökkent. Az előrejelzés szerint 2009 első felére a lassuló ütemű csökkenés lesz jellemző: a szakértők valószínűsítik, hogy az üzleti bizalom és a piacok normál működésének helyreállítását célzó állami intézkedések hatása ekkorra válik érzékelhetővé.

A háztartások fogyasztása 2008 harmadik negyedévében stagnált, az utolsó negyedévben pedig az előzetes adatok szerint 0,2%-kal csökkent. A legtöbb elemző az olajár csökkenése miatt enyhülő inflációt vár: 2009 márciusára 1,2%-ot, júniusra pedig 0,6%-ot. A szakértői becslés szerint az alacsonyabb infláció vásárlóerőt növelő hatása ellenére a fogyasztás további csökkenése várható 2009 első negyedévére is, a második negyedévet tekintve pedig stagnálásra számítanak. A jövőbeli gazdasági helyzettel kapcsolatos növekvő bizonytalanság megtakarításaik növelésére ösztönzi a háztartásokat. A munkaerő-piaci helyzet várhatóan romlani fog, a vállalatok létszám bővítési szándéka visszaesik, ami még inkább visszaveti a háztartási fogyasztást.

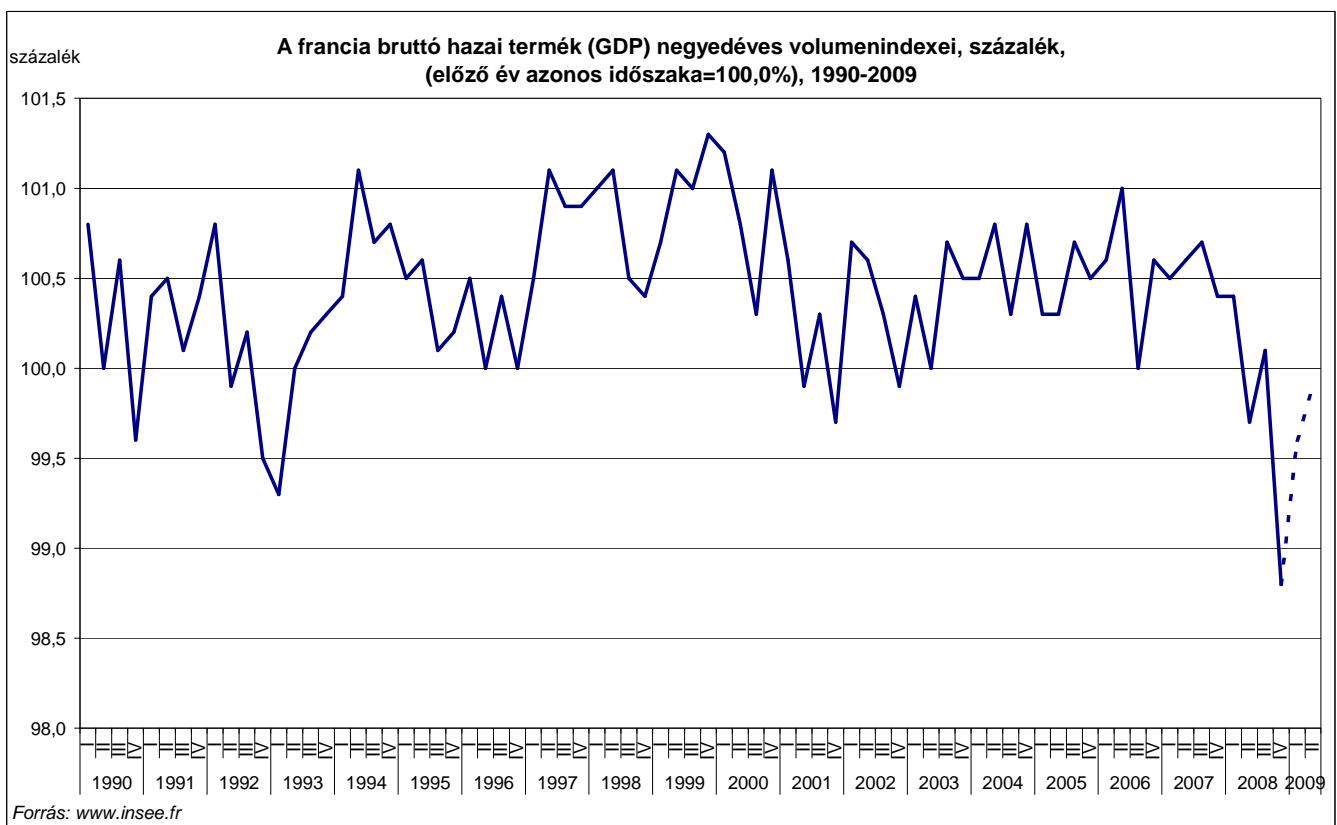
Az ipari termelés hónapok óta gyengülő növekedése az előzetes adatok szerint negatív trendbe fordult át 2008 negyedik negyedévében (2,3%-os csökkenés), és az INSEE elemzői 2009 első felét tekintve is visszaesésre számítanak (1,3%-os, illetve 0,7%-os csökkenés az első két negyedévben).

¹¹ Forrás: http://www.insee.fr/en/indicateurs/analys_conj/archives/EZ_outlook.pdf

A szűkös hitellehetőségek, a kereslet visszaesése és a kapacitáskihasználtság csökkenése a cégeket a beruházások visszafogására készíti: a beruházások volumene körülbelül 2,5%-kal esett 2008 utolsó negyedében, és az elemzők 2009 első két negyedévére is csökkenést várnak. Az építési beruházások valószínűleg követik az ingatlanpiaci recessziót a legtöbb euróövezetbeli országban.

A franciaországi bruttó hazai termék 2008 folyamán gyakorlatilag stagnált, az utolsó negyedévben pedig jelentős mértékben (1,2%-kal) visszaesett. Az INSEE előrejelzése szerint 2009 első felében a csökkenés üteme lassulni fog (lásd a 2.2.4. ábrát), de itt is ugyanazt a megjegyzést tehetjük hozzá, mint előbb az IFO előrejelzésnél – inkább a válság elhúzódása, mint a gyors konszolidáció a valószínűbb.

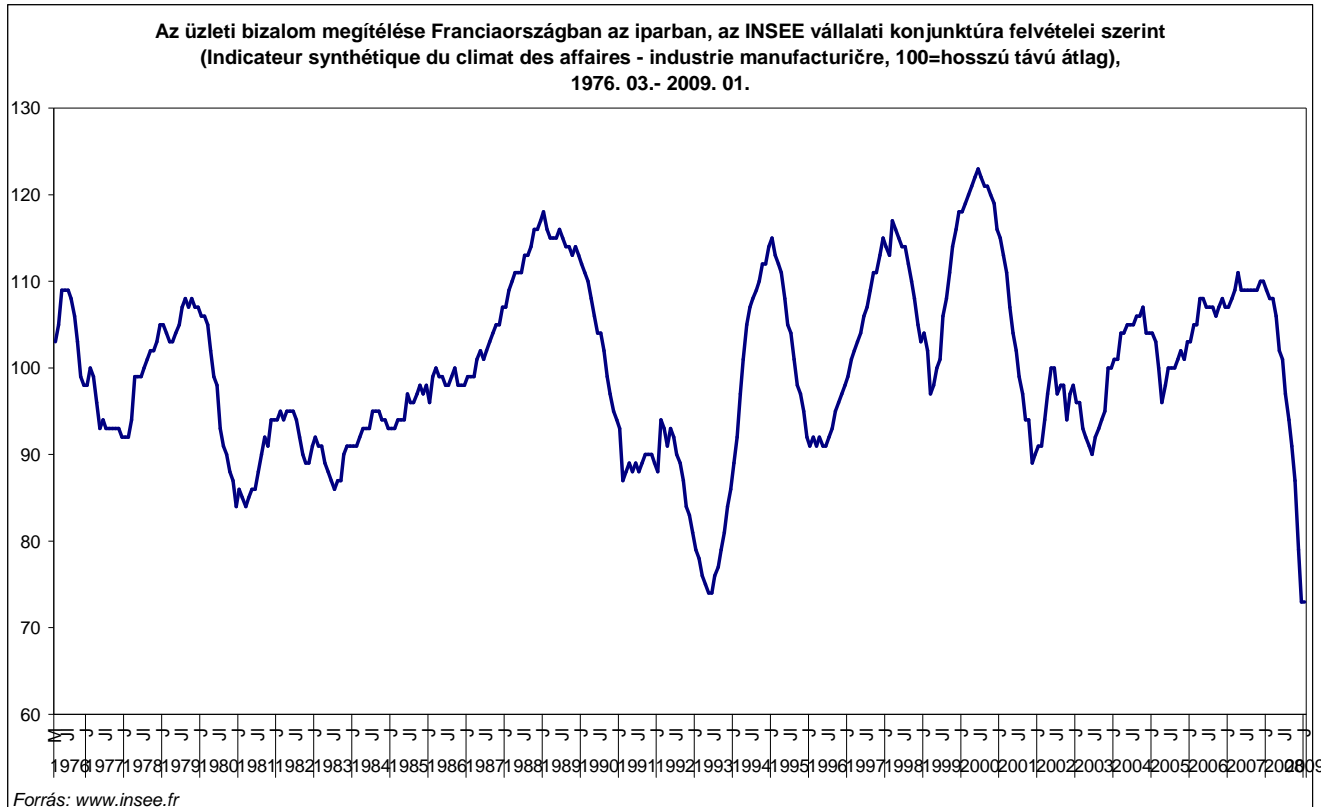
2.2.4. ábra: A francia bruttó hazai termék (GDP) negyedéves volumenindexei, százalék (előző év azonos időszaka=100,0%), 1990-2009

Magyarázat: szaggatott vonal – INSEE előrejelzés

Az INSEE 2009 januárjában végzett felmérése szerint¹² a megkérdezett vállalatvezetők úgy látják, hogy az ipari konjunktúra nem romlik tovább, hanem igen alacsony szinten stabilizálódik. Az INSEE üzleti bizalmi indexe 73-as, eddigi története során legalacsonyabb értékén maradt (lásd a 2.2.5. ábrát). Az ipari vállalatok vezetői úgy gondolják, kibocsátásuk növekedési üteme januárban újfent csökkent, a késztermék-készletek volumene jóval a hosszú távú átlagos érték felett maradt. A belföldi és külföldi megrendelések csak kevésbé bővültek. A vállalatvezetők közeljövőre vonatkozó kilátásai még mindig nagyon pesszimisták: úgy látják, a gyártás növekedési üteme a következő hónapokban is egyre alacsonyabb lesz. Az általános kilátásokat jellemző index, amely a válaszadók általános ipari aktivitásra vonatkozó véleményét mutatja, eddigi legalacsonyabb értékét érte el. A vállalatvezetők prognózisa szerint árait újfént csökkenteni fogják a következő hónapokban.

2.2.5. ábra: Az üzleti bizalom megítélése Franciaországban az iparban az INSEE vállalati konjunktúra felvételei szerint (Indicateur synthétique du climat des affaires - industrie manufacturière, 100=hosszú távú átlag), 1976 március - 2009. január

¹² Forrás: <http://www.insee.fr/fr/themes/indicateur.asp?id=11&type=1>

Összességében elmondható, hogy a 2008 őszére a világgazdasági pénzügyi válság következtében bekövetkező reálgazdasági válság az Európai Unió tagállamait és Magyarországot is nagyon kedvezőtlen gazdasági helyzetben találta.

Magyarországon a GDP növekedési üteme a költségvetési egyensúly helyreállítására irányuló kormányzati intézkedések hatására kezdett komolyabban mérséklődni. A növekedési ütem első nagyobb visszaesése 2006 harmadik negyedévében következett be, amelyet a beruházások csökkenése és felgyorsuló infláció kísért. 2007-ben a reformintézkedések következményeképpen tovább folytatódott a makrogazdasági mutatók romlása. 2007 első két negyedévében a magyar GDP igen alacsony ütemben (0,3, illetve 0,1%) emelkedett, ami recessziós fenyegetettséget jelentett. A harmadik negyedévben csak igen kis mértékben gyorsult a növekedés, a negyedik negyedévben pedig ismét visszaesés következett: a GDP alig észrevehetően, 0,1%-kal emelkedett. A 2007-es év egészében mindössze 1,3%-kal növekedett a bruttó hazai termék. A 2007 végén elért mélypont után 2008 első negyedévében relatíve gyors növekedésnek indult a gazdaság, de ez csak az év közepéig tartott: a világgazdasági válság elérte Magyarországot és visszavetette az éppen elinduló kedvező folyamatot. 2008 harmadik negyedévében mindössze 1%-kal növekedett a GDP, a negyedik negyedévben pedig – előzetes adatok szerint – 2%-kal csökkent a bruttó hazai termék volumene.

2008 második felében az ipar növekedési üteme is csökkent, holott ez az utóbbi években a gazdasági növekedés legnagyobb hajtóerejének számított Magyarországon. A gazdasági válság következtében a külkereskedelmi egyenleg évek óta javuló tendenciája is megtört: 2008 novemberében – az előző év azonos időszakához képest – 14,3%-kal csökkent az ipari export az exportkereslet drasztikus visszaesése következtében.

Bár 2008 első háromnegyed évében 1,5%-kal növekedett a GDP, az elemzők mégis csak 0,6%-os emelkedést várnak a 2008-as év egészére, mivel az utolsó negyedév – a már rendelkezésre álló részadatok szerint – 2,1%-os csökkenést mutat. A prognózis szerint a gazdaság 2009-es teljesítménye 1-1,5%-kal csökkenhet, amely nagyban függ a külpiaconkonjunktúra alakulásától és a belföldi jövedelmek változásától. A szakértők 2009 első felére még mindenképpen zsugorodó külföldi felvevőpiacokat és csökkenő belföldi keresletet várnak. Egyelőre kérdés, hogy a válság milyen erős megrázkódtatást jelent a gazdaságnak, azaz milyen mértékű további visszaesés várható, valamint hatása mennyire lesz elhúzódó.

Az Ifo német gazdaságkutató intézet 2009-re vonatkozó előrejelzése szerint a világgazdasági válság igen erősen vissza fogja vetni a német gazdaság teljesítményét. A prognózis szerint a német bruttó hazai termék 2,2%-kal fog csökkenni 2009-ben, és valószínűleg az exportvolumen is igen erőteljes visszaesést fog mutatni a világra kiterjedő recesszió miatt. Ennek következtében csökkenni fog a kapacitás-kihasználtság, romlani fognak a jövedelmezőségi várakozások, valamint jelentős mértékben csökkenni fognak a beruházások és az építőipari megrendelések is. A lakossági fogyasztás valószínűleg csak kismértékben fog növekedni az emelkedő átlagos reálbérek ellenére, amelynek okaként egyrészt a foglalkoztatottság visszaesését, másrészt a pénzügyi és bizalmi válság következtében magas megtakarítási rátákat jelölik meg. Az Ifo a munkaerő-kereslet csökkenését prognosztizálja 2009-re. A bérből és fizetésből élők száma várhatóan körülbelül 0,8%-kal fog csökkenni, mintegy 40 millió főre. A német szakértők körülbelül 540 000 új regisztrált munkanélkültre számítanak a 2009-es év folyamán, amely 8%-os átlagos munkanélküliségi rátát eredményezne erre az évre.

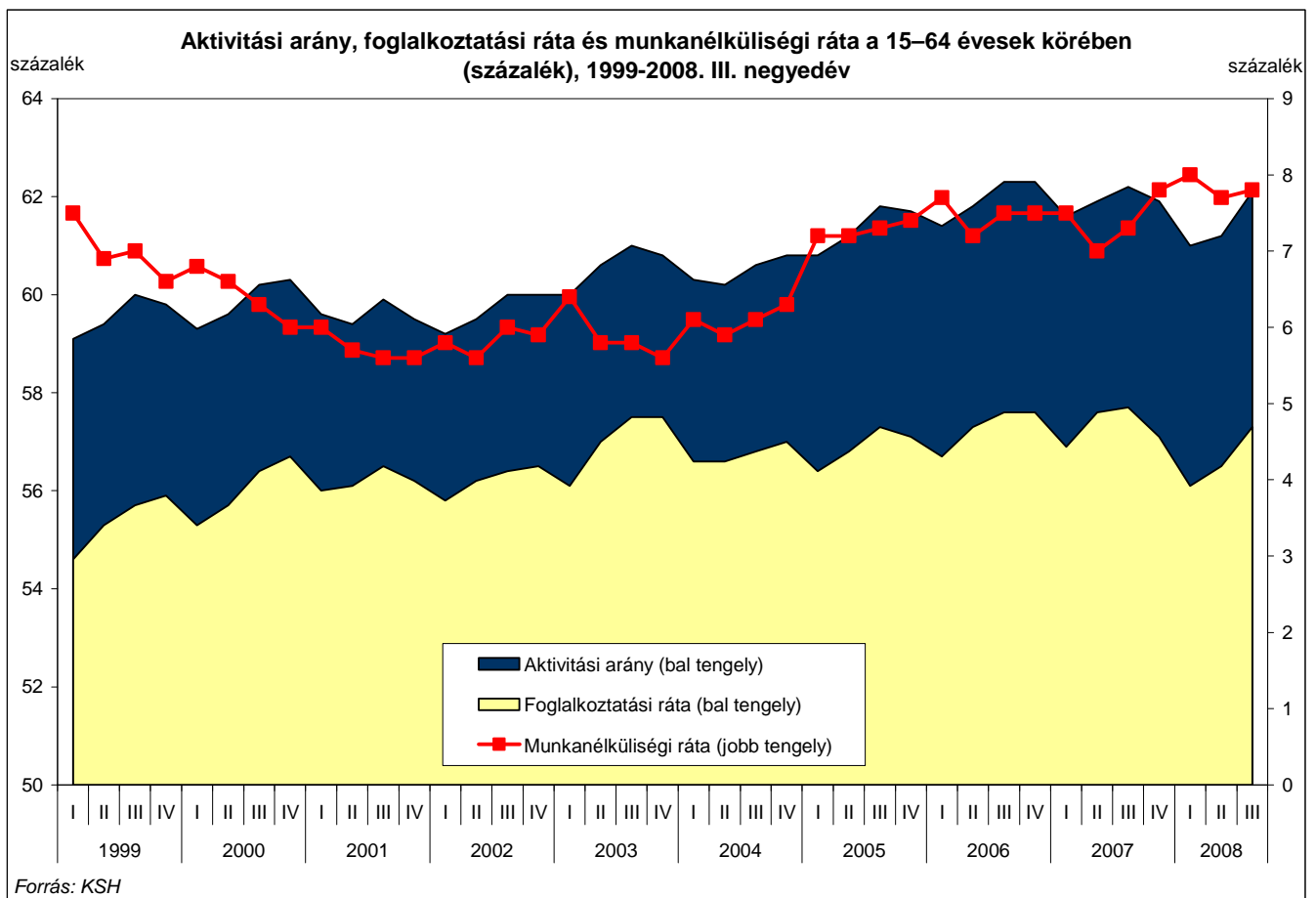
A francia statisztikai hivatal (INSEE) szakértői szerint az euróövezetbe 2008 második felében begyűrűzött recessziós tendencia folytatódni fog 2009-ben is: a rövid távú indikátorok romló kilátásokat mutatnak a gazdaság teljesítményére vonatkozóan. Az előrejelzés szerint 2009 első felében a lassulás üteme csökkenni fog, mivel a szakértők valószínűsítik, hogy az üzleti bizalom és a piacok normál működésének helyreállítását célzó állami intézkedések hatása ekkorra válik érzékelhetővé.

2.3. A foglalkoztatottság hosszú távú alakulása

A kilencvenes évek során a magyarországi munkaerő-piaci folyamatokat a nyolcvanas évek végén bekövetkezett gazdasági szerkezetváltás és az átmeneti gazdaság hatásai alakították. Az átmeneti gazdaságokra jellemző munkahely-rombolási és -teremtési hullám Magyarországon a 90-es évek második felére lecsengett. Az első években csökkent a GDP és a foglalkoztatási szint, nőtt a munkanélküliség és az inaktivitás, majd az évtized közepétől a kilencvenes évek végéig a GDP előbb lassabb, majd gyorsabb ütemben növekedett, a foglalkoztatás többnyire stagnált, de a munkanélküliség némileg visszaszorult. Az elmúlt tíz évben lezárult a munkaerő-piaci szerkezetváltás. Ennek egyik jeleként megszorodott a felsőfokú végzettséget igénylő állások száma, és ezekben az állásokban 10-20 százalékponttal, 90% fölé emelkedett a diplomások aránya. A gazdaságot ebben az időszakban dinamikus fejlődés, élénkülő beruházási aktivitás és növekvő foglalkoztatás jellemezte. A korszerű beruházások, a külföldi tőke beáramlása és a külföldi multinacionális cégek megjelenése a nyugati munkakultúra meghonosodását idézte elő. A termelés és a hatékonyság növekedésével a bérszínvonal is fokozatosan emelkedhetett, ami alatt elsősorban a képzett, illetve magasan képzett munkaerő relatív bérhozájának növekedése értendő. Az ezredforduló után lassuló ütemben nőtt a GDP és a foglalkoztatás, de ez utóbbi 2001-ben már csökkent. A munkanélküliség 2001-ig folyamatosan csökkent, 2002-ben enyhe növekedésnek indult, majd 2005 folyamán hirtelen 6,3%-ról 7,2%-ra ugrott. 2006-ban enyhén nőtt a foglalkoztatottság és a munkanélküliségi ráta is. 2007 egészében – éves átlagot tekintve – nem történt érdemi változás a foglalkoztatottak és a munkanélküliek száma, valamint a munkanélküliségi rátát tekintve. 2007 második negyedévében azonban növekedésnek indult a munkanélküliség, és 2008 második negyedévében 8%-on tetőzött, amely 1997 óta a legmagasabb negyedéves adat. Kisebbs csökkenés után 2008 második felében ismét növekedett a ráta, a negyedik negyedévben újfent elérve a 8%-ot. A foglalkoztatottsági ráta és az aktivitási arány is romlott 2008-ban: az első negyedéves szezonális mélypont alacsonyabb értéket mutatott, mint az utóbbi években (lásd a 2.3.1. ábrát).

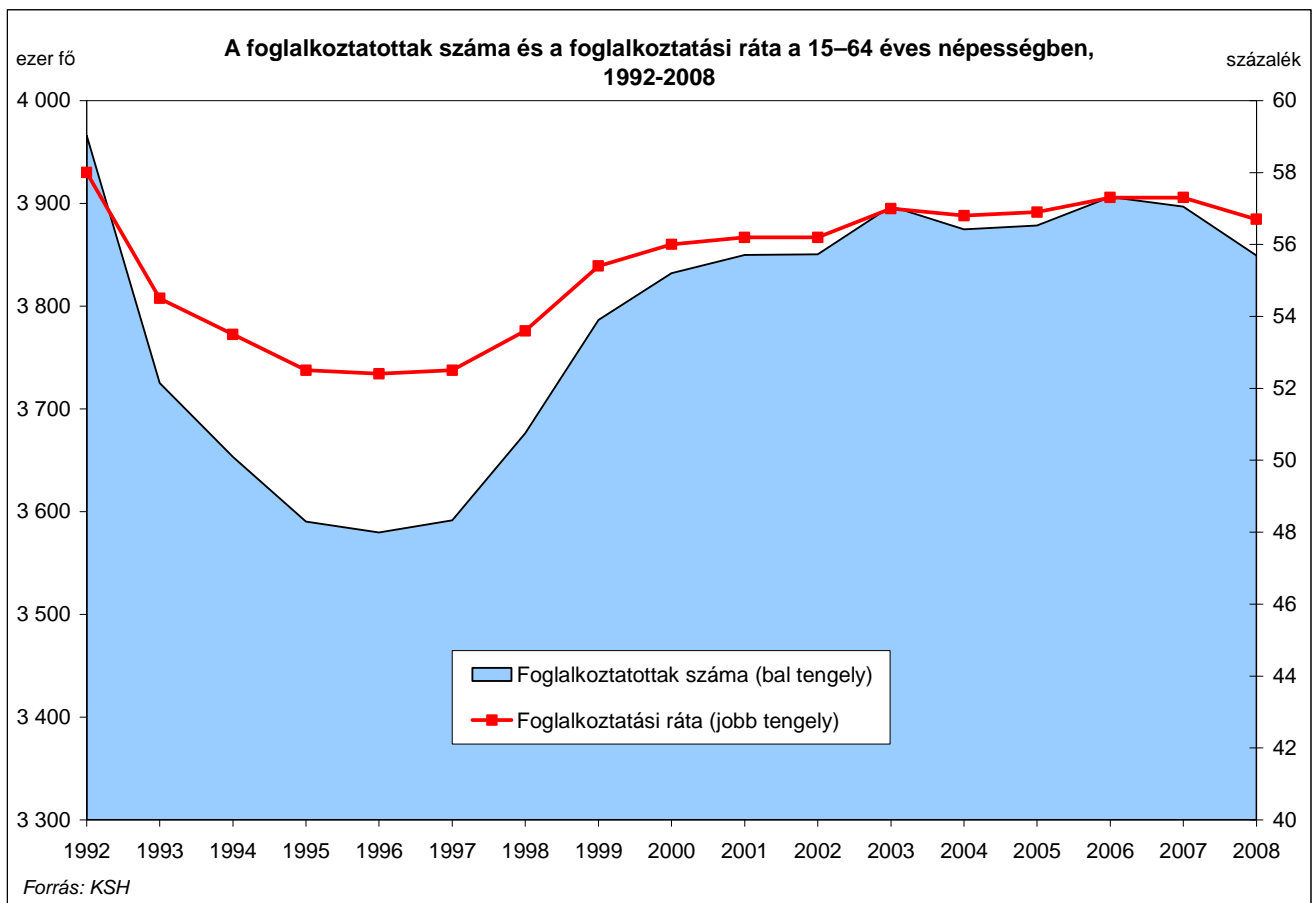
A munkaerő-piaci és oktatási kutatások megállapításai a főbb tendenciák tekintetében egységes képet mutatnak. Az új foglalkozások és új technológiák megjelenése, az elkerülhetetlen munkahely-rombolási hullám és a külföldi vállalatok elvárásai elsősorban az alacsony végzettségűeket, az ipar egyes ágaiban dolgozó szakmunkásokat hozta nehéz helyzetbe, és egyben leértékelte a szocializmus korában szerzett munkatapasztalatot. A változások a képzetesebb, fiatal, az új követelményekhez rugalmasan alkalmazkodó munkaerőnek és a felsőfokú végzettségűeknek kedveztek.

2.3.1. ábra: Aktivitási arány, foglalkoztatási ráta és munkanélküliségi ráta a 15-64 éves népességben (százalék), 1999-2008. III. negyedév

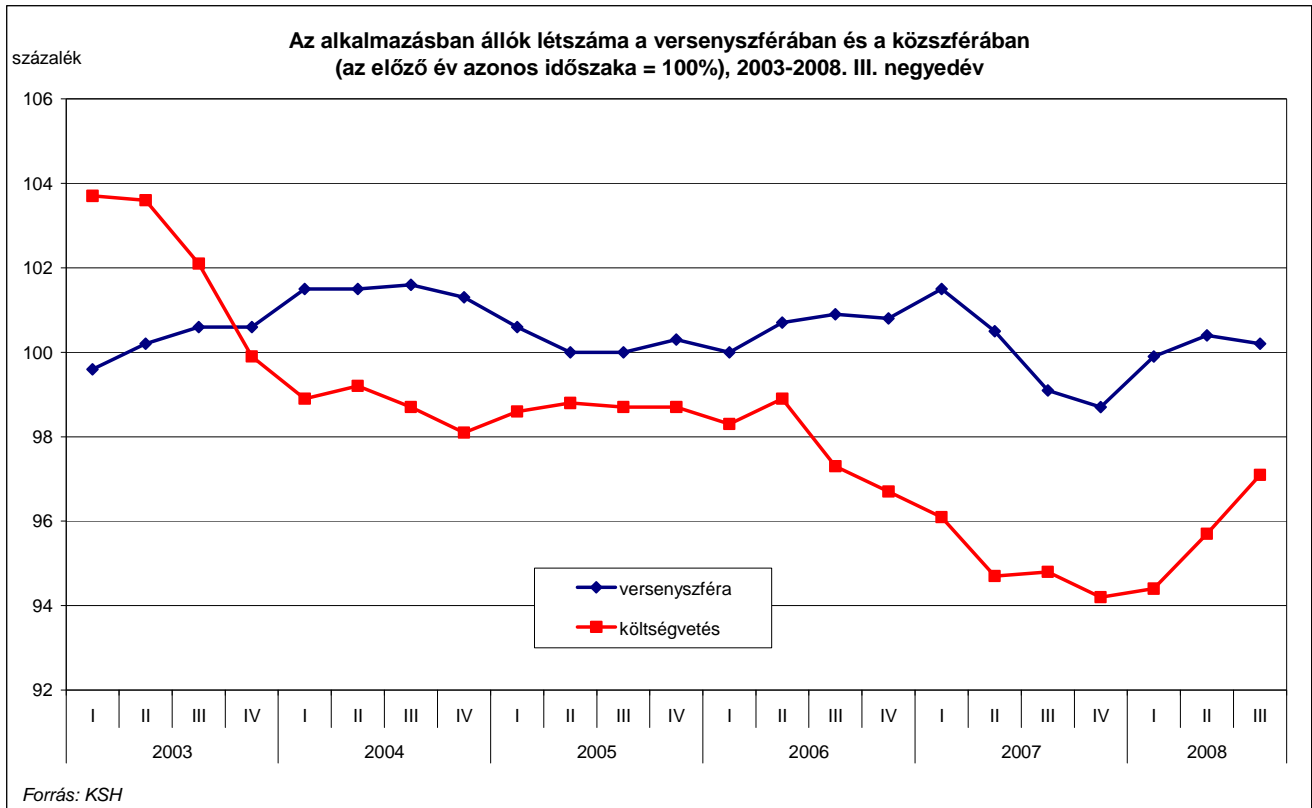
A munkaerő-piaci átalakulás folyamata jól nyomon követhető a foglalkoztatottak számának és a 15-64 éves népesség foglalkoztatási rátájának alakulását szemléltető 2.3.2. ábrán. Szembetűnő a foglalkoztatás 90-es évek elején bekövetkezett visszaesése, valamint az, hogy a 90-es évek vége felé beinduló, eleinte még lendületes javulás üteme fokozatosan alábbhagyott. 2006-ban és 2007-ben stagnált a foglalkoztatottsági ráta, majd 2008-ban 0,6 százalékponttal visszaesett, és a legfrissebb adatok a foglalkoztatottak számát tekintve is jelentős csökkenést mutatnak.

2.3.2. ábra: A foglalkoztatottak száma és a foglalkoztatási ráta a 15–64 éves népességben, 1992-2008

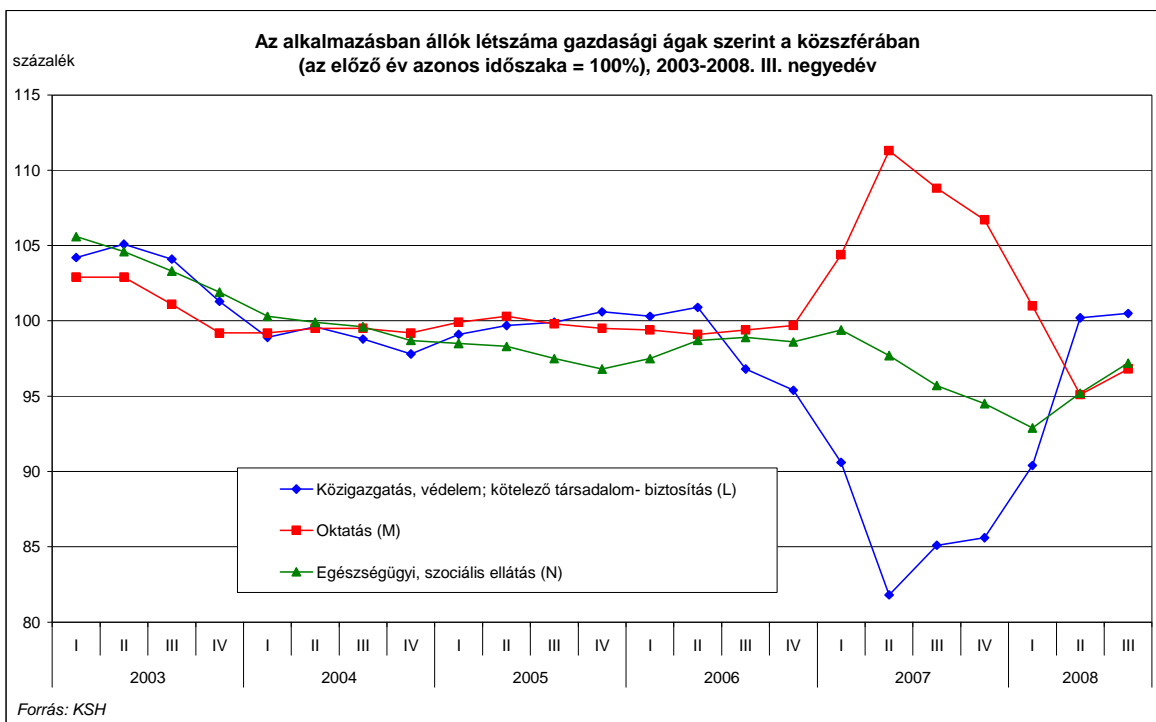
Az ezredforduló után a gazdasági szerkezetváltás mellett a kormányzati intézkedések is a foglalkoztatottság egyre meghatározóbb mozgatórugójává váltak. Ezek közül ki kell emelni a közszférában 2002-2003-ban megvalósított bérfelzárkóztatást, amely 2002 második félévétől jelentősen megnövelte a közszférában foglalkoztatottak számát. Ennek hatását ráadásul az EU-csatlakozással összefüggő intézményfejlesztés is jelentősen felerősítette. A munkaerő elsősorban a közszféra azon területeire áramlott be – mint például az egészségügy vagy az oktatás – amelyekben az alacsony bérek miatt addig kevésbé voltak vonzóak a munkalehetőségek. A bérkiáramlás a foglalkoztatás egészére pozitívan hatott, 2003-ban számottevően megugrott a foglalkoztatottság, és 6% alá került a munkanélküliségi ráta. A pozitív irányú változás azonban nem bizonyult tartósnak. A közszférában alkalmazottak számának hirtelen megugrását visszaesés követte. 2004 óta folyamatosan csökken a közszférában foglalkoztatottak létszáma, és a leépítések az elmúlt két évben gyorsuló ütemben folytatódtak. A költségvetési egyensúly helyreállítására irányuló kormányzati intézkedések között az aránytalanul nagy, valós teljesítményt nem tükröző jövedelemkiáramlás megnyirbálása is szerepelt, ezért 2006 közepe óta nagy lendületet vett a közszféra területén foglalkoztatottak létszámának csökkentése. Így 2007 végére a költségvetésben alkalmazottak száma már csak a megelőző év azonos időszakának 94%-át tette ki. 2008-ban a csökkenés üteme lassult, így a harmadik negyedévben a közalkalmazotti létszám a 2007 azonos időszakára vonatkozó érték 97%-át tette ki. A versenyszférában foglalkoztatottak létszáma 2003 közepe és 2005 második negyedéve között növekedett, 2005-ben stagnált, 2006-ban pedig újfent enyhe növekedésnek indult. 2007 második felében a versenyszféra alkalmazotti létszáma ismét csökkenni kezdett, 2008-ban pedig stagnált (lásd a 2.3.3. ábrát).

2.3.3. ábra: Az alkalmazásban állók létszáma a versenyszférában és a közszférában (előző év azonos időszaka = 100%), 2003-2008. III. negyedév

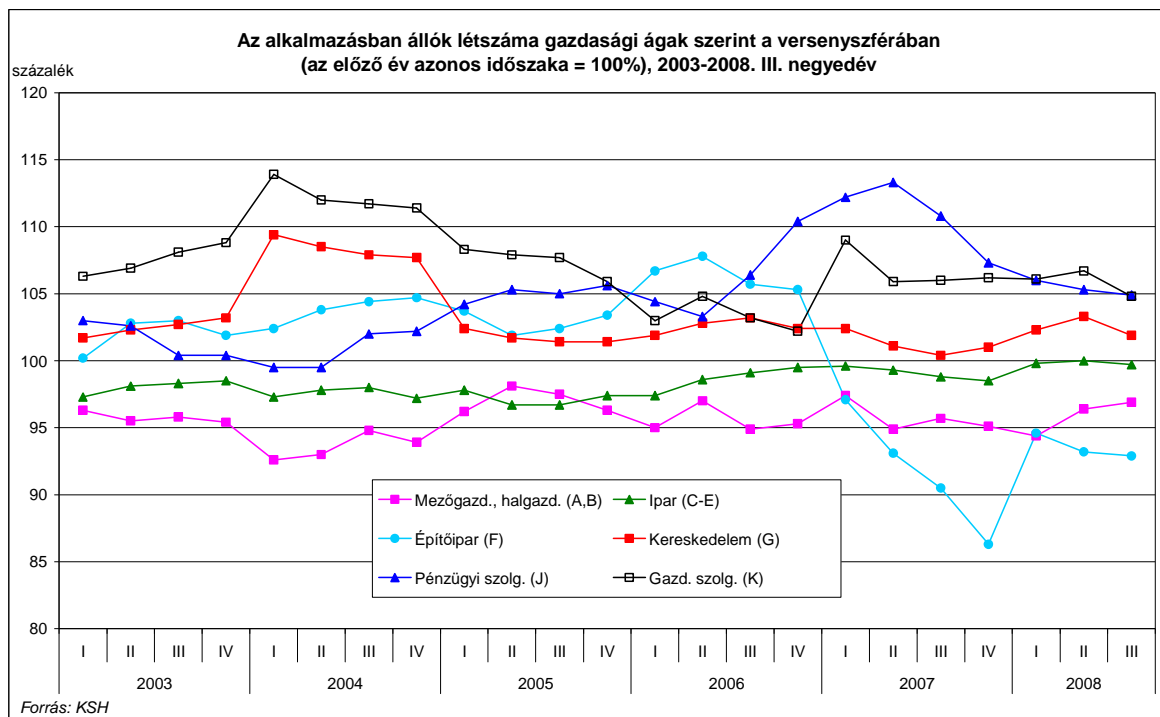
A 2.3.4. ábrán megfigyelhetjük, hogy a közszférához tartozó gazdasági ágakban foglalkoztatottak létszáma az elmúlt években tapasztalt együttmozgás után 2007 elején elvált egymástól, és a 2007. év során jelentősen eltérő tendenciákat mutatott. A közigazgatás, védelem és kötelező társadalombiztosítás területén alkalmazottak létszáma 2006 közepétől 2007 második negyedévéig gyorsuló ütemben csökkent (mélypontját 18%-os visszaesésnél érve el), majd ez a tendencia lelassult, és 2008 harmadik negyedévében már stagnálást mutatott. Az oktatás ezzel szemben több éves stagnálás és enyhe csökkenés után 2007-ben jelentős pozitív irányú elmozdulást mutatott: az év első negyedében 4%-kal nőtt az oktatásban alkalmazottak létszáma 2006 elejéhez képest, majd a második negyedévben a növekedés felgyorsult (11%). 2007 harmadik negyedévében lassulni kezdett a létszámnövekedés üteme, ez pedig 2008-ra csökkenő tendenciába fordult át (a harmadik negyedévben 3,2%-os volt csökkenés). Az egészségügyi, valamint szociális ellátás területén 2004 óta lassú, 1-3%-os visszaesés tapasztalható, 2007-ben viszont nagyobb lendületet vett ez a folyamat, és év végére már 5,5%-kal kevesebben dolgoztak az egészségügy, illetve a szociális ellátás területén, mint 2006 végén. A folyamat 2008 első negyedévében érte el mélypontját (7%-os gyengülés), azóta lassul a visszaesés üteme.

2.3.4. ábra: Az alkalmazásban állók létszáma gazdasági ágak szerint a közszférában (az előző év azonos időszaka = 100%), 2003-2008. III. negyedév

A versenyszféra gazdasági ágait tekintve a 2.3.5. ábrán látható, hogy a mezőgazdaságban foglalkoztatottak létszáma már több éve nagyjából azonos, 3-5%-os ütemben csökken, és ez 2007-ben és 2008 első három negyedévében sem volt másként. Az ipari dolgozók létszáma enyhén csökkent 2007-ben, 2008-ban pedig stagnálást mutatott. A kereskedelemben foglalkoztatottak száma az utóbbi évek folyamán 1-2%-kal, 2008 második negyedévében pedig 3,3%-kal növekedett. Az építőiparban alkalmazottak létszáma 2006 végéig stabil, 2 és 8% közötti növekedési ütemet mutatott, 2006 végén viszont a kormányzati kiigazító intézkedések során az állami megrendelések (pl. autópálya-építések) volumenét drasztikusan lecsökkentették. Ennek hatására az építőipari alkalmazotti létszám zuhanórepülésbe kezdett, és 2007 negyedik negyedévében már 13,7%-kal volt kevesebb, mint 2006 végén. 2008 elején némileg lassult a csökkenés üteme, de a második negyedévtől ismét fokozódott a visszaesés. A pénzügyi szolgáltatások területén dolgozók létszáma 2006 második negyedévéétől gyorsuló ütemben emelkedett, majd 2007 közepe óta lassul, de 2008 harmadik negyedévében így is 5%-kal magasabb volt, mint 2007 azonos időszakában. A gazdasági szolgáltatások területén dolgozók létszáma stabil, 6% körüli növekedési ütemet mutatott 2007-ben, 2008 harmadik negyedévében pedig 5% körüli emelkedést produkált.

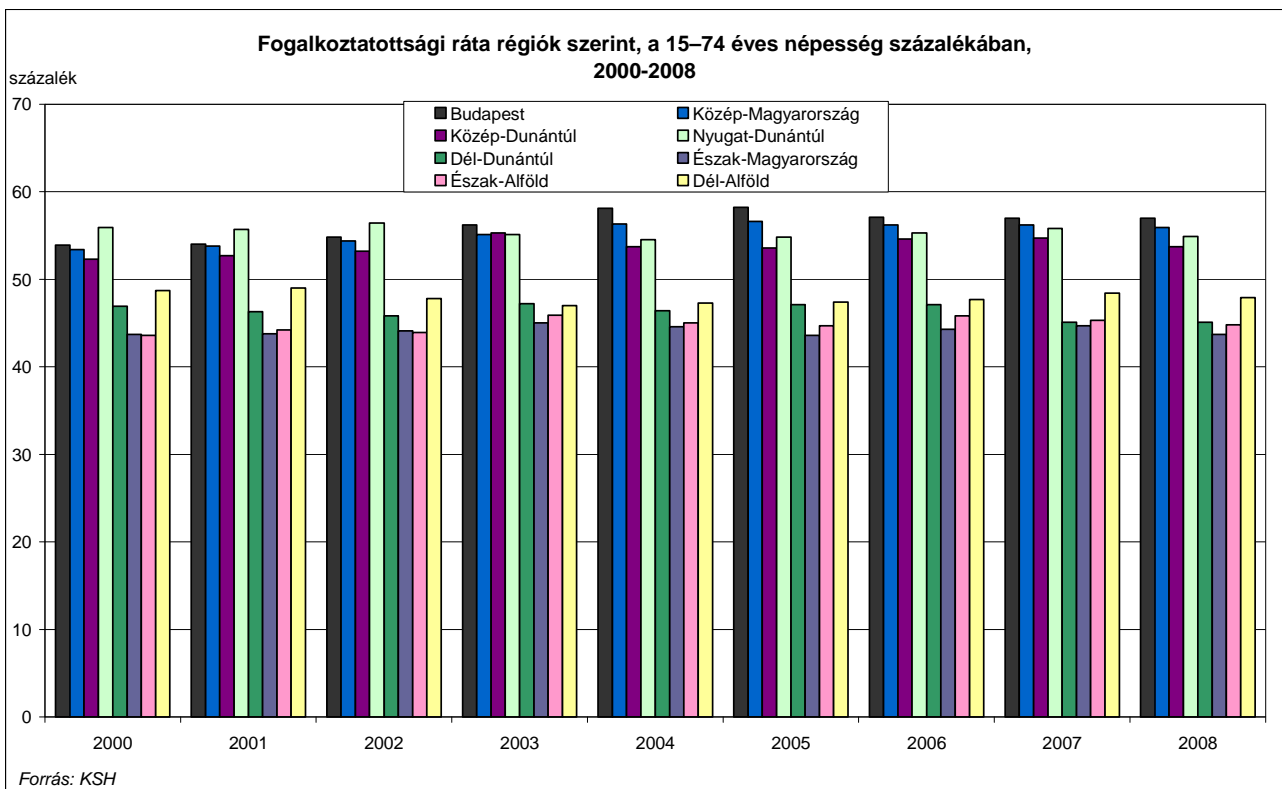
2.3.5. ábra: Az alkalmazásban állók létszáma gazdasági ágak szerint a versenyszférában (az előző év azonos időszaka = 100%), 2003-2008. III. negyedév

A 2.3.6. ábrán megfigyelhető, hogy Magyarországon a foglalkoztatási ráta számottevő regionális különbségeket mutat, amelyek ráadásul időben többé-kevésbé változatlanok bizonyulnak. A foglalkoztatottság Budapesten, Közép-Magyarországon, Közép-Dunántúlon és Nyugat-Dunántúlon magasabb, a többi régióban pedig jóval alacsonyabb. Ebből a nézőpontból tehát két homogén tömbre szakad az ország: az elsőben (Budapest, Közép-Magyarország, Közép-Dunántúl, és Nyugat-Dunántúl) 54-57%-os, az utóbbiban (Dél-Dunántúl, Észak-Magyarország, Észak-Alföld és Dél-Alföld) pedig 44-48%-os a foglalkoztatási ráta.

A 2008-as évben egyik régióban sem javult a foglalkoztatottsági ráta. Budapest és a dél-dunántúli régió foglalkoztatottsága stagnált. Közép-Magyarországon enyhén, 0,3 százalékponttal csökkent a foglalkoztatottság, az Észak-alföldi és a Dél-alföldi régiókban pedig fél százalékpontos csökkenés tapasztalható. Ennél némileg jelentősebb, egy százalékpont körüli visszaesést mutat Közép-Dunántúl, Nyugat-Dunántúl és Észak-Magyarország.

2.3.6. ábra: Foglalkoztatási ráta régiók szerint, a 15-74 éves népesség százalékában, 2000-2008

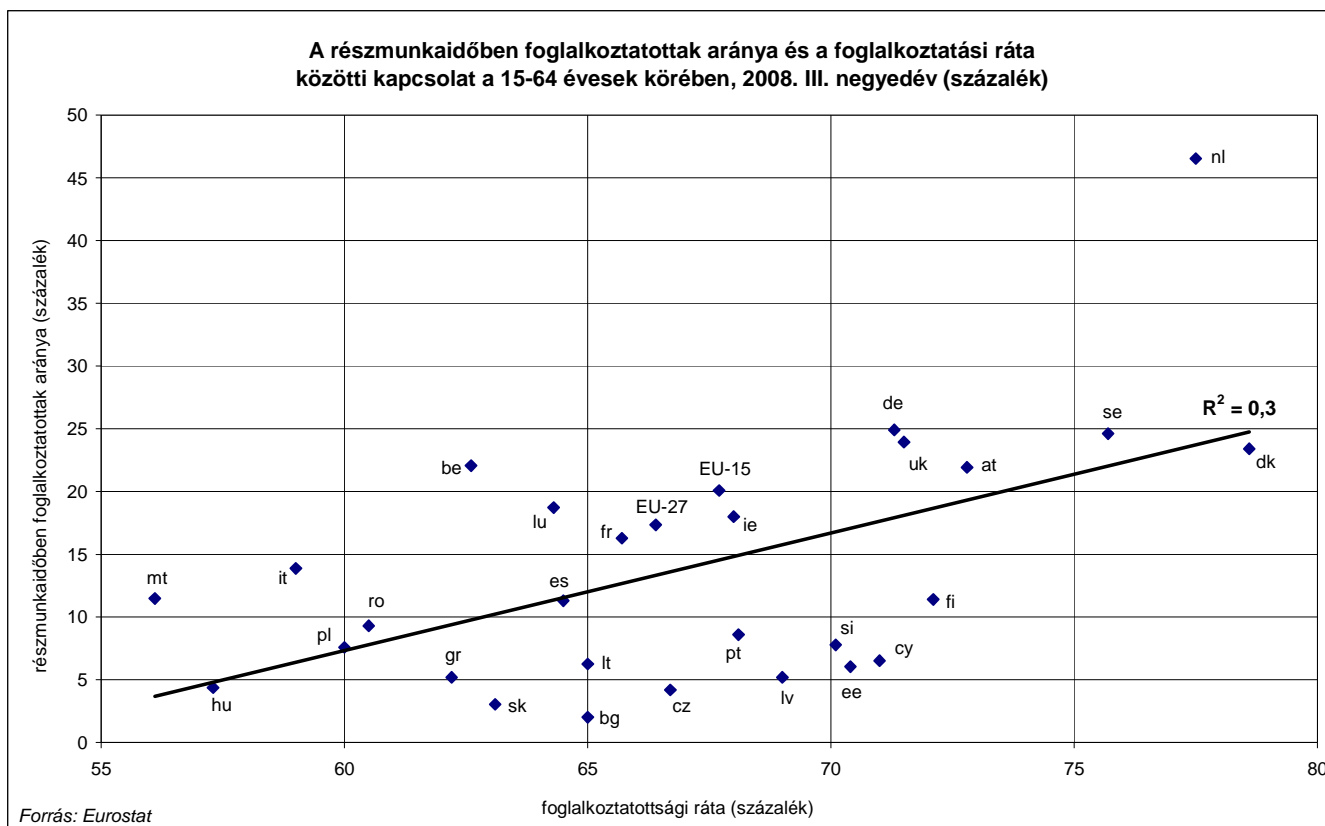

Uniós viszonylatban a magyar munkaerőpiacon nem tekinthető elterjedtnek az atipikus formákban történő foglalkoztatás, amely tendencia különösen igaz a részmunkaidős foglalkoztatásra. Magyarországon – 2008 harmadik negyedéves adatok szerint – a foglalkoztatottak 4,4%-a volt részmunkaidős alkalmazásban. Szlovákiában ez az arány 3%, a Cseh Köztársaságban 4,2%, Lengyelországban pedig 7,6%. A részmunkaidős foglalkoztatottak arányának uniós átlaga 17,3%.

A 2.3.7. ábrán látható, hogy a foglalkoztatottsági ráta és a részmunkaidős foglalkoztatás elterjedtsége között az európai országok esetében közepesen erős, pozitív kapcsolat áll fenn ($R^2=0,3$). Ez az összefüggés a közép-kelet-európai térségben nem teljesen egyértelmű, azaz a magasabb részmunkaidős foglalkoztatottság nem minden esetben jár együtt magasabb foglalkoztatottsággal (pl. Románia), illetve alacsonyabb részmunkaidős foglalkoztatottság mellett is elképzelhető relatíve magas foglalkoztatottság (pl. Cseh Köztársaság). Magyarország és Lengyelország adatpontja a trendvonal közvetlen közelében található, ami azt jelenti, hogy itt a részmunkaidős foglalkoztatás aránya körülbelül annyi, mint amit a foglalkoztatottság szintje indokol. A legtöbb újonnan csatlakozott EU-tagállam esetében alacsonyabb a részmunkaidős foglalkoztatás aránya, mint amit a foglalkoztatottság szintje indokolna (ez 2006-ban még Magyarországon is így volt), lásd pl. Szlovákia, Bulgária, Észtország, Lettország, Litvánia, Szlovénia, Ciprus és a Cseh Köztársaság adatpontjait. Kivételt képez ez alól Románia, amely az ellenkező irányban tér el a trendtől, azaz részmunkaidős foglalkoztatottsági rátája némileg magasabb, mint amit foglalkoztatottsága indokolna.

Az adatok ugyanakkor azt mutatják, hogy a magasabb foglalkoztatottság elérésében fontos szerepet játszik a részmunkaidős foglalkoztatás elterjedése. Az Eurostat adatai szerint a Cseh Köztársaságot leszámítva 5% alatti részmunkaidős foglalkoztatottsággal egyetlen európai ország sem tud az EU átlag (2008 harmadik negyedévében 66,4% a 15 és 64 év közötti népességben) feletti foglalkoztatottsági rátát felmutatni. Mindemellett a részmunkaidős foglalkoztatás erősödése fontos szerepet tölthet be a tartós munkanélküliség és az inaktivitás visszaszorításában is.

2.3.7. ábra: A részmunkaidőben foglalkoztatottak aránya és a foglalkoztatási ráta közötti kapcsolatot, 2008. III. negyedév (százalék)

Jelmagyarázat: **at**=Ausztria; **be**=Belgium; **bg**=Bulgária; **ch**=Svájc; **cy**=Ciprus; **cz**=Csehország; **de**=Németország; **dk**=Dánia; **ee**=Észtország; **es**=Spanyolország; **fi**=Finnország; **fr**=Franciaország; **gr**=Görögország; **hu**=Magyarország; **ie**=Írország; **it**=Olaszország; **lt**=Litvánia; **lu**=Luxemburg; **lv**=Lettország; **mt**=Málta; **nl**=Hollandia; **pl**=Lengyelország; **pt**=Portugália; **ro**=Románia; **se**=Svédország; **si**=Szlovénia; **sk**=Szlovákia; **uk**=Egyesült Királyság;

2.4. Az aktivitás alakulása

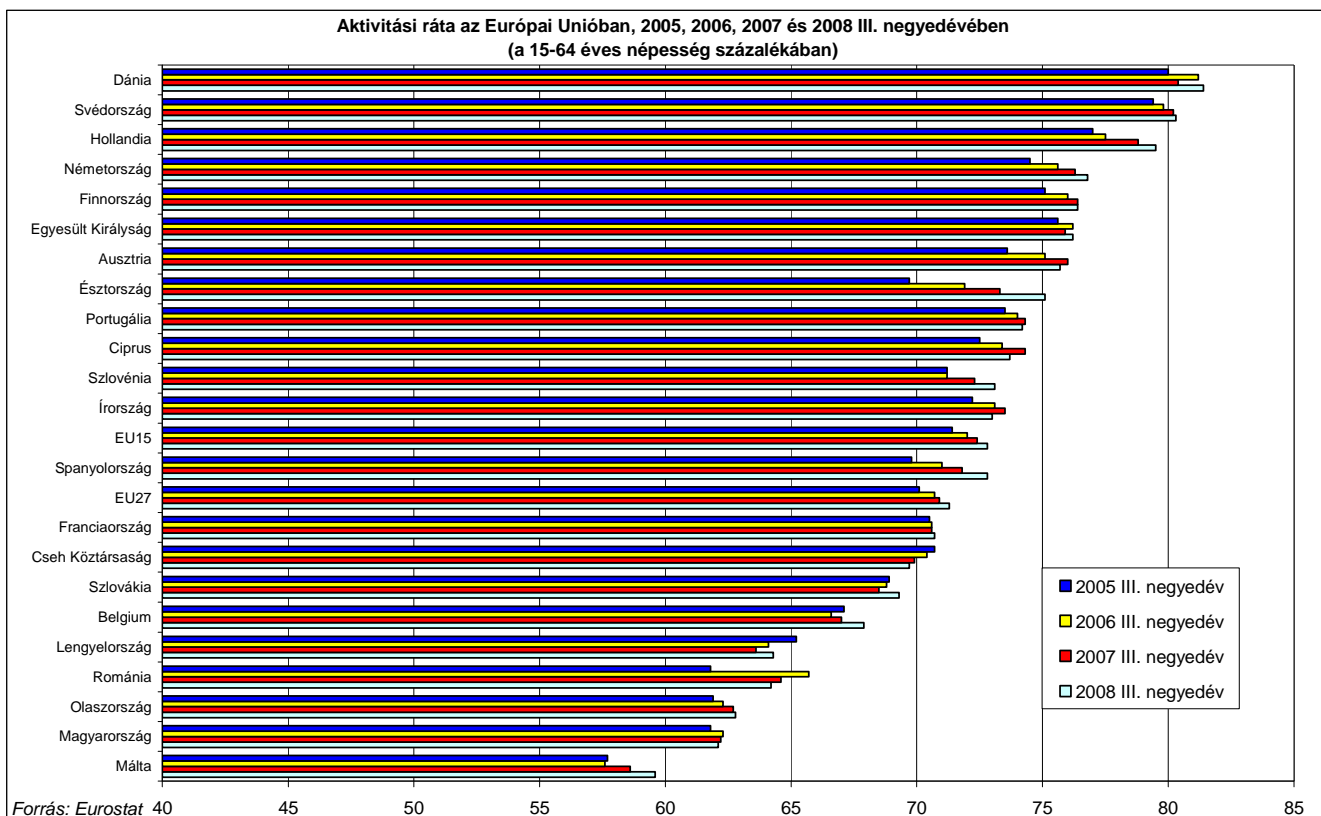
A Magyarországra jellemző alacsony aktivitási szint az utóbbi években sem változott számottevő mértékben – bár egy hosszú távú, enyhén növekedő tendencia megfigyelhető. Az Eurostat által nemzetközi összehasonlításban vizsgált 15-64 év közötti népesség 2008 harmadik negyedévében Magyarországon 6 millió 790 ezer főt számlált. Ebből mindössze 4 millió 217 ezer fő volt gazdaságilag aktív, ezen belül pedig 3 millió 890 ezer fő volt foglalkoztatott. Ez 62,1%-os aktivitási rátát és 57,3%-os foglalkoztatási arányt jelent a 15 és 64 év közötti népességre vonatkozóan.

2008 első három negyedévében az aktivitási ráta 0,4 százalékponttal volt alacsonyabb, mint egy évvel korábban. E mögött a munkanélküliségi ráta 7,8%-ra való emelkedése és a foglalkoztatási arány 0,6 százalékponttal történő mérséklődése áll.¹³

¹³ Az oldalon szereplő adatok a KSH adatbázisából származnak.

A magyar munkanélküliségi ráta az Eurostat adatai szerint 2007-ben először múlta felül az Európai Unió átlagos, 2004 óta csökkenő rátáját. 2008 első három negyedéve folyamán ez a különbség tovább növekedett, a harmadik negyedévben az Unió átlagos munkanélküliségi rátája 6,9% volt, a magyar pedig 7,8%. Uniós viszonylatban még ennél is kedvezőtlenebb képet fest hazánkról a hagyományosan alacsony aktivitási arány. Az Európai Unió tagországai között 62,1%-os¹⁴ (2008 harmadik negyedévére vonatkozó) aktivitási rátájával Magyarország a sereghajtók között szerepel az Eurostat által felállított rangsorban. Összehasonlításként Szlovákiában, illetve a Cseh Köztársaságban a 15-64 éves népesség 69,3, ill. 69,7%-a jelent meg 2008 III. negyedévében a munkaerőpiacon (lásd a 2.4.1. ábrát). Az újonnan csatlakozott országok többsége a mezőny második felében foglal helyet, de Ciprus, Észtország és Szlovénia aktivitási rátája meghaladja az uniós átlagot (EU 27).

2.4.1. ábra: Aktivitási ráta az Európai Unióban, 2005, 2006, 2007 és 2008 III. negyedévében (a 15-64 éves népesség százalékában)

¹⁴ Az Eurostat adatbázisából származó adat

2.5. A munkanélküliség alakulásának jellegzetességei

A magyarországi munkanélküliségi ráta 2007 második negyedévében relatíve gyors növekedésnek indult, és 2008 második negyedévében elérte a 8%-ot, amely 1997 óta a legmagasabb negyedéves érték. Kisebb csökkenés után 2008 második felében ismét növekedett a ráta, a negyedik negyedévben újfent elérve a 8%-ot. Ezzel a munkanélküliségi ráta éves átlaga a 2007-es 7,35%-ról 7,8%-ra emelkedett 2008-ban.

2008-ban a legnagyobb ütemű növekedést a fiatal korcsoportokban tapasztaltuk, holott az elmúlt években éppen itt jelentkezett a legjelentősebb mérséklődés – ami részben annak a következménye, hogy a korosztály létszáma csökken, miközben nő a nappali tagozaton tanulók száma. A 15-24 éves korosztályba tartozók gazdasági aktivitása az elmúlt évek tendenciájának megfelelően tovább csökkent (ez 2006-ban 26,75% volt, 2007-ben 25,6%, 2008-ban pedig már csak 24,9%), amiben jelentős szerepet játszik az oktatási, képzési idő meghosszabbodása.

2005 és 2006 között a legfiatalabbak és legidősebbek kivételével minden korcsoportban nőtt a munkanélküliségi ráta, 2006 és 2007 között pedig szinte minden csoportban csökkent. A 2.5.1. táblázatból látható, hogy 2007 és 2008 között minden korcsoportban növekedett, vagy stagnált a munkanélküliségi ráta.

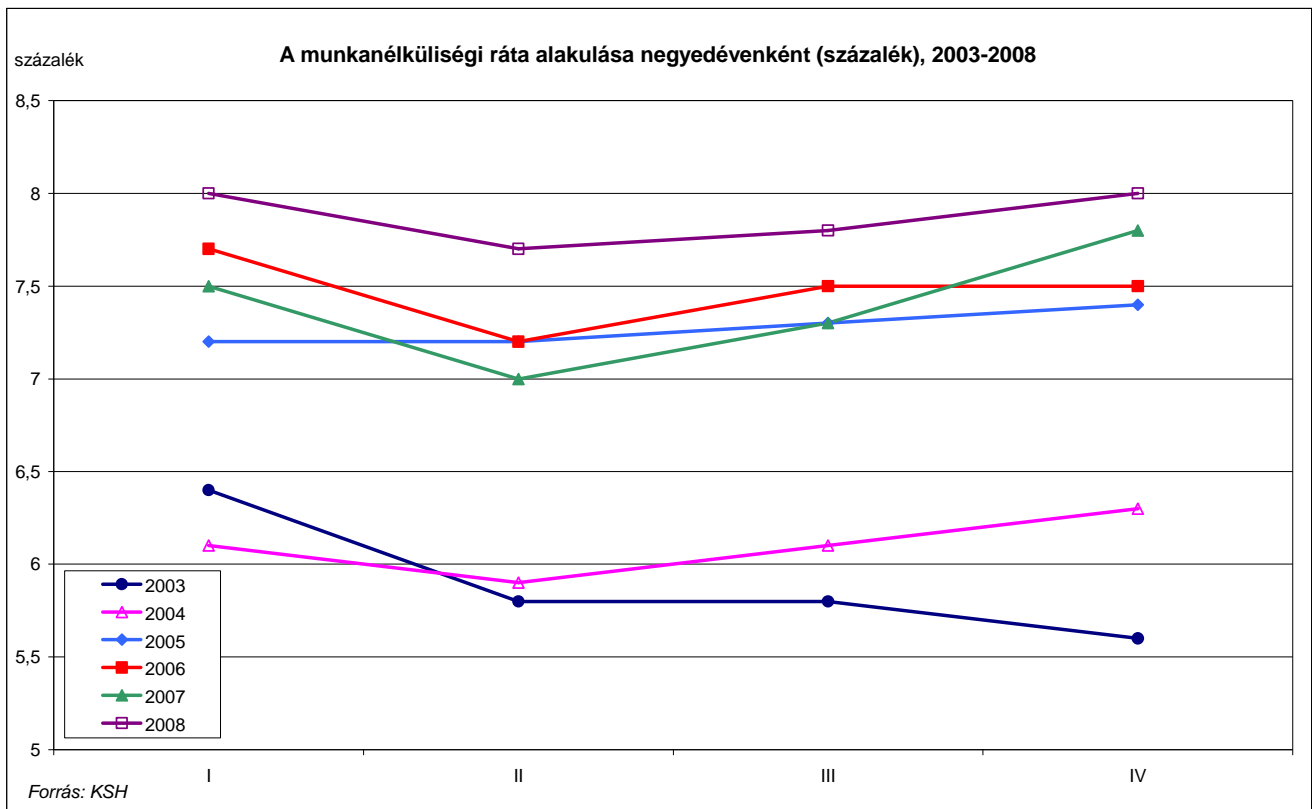
2.5.1. táblázat: A munkanélküliségi ráta alakulása korcsoportonként, százalék, 1998-2008

Korcsoport	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
15–19	26,5	24,7	25,5	22,4	27,1	32,2	34,9	37,8	37	35,8	38,2
20–24	11,4	10,8	10,7	9,7	11,1	11,5	13,4	17,5	17,2	16,4	18,2
25–29	8,4	7,6	7,3	6,9	7	6,9	6,5	8,2	8,6	8,4	9,1
30–34	7,4	7,4	6,7	5,8	5,7	6	6,2	6,7	6,9	7,2	7,2
35–39	7,2	6,8	5,1	5	5,4	5,5	5,7	6,8	6,9	6,6	6,8
40–44	6,7	6	5,5	4,6	4,8	5,2	5,2	5,6	6,7	6,7	6,8
45–49	5,9	5,1	5,1	4,2	4,2	4,4	4,8	5,8	6,2	6	6,5
50–54	4,7	4,2	4,1	4,1	3,7	3,7	4,2	5,1	5,4	5,7	6,4
55–59	4,6	3,1	3,3	3	3,5	2,9	3,4	4,4	4,1	4,8	5,5
Összesen	7,8	7	6,4	5,7	5,8	5,9	6,1	7,2	7,5	7,4	7,8

Forrás: KSH

A 2.5.1. ábrán látható, hogy 2004-hez képest 2005-ben jelentősen megugrott a munkanélküliségi ráta (éves átlagban 6,1%-ról 7,2%-ra), majd 2006-ban tovább emelkedett (7,5%-ra). 2007 első háromnegyed évében a munkanélküliségi ráta két tized százalékponttal kevesebb volt, mint 2006 megfelelő időszakában, a negyedik negyedévben viszont 7,8%-ra emelkedett. 2008 minden negyedévében magasabb volt a munkanélküliség, mint a megelőző évek azonos időszakában, az első és utolsó negyedévben pedig 8%-kal az utóbbi tizenegy év legmagasabb negyedéves értékét érte el.

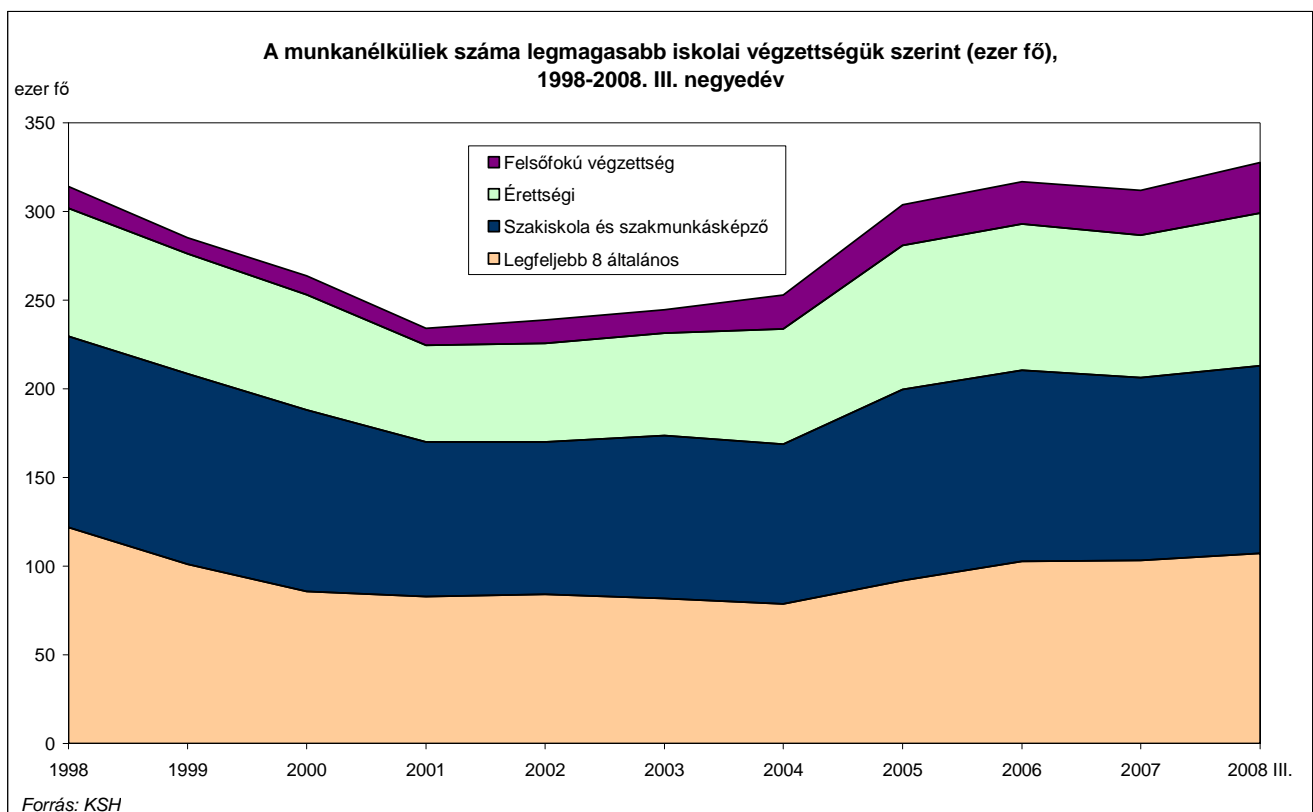
2.5.1. ábra: A munkanélküliségi ráta alakulása negyedévenként (százalék), 2003-2008

A munkanélküliség és az iskolai végzettség közötti összefüggésben a 2005. év folyamán történt szembetűnő változás. A munkanélküliség növekedése minden végzettségi szinten jelentkezett, de legerősebben az alacsony (legfeljebb 8 általános iskola, illetve szakiskola és szakmunkásképző) végzettséggel rendelkező réteget érintette (lásd a 2.5.2. ábrát). A munkanélküliek száma a 2005-ös hirtelen emelkedés után csak igen enyhén növekedett 2006-ban, 2007-ben némi csökkenést mutatott, 2008 első három negyedében pedig újra növekedésnek indult.

A legmagasabb iskolai végzettség szerinti bontásban látható, hogy 2008 első három negyedében az érettségivel és a legfeljebb 8 általánossal rendelkezők csoportjában nőtt leginkább a munkanélküliség. A szakiskolai végzettségűek, valamint a felsőfokú végzettséggel rendelkezők között kisebb mértékben növekedett a munkanélküliek száma. Figyelemre méltó, hogy a felsőfokú végzettségűek között 2001 óta folyamatosan növekszik a munkanélküliség.

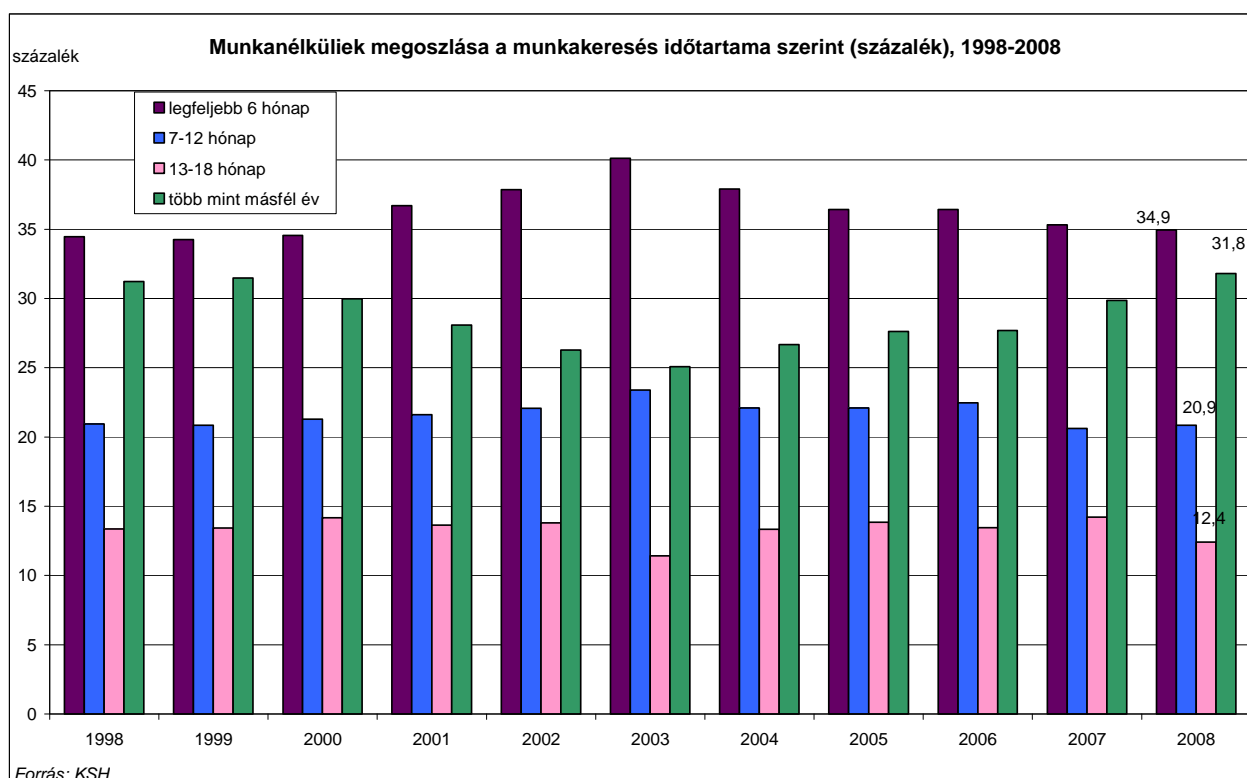
2.5.2. ábra: A munkanélküliek száma legmagasabb iskolai végzettségük szerint (ezer fő), 1998-2008. III. negyedév

Magyarországon a munkanélküliség kedvezőtlen ismérve a munkakeresés viszonylag hosszú átlagos időtartama. 2006-ban a munkanélküliek 46,7%-a legalább egy éve keresett állást, 2007-ben ez az arány 48,2% volt, 2008-ban pedig 48,4%. A másfél évnél is régebb óta munkát keresők aránya még inkább megnövekedett a vizsgált időszakban: 2006-ban az összes munkanélküli 27,7%-át tették ki, 2007-ben 29,9%-át, 2008-ban pedig már 31,8%-át. A munkanélküliség átlagos időtartama 2006-ban körülbelül 13 hónap volt, 2007-ben 13,5 hónap, 2008-ban pedig 13,9 hónap.

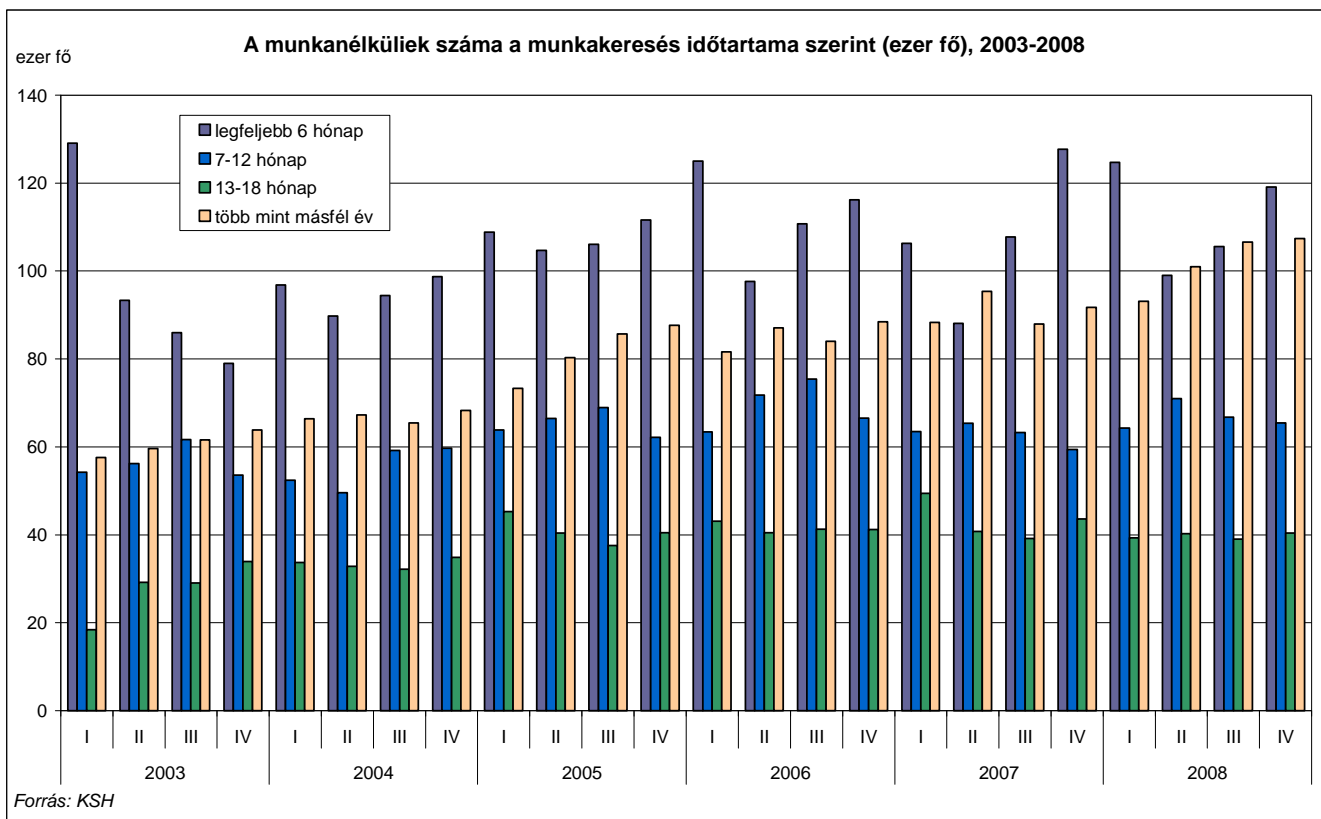
A 2.5.3. ábrán látható hosszabb idősből kitűnik, hogy 2003 után emelkedésnek indult a másfél évnél is hosszabb ideje munkát keresők aránya és 2008-ban elérte a már említett 31,8%-ot. Ez részben a KSH munkaerő-felmérésében történt módszertani változásnak tudható be, de ettől függetlenül is megállapítható, hogy a tartós munkanélküliség 1997 óta tartó csökkenő tendenciája 2003-ban megtorpant, és stagnálásba, majd növekedésbe ment át. Az ábrán az is megfigyelhető, hogy 2003 óta csökken a legfeljebb hat hónapja munkát keresők aránya, és 2008-ban ez a csoport már csak az összes munkanélküli 34,9%-át teszi ki.

2.5.3. ábra: Munkanélküliek megoszlása a munkakeresés időtartama szerint (százalék), 1998-2008

A munkanélküliek számának a munkakeresés időtartama szerinti megoszlását a 2.5.4. ábrán figyelhetjük meg. Jól látható, hogy a legalább másfél éve munkát keresők létszáma az egész vizsgált időszak alatt némileg hullámzó, de gyakorlatilag folytonosan növekedő tendenciát mutat. Emellett megfigyelhető az is, hogy a legfeljebb fél éve munkát keresők aránya viszonylag magas volt 2007 utolsó és 2008 első negyedében.

2.5.4. ábra: Munkanélküliek megoszlása a munkakeresés időtartama szerint (ezer fő), 2003-2008

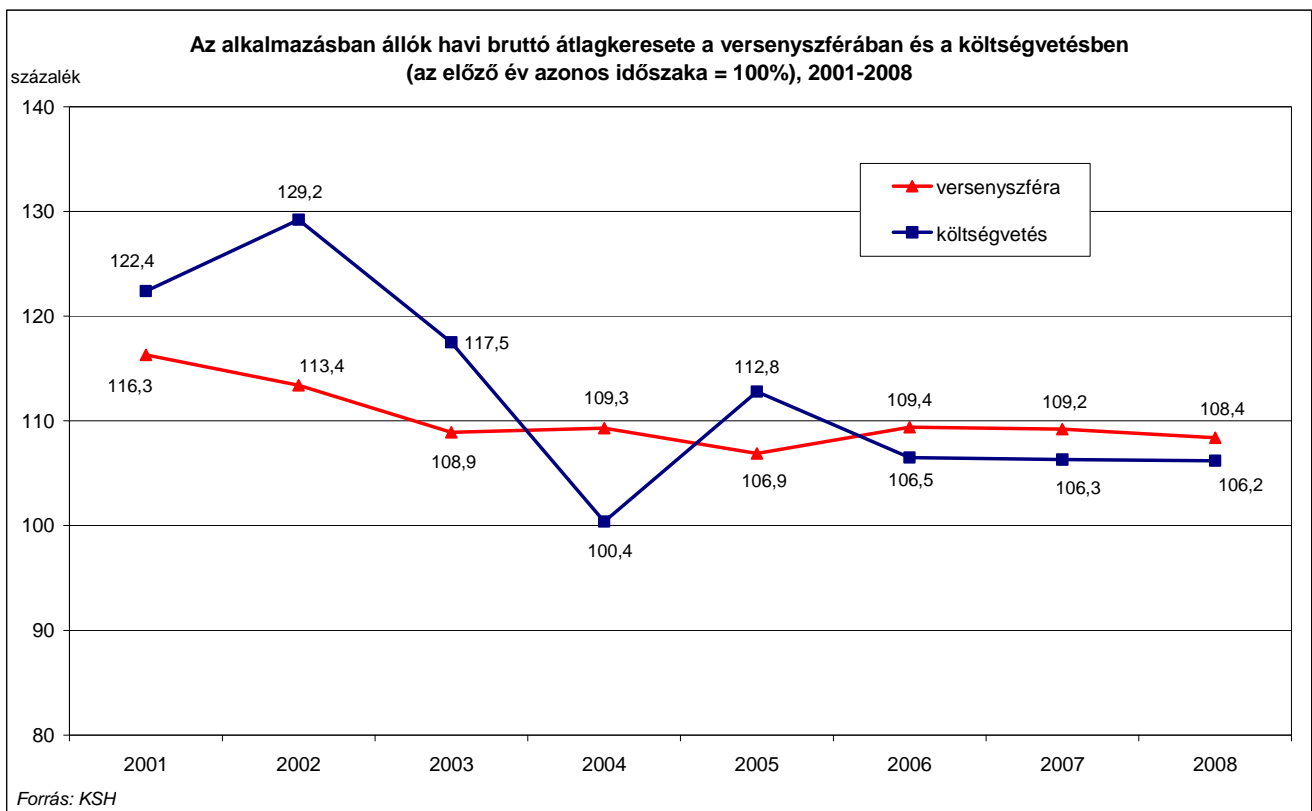

2.6. Bruttó átlagkeresetek

2008-ban a havi bruttó átlagkeresetek a nemzetgazdaságban 7,5%-kal emelkedtek. A versenyszférában 8,4%-os volt a bruttó bérek emelkedése, a költségvetési szerveknél a 2007-es 6,3%-ról 6,2%-ra mérséklődött a növekedés üteme.

A 2.6.1. ábrán látható, hogy a versenyszférában már hatodik éve stabilan 10% körüli a bruttó bérek emelkedése. A közszférában ennél jóval ingadozóbb a béremelkedés üteme: a 2001 és 2003 közötti időszak irreális, valós teljesítményt nem tükröző 20-30% körüli béremelését 2004-ben stagnálás követte. 2005-ben újra nagyobb mértékű, 12,8%-os emelés történt, 2006-ban, 2007-ben és 2008-ban pedig stabil, 6% körüli volt a közszféra bruttó béreinek növekedési üteme.

2.6.1. ábra: Az alkalmazásban állók havi bruttó átlagkeresete a versenyszférában és a költségvetésben (az előző év azonos időszaka = 100%), 2001-2008

2.7. A világgazdasági válság kialakulása és jelenlegi gazdasági előrejelzések

A nemzetközi gazdasági válság valószínűleg a legsúlyosabb krízis a harmincas évek nagy világválsága óta. Az amerikai hitelválság a pénzügyi piacokon keresztül hamar elérte az egész világot, és a reálgazdaságra, ezen keresztül pedig a foglalkoztatásra is jelentős negatív hatást gyakorol. Egyelőre jelentős bizonytalanság övezi azt a kérdést, hogy a válság milyen erős megrázkódtatást jelent a világgazdaságra nézve, valamint hatása mennyire lesz elhúzódó.

2.7.1. A válság egyes előzményei

Az amerikai pénzintézetek és jelzálogbrókerek a kilencvenes évek végén és a 2000-es évek elején tömegesen adtak kölcsönt nem hitelképes magánszemélyeknek is. A Fed 2004-től folyamatos kamatemelésbe kezdett, hogy kiszivattyúzza a gazdaságból az inflációt gerjesztő többletpénzt, emiatt a jelzáloghitelt felvevők egyre nehezebb helyzetbe kerültek. A bankok követeléseiket különleges, új pénzügyi termékekbe forgatták át, és ezeket nagybefektetőknek, bankoknak, fedezeti alapoknak adták el. A bonyolult termékek kockázatait a felügyeleti szervek sem vették észre időben. Az amerikai ingatlanpiac telítődése révén a lakásárak csökkenni kezdtek, és 2007 elejétől kezdve egyre több kisebb jelzálogbank ment csődbe. 2007 augusztusában robbant ki a hitelválság, amikor a jelzáloghitelekből képzett kötvények tulajdonosai is bajba kerültek. A csődsorozat miatt ezek a papírok hirtelen elértéktelenedtek, és a pénzügyi és bizalmi válság elterjedt az egész bankvilágban. 2008 szeptemberében újabb veszteségekre derült fény, és a Lehman Brothers valamint a Merrill Lynch befektetési óriásbankok csődöt jelentettek. Az amerikai központi bank beavatkozott a válság enyhítése érdekében: két nagy jelzálog-biztosítót államosítottak, és az állam áthidaló hitelt nyújtott az AIG biztosítónak is.¹⁵

A nemzetközi pénzügyi piacokat megrázó krízis a reálgazdaságra is jelentős hatást gyakorol. A pénzügyi piacokról indult válság globális, recessziós hangulatot okozó gazdasági krízissé mélyült, ahogy a hitel-feltételek szigorodása a lakossági kereslet zuhanásához, ezen keresztül pedig az ipari termelés csökkentéséhez, valamint a foglalkoztatás visszaeséséhez vezetett.

¹⁵ Forrás: Blahó Miklós: Spekulációból spekulációba. Népszabadság, 2008. szeptember 19.

A reálgazdaságra gyakorolt hatás először az autógyártók termelésének visszaesésében mutatkozott meg. A legnagyobb autógyárak időszakos leállásokra, a gyártókapacitás visszafogására kényszerültek, és jelentős mennyiségű munkaerőtől voltak kénytelenek megválni.

Egyes elemzők szerint¹⁶ a jelenlegi gazdasági válság hátterében a túltermelés áll: a felgyorsult technológiai fejlődéssel a fogyasztás sem szükségletét, sem jövedelmét tekintve nem volt képes lépést tartani. Ezért a fogyasztás jelentős részét „előrehozták” a jövőbeni jövedelmek terhére, azaz hitelből finanszírozták azt. Ez főként az ingatlan- és autópiacon (mint jelentős értékű, hosszabb távú beruházásokra), valamint a szórakoztató elektronika és a tömegkommunikációs termékek piacára volt igaz. Ez utóbbi esetében a technológia túlzottan gyors fejlődése („előrefutás”) nem hangolódott össze a fogyasztók csereigényeivel. A technológiai fejlődés sebességével az egyes gazdaságok munkaerőpiacainak szerkezete sem volt képes lépést tartani. A vezető posztindusztriális gazdaságokban a szórakoztatóiparra, az információtechnológiai fejlesztésekre, a személyi szolgáltatások területére – nagymértékben a pénzügyi szolgáltatásokéra – zúdult rá az iparból kieső munkaerő, a kereslet és a kínálat azonban itt sem fedte egymást. A feltörekvő – különösen a kelet-európai – országok munkaerőpiacai nem voltak képesek összhangba kerülni a gyorsan változó szerkezetű külföldi működőtőke beáramlásával, így itt is nagy feszültségek keletkeztek a szakirányú képzett munkaerő iránti kereslet és a munkaerőpiacról végérvényesen kiszoruló munkaképes népesség terén.

A szakértők úgy látják, hogy a jelenlegi helyzetben teljes gazdaságszerkezeti átrendeződésre lesz szükség, mely igen időigényes folyamat, ezért a 2009-es év folyamán jelentős ágazati és nemzetgazdasági visszaesésekre lehet számítani. Valószínűleg csak 2009 második felében lehet a csökkenés ütemének mérséklődésére számítani.

¹⁶ Forrás: Dr. Szegő Márta: Vakrepülés – gazdasági és pénzügyi belátások 2009-ben. Uni-Credit Bank, ALM és Közgazdasági Főosztály. 2009. 02. 17.

2.7.2. A válság hatása a magyar gazdaságra

A gazdasági válság már 2008 őszén jelentős lassulást okozott a magyar gazdaságban. A Központi Statisztikai Hivatal (KSH) Ecostattal közös novemberi gyorsbecslésében¹⁷ azt közölte, hogy Magyarország bruttó hazai terméke (GDP) 0,8%-kal, a naptári hatást figyelembe véve 0,7%-kal nőtt 2008 harmadik negyedévében az előző év azonos időszakához viszonyítva, holott a szakértők 1,6%-os GDP-bővülést vártak erre az időszakra. A KSH legfrissebb gyorsjelentése szerint¹⁸ Magyarország bruttó hazai terméke 2%-kal, a naptári hatást figyelembe véve 2,1%-kal csökkent 2008. negyedik negyedévében az előző év azonos időszakához viszonyítva. Így a 2008. évi gazdasági növekedés mértéke 0,6%, a naptári hatás kiszűrésével 0,3% volt.

Az építőipar területén a termelés visszaesése már 2007-ben elkezdődött, amikor 15%-kal csökkent a megbízások volumene az előző évhez képest. Ez a trend folytatódott 2008-ban is: még a pénzügyi válság Magyarországot is elérő hulláma előtt, 2008 nyarán tette közzé a KSH júliusi eredményeit¹⁹, amelyek szerint az építőipar termelési volumene 2008 első félévében 11%-kal múlta alul a 2007-es adatokat. Egy, a vg.hu által idézett tanulmány²⁰ már 2008 júliusában azt tapasztalta, hogy az amúgy is rossz helyzetben levő építőipar az egész világon megszenvedti a pénzügyi válság következményeit. Az origo.hu cikke²¹ szerint az okozza a legfőbb problémát, hogy a krízis nyomán a bankok erősen szigorítják a finanszírozási feltételeket, például csak nagyon óvatosan adnak kölcsönt a fejlesztő cégeknek, így visszaeshetnek az építőipari beruházások.

Szakértői előrejelzések szerint 2009-ben a magyarországi belső keresletől nem várható komolyabb növekedés: a 3-3,5%-os reálbérveszteség és a visszaeső hitelezés azt jelzi, hogy a 20 hónapja recesszióban levő kiskereskedelmi forgalom tekintetében ez az év sem fog jelentős javulást hozni. Szakértők szerint 2009-ben a munkanélküliségi ráta 9% fölé kerülhet, ami 60-80 ezer új munkanélkülit jelentene. A GKI október végén a foglalkoztatottak számának

¹⁷ Forrás: <http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xftp/gyor/gde/gde20809.pdf>

¹⁸ Forrás: <http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xftp/gyor/gde/gde20812.pdf>

¹⁹ Forrás: <http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xftp/gyor/epi/epi20807.pdf>

²⁰ Forrás: <http://vg.hu/index.php?apps=cikk&cikk=232678&fr=rss>

²¹ Forrás: <http://www.origo.hu/uzletinegyed/valsag/20081014-penzugyi-valsag-krach-az-epitoiparban-visszaeso-megrendelesek.html>

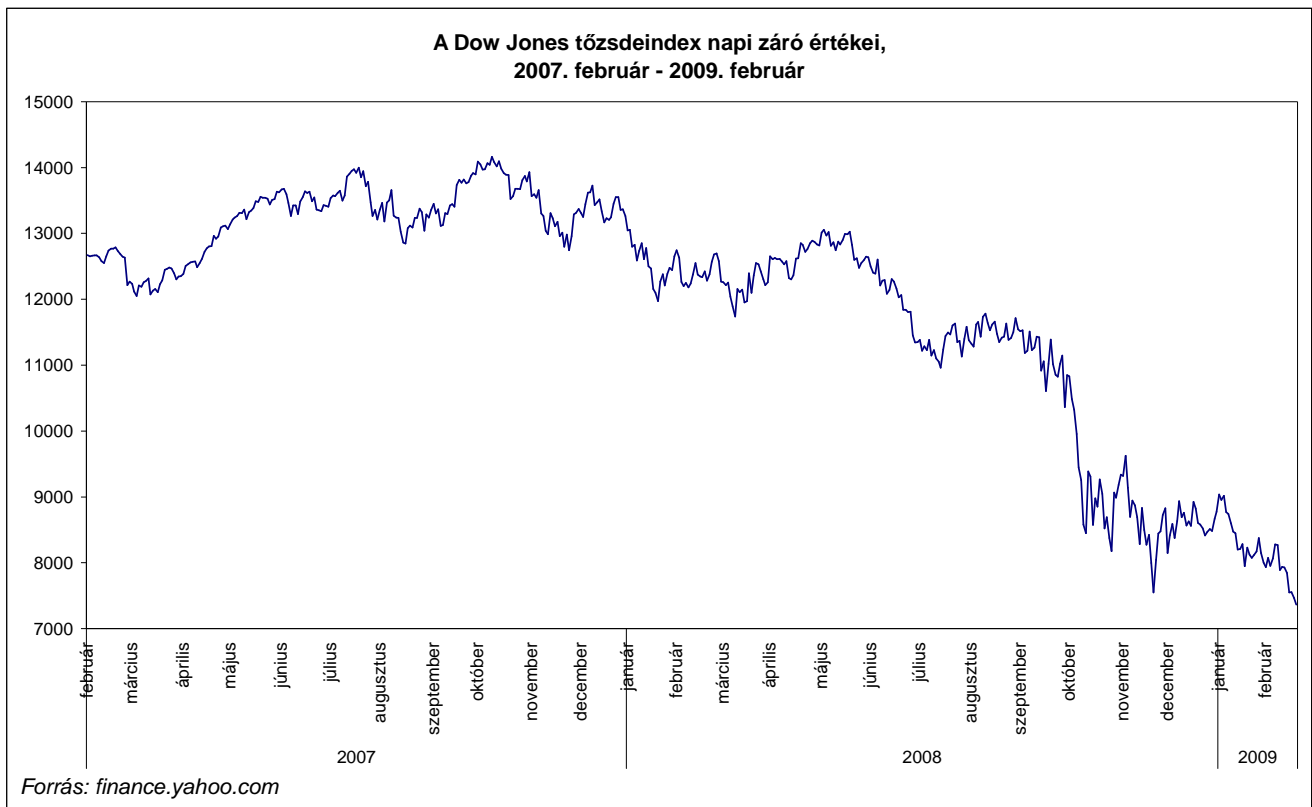
3%-os csökkenését prognosztizálta 2009-re, ami 110-120 ezer fő elbocsátását jelentené.²² Egyre nyilvánvalóbb, hogy 2009-ben akár 4-5%-kal is csökkenhet a magyar GDP.

2.7.3. Gazdasági előrejelzések

2009 februárjában a gazdasági előrejelzések jelentős bizonytalanságot hordoznak. A nyugati gazdaságok recessziós helyzete igen súlyos, de még mindig nem lehet látni, hogy mikor érkezik el a válság mélypontja.

2009. február 20-án a Dow Jones tőzsdeindex 2002. októberi mélypontja alá süllyedt. A határidős indexek esése alapján a pénzügyi elemzők a negatív trend folytatódására következtetnek, ami a Dow Jones index esetében újabb történelmi mélységeket eredményezhet (lásd a 2.7.3.1. ábrát).

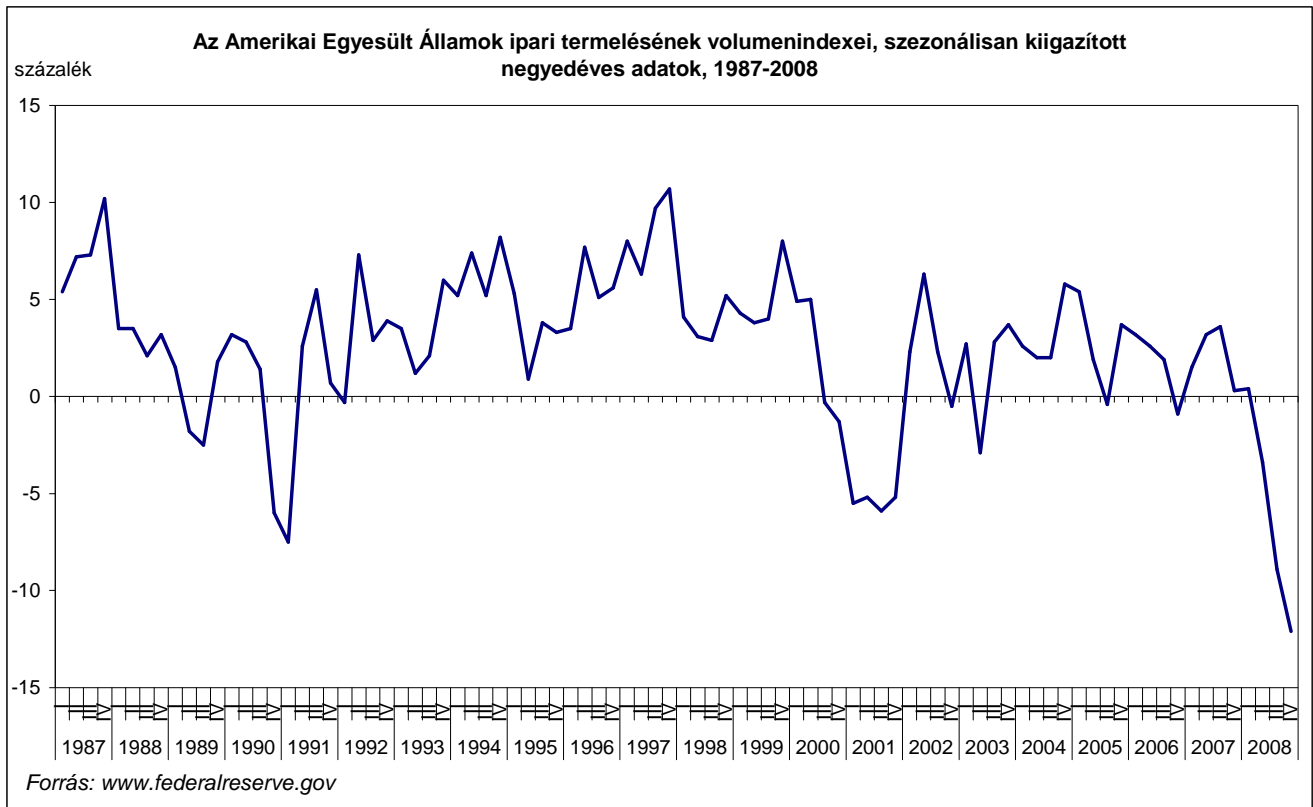
2.7.3.1. ábra: A Dow Jones tőzsdeindex napi záró értékei, 2007. február - 2009. február

²² Forrás: <http://www.gki.hu>

2008 őszén az Egyesült Államokban történelmi rekordot döntött az ipari termelés csökkenése: szeptemberben 2,8%-os visszaesést mutattak az adatok, melyre 1974 decembere óta nem volt példa (akkor 3,4%-os volt a csökkenés).²³ (lásd a 2.7.3.2. ábrát)

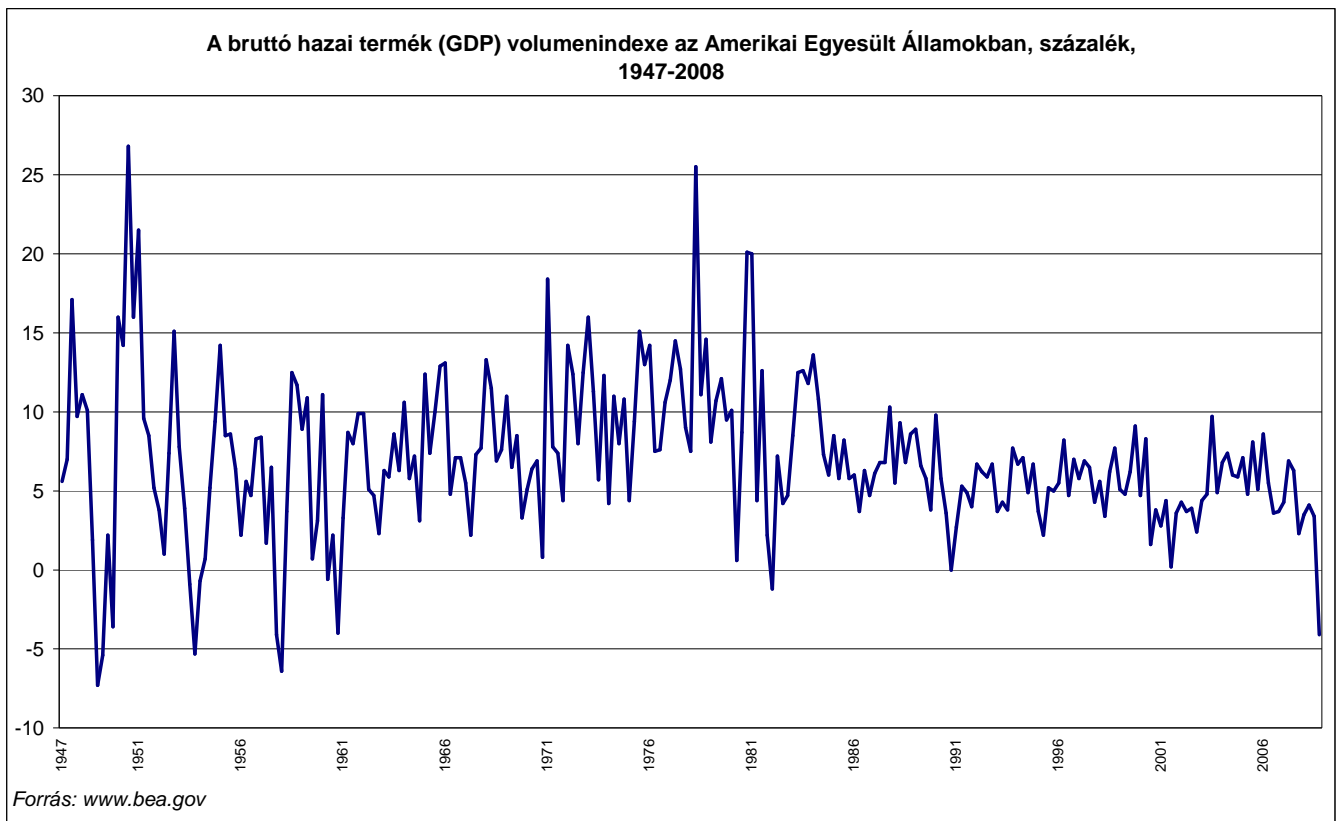
2.7.3.2. ábra: Az Amerikai Egyesült Államok ipari termelésének volumenindexei, szezonálisan kiigazított negyedéves adatok, 1987-2008

²³ Forrás: http://hvg.hu/gazdasag/20081016_usa_ipari_termeles_visszaeses.aspx

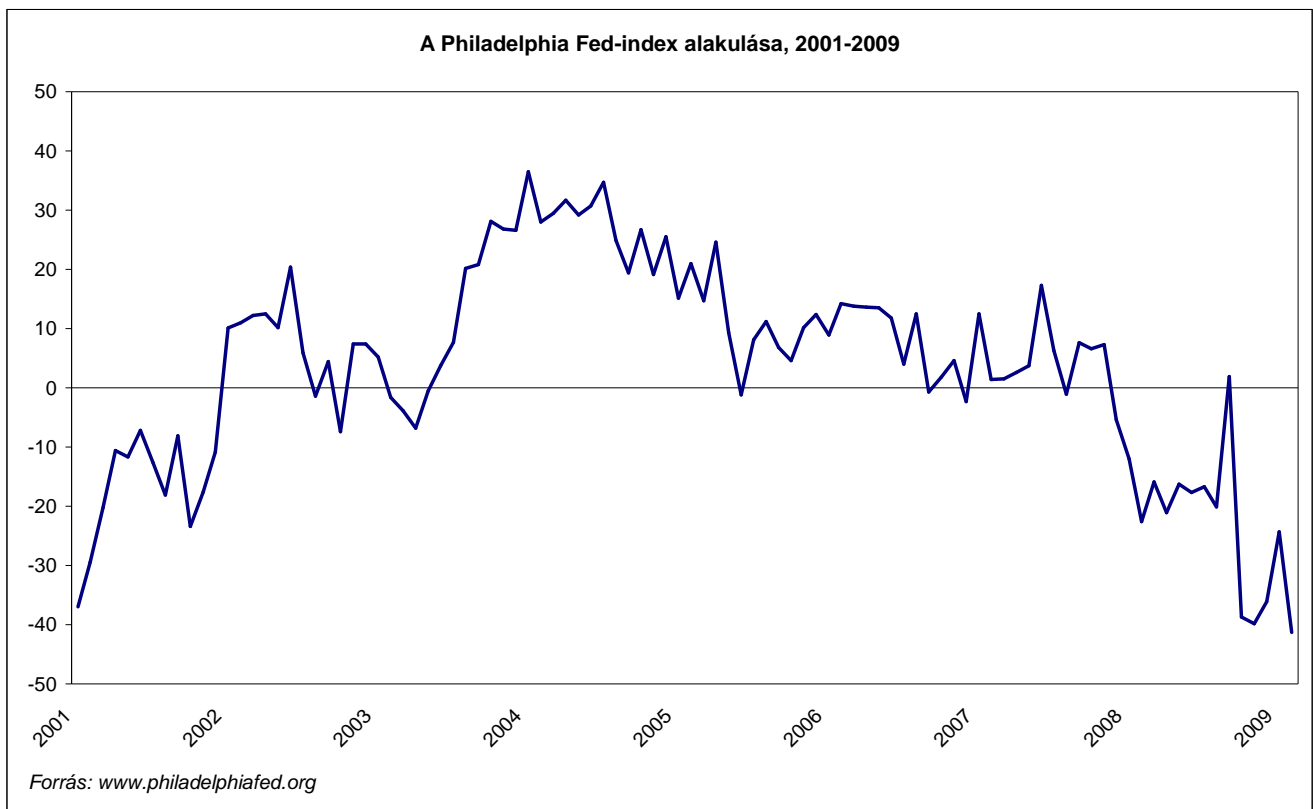
2008 végén az Egyesült Államok bruttó hazai terméke (GDP) csökkenő tendenciát mutatott, ez utoljára az 1980-as években fordult elő. Az amerikai gazdaság visszaesésének a világgazdaságra gyakorolt hatásának mértékét egyelőre bizonytalanság övezi (lásd a 2.7.3.3. ábrát).

2.7.3.3. ábra: A bruttó hazai termék (GDP) volumenindexe az Amerikai Egyesült Államokban, százalék, 1947-2008

A Philadelphia Fed-index februári értékei azt mutatják, hogy a vizsgált amerikai feldolgozóipari vállalatok kilátásai minden eddiginél rosszabbak (lásd a 2.7.3.4. ábrát). A feldolgozóipari aktivitás indexe -24,3 pontról -41,3 pontra zuhant, ami nagy meglepetést okozott, mivel az elemzők ennél jóval magasabb (-25,1 pontos) értékre számítottak. Az alindexek vegyes képet mutatnak: a foglalkoztatottság, az új megrendelések és az üzleti aktivitás alakulásával kapcsolatos mutató egyaránt jelentős csökkenést jelez. Az üzleti aktivitás indexe egyetlen hónap alatt közel 20 pontot zuhant (-24.3 pontról -41.3 pontra), ami alapján szinte biztosak lehetünk abban, hogy a szektor teljesítménye még hónapokon keresztül igen gyenge lehet.²⁴

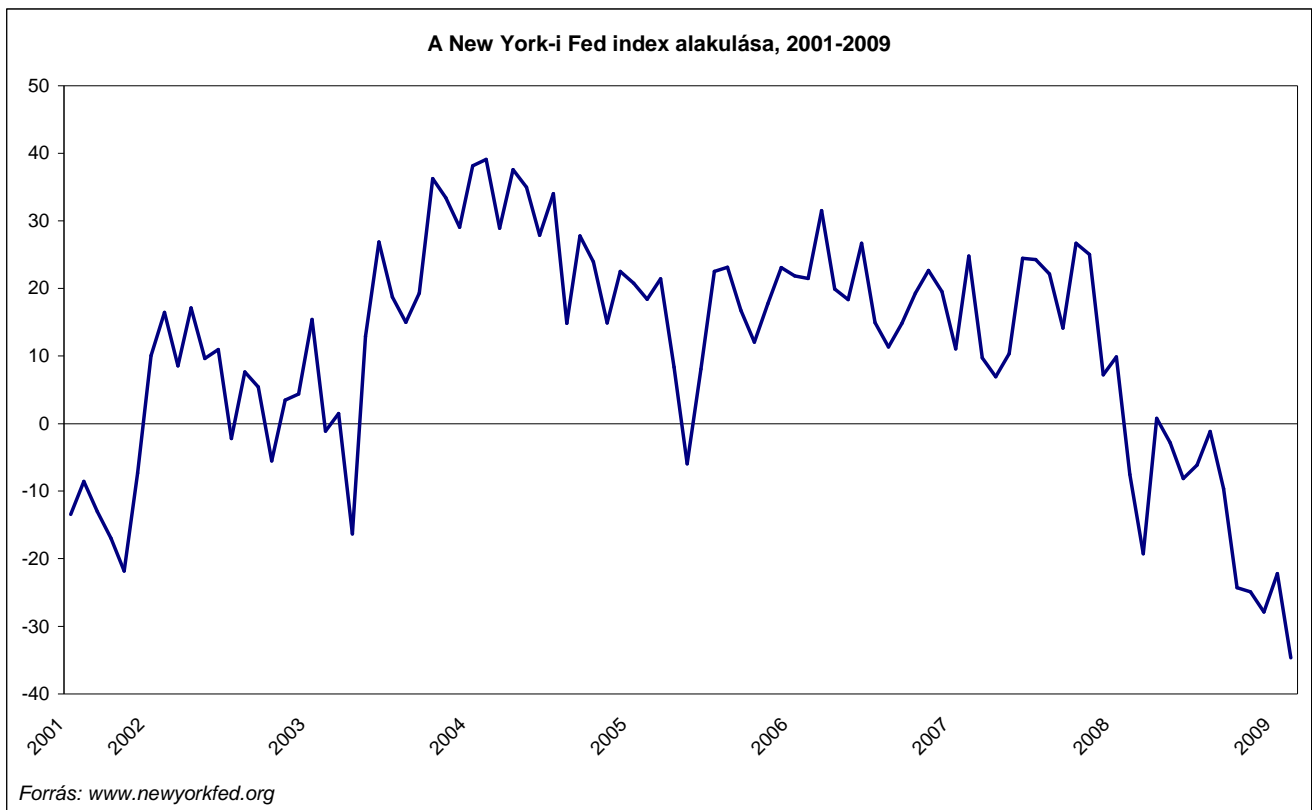
2.7.3.4. ábra: A Philadelphia Fed-index alakulása, 2001-2009

²⁴ Forrás: <http://www.portfolio.hu/tool/print.tdp?k=3&i=110439>

A feldolgozóipari folyamatok tartós gyengeségére utal a 2008 februárjában megjelent New York-i Fed index is, amely egyetlen hónap alatt több mint 12 pontot zuhant. Ez jókora negatív meglepetést okozott az elemzőknek, mivel csak 1,5 pont körüli csökkenésre számítottak. A New York-i Fed index a philadelphiaihoz hasonlóan még sosem állt ilyen alacsony értéken (-34.65 pont).²⁵ (lásd a 2.7.3.5. ábrát)

2.7.3.5. ábra: A New York-i Fed-index alakulása, 2001-2009

A Világbank februárban megjelent tanulmánya szerint²⁶ a gazdasági válság erős negatív hatással van az Európai Unió tíz legújabb tagállamának gazdasági helyzetére, amely országokban a tőkeáramlás fellendülésének esélye és a növekedés kilátásai egyre romlanak. A Világbank úgy látja, a világpiacon kereslet összeomlása után szinte leállt a tőkeáramlás az országok között, különösen a bankközi hitelezés a nyugat-európai bankok és keleti leánybankjaik viszonyában, de ugyanez történt a vállalatok külföldi hitelfelvételével is. A becslések – bár bizonytalanságuk igen nagy – általában hanyatlásról szólnak. A tíz új tagállam hatalmas kihívásokkal néz szembe a nemzetközi likviditás romlása, a bankok sérülékenysége és a zsugorodó exportpiacok miatt is. Ennek hatása a reálgazdaságban is egyre inkább érződni fog: egyre több lesz a csőd és az ingatlanárverés, a munkanélküliség pedig meredeken emelkedni fog. A Világbank Magyarország esetében 3%-os gazdasági visszaeséssel számol, hat közép-kelet-európai országnak átlagosan nulla és 2% közötti növekedést, a balti államok esetében pedig 5-7% közötti GDP-csökkenést jósol.²⁷

A Nemzetközi Valutaalap (IMF) delegációjának vezetője szerint²⁸ a gazdasági korrekció elkerülhetetlen Magyarországon a magas államadósság és a külső finanszírozás nehézségei miatt. Az IMF 3-3,5%-os gazdasági visszaesésre számít Magyarországon, miközben a GDP-arányos államháztartási hiány 3%-on belül marad. Az IMF ügyvezető igazgatója szerint²⁹ a gazdasági nehézségek csak 2009 végére, illetve 2010 elejére kezdenek majd enyhülni.

Az Európai Bizottság gazdasági előrejelzésében³⁰ az uniós gazdasági növekedés hirtelen lassulását prognosztizálja a következő évekre. Az előrejelzés szerint az EU-tagállamok gazdasága 2009-ben 0,2%-kal, 2010-ben pedig 1,1%-kal bővíthet majd. Az eurózóna gazdasága még ennél is lassabban fejlődhet: itt a bővülés 2009-ben 0,1%, 2010-ben pedig 0,9% lehet.

²⁵ Forrás: <http://www.portfolio.hu/tool/print.tdp?k=3&i=110439>

²⁶ Forrás: <http://www.portfolio.hu/cikkek.tdp?k=3&i=110509>

²⁷ Forrás: <http://vg.hu/index.php?apps=cikk&cikk=261387>

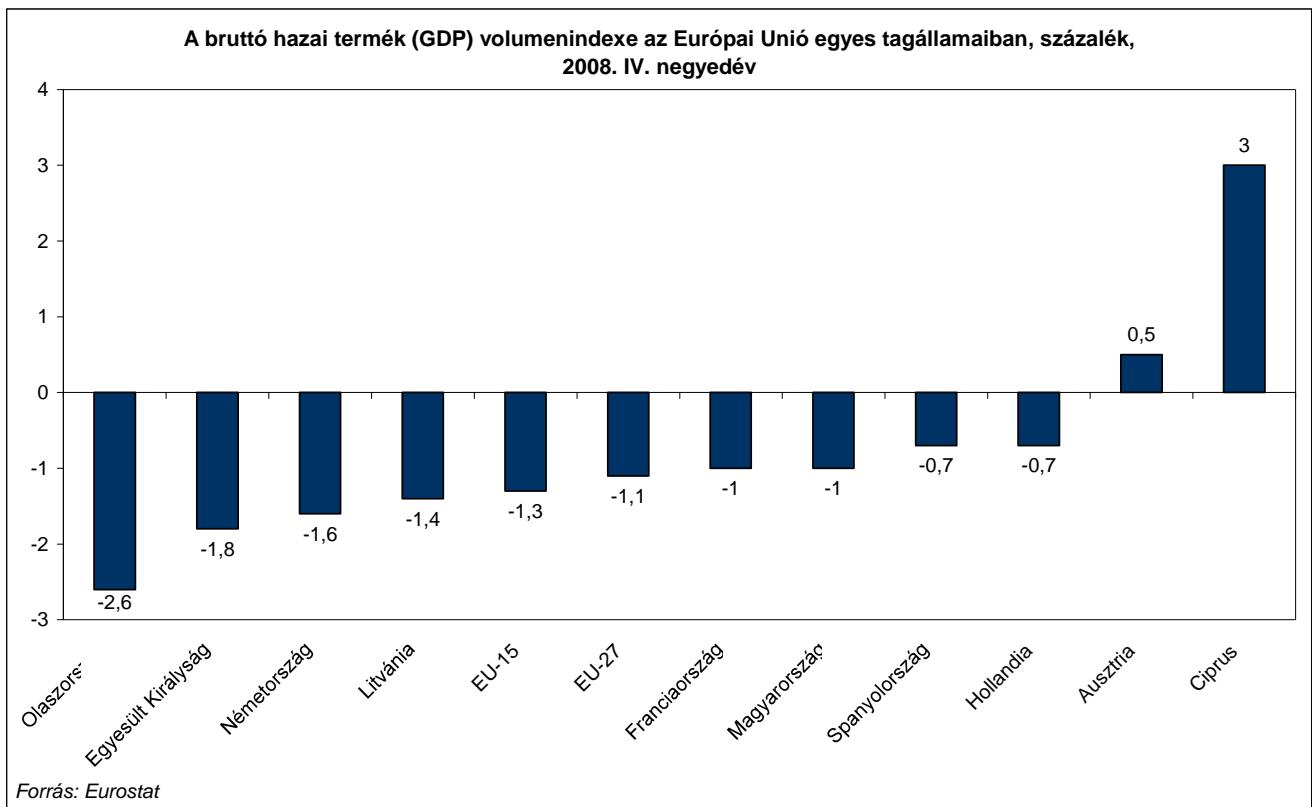
²⁸ Forrás: <http://vg.hu/index.php?apps=cikk&cikk=260743&fr=rss>

²⁹ Forrás: <http://vg.hu/index.php?apps=cikk&cikk=252947>

³⁰ Forrás: http://ec.europa.eu/news/economy/081103_1_hu.htm

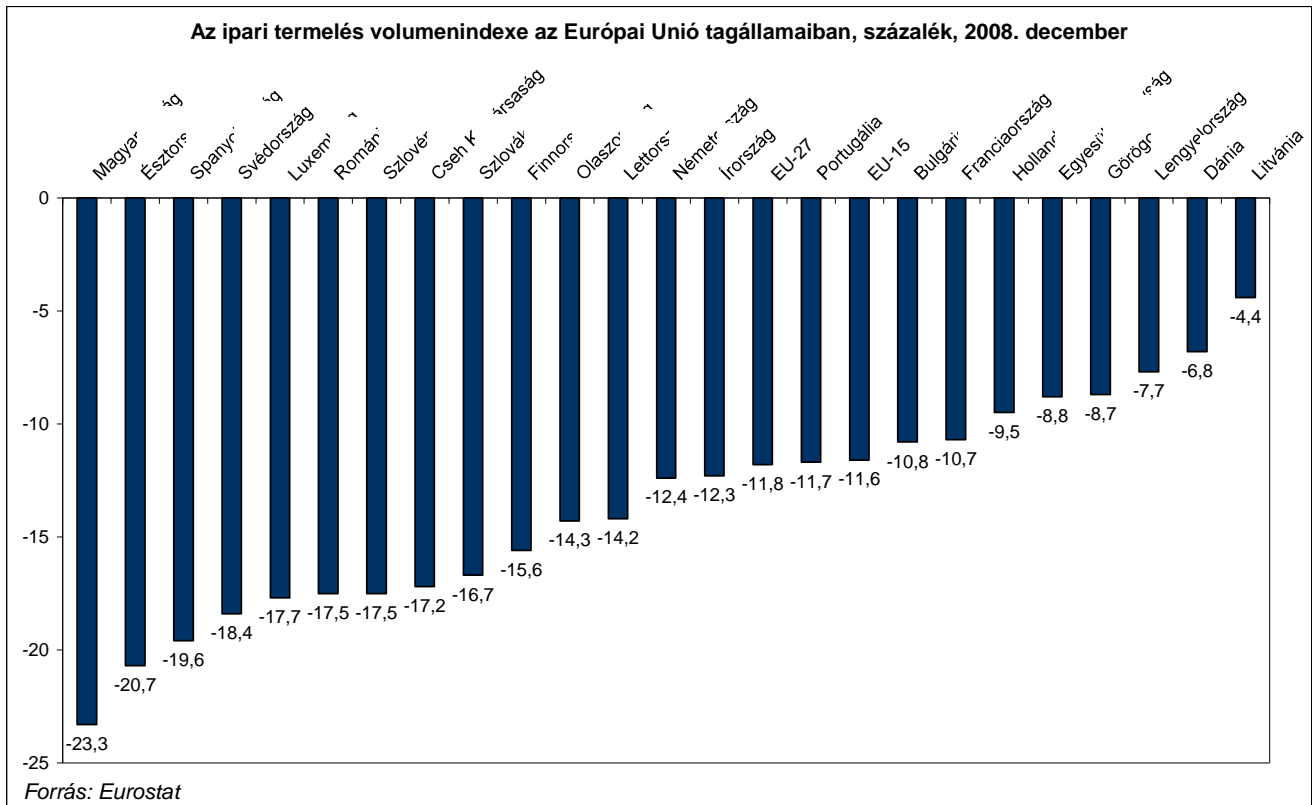
A 2.7.3.6. ábrán látható, hogy 2008 utolsó negyedében a legtöbb EU-tagállam bruttó hazai terméke csökkent 2007 azonos negyedéhez képest. Az Eurostat előrejelzése szerint 2009 folyamán a régi tagállamok (EU 15) gazdasági teljesítménye – 0,1%-os csökkenéssel – alul fogja múlni az új tagállamokét.

2.7.3.6. ábra: A bruttó hazai termék (GDP) volumenindexe az Európai Unió egyes tagállamaiban, százalék, 2008. IV. negyedév

A 2.7.3.7. ábrán megfigyelhető, hogy 2008 decemberében az Európai Unió minden tagállamában igen jelentős, 4 és 23% közötti mértékben csökkent az ipari termelés. A legerőteljesebb, 23,3%-os visszaesés Magyarországon volt tapasztalható.

2.7.3.7. ábra: Az ipari termelés volumenindexe az Európai Unió tagállamaiban, százalék, 2008. december

Soros György befektetési üzletember szerint³¹ a világ pénzügyi rendszere lényegében széthullott, és a válságra nem remélhető megoldás a közeljövőben. Megítélése szerint a jelenlegi zavarok súlyosabbak, mint a harmincas évekbeli nagy depresszió idején voltak, és egyelőre nincs jele annak, hogy a gazdaság már elérte volna, vagy akár csak megközelítette volna a mélypontot. Soros véleménye egybecseng Paul Volckernek, a jegybank szerepét betöltő amerikai Fed korábbi elnökének, jelenleg Barack Obama elnök tanácsadójának helyzetértékelésével: „Nem emlékszem arra, hogy a dolgok valaha is ilyen gyorsan hanyatlottak volna, és ilyen egyenletesen az egész világon, még a nagy depresszió idején sem.”

3. A vállalkozások üzleti helyzete, foglalkoztatási tervei és várakozásai

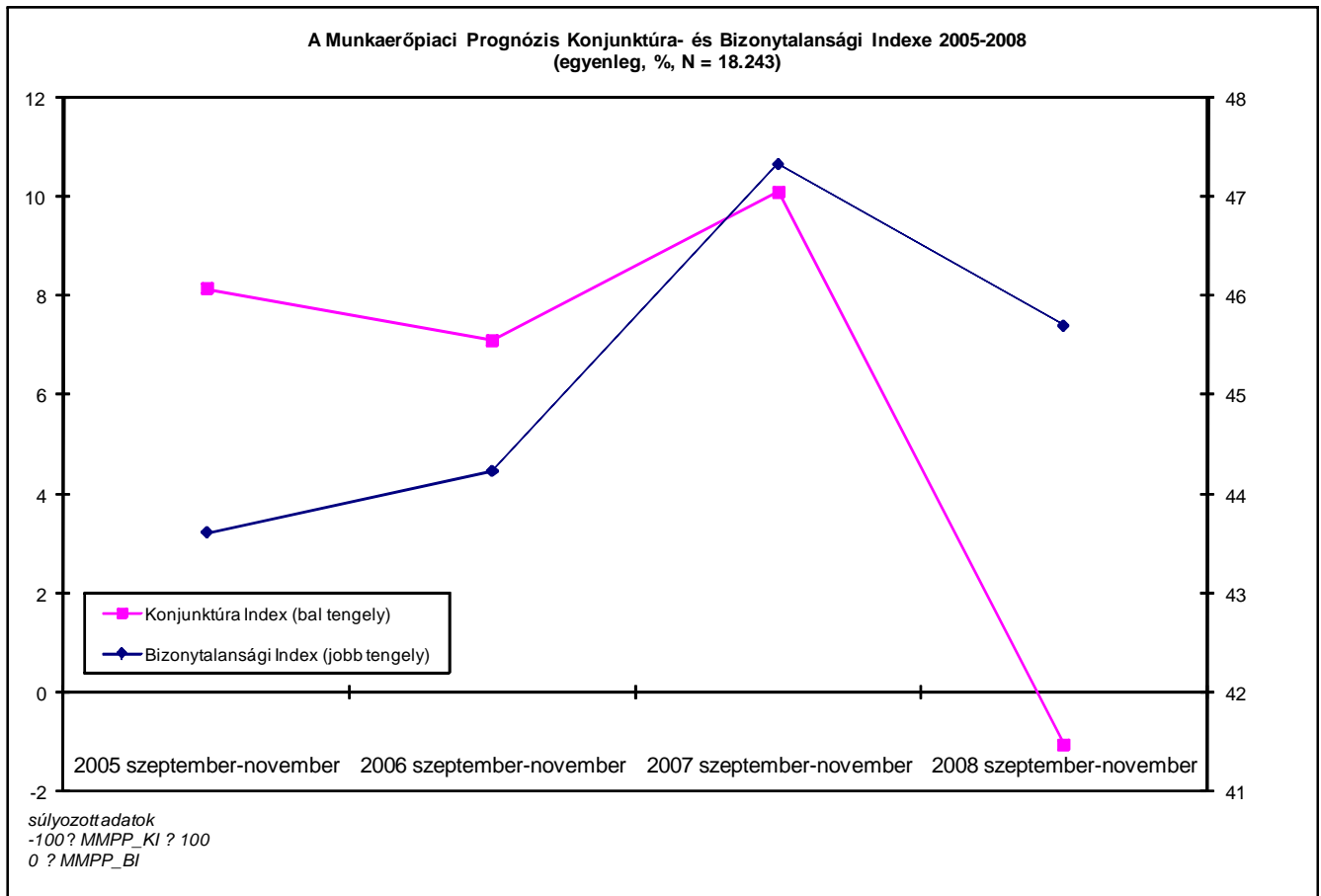
A magyar gazdaságban 2008 utolsó hónapjaiban felerősödő lassulás és recesszió jelei csak részben tükröződtek és tükröződnek a vállalkozások várakozásaiban, mivel a vizsgálatra részben e jelek felerősödése (2008. november - december) előtt került sor. Ennek ellenére a felvétel eredményei szerint a nemzetgazdaság versenyszektorában várhatóan romlik 2009-ben a vállalkozások üzleti helyzete, amit a várakozások erőteljes romlása mozgat, de már a jelenlegi üzleti helyzet megítélésében is megfigyelhető ez a jelenség.

3.1. Üzleti helyzet

A megkérdezett vállalkozások alapvetően kielégítőnek ítélik meg jelenlegi üzleti helyzetüket, valamint pesszimistán tekintenek a jövőbe. A cégek 19%-a jelzett rossz üzleti helyzetet és 27%-uk számít annak romlására. A helyzetértékelések és várakozások tehát jelentősen romlottak az egy évvel korábban tapasztalt vélekedésekhez képest, ugyanakkor a várakozások körüli bizonytalanság kis mértékben csökkent 2007-hez képest (lásd a 3.1.1. ábrát).

³¹ Forrás: <http://vg.hu/index.php?apps=cikk&cikk=261447>

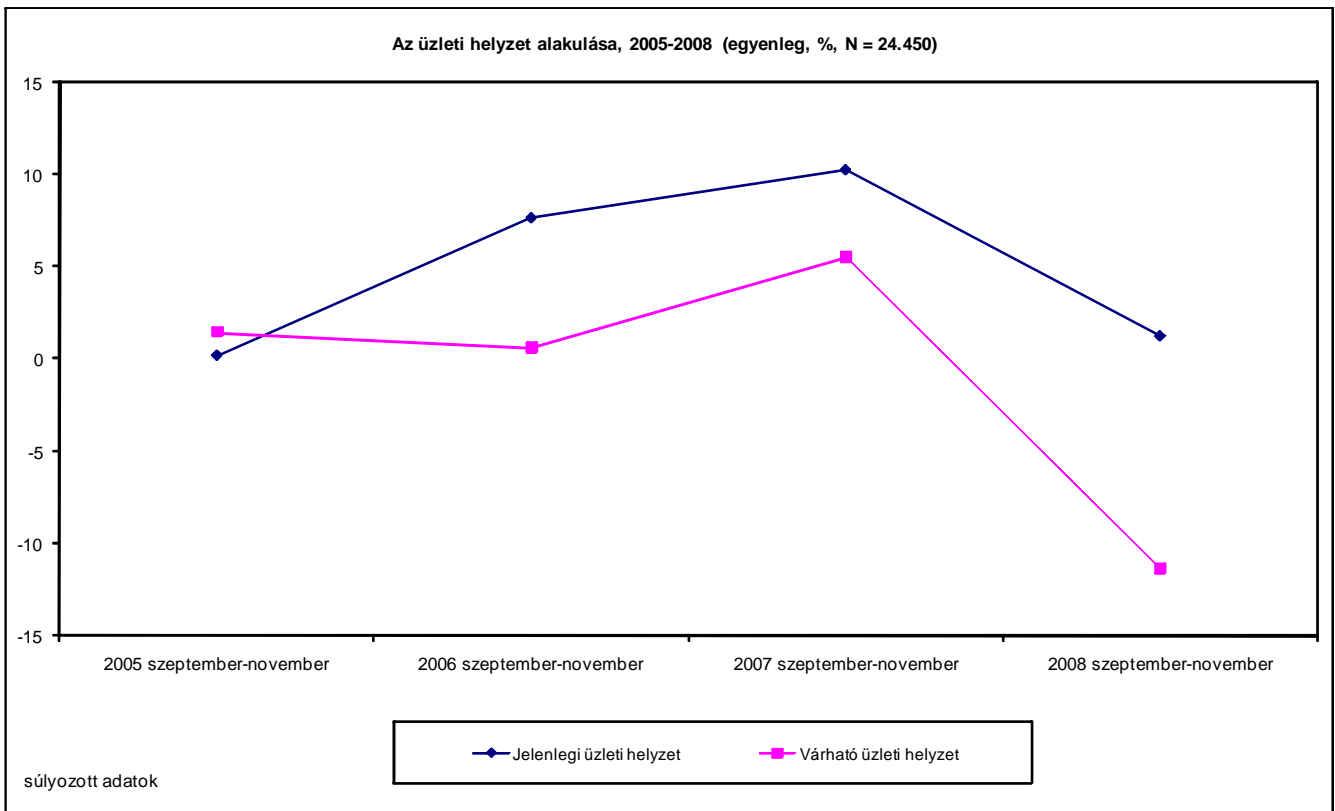
3.1.1. ábra: Konjunktúra és bizonytalansági index, 2005-2008 (egyenleg, százalék)

Forrás: GVI adatfelvétel

A megkérdezett vállalkozások körében mind a jelenlegi, mind a várható üzleti helyzet romlást mutat az egy évvel korábbi állapothoz képest, ahogyan ezt a 3.1.2. ábra szemlélteti. A gazdasági válság következtében a várható üzleti helyzetre vonatkozó várakozások jelentősen romlottak. Az elmúlt négy évben most először fordult elő, hogy több vállalat valószínűsíti üzleti helyzete romlását, mint javulását.

3.1.2. ábra: Az üzleti helyzet alakulása, 2005-2008 (egyenleg, százalék)

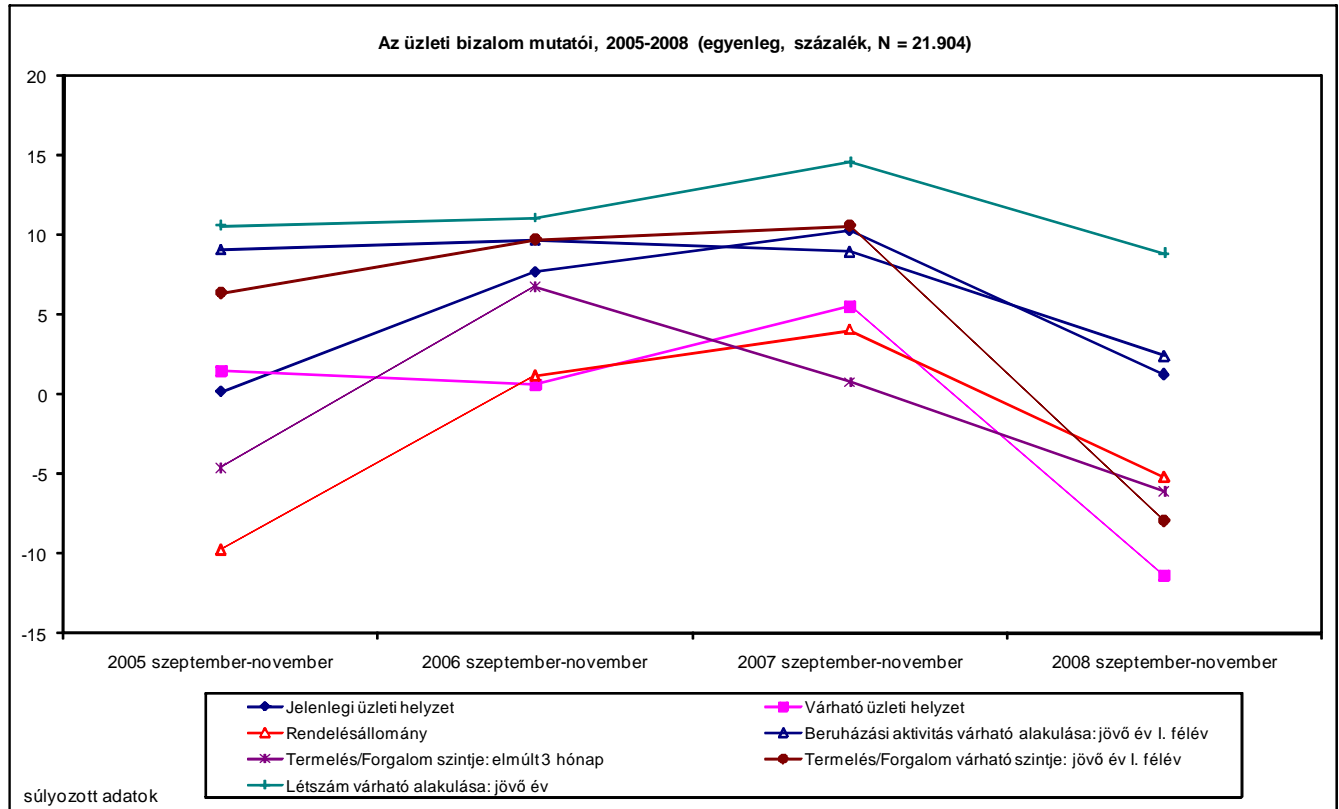

Megjegyzés: az ábra y tengelyén az értékek -100 és $+100$ közötti értékeket vehetnek fel. -100 -at akkor, ha minden cég csökkenéssel, $+100$ -at akkor, ha minden cég növekedéssel számol.

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

A 3.1.3. ábrán az üzleti bizalom többféle indikátora látható. Ez azt mutatja, hogy a megkérdezett vállalkozások várakozásai az összes mutató (jelenlegi és várható üzleti helyzet, rendelésállomány, várható munkaerő-kereslet, várható termelési szint) esetében romlottak. A termelés/forgalom várható szintje és a várható üzleti helyzet esetében a legrosszabbak a kilátások.

3.1.3. ábra: Az üzleti bizalom mutatói, 2005-2008 (egyenleg, százalék)

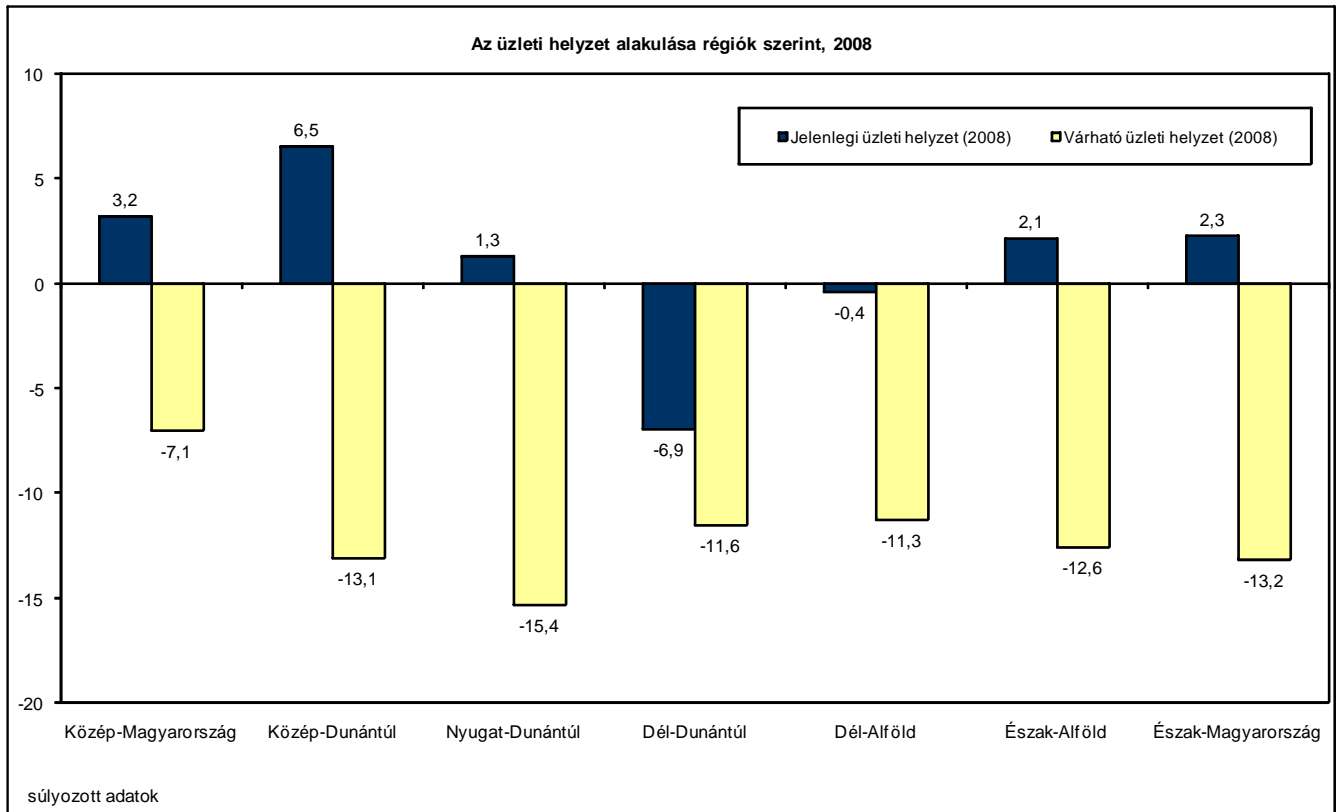

Megjegyzés: az ábra y tengelyén az értékek -100 és $+100$ közötti értékeket vehetnek fel. -100 -at akkor, ha minden cég csökkenéssel, $+100$ -at akkor, ha minden cég növekedéssel számol.

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

A 3.1.4. ábrán láthatjuk, hogy a legkedvezőbb helyzetben nem Közép-Magyarországi, hanem Közép-Dunántúli régiókban működő vállalkozások vannak, míg a legrosszabb üzleti helyzet a – a tavalyi évhez hasonlóan – a Dél-dunántúli cégekre jellemző. Az üzleti helyzet jövőbeli alakulására vonatkozó várakozások Közép-Magyarországon a legkevésbé, Nyugat-Dunántúlon a leginkább kedvezőtlenek.

3.1.4. ábra: Az üzleti helyzet alakulása régiók szerint, 2008

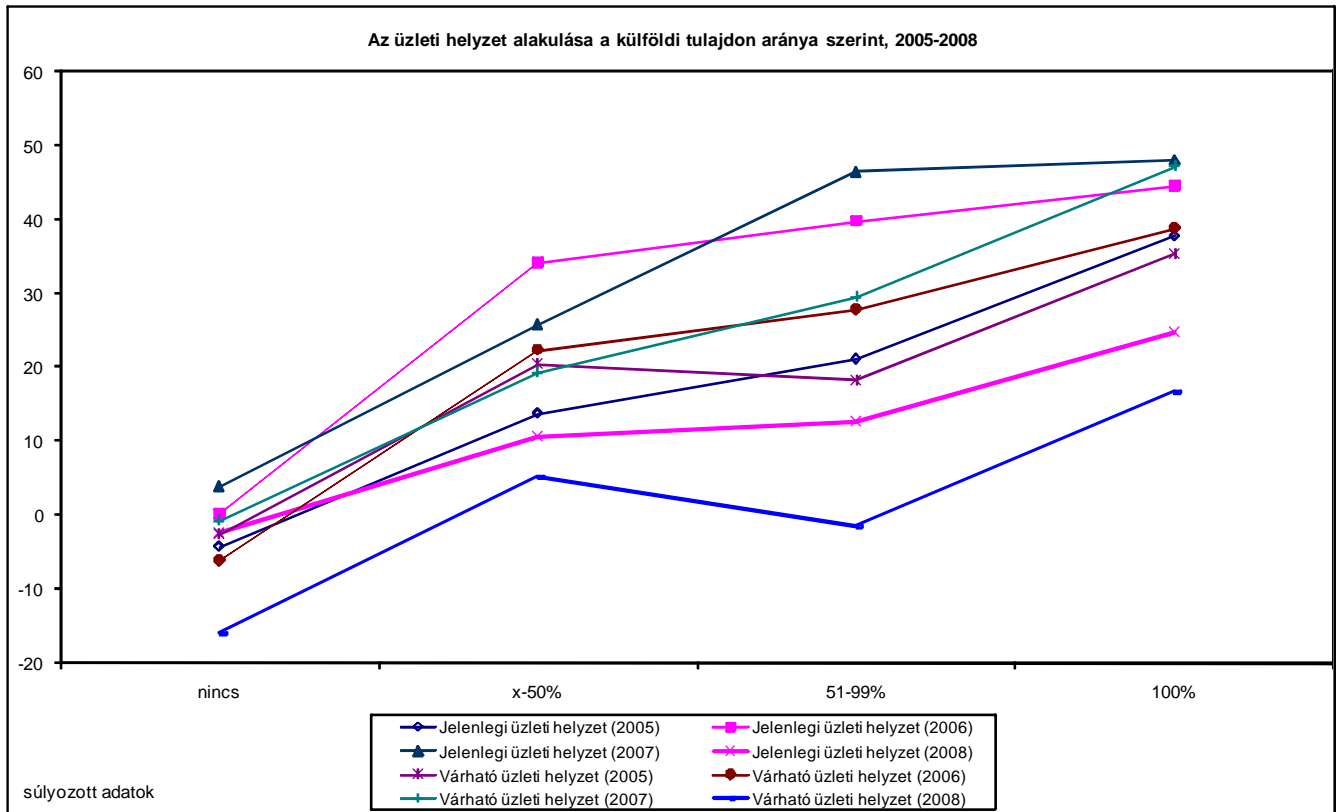

Megjegyzés: az ábra y tengelyén az értékek -100 és $+100$ közötti értékeket vehetnek fel. -100 -at akkor, ha minden cég csökkenéssel, $+100$ -at akkor, ha minden cég növekedéssel számol.

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

Ahogy azt már korábbi felméréseinkben tapasztaltuk, az üzleti helyzet megítélése nagymértékben eltér a vállalkozások tulajdonosi szerkezte szerint. A teljes egészében külföldi tulajdonban levő cégek kedvezőbb jövőbeli üzleti helyzetről számoltak be, mint a kizárólag magyar kézben levő vállalkozások: az előbbiek mindössze 13%-a jelzett rossz és 29%-a jó üzleti helyzetet 2009 első félévére. Ezzel szemben a kizárólag magyar kézben lévő vállalatok 30%-a számolt be rossz és csupán 14%-a jó üzleti kilátásokról. A jelenlegi üzleti helyzet megítélésével párhuzamosan a várható üzleti helyzet értékelése is emelkedik a külföldi tulajdonhányad növekedésével (lásd a 3.1.5. ábrát).

3.1.5. ábra: Az üzleti helyzet alakulása a külföldi tulajdon aránya szerint, 2005-2008

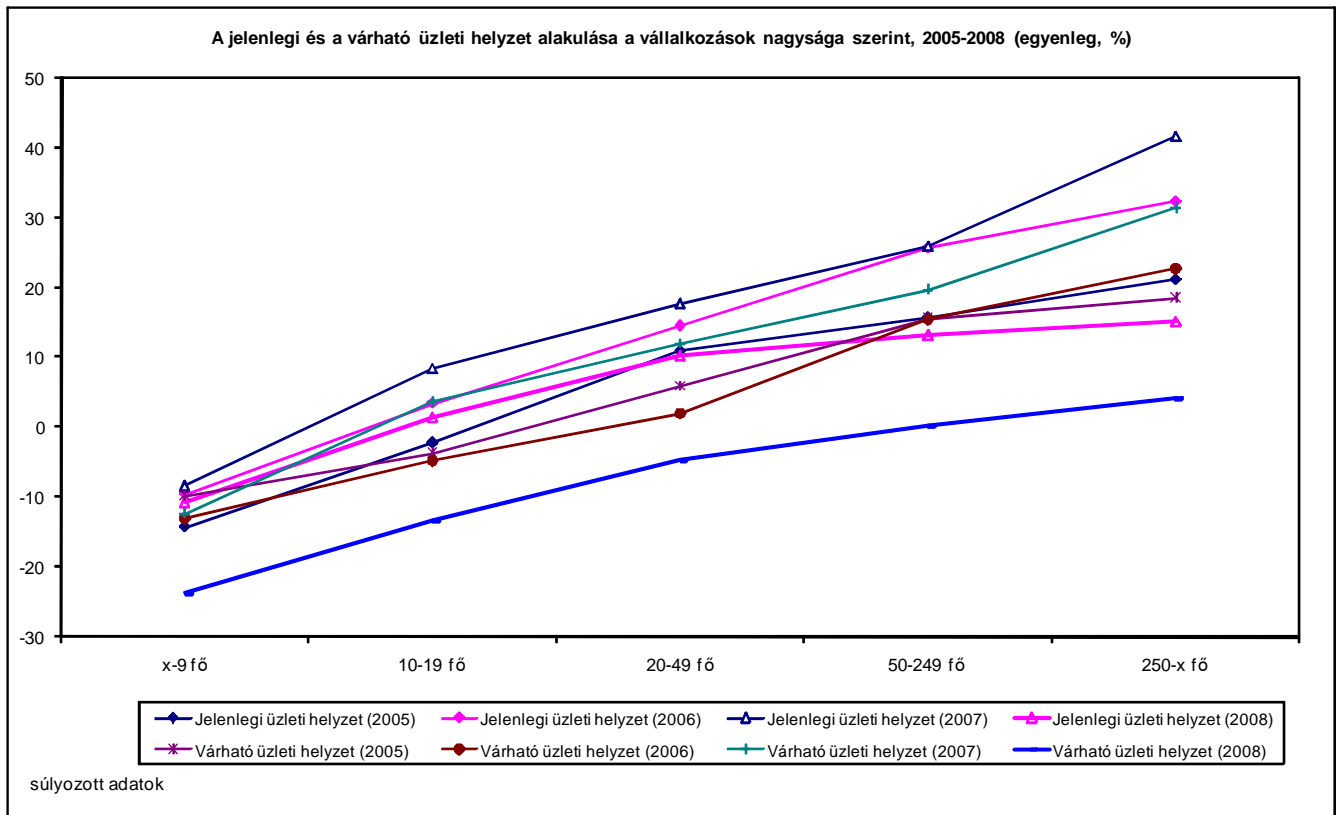
Megjegyzés: az ábra y tengelyén az értékek -100 és +100 közötti értékeket vehetnek fel. -100-at akkor, ha minden cég csökkenéssel, +100-at akkor, ha minden cég növekedéssel számol.

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

A tulajdonosi háttér mellett a vállalkozások létszáma is jelentős különbségeket okoz az üzleti helyzet megítélésében. A nagyobb cégek kedvezőbb üzleti helyzetről számolnak be, és optimistábbak annak jövőbeli alakulását illetően, mint a kisebb vállalkozások.

2009 első félévére nézve a 250 főnél több alkalmazottat foglalkoztató cégek 21%-a számolt be jó, 17%-uk pedig rossz üzleti kilátásokról. Ezzel szemben a 10 főnél kevesebb alkalmazottat foglalkoztató mikrovállalkozásoknak csupán 12%-a számít üzleti helyzetének javulására, és 36%-a romlásra 2009 első félévében.

3.1.6. ábra: A jelenlegi és a várható üzleti helyzet a vállalkozások nagysága szerint, 2005-2008 (egyenleg, százalék)

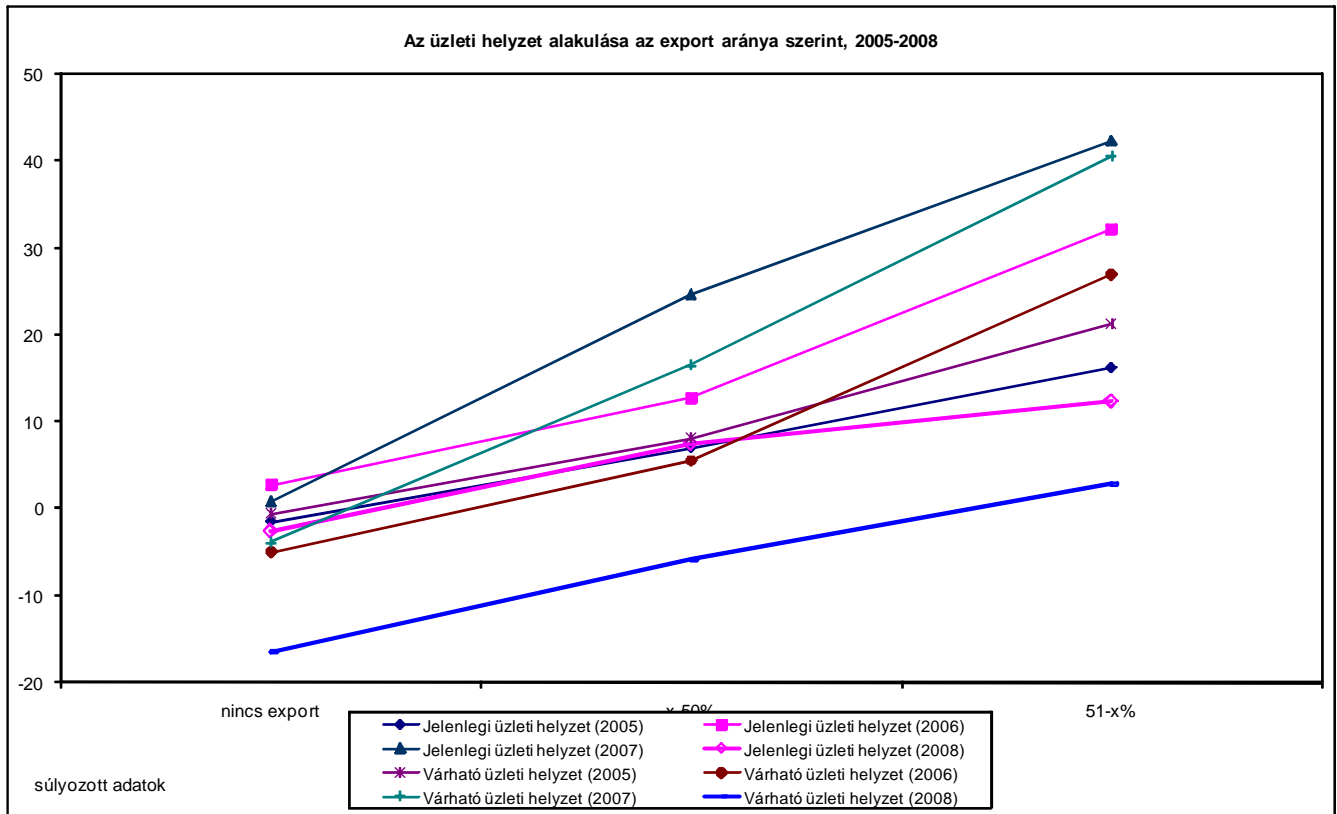
Megjegyzés: az ábra y tengelyén az értékek -100 és +100 közötti értékeket vehetnek fel. -100-at akkor, ha minden cég csökkenéssel, +100-at akkor, ha minden cég növekedéssel számol.

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

Korábbi felvételeinkhez képest az sem jelent újdonságot, hogy az exporttevékenység jelentős különbségeket okoz az üzleti helyzet megítélésében. Mostani felmérésünkben is azt tapasztaltuk, hogy az export összes árbevételén belüli arányának növekedésével a vállalkozások egyre kedvezőbben ítélik meg jelenlegi üzleti helyzetüket, és egyre kevésbé pesszimistán tekintenek a jövőbe. Az évek múlásával az összefüggés erősödni látszott 2007-ig, 2008-ban viszont ismét kisebb különbség mutatkozott a különböző exportarányú vállalkozások között, mint az előző évben (lásd a 3.1.7. ábrát).

A döntően exportáló cégek 23%-a jó, 20%-a pedig rossz üzleti kilátásokkal tekint 2009 első félévére. Ezek az arányok teljesen különböznek a kizárólag belpiacra termelő vállalkozások esetében, akiknek körében 14%-os a javulásban bízók, és 30%-os a romlást félő vállalatok aránya.

3.1.7. ábra: Az üzleti helyzet alakulása az export aránya szerint, 2005-2008

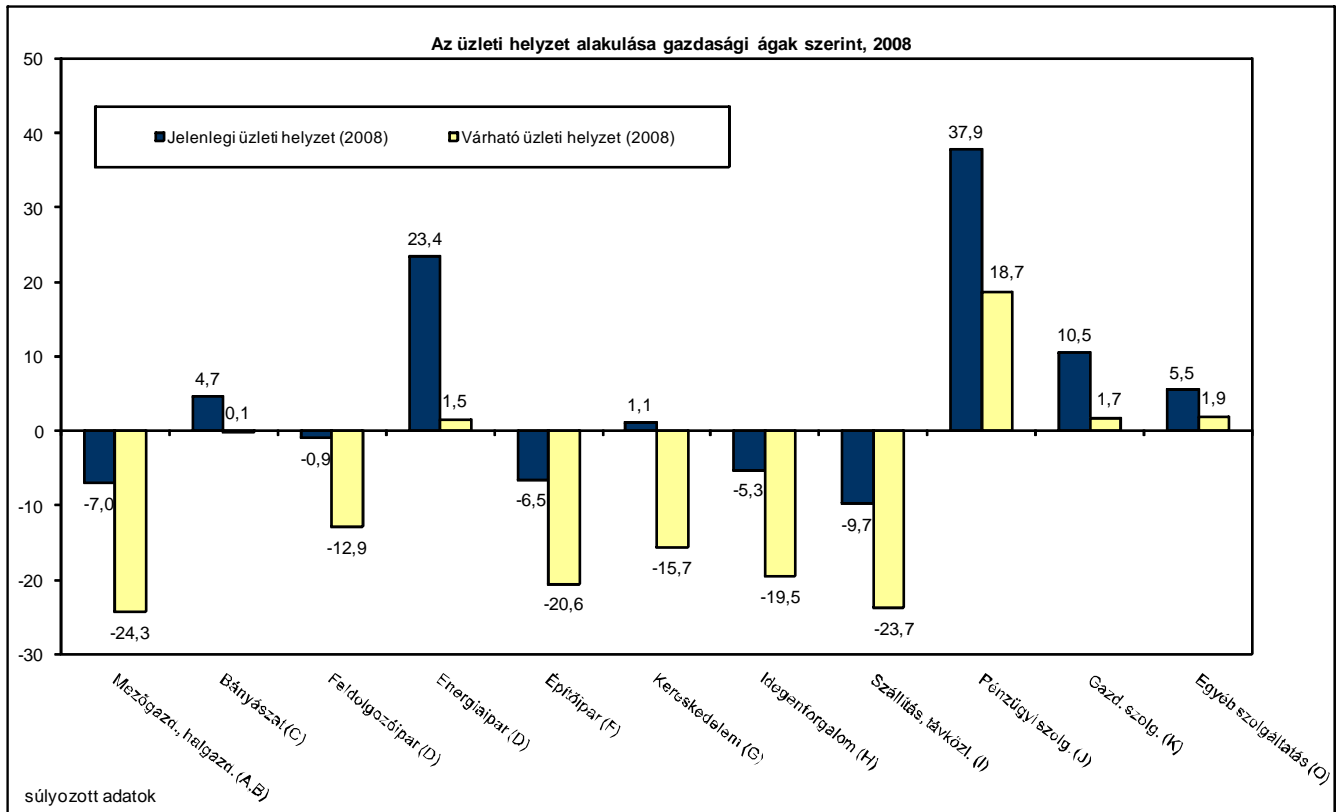
Megjegyzés: az ábra y tengelyén az értékek -100 és $+100$ közötti értékeket vehetnek fel. -100 -at akkor, ha minden cég csökkenéssel, $+100$ -at akkor, ha minden cég növekedéssel számol.

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

Nemzetgazdasági ágak szerint messze a legnagyobb arányban a pénzügyi szolgáltatások területén működő vállalkozások jeleztek jó üzleti helyzetet, de az energiaszektor és a gazdasági szolgáltató cégek is jó évet zártak 2008-ben. A pénzügyi szektor vállalatainak 38%-a ítélte meg jónak 2008-as üzleti helyzetét – ez az arány 20 százalékponttal alacsonyabb, mint 2007-ben.

A 2009 első féléves várakozásokat tekintve a pénzügyi szektor tekinthető a legkevésbé pesszimistának – e vállalati körön belül 39%-os az üzleti helyzet javulásában bízók aránya. Általánosságban elmondható, hogy a mezőgazdaság, feldolgozóipar, építőipar, kereskedelem, idegenforgalom, szállítás, raktározás területén tevékenykedő vállalatok körében érezte leginkább a gazdasági válság a hatását. A szállítás, raktározás és építőipar várakozásai a leginkább kedvezőtlenek: előbbieket 34%-a, utóbbiakat 32%-a prognosztizálja üzleti helyzetének romlását. (lásd a 3.1.8. ábrát).

3.1.8. ábra: Az üzleti helyzet alakulása gazdasági ágak szerint, 2008

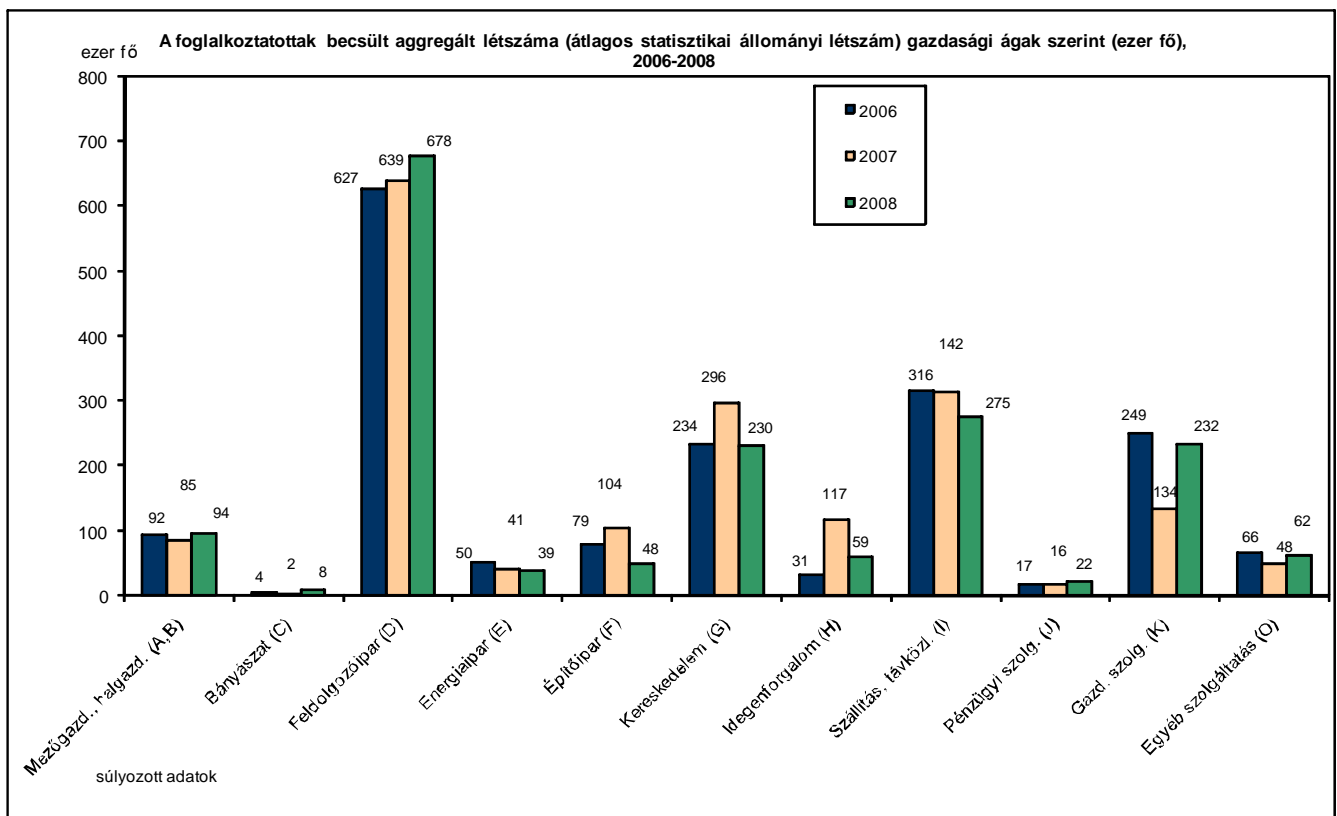
Megjegyzés: az ábra y tengelyén az értékek –100 és +100 közötti értékeket vehetnek fel. –100-at akkor, ha minden cég csökkenéssel, +100-at akkor, ha minden cég növekedéssel számol.

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

3.2. Foglalkoztatás

A felvétel alapján kiszámítható a vizsgált sokaságban foglalkoztatottak becsült száma. A 2008-as felvétel adatait sokasági súlyokkal súlyozva azt kapjuk, hogy a mintában szereplő vállalatok 1 753 940 főt foglalkoztatnak. Ez a szám közel 44 ezerrel alacsonyabb, mint 2007-ben. A 3.2.1. ábra azt mutatja, hogy a foglalkoztatás gazdasági ágak szerinti szerkezete nem változott számottevően a tavalyi évhez viszonyítva. A legnagyobb létszámnövekedést a gazdasági szolgáltatások területén mértük, ahol 98 ezer fővel bővült egy év alatt a munkahelyek száma.

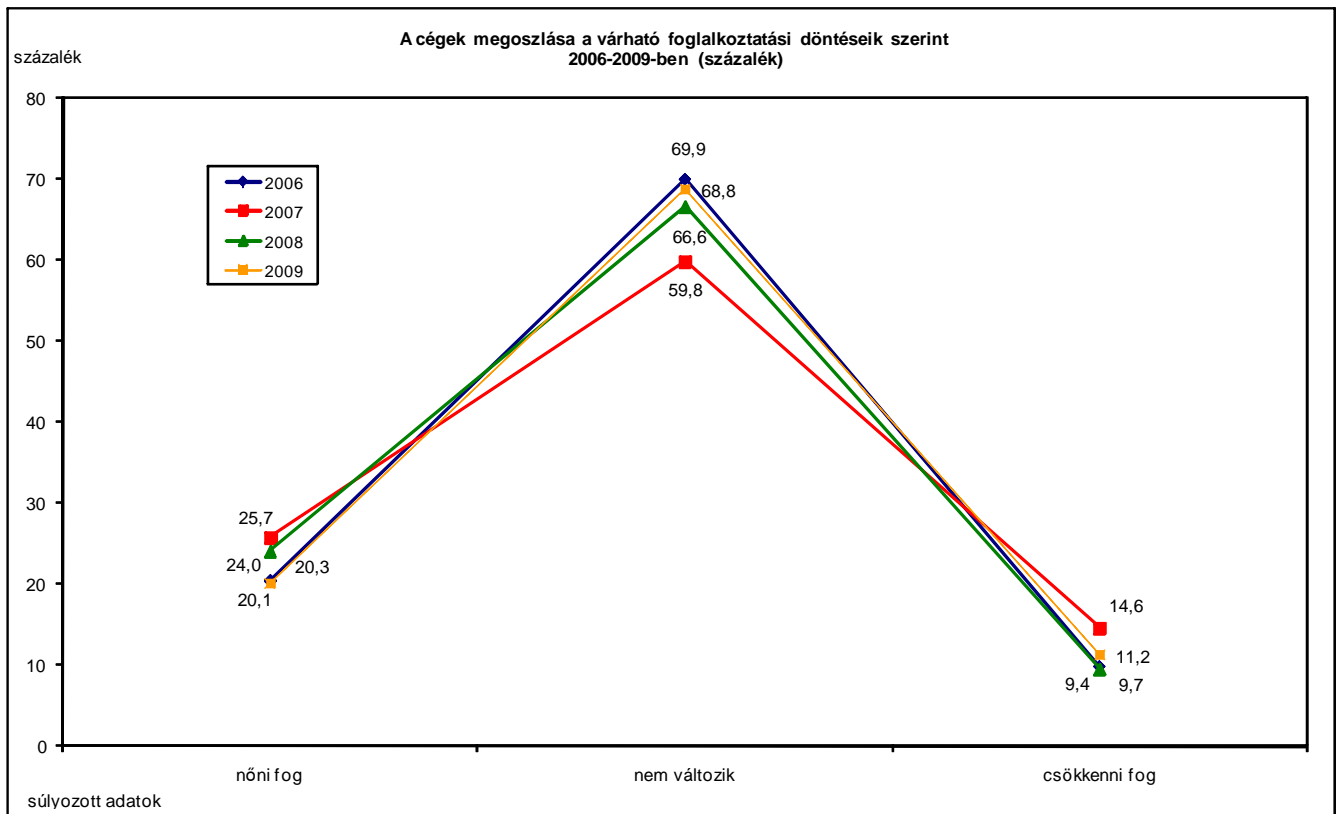
3.2.1. ábra: A foglalkoztatottak becsült aggregált létszáma (átlagos statisztikai állományi létszám) gazdasági ágak szerint (ezer fő), 2006-2008 ($N_{2006}: 5740$, $N_{2007}: 7069$, $N_{2008}: 7065$)

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

A vállalatvezetők 2008 végén megfogalmazott szándékai a munkaerő-kereslet csökksését vetítik előre 2009-ben. A 2008 második félévében megfogalmazott várakozások azonban (még) nem utalnak széleskörű elbocsátási szándékra, a munkanélküliség radikális növekedésére: mindössze két százalékponttal, a 2007-es 9%-ról 11%-ra nőtt az elbocsátást tervező cégek aránya, miközben esett a foglalkoztatást bővítőké (24%-ról 20%-ra). A válaszadó cégek 2009-re vonatkozó foglalkoztatási terveit aggregálva és a versenyszektor egészére kivetítve közel 8 ezer fős foglalkoztatás-bővülést kapunk. Ugyanez a szám 2007-re vonatkoztatva 29 ezer fő, 2008-ra vonatkoztatva pedig 28 ezer fő volt.

3.2.3. ábra: A cégek megoszlása a várható foglalkoztatási döntéseik szerint 2006-2009, százalék ($N_{2005}: 3348, N_{2006}: 6038, N_{2007}: 6794, N_{2008}: 6730$)³²

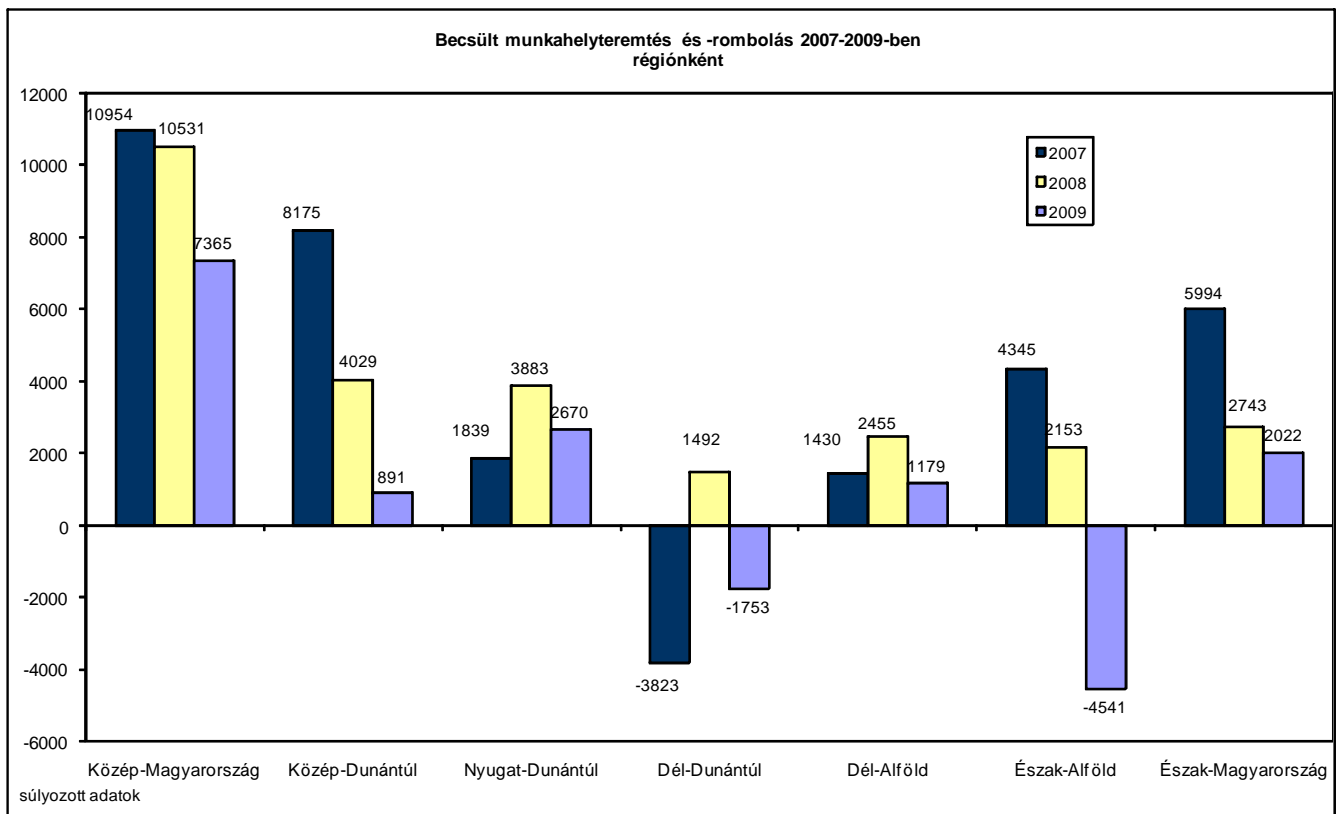

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

³² A mintaelemszámok alsó indexe az adatfelvétel évet jelzi, az ábra jelmagyarázatában szereplő évszámok pedig arra az évre vonatkoznak, amelyben a válaszadók prognózisa megvalósul (tehát a 2005-ös adatok 2006-ban, a 2006-osak 2007-ben, a 2007-esek 2008-ban és a 2008-esek 2009-ban).

Regionális szinten különbségek tapasztalhatóak a létszámváltozást illetően. A 2009-re prognosztizált foglalkoztatás-bővülés jelentős része várhatóan a Budapestet is magában foglaló közép-magyarországi régióban fog megvalósulni, azaz valószínűleg tovább javul e régió az ország többi részéhez képest kedvező foglalkoztatási helyzete. Munkahelyek megszűnésére a dél-dunántúli és észak-alföldi régiókban kell számítani (lásd a 3.2.4. ábrát).

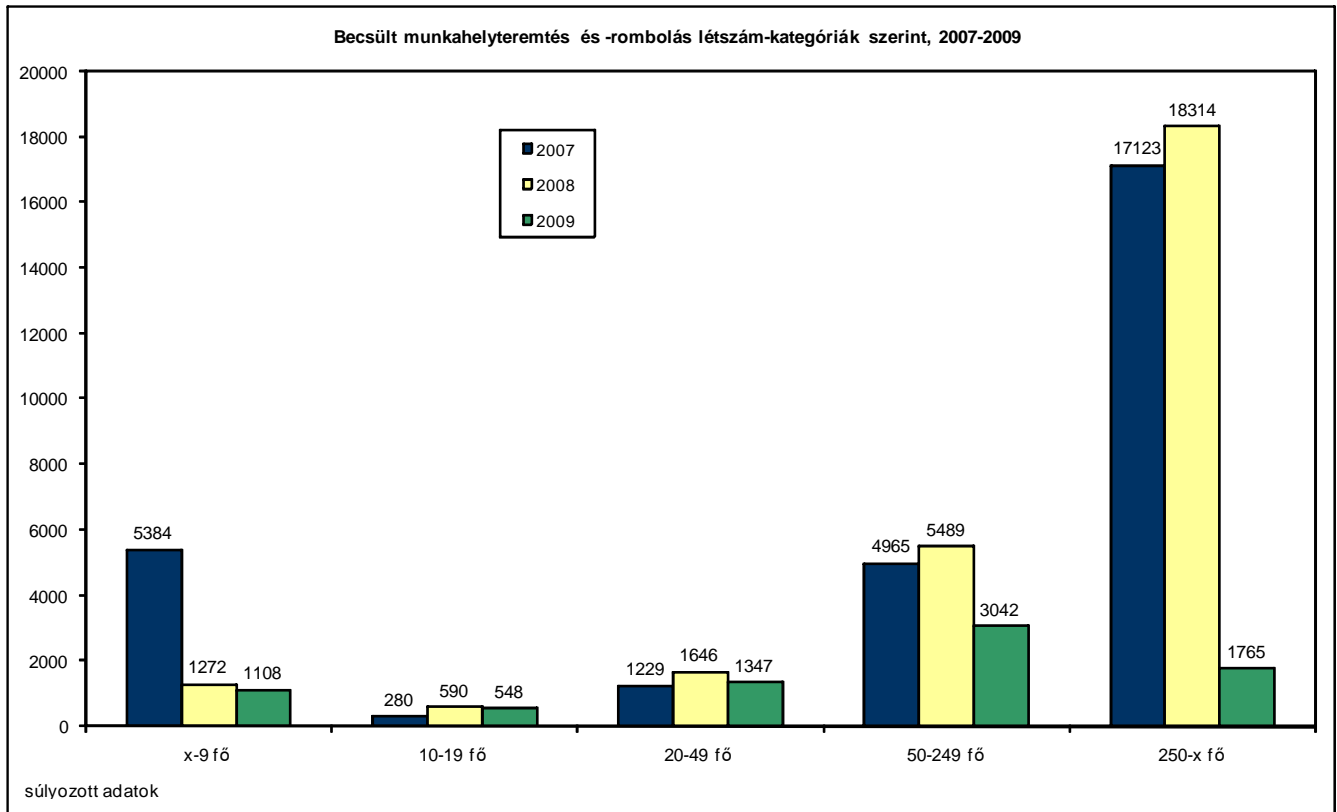
3.2.4. ábra: Becsült munkahelyteremtés és -rombolás régióként 2007-2009 (N_{2006} : 5740, N_{2007} : 7069, N_{2008} : 7065)

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

A munkahelyteremtést a cégek mérete szerint vizsgálva látható, hogy a gazdasági válság hatására jelentősen átalakult a várható foglalkoztatás-bővülés szerkezete (lásd a 3.2.5. ábrát). 2007-ben és 2008-ban a legnagyobb foglalkoztatók létszámfelvételi szándékai voltak a legjelentősebbek. 2009-ben azonban a 250 főnél nagyobb létszámú vállalkozások mindössze 1765 fővel kívánják bővíteni munkahelyeik számát, ami alig 10%-a a 2008-as szándékoknak.

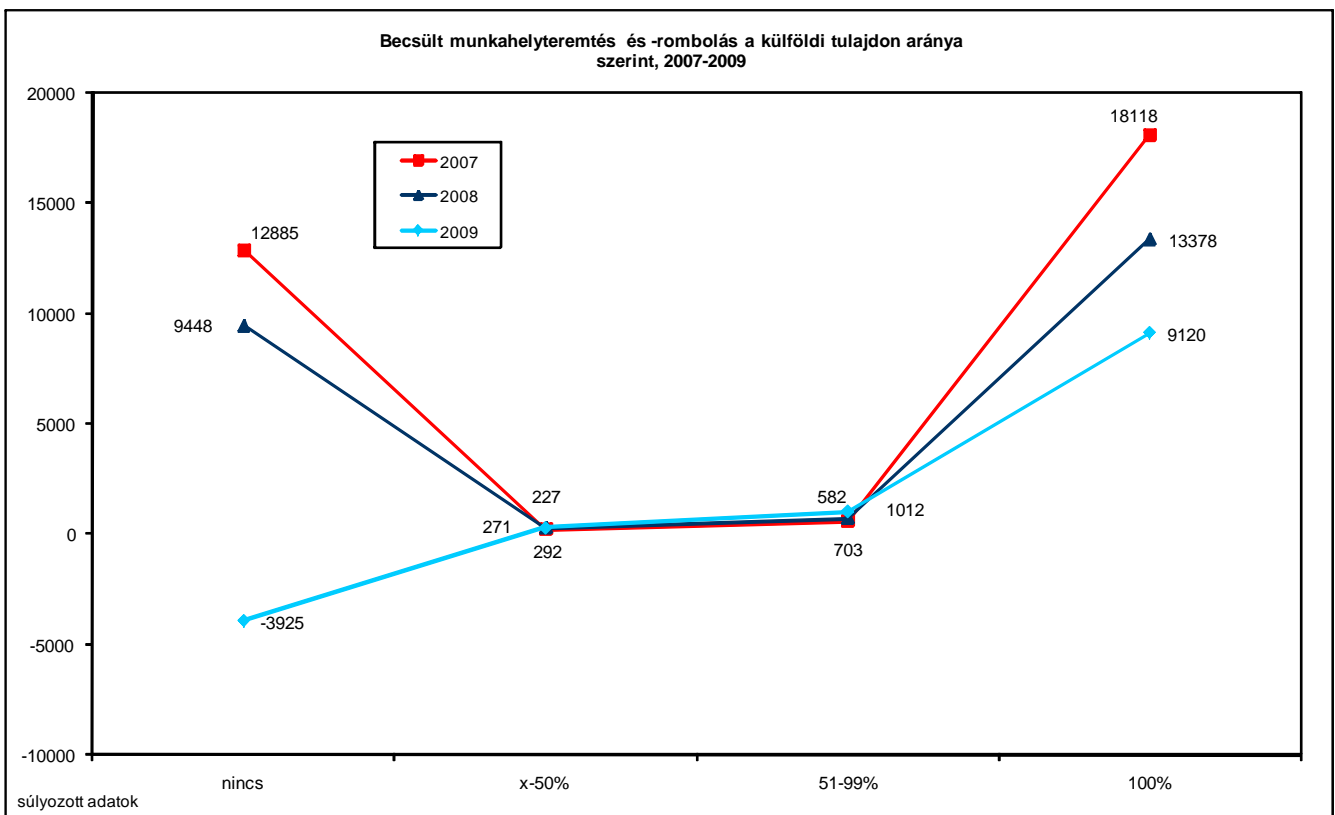
3.2.5. ábra: Becsült munkahelyteremtés és -rombolás létszám-kategóriák szerint, 2006-2009
(N_{2008} : 6637)

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

A statisztikai állományi létszám várható alakulása és a tulajdonszerkezet vizsgálatok kimutatott, korábbi évekre jellemző polarizált kép megváltozott – 2009-ben már nem a teljes mértékben hazai, illetve teljes mértékben külföldi tulajdonban lévő vállalatok körében várható a legnagyobb mértékű munkahelyteremtés. A 2009-ra prognosztizált munkahelyteremtések 88%-a a teljes mértékben külföldi tulajdonban levő vállalkozásoknál fog megvalósulni. A teljes mértékben hazai tulajdonban lévő vállalatokra pedig inkább jellemzővé vált a munkahelyek megszűnése, mint bővülése (lásd a 3.2.6. ábrát).

3.2.6. ábra: Becsült munkahelyteremtés és -rombolás a külföldi tulajdon aránya szerint, 2007-2009 (N₂₀₀₈: 6138)

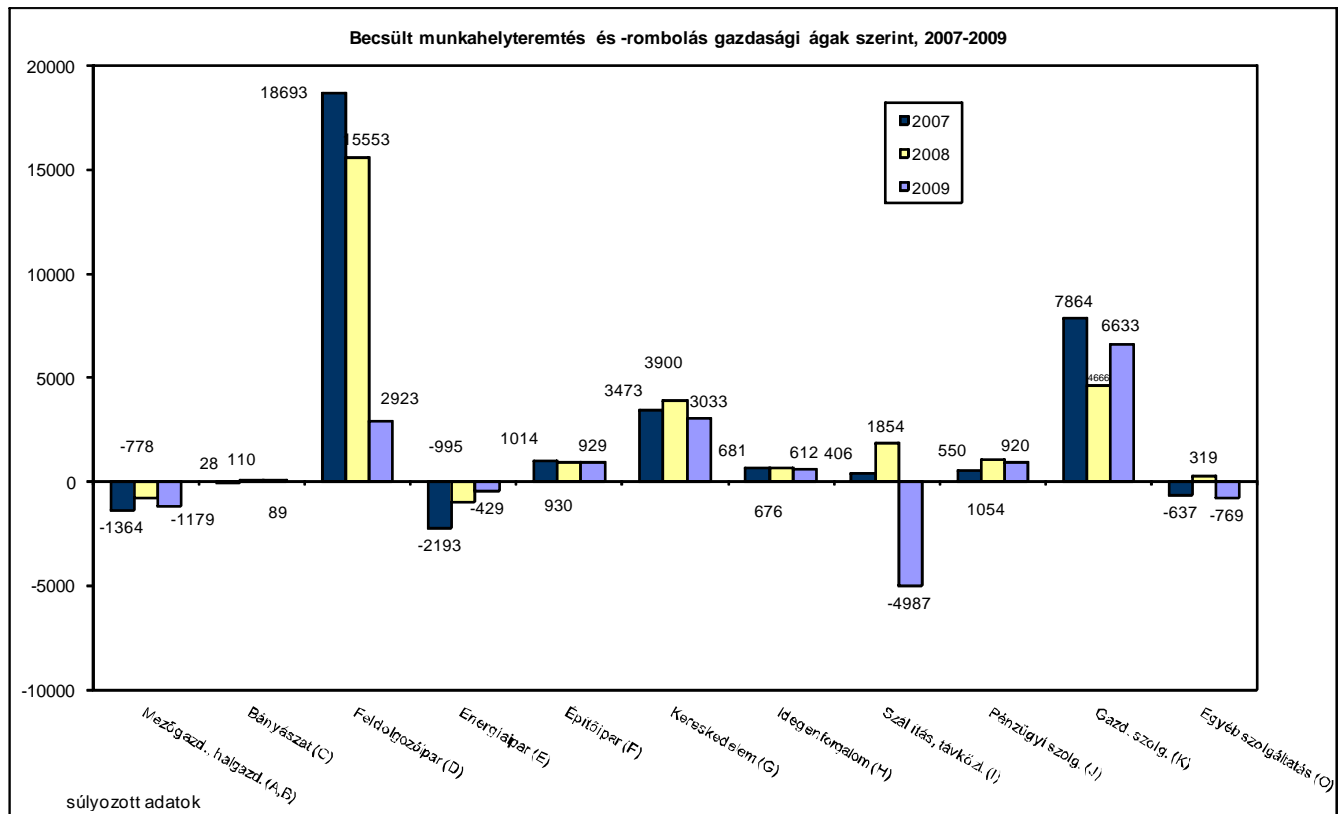

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

Gazdasági ágak szerint jelentős különbségeket találtunk a tervezett létszámot illetően. A korábbi években tapasztalt jelentős munkahelyteremtés a feldolgozóiparban visszaesik. 2008-as várakozásokhoz képest a becsült munkahelyteremtés mértéke 81 százalékponttal visszaesik. A korábbi húzóágazatokról elmondható, hogy a kereskedelemben kismértékű csökkenést, a gazdasági szolgáltatások területén növekedést mértünk.

A legnagyobb mértékű munkahelymegszűnésre a szállítás, távközlés területén tevékenykedő vállalatok körében lehet számítani (lásd a 3.2.7. ábrát).

3.2.7. ábra: *Becsült munkahelyteremtés és -rombolás gazdasági ágak szerint, 2007–2009*
(N_{2008} : 6617)

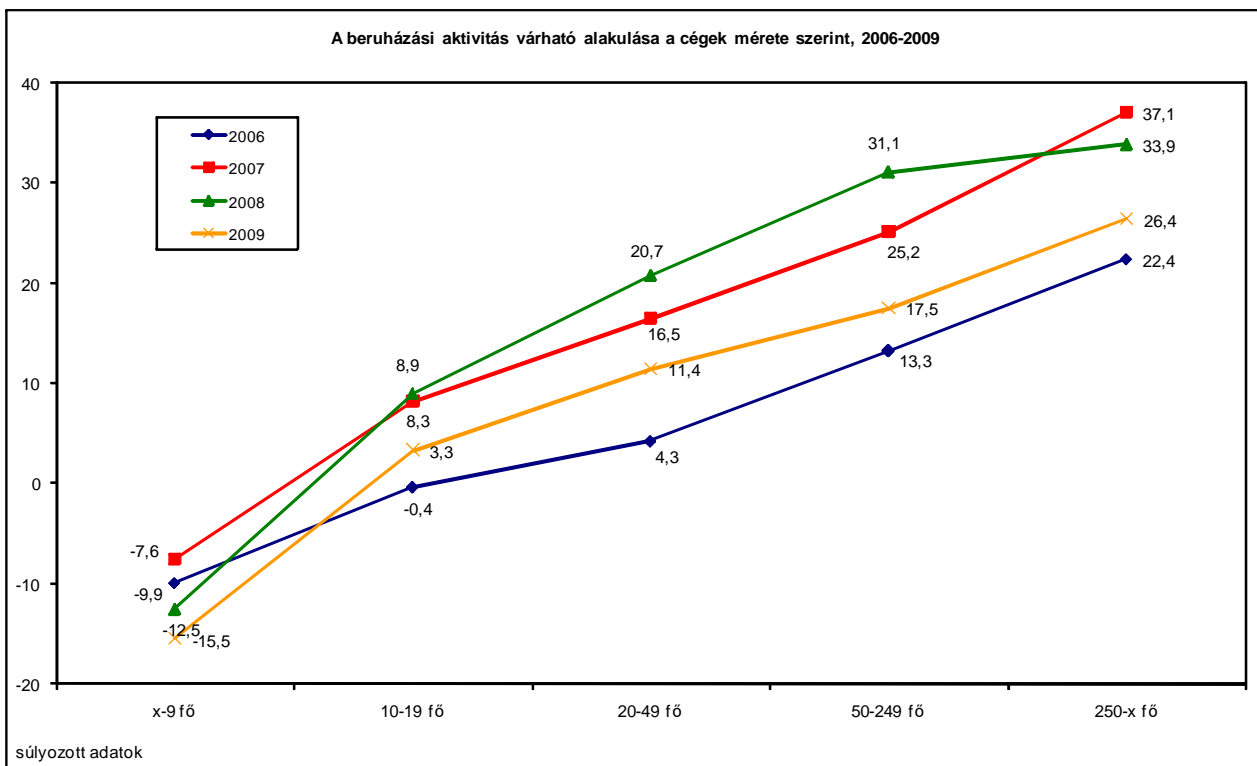
Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

3.3. Beruházás

3.3.1. Beruházási tervek

A megkérdezett vállalkozások körében 2009 első félévében a beruházási kedv stagnálására lehet számítani: a cégek 21%-a tervezi növelni beruházási aktivitását, viszont 18% csökkenteni tervezi beruházási aktivitását. A 2007-es, 2008 első félévére megfogalmazott prognózisok ennél némileg kedvezőbb képet mutattak. A beruházásokat növelni tervező cégek aránya 2 százalékponttal magasabb, a csökkentést tervezőké viszont 4 százalékponttal alacsonyabb volt. Általánosságban elmondható, hogy a nagyobb létszámot foglalkoztató, jobb tőkehasznosítással rendelkező vállalkozások lényegesen nagyobb arányban tervezik növelni beruházási aktivitásukat, mint a kisebb cégek. A legfrissebb 2008-as adatok arról is tanúskodnak, hogy mindegyik csoport esetében csökkent a beruházási hajlandóság.

3.3.1.1. ábra: A beruházási aktivitás várható alakulása a cégek mérete szerint, 2006-2009 (N_{2005} : 3575, N_{2006} : 5601, N_{2007} : 6308, N_{2008} : 6301)

Megjegyzés: az ábra y tengelyén az értékek -100 és $+100$ közötti értékeket vehetnek fel. -100 -at akkor, ha minden cég csökkenéssel, $+100$ -at akkor, ha minden cég növekedéssel számol.
Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

A tavalyi évhez hasonlóan a (részben) külföldi tulajdonban lévő vállalatok nagyobb arányban kívánják beruházásaikat növelni a következő év (2009) első felében: a tisztán magyar kézben lévő vállalatok esetében 21%-os, a (részben) külföldi tulajdonban lévő vállalatok esetében pedig 26%-os vállalati körről beszélhetünk.

A 2009 első félévére vonatkozó prognózisokra már nem igaz, hogy az exportarány növekedésével enyhén emelkedik a beruházási kedv, hiszen a döntően exportra termelők körében egyaránt magas a beruházást növelni és csökkenteni tervezők aránya – mindkét vállalati kör 24%-os. A nem döntően exportra termelő vállalatok körében a legmagasabb a beruházási kedv – 5 százalékponttal magasabb a beruházási volument növelni tervezők aránya, mint a csökkentésben gondolkodóké.

A gazdasági ágak szerinti elemzés szerint elmondható, hogy az építőiparban érezhető leginkább a gazdasági válság hatása – a vállalatoknak mindössze 14%-a gondolkodik növekedésben, míg csökkentést 22%-uk tervez. Az építőipar kivételével mindegyik ágazatban inkább pozitívak a várakozások – leginkább az energiaiparban, ahol 22 százalékponttal magasabb a növekedést tervezők aránya, mint a csökkenésben gondolkodóké.

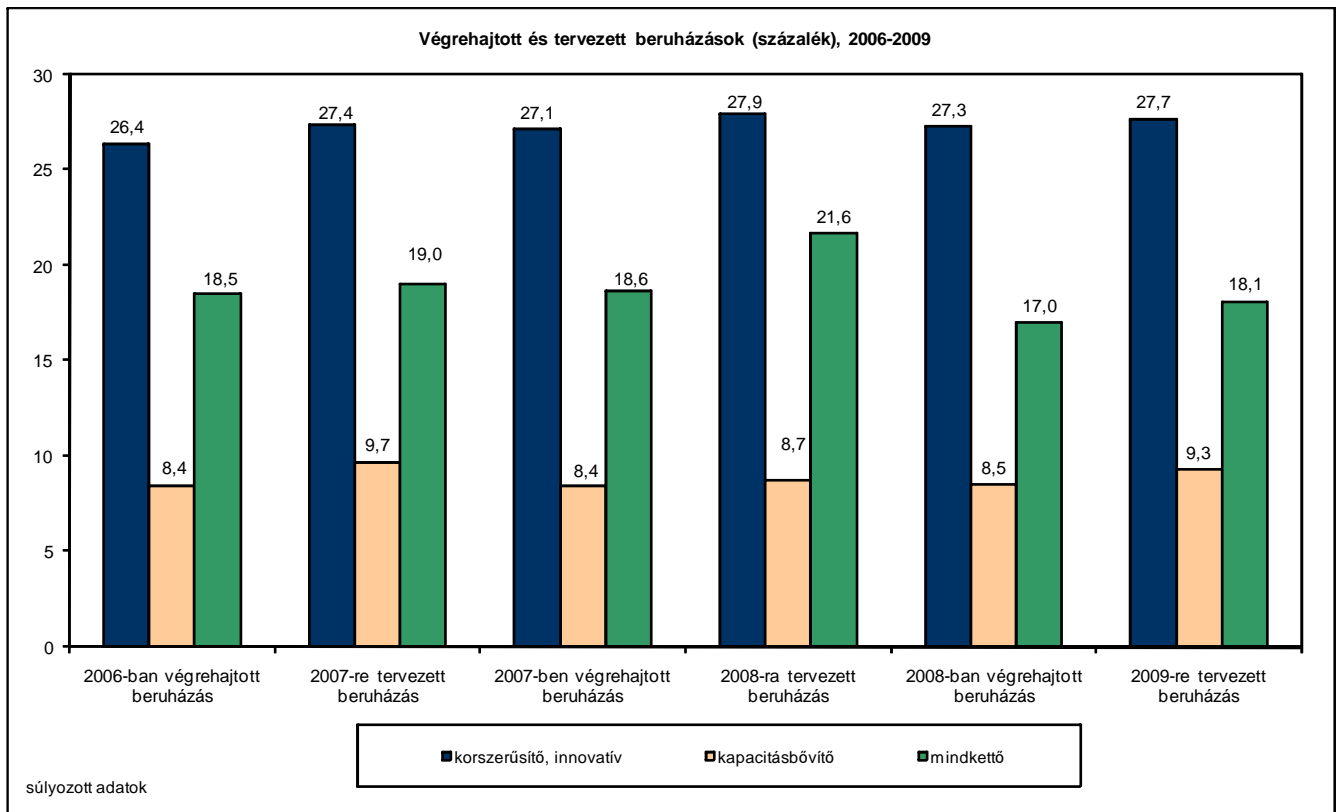
3.3.2. Beruházás-típusok és foglalkoztatási hatások

Csakúgy, mint a tavalyi felmérésben, most is három kategóriába soroltuk a gazdasági szervezeteket a beruházás típusa alapján: megkülönböztettünk korszerűsítést, innovációt végrehajtó, kapacitás-bővítő, illetve innovációt és kapacitás-bővítést egyaránt végrehajtó vállalkozásokat, valamint rákérdeztünk a végrehajtott és a tervezett beruházásokra is.

2008-ban a megkérdezett gazdasági szervezetek 53%-a hajtott végre beruházást – mindez egy százalékpontos növekedést jelent 2007-hez képest. 2009-ben a vállalatok 55%-a tervez valamilyen beruházást.

2008-ban - ahogyan korábban is jellemző volt - a vállalatok legnagyobb arányban korszerűsítő, innovatív beruházást hajtottak végre – a megkérdezett vállalatok 28%-a tett így. Egyszerre kapacitásbővítő és korszerűsítő beruházást 2008-ban a vállalatok 9%-a hajtott végre.

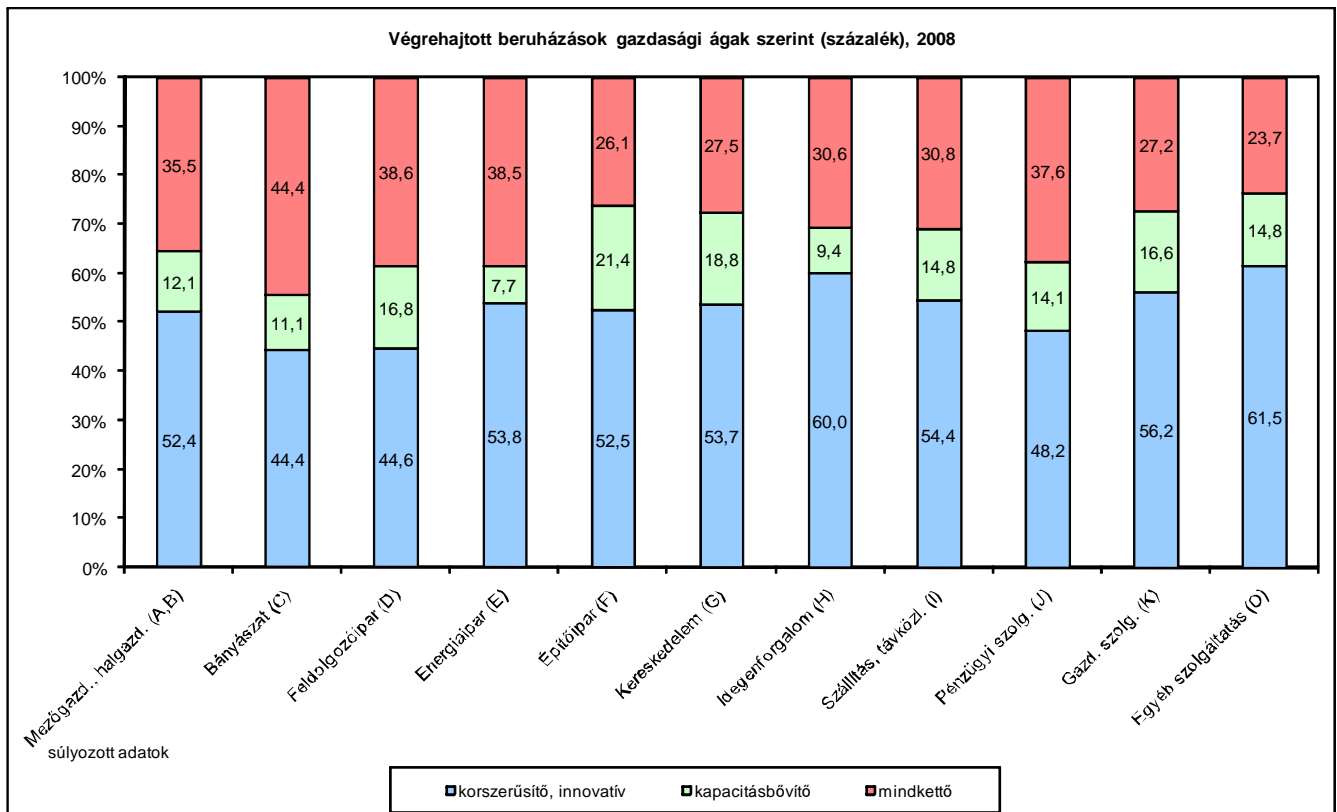
3.3.2.1. ábra: Végrehajtott és tervezett beruházások, 2006-2009, százalék (N_{2006} : 5995, N_{2007} : 6691, N_{2008} : 7039, 6352)

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

Gazdasági ágak szerinti bontásban látható, hogy kizárólag innovatív beruházást legnagyobb arányban az idegenforgalom (60%) és egyéb szolgáltatások területén (62%) működő vállalkozások hajtottak végre. Kizárólag kapacitásbővítő beruházások leginkább az építőiparra (12%) és kereskedelemre (19%) voltak jellemzőek (lásd a 3.3.2.2. ábrát).

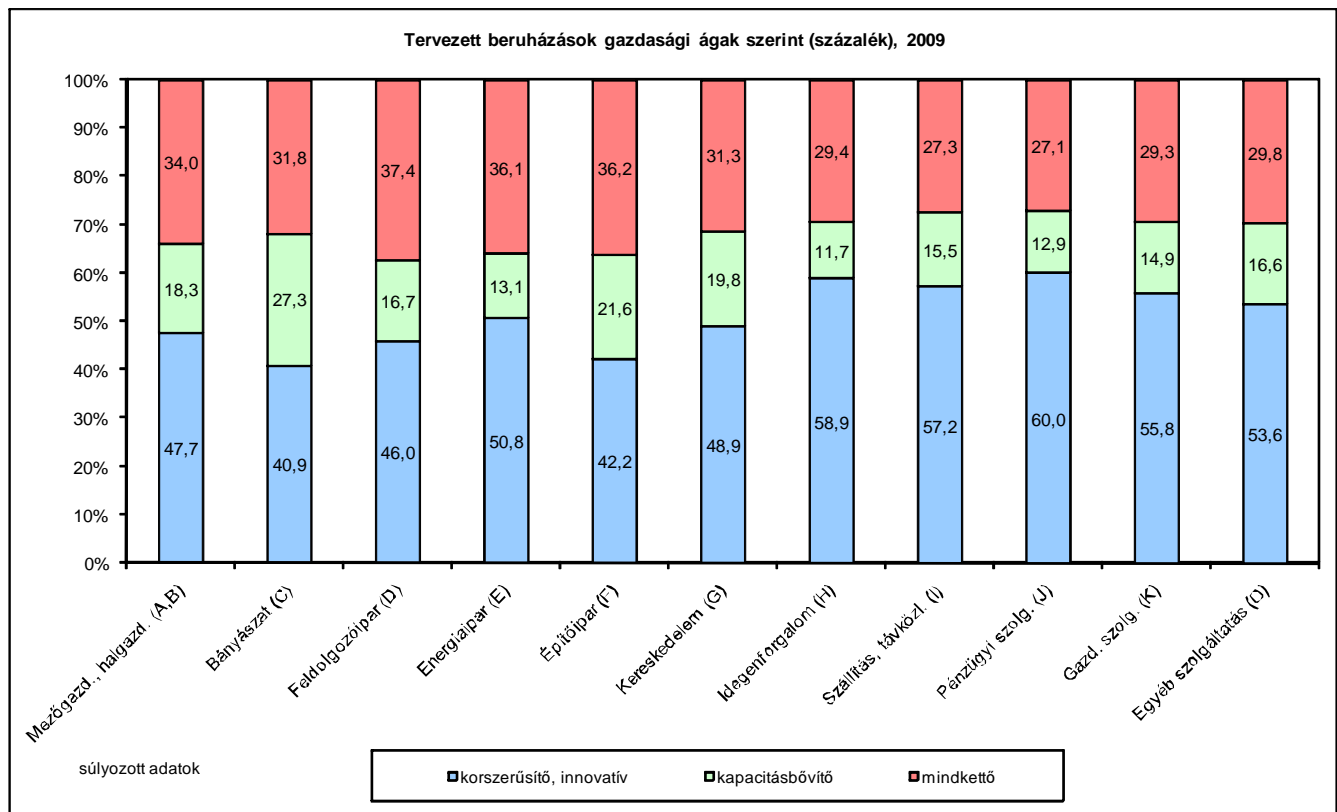
3.3.2.2. ábra: Végrehajtott beruházások gazdasági ágak szerint, 2008, százalék (N₂₀₀₈: 3712)

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

A 3.3.2.3. ábrából látható, hogy a pénzügyi szektor 2009-ben inkább innovatív beruházások tervez, és a kapacitásbővítés kisebb arányban várható körökben. A 2008-ban tapasztalt nagyarányú kapacitásnövekedés az építőiparban jelentősen lecsökken – ebben az ágazatban mindössze 13% gondolkodik tisztán kapacitásnövelésben.

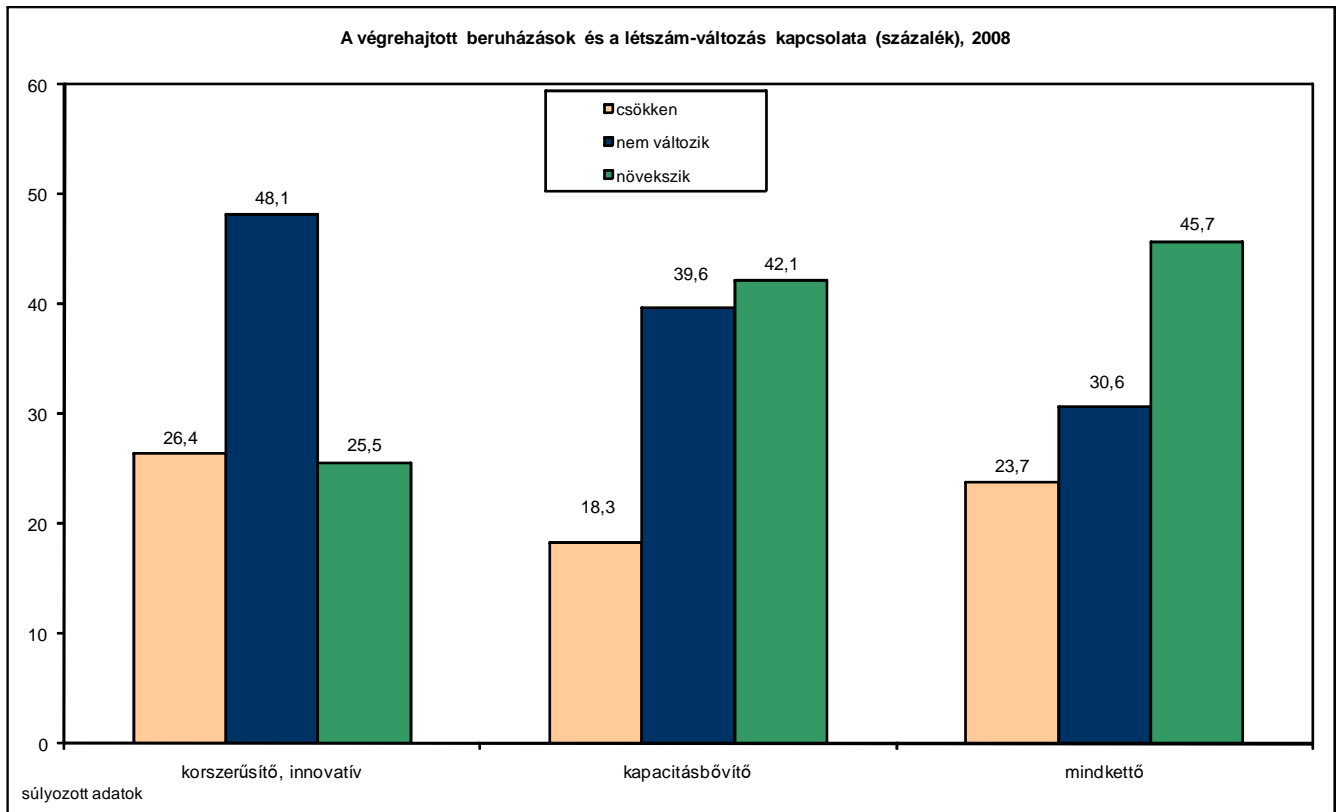
3.3.2.3. ábra: Tervezett beruházások gazdasági ágak szerint, 2009, százalék (N₂₀₀₈: 3495)

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

A vállalati munkaerő-kereslet alakulását alapvetően meghatározza a végrehajtott beruházások jellege. A korszerűsítő, innovatív beruházások esetén többnyire nem változik a foglalkoztatottak száma. A cégek 48%-a esetében a végrehajtott innovatív beruházás következtében nem változott a létszám 2008-ban. A kapacitásbővítő beruházás viszont pozitívan hat a foglalkoztatottak létszámára: az ilyen beruházást végrehajtó gazdasági szervezetek 42%-a növelte alkalmazottainak számát. A mindkét típusba tartozó beruházást egyidejűleg végrehajtó cégek esetében a vállalatok 46%-a növelte alkalmazotti létszámát. (lásd a 3.3.2.4 ábrát).

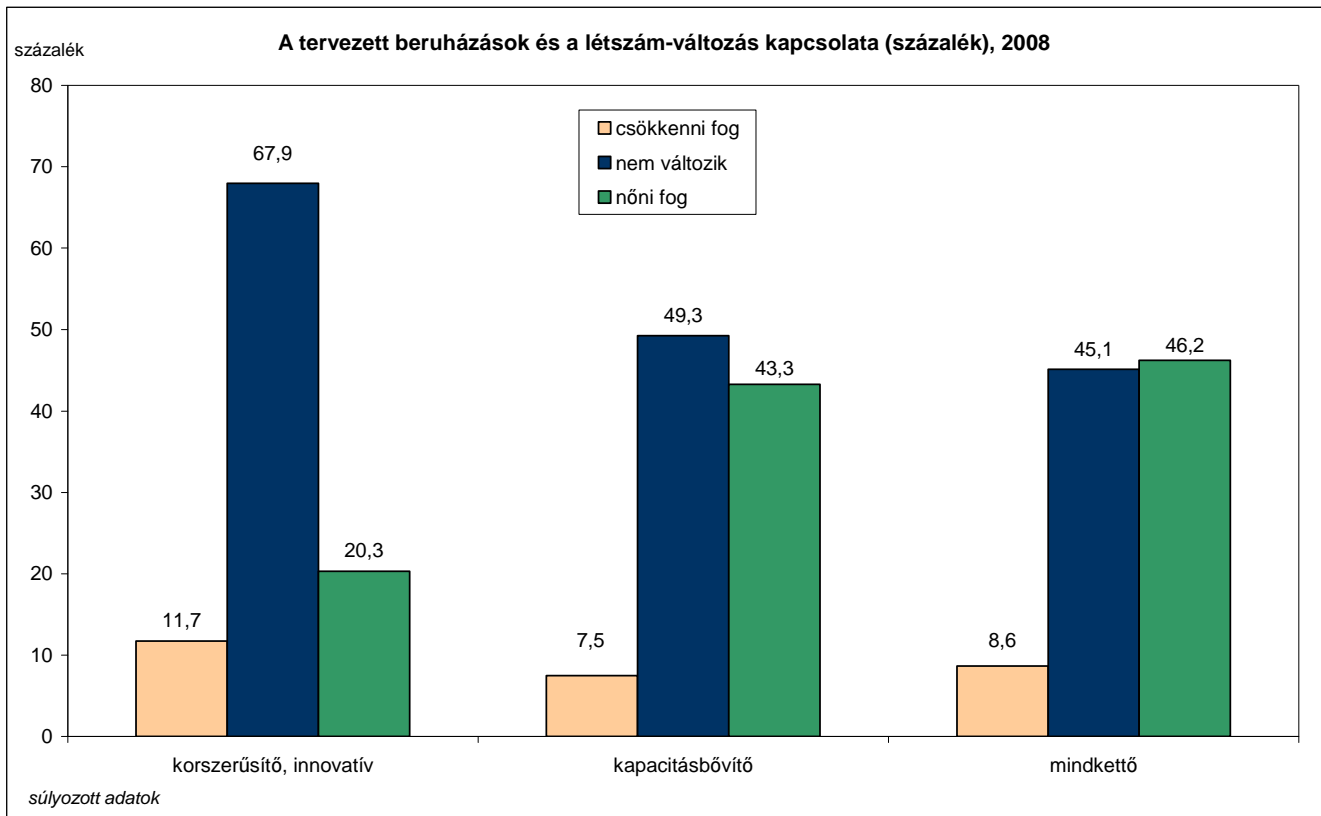
3.3.2.4. ábra: Végrehajtott beruházás és létszám kapcsolata, 2008, százalék (N₂₀₀₈: 6983)

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

Általánosságban elmondható, hogy a létszám-csökkenéssel kis valószínűséggel jár együtt bármilyen beruházás. Érdekes módon a 2009-es kapacitásbővítésben gondolkozók 49%-a nem tervezi növelni a létszámot. A pusztán korszerűsítő beruházások a korábbiakhoz hasonlóan kis valószínűséggel járnak létszámnövekedéssel – az ebbe a körbe tartozó cégeknek mindössze 20%-a tervezi növelni alkalmazottai létszámát 2009-ben. (lásd a 3.3.2.5 ábrát).

3.3.2.5. ábra: Tervezett beruházás és létszám kapcsolata, 2009, százalék (N₂₀₀₈: 6993)

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

Általánosságban megállapítható, hogy a beruházást tervező gazdasági szervezetekre nem jellemző, hogy csökkentik a foglalkoztatottak számát. Ez azt mutatja, hogy az új technológiák alkalmazásával nem csökken a munkaerő iránti aggregált kereslet. A technológiai váltás a vállalkozások döntő hányadánál nem szorítja háttérbe a munkaerőt a termelési tényezők között, hanem feltehetően a foglalkoztatási szerkezeten belül indukál változást a nem-rutin munkát végző szakképzettek, illetve felsőfokú végzettségűek javára.

4. Termelés

4.1. Termelési szint

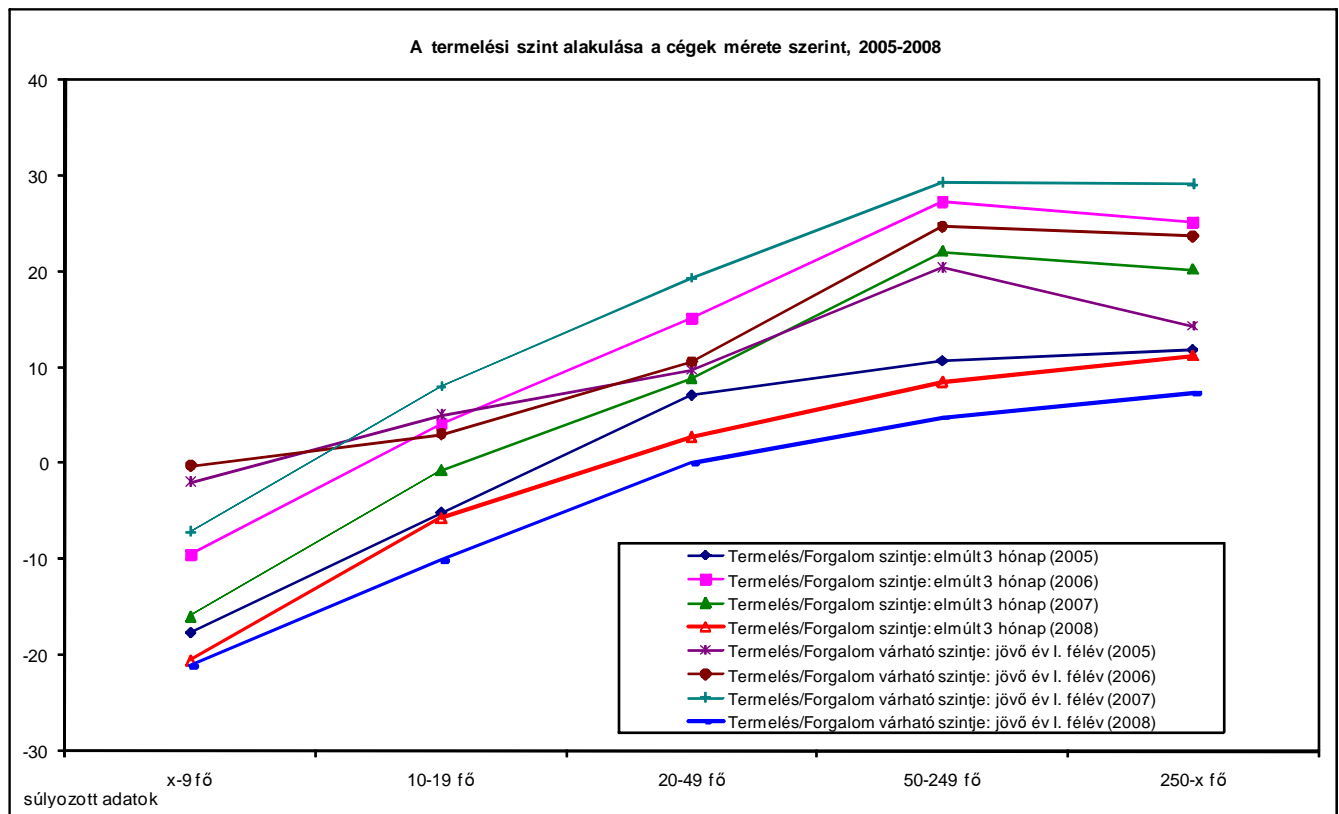
A vállalkozások üzleti helyzete mellett a termelés szintje is kedvezőtlen képet mutat: 2008 harmadik negyedében az előző év azonos időszakához viszonyítva a vállalatok 31%-a számolt be csökkenésről és 25%-a növekedésről. A jövőbeli kilátások sem a legkedvezőbbek: a vállalatok 29%-a valószínűsíti, hogy 2009 első félévében 2008 első félévéhez viszonyítva termelésének (szolgáltatásának) volumene csökkeni fog. Növekedést a vállalatok 21%-a tart valószínűnek.

A termelési szint emelkedéséről legnagyobb arányban a közép-magyarországi vállalatok számoltak be (24%), míg a forgalom csökkenését a korábban dinamikusán fejlődő Közép- és Nyugat-Dunántúlon tevékenykedő vállalatok esetében mértük: előbbi esetében a vállalatok 34%-a, utóbbiában 33%-a valószínűsíti a termelési szint csökkenését.

A vállalatok tevékenységi köre szerint jelentős eltérések tapasztalhatóak a termelési szint jövőbeli alakulását tekintve. A kereskedelem (38%), az idegenforgalom (36%) és a szállítás (34%) területén tevékenykedő vállalatok az átlagosnál nagyobb arányban valószínűsítik a termelési szint csökkenését.

Csakúgy, mint a többi konjunktúramutató esetében, a termelési szintnél is azt tapasztalhatjuk, hogy a létszám emelkedésével növekszik a cégek forgalma (ezt az összefüggést mutatja be a 4.1.1. ábra). A mikrovállalkozásoknak csupán 16%-a regisztrált növekedést termelési szintjében az elmúlt negyedévben, és mindössze 15%-uk számít a forgalom bővülésére 2008 első félévében. Ezzel szemben a 250 főnél nagyobb létszámú cégek 35%-a jelezte termelési szintjének növekedését, és 29%-a várja ennek folytatódását a közeljövőben. Mindemellett fontos elmondani, hogy a gazdasági válság elsősorban a nagyobb vállalatok termelési volumenére gyakorolta a legnagyobb hatást. 2007-ben a 250 főnél nagyobb vállalatoknak még 44%-a jelezte termelési volumenének emelkedését 2008 első negyedévében.

4.1.1. ábra: A termelési szint alakulása a cégek mérete szerint, 2005-2008 (N_{2005} : 6588, N_{2006} : 5668, N_{2007} : 6468, N_{2008} : 6914, 6025)

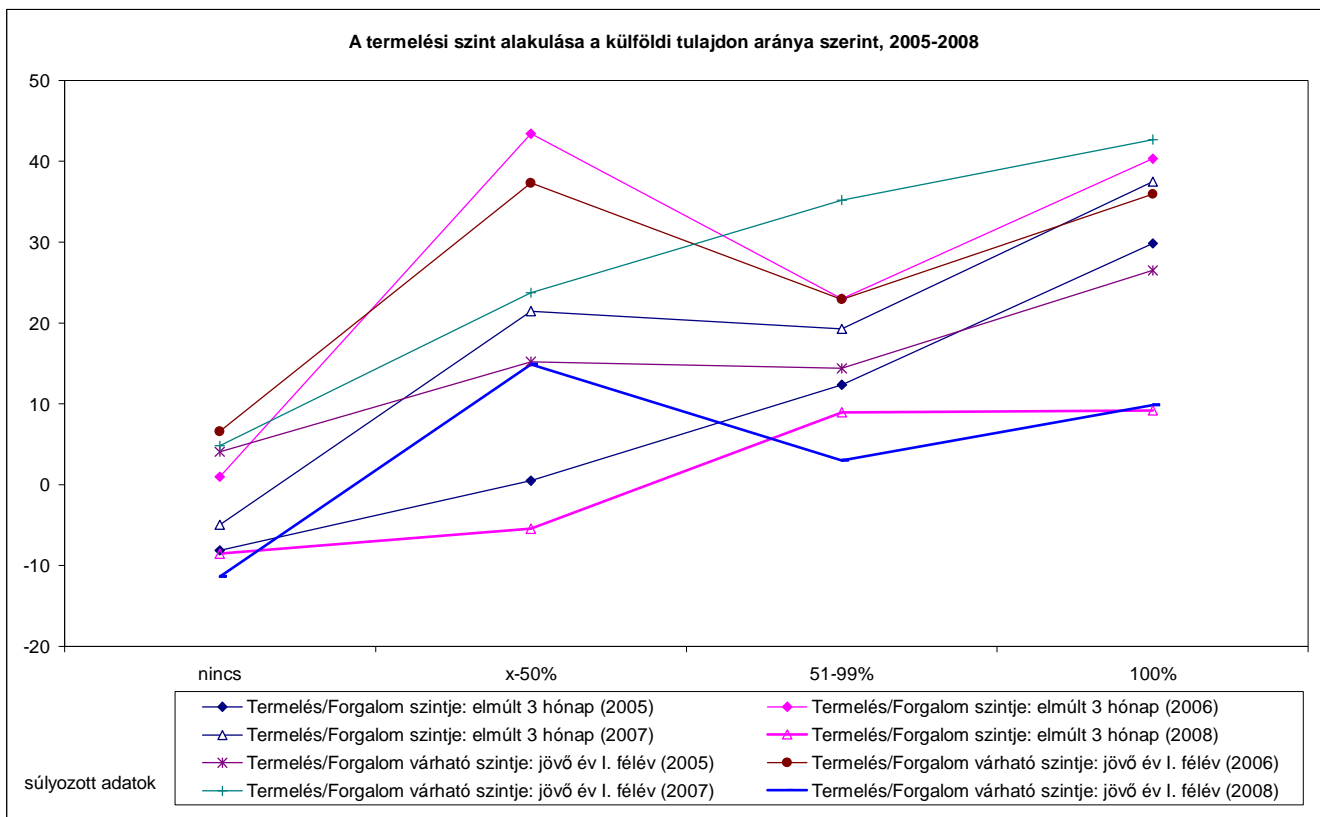
Megjegyzés: az ábra y tengelyén az értékek -100 és $+100$ közötti értékeket vehetnek fel. -100 -at akkor, ha minden cég csökkenéssel, $+100$ -at akkor, ha minden cég növekedéssel számol.

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

A tulajdonosi szerkezetet, valamint az exporttevékenységet tekintve sem jutunk meglepő eredményekhez, a külföldi tulajdonhányaddal rendelkező, illetve az exportáló cégek magasabb termelési szinttel működnek, mint a kizárólag magyar, illetve a belpiacra termelő vállalatok (lásd a 4.1.2. és 4.1.3. ábrákat).

A teljes mértékben magyar kézben levő vállalkozások 23%-a jelezte a termelési szint növekedését, és 19%-uk várja ezt a jövőben is. A kizárólag külföldiek által tulajdonolt cégeknek 38%-a növelte forgalmát, és 33%-uk számít további bővülésre (lásd a 4.1.2. ábrát).

4.1.2. ábra: A termelési szint alakulása a külföldi tulajdon aránya szerint, 2005-2008 (N_{2005} : 6588, N_{2006} : 5668, N_{2007} : 6468, N_{2008} : 6914, 6025)

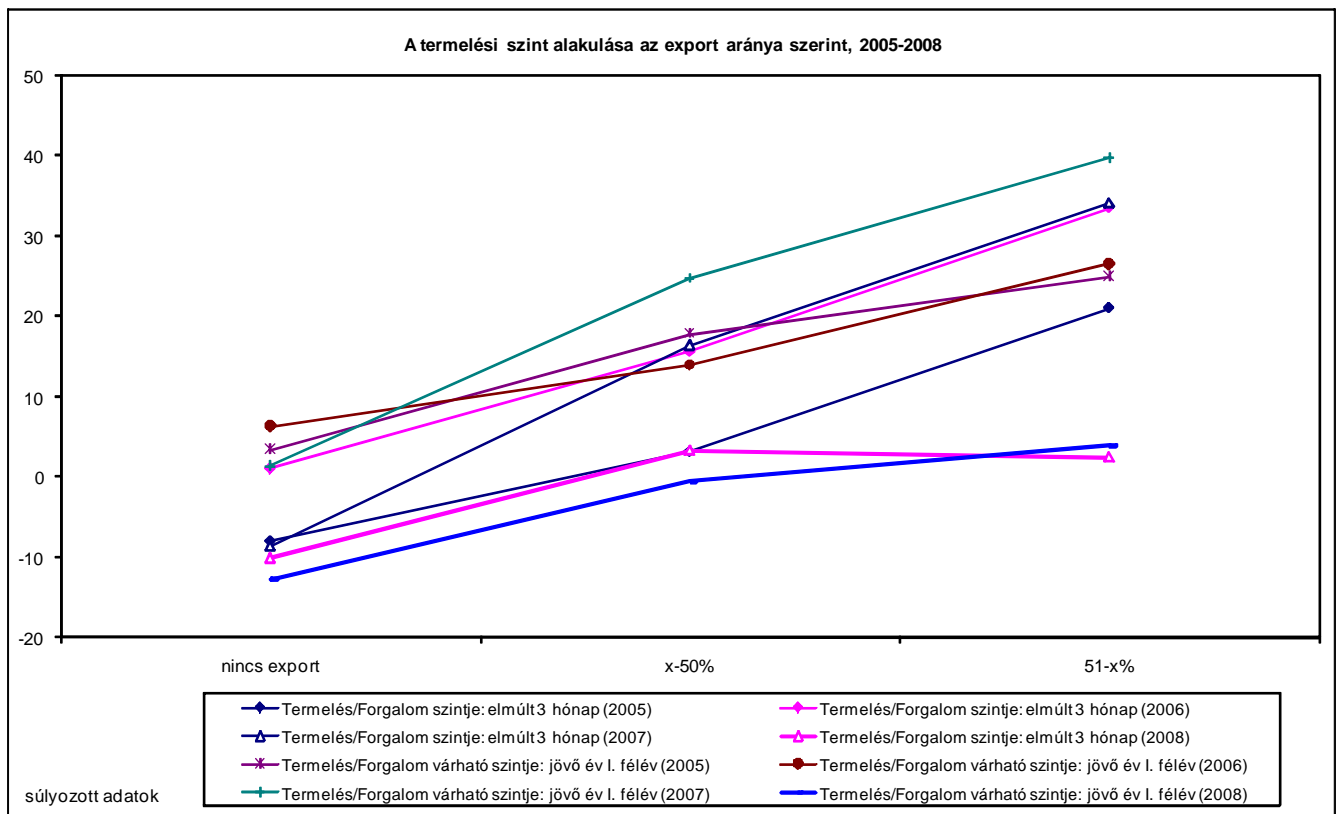

Megjegyzés: az ábra y tengelyén az értékek -100 és $+100$ közötti értékeket vehetnek fel. -100 -at akkor, ha minden cég csökkenéssel, $+100$ -at akkor, ha minden cég növekedéssel számol.

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

A termékeiket és szolgáltatásaikat a hazai piacon értékesítő cégek 22%-a tudta növelni termelési szintjét, és 18%-a bízik a kedvező folytatásban, ezzel szemben a döntően exportáló vállalkozások 33%-a jelezte forgalmának növekedését, és 30%-uk számít a termelési szint emelkedésére 2008 első félévében (lásd a 4.1.3. ábrát).

4.1.3. ábra: A termelési szint alakulása az export aránya szerint, 2005-2008 (N_{2005} : 6588, N_{2006} : 5668, N_{2007} : 6468, N_{2008} : 6914, 6025)

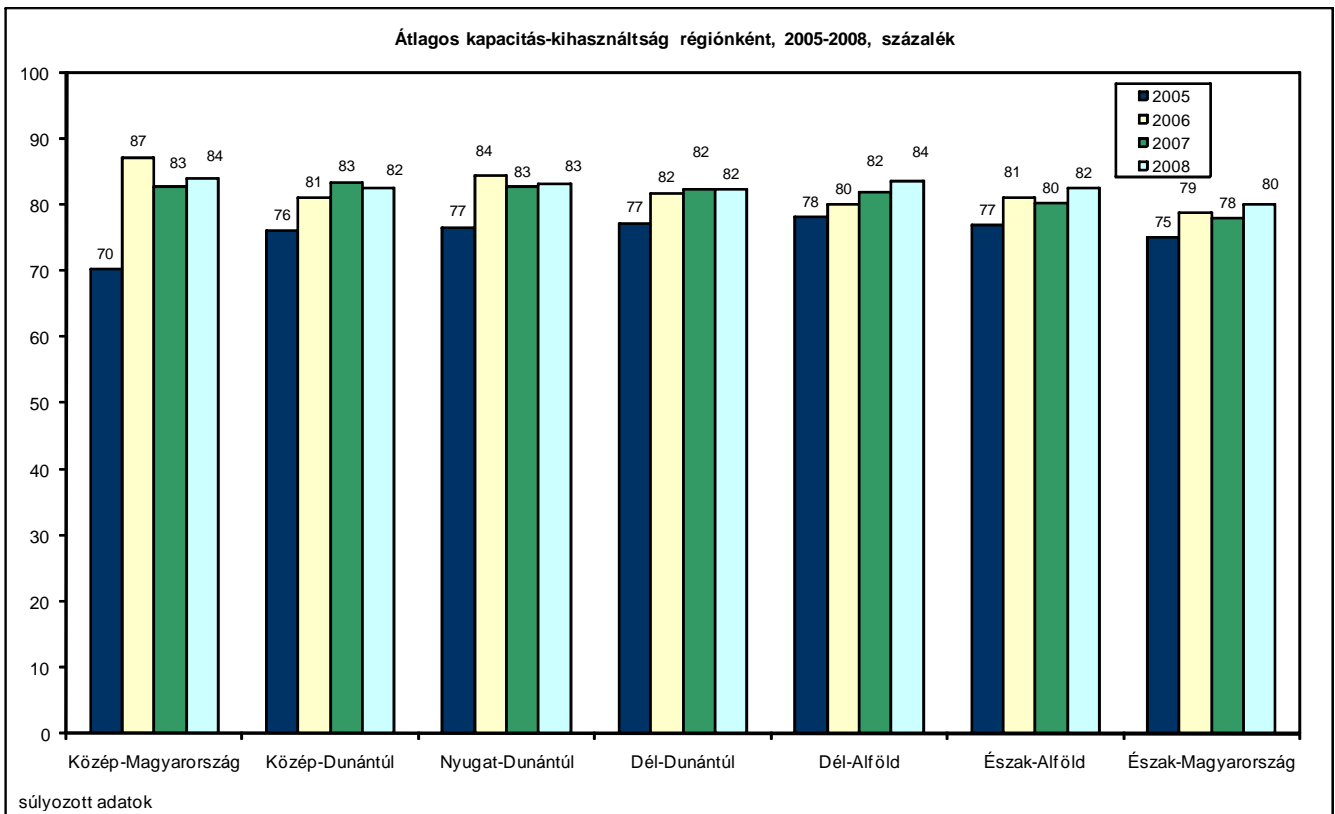
Megjegyzés: az ábra y tengelyén az értékek -100 és $+100$ közötti értékeket vehetnek fel. -100 -at akkor, ha minden cég csökkenéssel, $+100$ -at akkor, ha minden cég növekedéssel számol.

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

4.2. Kapacitás-kihasználtság

A kapacitás-kihasználtság átlagos szintje 2008-ban 83% volt, ami másfél százalékpontos javulást jelent 2007-hez képest. Amint azt 4.2.1. ábra mutatja, a 2005 és 2006 közötti, minden régióra jellemző emelkedés után 2007-ben ez a kedvező tendencia megtorpanni látszott, 2008-ban azonban a közép-dunántúli térség kivételével ismét javult a kapacitáskihasználtság. A kapacitás-kihasználtság szintje Közép-Magyarországon a legmagasabb (84%), míg a legalacsonyabb mutatóval az Észak-Magyarország (80%) régióban működő vállalkozások rendelkeznek.

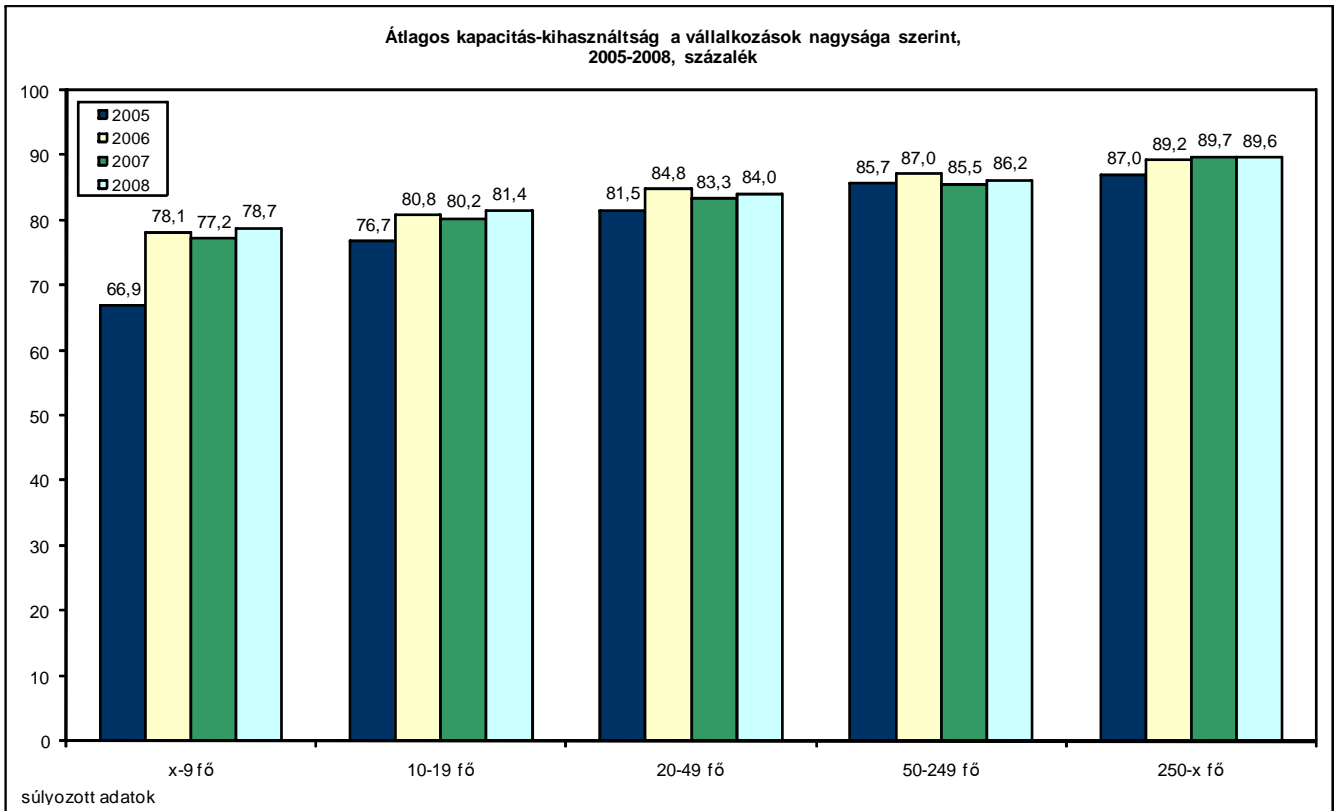
4.2.1. ábra: Átlagos kapacitás-kihasználtság régiónként, 2005-2008, százalék (N_{2005} : 5861, N_{2006} : 5668, N_{2007} : 6400, N_{2008} : 6843)

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

A 4.2.2. ábrán megfigyelhető, hogy a vállalati mérettel arányosan javul a cégek kapacitásainak kihasználtsága: a mikrovállalkozások esetében 79% ez az arány, a 250 főnél többet foglalkoztató nagyvállalatoknál pedig 90%.

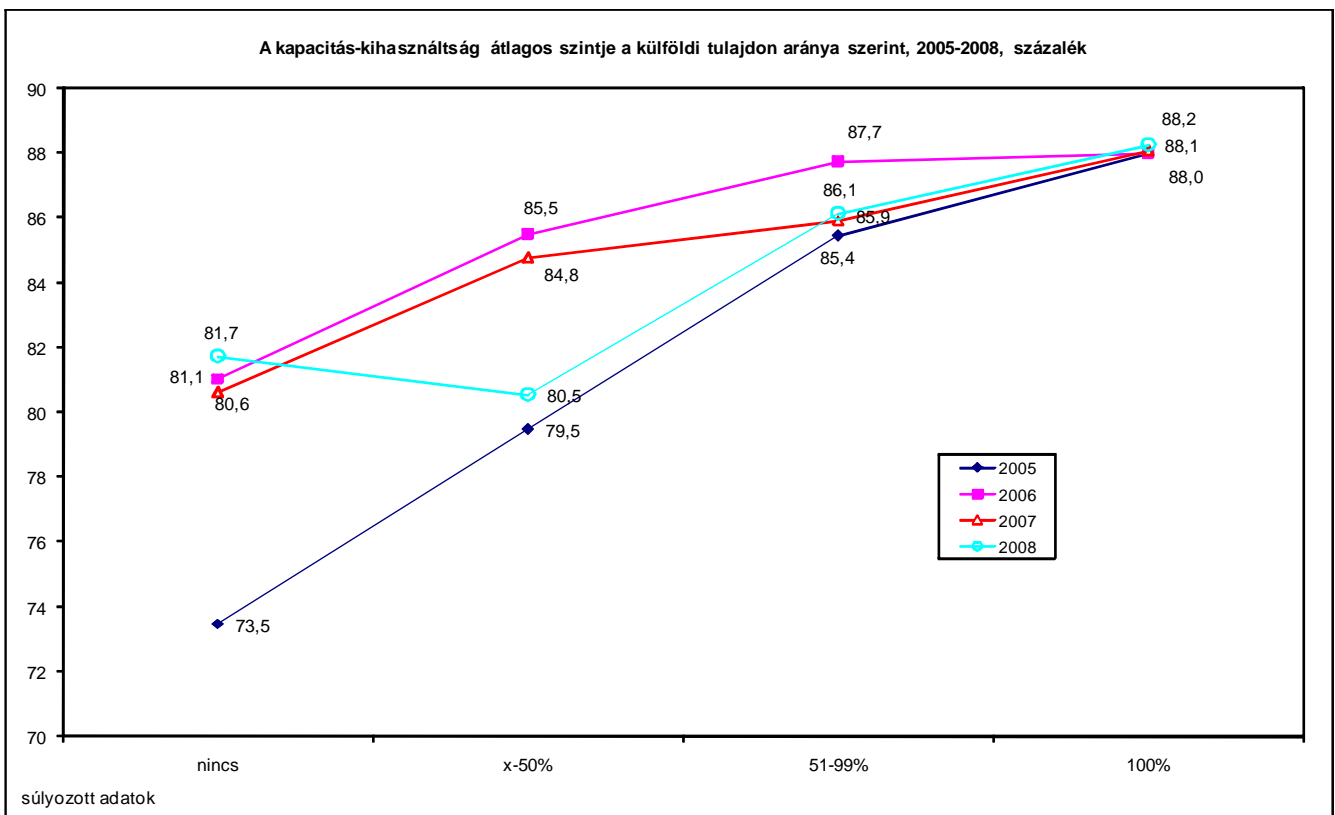
4.2.2. ábra: Átlagos kapacitás-kihasználtság a vállalkozások nagysága szerint, 2005-2008, százalék (N_{2005} : 5861, N_{2006} : 5668, N_{2007} : 6400, N_{2008} : 6823)

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

A megkérdezett vállalatok kapacitás-kihasználtsága tulajdonosi szerkezetük alapján is markáns eltéréseket mutat. A három évre vonatkozó adatokból olyan általános tendencia rajzolódik ki, miszerint a külföldi tulajdoni hányad mértékének növekedésével arányosan javul a cégek kapacitásának kihasználtsága (lásd a 4.2.3. ábrát). Ezen kívül az is jól látható az ábrán, hogy az utóbbi években a tisztán magyar tulajdonosi háttérrel rendelkező cégeknél nőtt legnagyobb mértékben a kapacitások kihasználtsági szintje, míg a teljes mértékben külföldi tulajdonú vállalatok kapacitás-kihasználtsága magas (88% körüli) szinten stagnált.

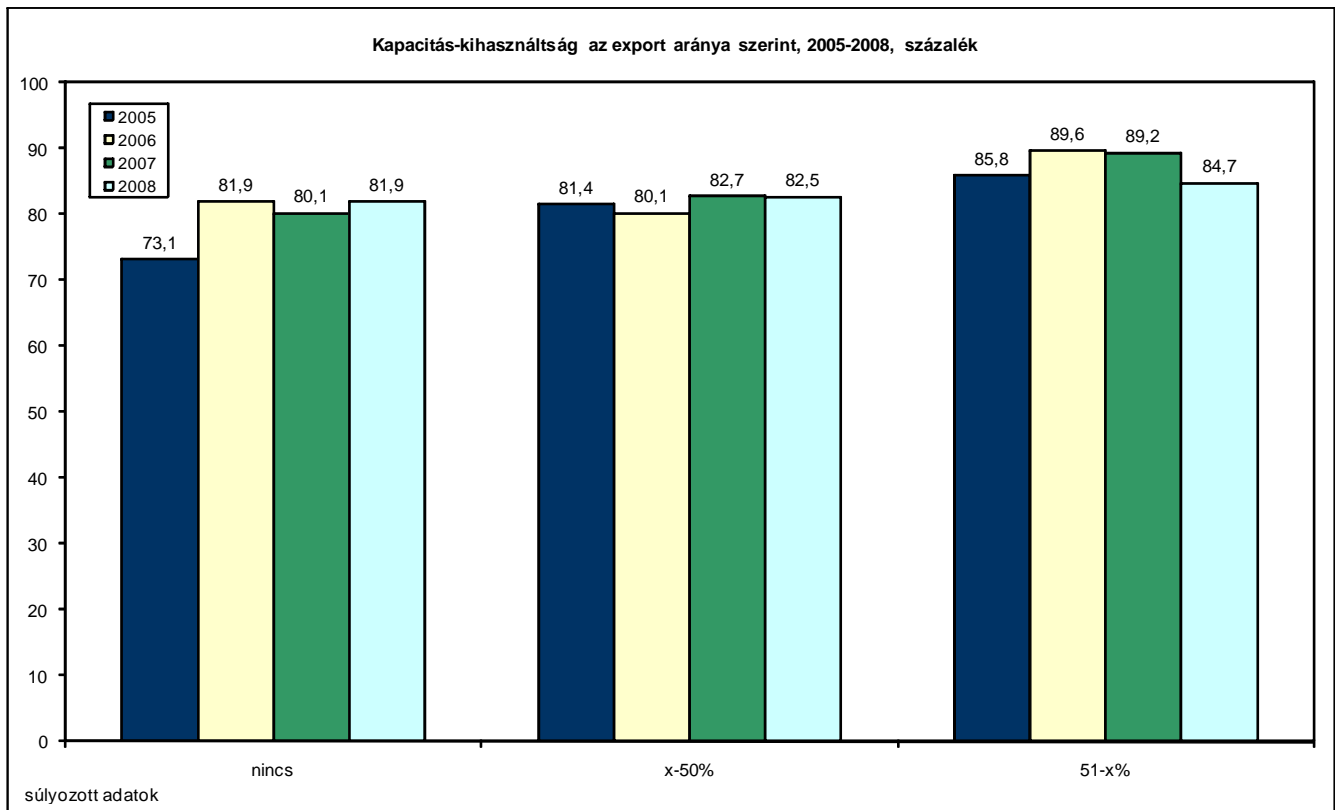
4.2.3. ábra: Átlagos kapacitás-kihasználtság a külföldi tulajdon aránya szerint, 2005-2008, százalék ($N_{2005}: 5783$, $N_{2006}: 5021$, $N_{2007}: 5986$, $N_{2008}: 6522$)

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

Az adatokat exporttevékenység szerinti bontásban vizsgálva megállapítható, hogy az exportarányal nő a kapacitás-kihasználtság szintje. A döntően exportáló cégek 85%-os kapacitás-kihasználtsággal működnek, a termékeiket vagy szolgáltatásaikat kizárólag a belpiacon értékesítő vállalkozásoknál pedig csak 82% a megfelelő mutató. A korábbi évekhez képest 2008-ban ez a különbség mérséklődött (lásd a 4.2.4. ábrát).

4.2.4. ábra: Átlagos kapacitás-kihasználtság az export aránya szerint, 2005-2008, százalék
(N_{2005} : 5624, N_{2006} : 5403, N_{2007} : 6053, N_{2008} : 6432)

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

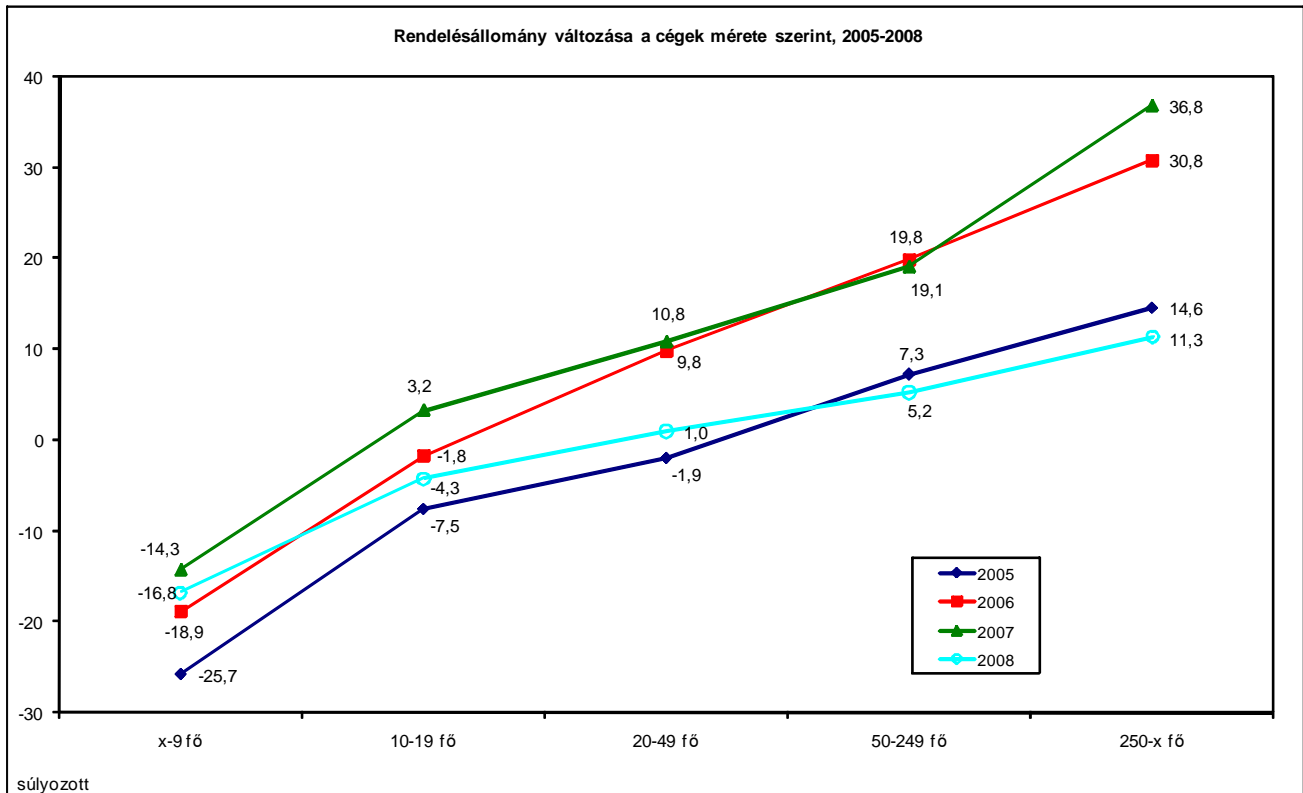
A gazdasági ágakat tekintve a korábbi évekhez hasonlóan az adatok azt mutatják, hogy a legnagyobb kapacitás-kihasználtság a pénzügyi (92%) és a gazdasági (87%) szolgáltatások területén működő vállalatokat jellemzi. A legalacsonyabb tőkehasznosítási mutatóval a bányászat (75%) és az idegenforgalom (71,0%) területén működő vállalkozások rendelkeznek.

4.3. Rendelésállomány

A gazdasági válság hatása a rendelésállományra vonatkozó véleményekben is megnyilvánul: a 2007-es felvételben mondotthoz képest csökkent a magas rendelésállománnyal rendelkező cégek aránya (22%-ról 16%-ra), és ezzel párhuzamosan nőtt az alacsony rendelésállományt érzékelőké (17%-ról 21%-ra).

A rendelésállomány esetében is megfigyelhető, hogy a mutató értéke a létszámmal együtt nő, ahogy ez a 4.3.1. ábrán is látható. 2008-ban a megkérdezett mikrovállalkozásoknak mindössze 10%-a jelzett magas rendelésállomány-szintet, ezzel szemben a 20-49 főt foglalkoztató vállalatoknál 20% volt ez az arány, a 250 főnél nagyobb létszámú cégek esetében pedig 25%. Fontosnak tartjuk hangsúlyozni, hogy 2007-ben a legnagyobb foglalkoztatóknál ez az arány 20 százalékponttal magasabb volt – tehát a gazdasági válság következtében jelentős mértékben csökkent a 250 főnél nagyobb létszámú vállalatok rendelésállománya.

4.3.1. ábra: Rendelésállomány változása a cégek mérete szerint, 2005-2008 (N_{2005} : 6818, N_{2006} : 5767, N_{2007} : 6848, N_{2008} : 6889)

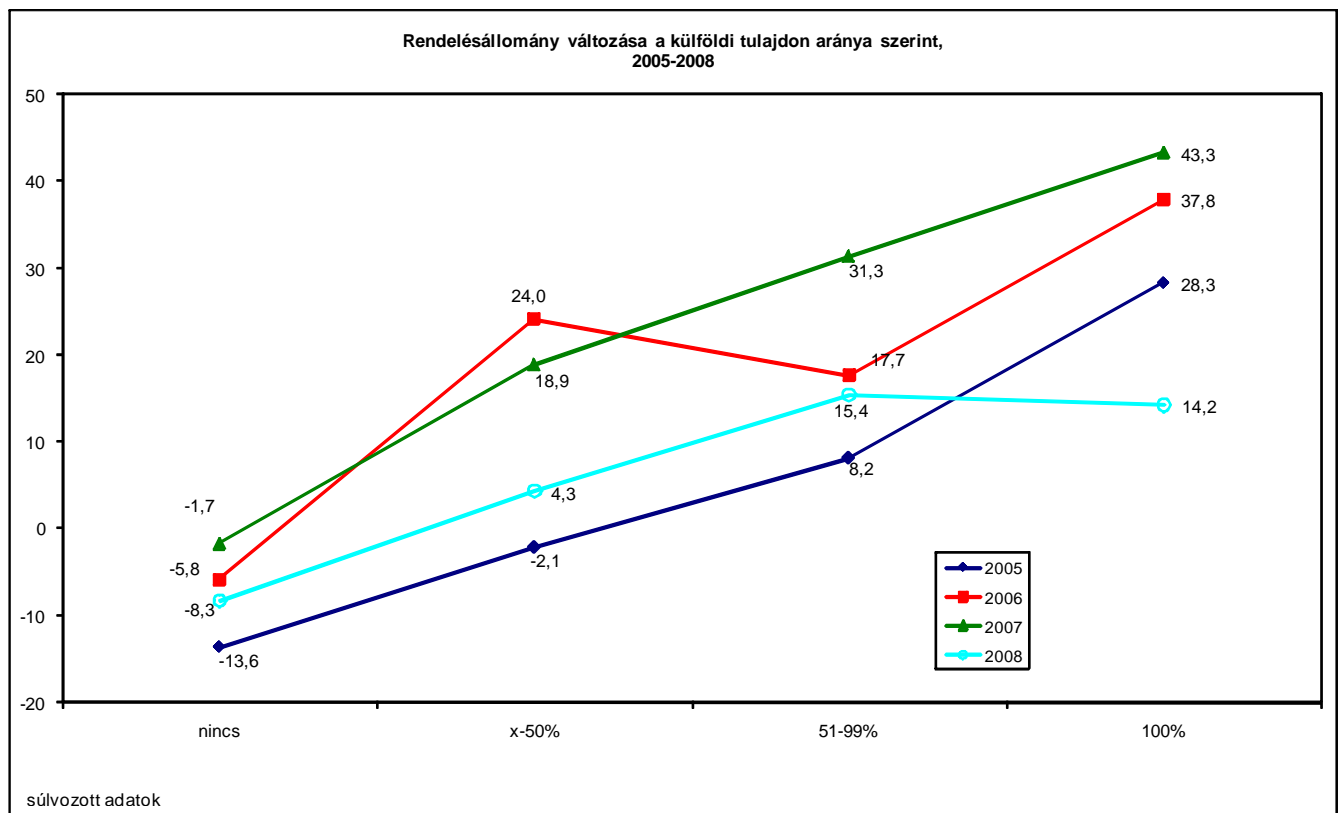
Megjegyzés: az ábra y tengelyén az értékek -100 és $+100$ közötti értékeket vehetnek fel. -100 -at akkor, ha minden cég csökkenéssel, $+100$ -at akkor, ha minden cég növekedéssel számol.

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

A korábban már megfigyelt, kedvező helyzetű régiókban a cégek magasabb rendelésállományról adtak számot, így például a közép-magyarországi régióban 19% azon gazdasági szervezetek aránya, amelyek 2008 során növelni tudták rendelésállományukat. Ez az arány ugyanakkor 6 százalékpontos visszaesést jelent a 2007-es adatokhoz képest.

2007-ig elmondható volt, hogy a külföldi tulajdonosi háttérrel rendelkező cégek nagyobb arányban jelezték rendelésállományuk növekedését, mint a hazai, illetve a belpiacra termelő vállalkozások. 2008-ban azonban rendkívüli visszaesést tapasztaltunk a 100%-ban külföldi tulajdonban lévő vállalatok körében (lásd a 4.3.2. ábrát).

4.3.2. ábra: Rendelésállomány változása a külföldi tulajdon aránya szerint, 2005-2008 (N_{2005} : 6731, N_{2006} : 5157, N_{2007} : 6384, N_{2008} : 6585)

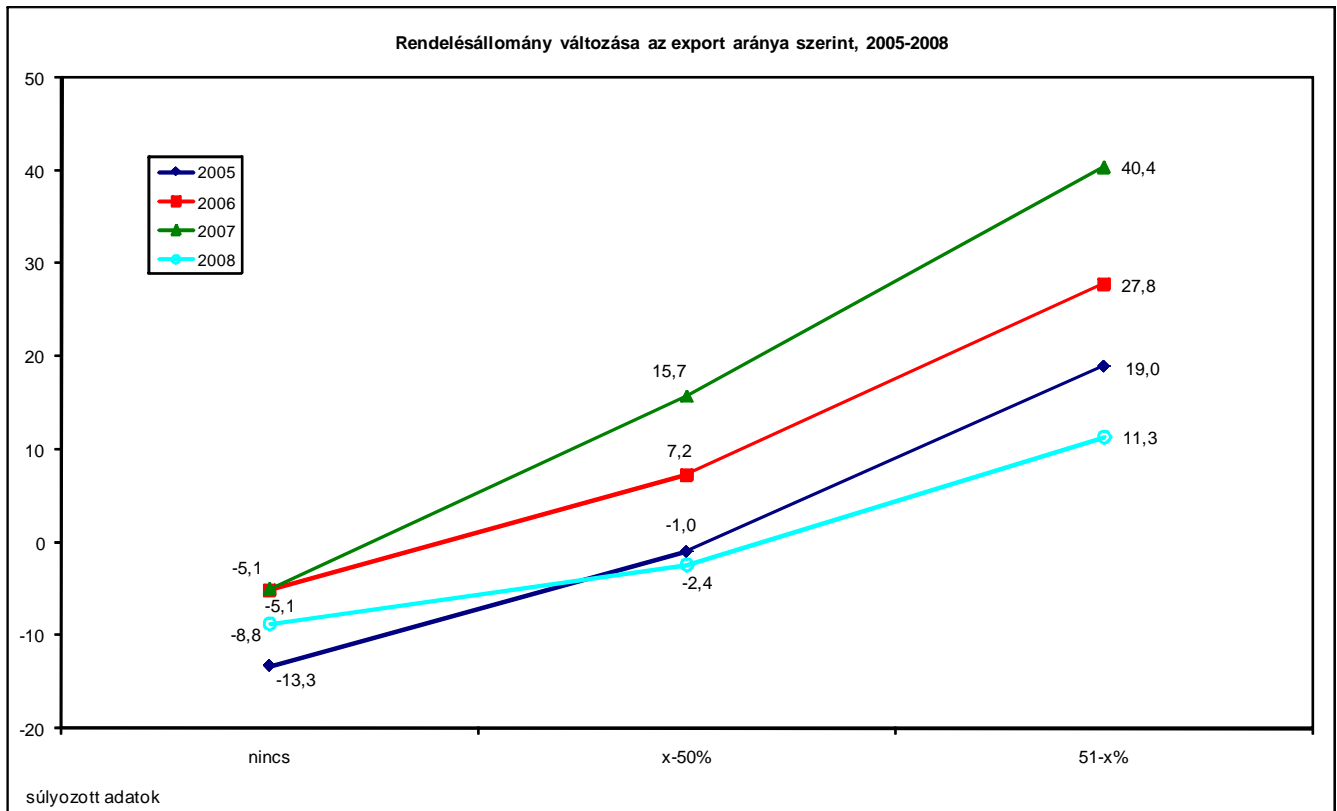

Megjegyzés: az ábra y tengelyén az értékek -100 és $+100$ közötti értékeket vehetnek fel. -100 -at akkor, ha minden cég csökkenéssel, $+100$ -at akkor, ha minden cég növekedéssel számol.

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

Az exporttevékenységet illetően azt találjuk, hogy a nem exportáló cégek 14%-a számolt be magas rendelésállományról, ezzel szemben a döntően exportáló vállalkozásoknál a 2007-es állapotokhoz képest 46%-ról 28%-ra esett vissza a hasonlóan nyilatkozó vállalati képviselők aránya.

4.3.3. ábra: Rendelésállomány változása az export aránya szerint, 2005-2008 (N_{2005} : 6577, N_{2006} : 5503, N_{2007} : 6426, N_{2008} : 6488)

Megjegyzés: az ábra y tengelyén az értékek -100 és $+100$ közötti értékeket vehetnek fel. -100 -at akkor, ha minden cég csökkenéssel, $+100$ -at akkor, ha minden cég növekedéssel számol.

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

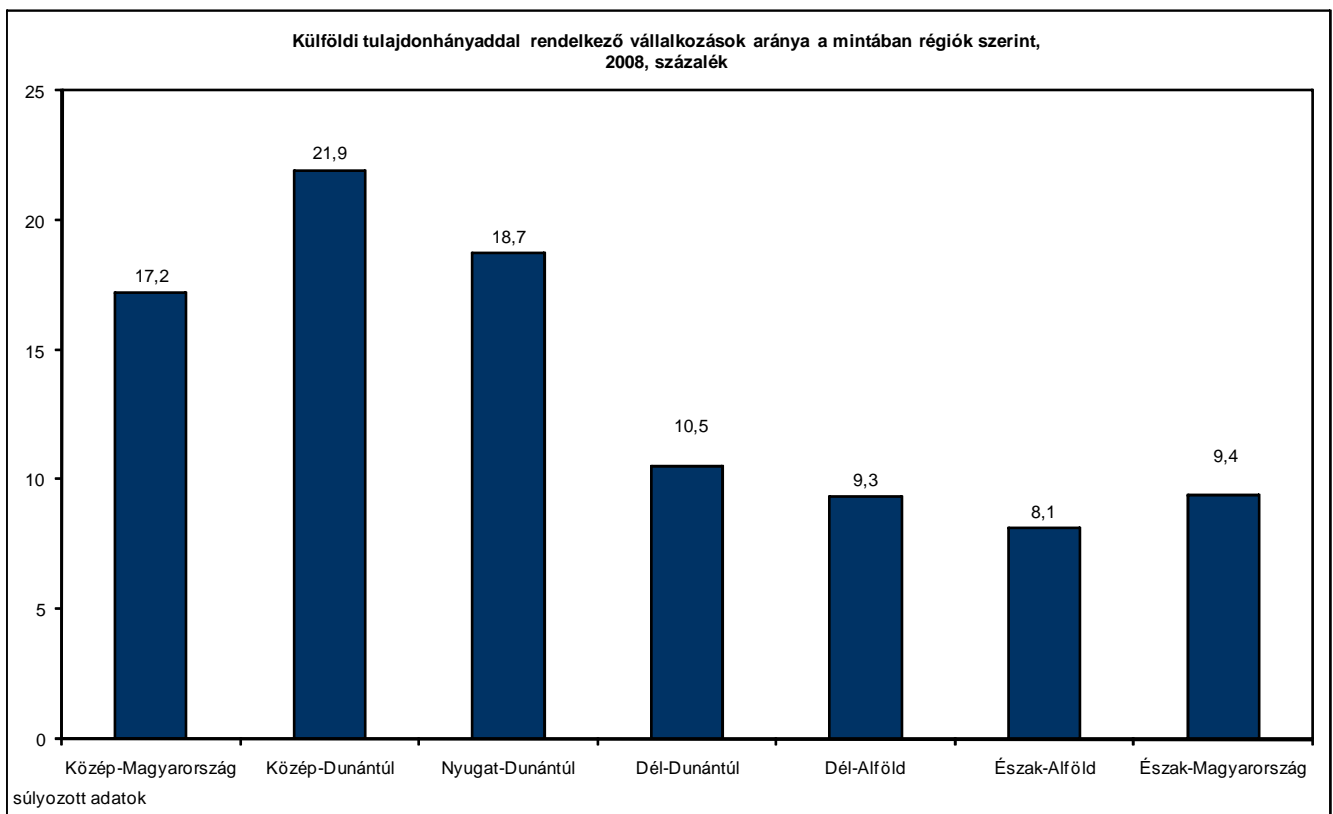
A gazdasági ágak szerinti bontás azt mutatja, hogy a pénzügyi szolgáltatás és az energiaipar területén működő vállalkozások között volt a legnagyobb a magas rendelésállományról beszámoló cégek aránya (21%, illetve 29%). A 2007-es állapotokhoz képest 15 százalékponttal csökkent azoknak a pénzügyi vállalatoknak a köre, akik magasnak ítélték meg rendelési állományukat. A legkisebb arányt az idegenforgalom és a mezőgazdaság területén tapasztaltuk.

5. Külföldi tulajdonú vállalkozások

5.1. A külföldi tulajdonú vállalkozások jellemzői

A megkérdezett vállalkozások 88%-a tisztán hazai, 8%-a pedig kizárólag külföldi tulajdonban van. Külföldi tulajdonhánnyal leginkább a nyugat- és közép-dunántúli, illetve a közép-magyarországi cégek rendelkeznek, amint azt az 5.1.1. ábra mutatja.

5.1.1. ábra: A külföldi tulajdonhánnyal rendelkező vállalkozások aránya a mintában régiók szerint, 2008, százalék (N_{2008} : 6850)

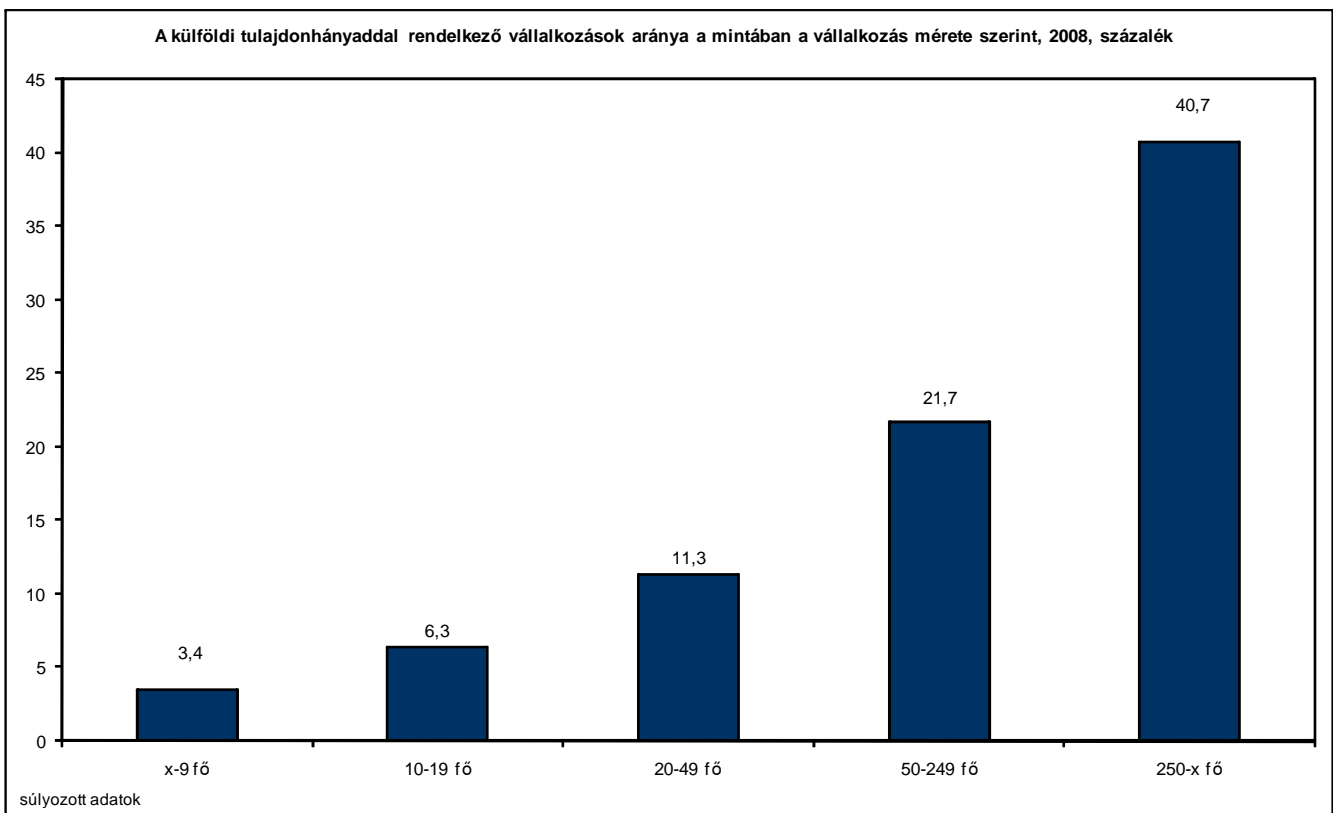
Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

Gazdasági ágak szerint legnagyobb arányban a feldolgozóiparban (18%) és pénzügyi szolgáltatások területén (12%) találunk tisztán külföldi tulajdonban lévő vállalatokat.

Az exporttevékenység a külföldi tulajdonhánnyal rendelkező cégekre jellemző: a döntően exportáló cégek 62%-a legalább részben külföldi tulajdonban van (48%-uk pedig tisztán külföldi tulajdonú).

Az adatok alapján elmondható, hogy a foglalkoztatottak létszámával együtt nő a külföldi tulajdonhánnyal rendelkező cégek aránya is. A legnagyobb foglalkoztatók körében ez az arány 41%. Ez is jelzi, hogy a foglalkoztatásban a külföldi tulajdoni hányaddal rendelkező cégek nagyobb súlyt képviselnek, mint a tisztán hazaiak (lásd az 5.1.2. ábrát).

5.1.2. ábra: A külföldi tulajdonhánnyal rendelkező vállalkozások aránya a mintában a vállalkozás mérete szerint, 2008, százalék (N_{2008} : 6850)

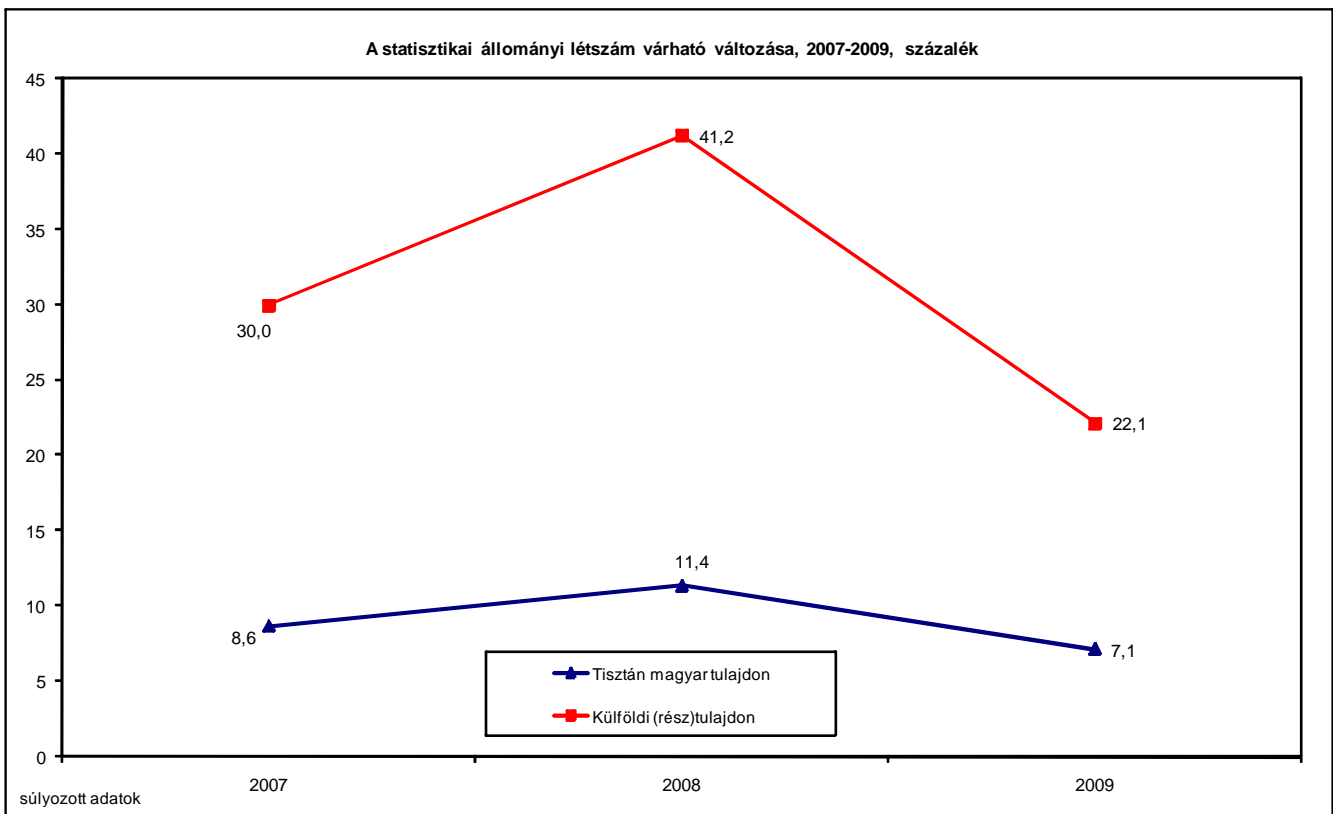

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

5.2. A külföldi tulajdonú cégek létszám-gazdálkodási tervei

A magyar és a külföldi tulajdonú cégek létszám-gazdálkodási tervei jelentős eltéréseket mutatnak: a külföldi tulajdonhánnyal rendelkező vállalkozások mindhárom vizsgált évben nagyobb arányú létszámbővüléssel számoltak, mint a hazai kézben levő gazdasági szervezetek. 2008-ban jelentősen csökkent a külföldi vállalatok körében a statisztikai állomány növekedésével számoló vállalatok aránya – az egyenlegmutató 19 százalékponttal alacsonyabb, mint tavaly. (lásd az 5.2.1. ábrát).

5.2.1. ábra: A statisztikai állományi létszám várható változása, 2007-2008, százalék (N_{2006} : 4923, N_{2007} : 5965, N_{2008} : 6129)

Megjegyzés: az ábra y tengelyén az értékek -100 és $+100$ közötti értékeket vehetnek fel. -100 -at akkor, ha minden cég csökkenéssel, $+100$ -at akkor, ha minden cég növekedéssel számol.

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

Mindez annak köszönhető, hogy míg 2008-ban a tisztán külföldi tulajdonosi háttérű cégek 30%-a tervezte növelni, és mindössze 13%-uk szándékozott csökkenteni alkalmazottainak létszámát, addig a hazai cégeknek csupán 18%-a számított létszámbővülésre és 10%-a

létszámcsökkenésre. Egy évvel ezelőtt a tisztán külföldi tulajdonosi háttérű vállalatok 48%-a tervezett létszám bővítést és mindössze 10% létszámcsökkentést.

Több korábbi felvételünk eredményei mutatják, hogy a külföldi tulajdonú cégek nem csak a létszám-, hanem egyéb gazdálkodási mutatóikat tekintve is felülmúlják hazai társaikat. Ebben az esetben is azt találtuk, hogy a külföldi kézben levő vállalkozások magasabb kapacitáskihasználtsággal, rendelésállománnyal, termelési szinttel és beruházási kedvvel, valamint kedvezőbb üzleti helyzettel jellemezhetők, mint a magyar tulajdonú cégek. Ezt mutatja be az 5.2.1. táblázat:

Ugyanakkor 2007 óta jelentősen csökkent a magas rendelésállományt jelző külföldi cégek aránya (20 százalékponttal), a növekvő beruházási volument jelző külföldi vállalatok aránya (13 százalékponttal), a növekvő termelési szintet jelző külföldi vállalatok aránya (18 százalékponttal), és az üzleti helyzetüket jónak ítéző külföldi vállalatok aránya (18 százalékponttal).

5.2.1. táblázat: A külföldi és hazai érdekeltségű cégek néhány gazdálkodási mutatója, 2008
(N_{2008} : 6371, 6407, 6437, 5630, 5898, 6548)

Gazdálkodási mutató	Meghatározó tulajdoni érdekeltség	
	Magyar	Külföldi
Átlagos kapacitás-kihhasználtsági arány (százalék)	81,8	88,3
Döntően exportáló cégek aránya (százalék)	4,0	54,9
Magas rendelésállományt jelző cégek aránya (százalék)	14,2	30,7
Növekvő termelési szintet jelző cégek aránya (százalék)	18,5	32,6
Növekvő beruházási aktivitást jelző cégek aránya (százalék)	20,6	26,2
Üzleti helyzetét jónak ítéző cégek aránya (százalék)	18,4	36,2

Megjegyzés: súlyozott adatok

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

6. A foglalkoztatás jellemzői

6.1. Részmunkaidős foglalkoztatás

Magyarországon a nem teljes munkaidőben, illetve részmunkaidőben³³ foglalkoztatott munkavállalóknak az összes foglalkoztatotton belüli aránya meglehetősen alacsony. Ez a foglalkoztatás-bővülés komoly akadályát jelenti, és merevvé teszi a magyar munkaerőpiacot.

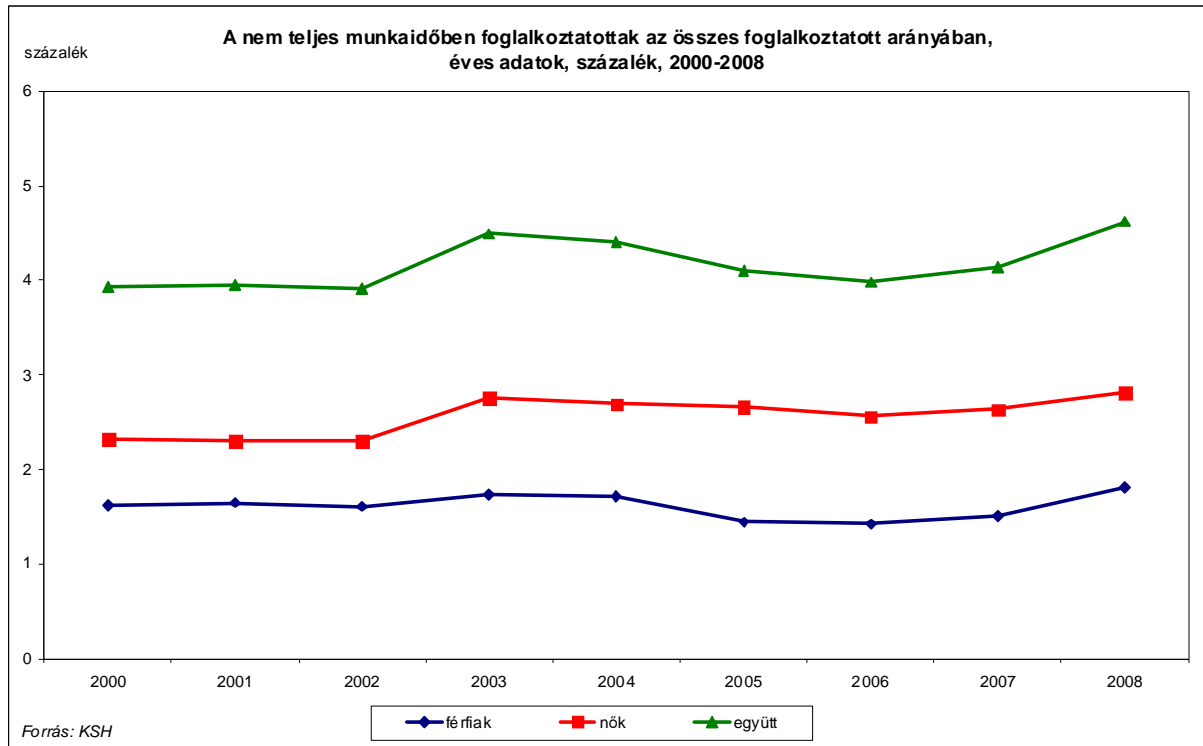
A részmunkaidős foglalkoztatás összes foglalkoztatotton belüli részaránya a 2000-es évek elején 4% körüli volt, majd 2003-ban 4,5%-ra emelkedett, utána viszont lassan csökkenni kezdett, és újra elérte a korábbi, 4%-os szintet. 2007-ben igen enyhe emelkedést tapasztaltunk, ekkor a részmunkaidősök aránya 4,13% volt, majd 2008 során a mutató elérte eddigi legmagasabb értékét, 4,6%-ot (lásd a 6.1.1. és 6.1.2. ábrákat). A nők között a nem teljes munkaidőben dolgozók aránya az egész vizsgált időszakban magasabb volt, mint a férfiak esetében, és ez a különbség 2007-ig növekedett – a 2000. évi 0,7 százalékpontos eltérés 2007-re 1,13 százalékponttra nőtt – 2008-ban viszont 1 százalékponttra csökkent.

³³ A Munka Törvénykönyve a teljes munkaidő mértékét napi 8, illetve heti 40 órában állapítja meg. A nem teljes munkaidőben foglalkoztatottak egyik csoportja havi átlagban legalább 60 munkaórán dolgozik. Ide tartoznak a részmunkaidőben foglalkoztatottak, akik a munkáltatónál érvényes munkarend szerint, a teljes munkaidőnél rövidebb időben dolgoznak; a bedolgozók, akik bedolgozói jogviszony keretében otthonukban, illetve a saját maguk biztosította helyiségben dolgoznak, valamint a munkáltatónál szakmai gyakorlaton lévő szakképző-iskolai tanulók. A nem teljes munkaidőben, de havi átlagban 60 óránál alacsonyabb munkaórással foglalkoztatottak nem képezik statisztikai állományi létszám részét.

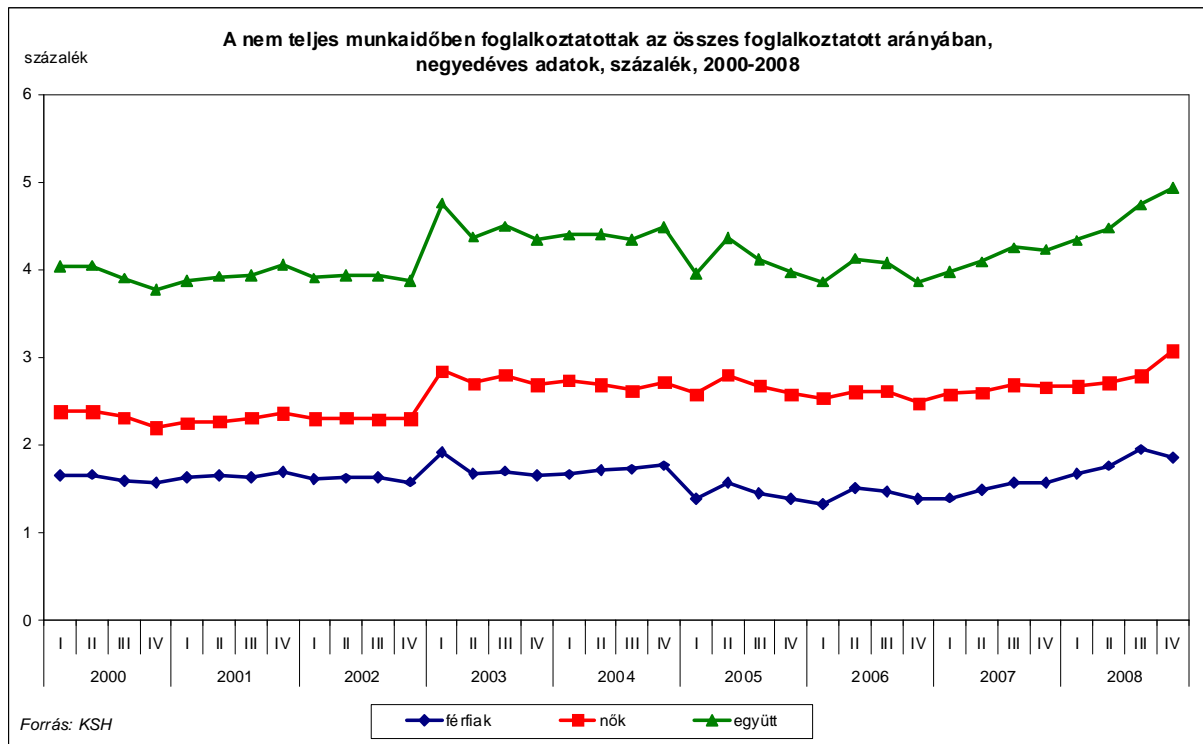
/Forrás: Útmutató a munkaügyi statisztikai adatszolgáltatáshoz, KSH, Budapest, 2003/

A tanulmányban a „nem teljes munkaidős” és a „részmunkaidős” kifejezéseket szinonimaként használjuk.

6.1.1. ábra: A nem teljes munkaidőben foglalkoztatottak az összes 15–74 éves foglalkoztatott arányában, 2000-2008, százalék

6.1.2. ábra: A nem teljes munkaidőben foglalkoztatottak az összes 15–74 éves foglalkoztatott arányában, negyedéves adatok, százalék, 2000-2008

A 6.1.1. táblázatból látható, hogy 2000 és 2008 között a nem teljes munkaidőben foglalkoztatottak létszáma enyhén, 151 ezer főről 179 ezer főre nőtt. A részmunkaidős férfiak száma a vizsgált időszakban 62 ezer főről 70 ezer főre nőtt, a részmunkaidős nők száma pedig 89 ezer főről 109 ezer főre emelkedett.

6.1.1. táblázat: A teljes és nem teljes munkaidőben foglalkoztatottak száma, 2000-2008, ezer fő

	Teljes munkaidőben foglalkoztatottak			Nem teljes munkaidőben foglalkoztatottak		
	Férfiak	Nők (ezer fő)	Összesen	Férfiak	Nők (ezer fő)	Összesen
2000	2 043,60	1 660,90	3 704,50	62,3	89,4	151,7
2001	2 049,90	1 665,70	3 715,60	63,7	89,0	152,7
2002	2 050,30	1 669,00	3 719,30	62,3	89,0	151,3
2003	2 058,60	1 687,20	3 745,80	67,9	108,2	176,1
2004	2 050,40	1 678,10	3 728,50	66,9	105,0	171,9
2005	2 059,80	1 681,70	3 741,50	56,3	103,7	160,0
2006	2 081,50	1 692,10	3 773,60	55,9	100,6	156,5
2007	2 084,00	1 679,80	3 763,80	59,0	103,4	162,4
2008	2 040,70	1 659,50	3 700,20	70,1	109,1	179,2

Forrás: KSH

A gazdasági ágak szerinti bontásból látható (lásd a 6.1.2. táblázatot), hogy 2008 első háromnegyed évében a korábbi évekhez hasonlóan a feldolgozóiparban, a kereskedelemben és a gazdasági szolgáltatások területén dolgozott a legtöbb részmunkaidős – tehát a legmagasabb foglalkoztatást képviselő ágakban.

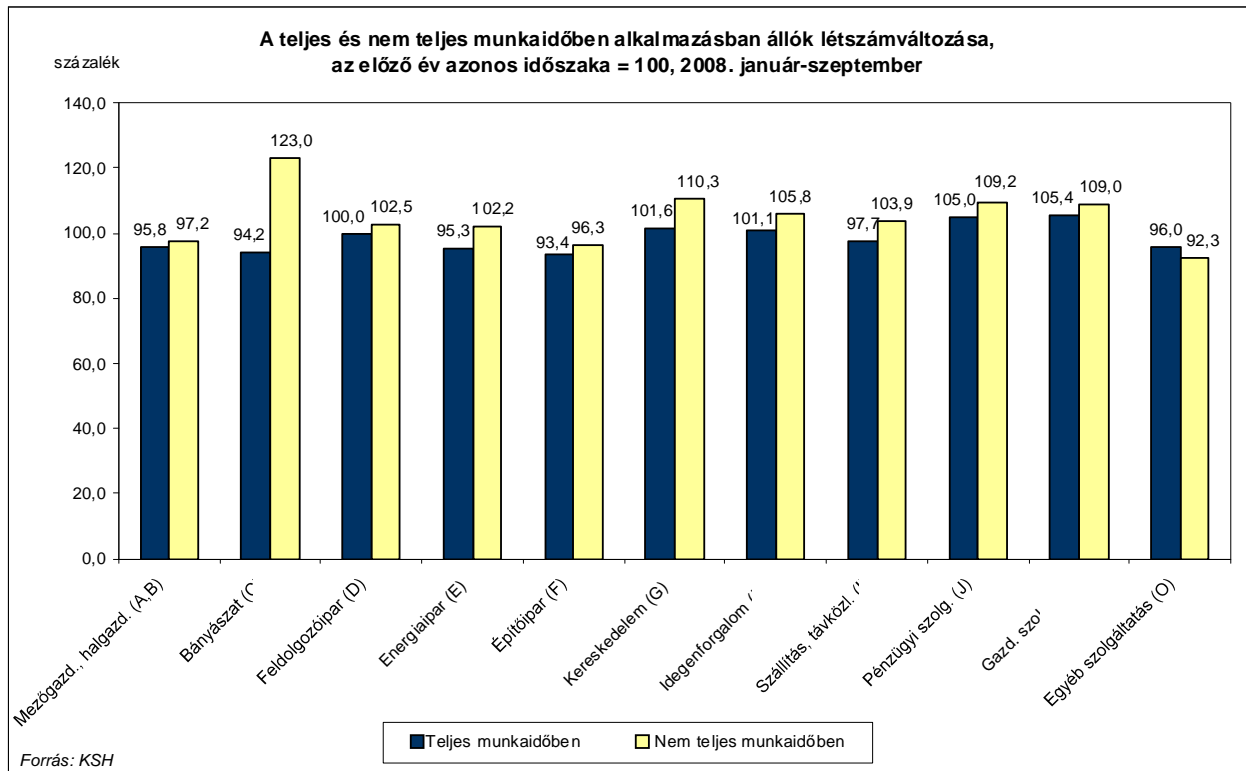
6.1.2. táblázat: A teljes és nem teljes munkaidőben foglalkoztatottak száma a versenyszférában gazdasági áganként, 2008. január-szeptember, ezer fő

	Teljes munkaidőben	Nem teljes munkaidőben	Összesen
	(ezer fő)		
Mezőgazdaság, halgazdaság (A,B)	79,3	7,7	89,9
Bányászat (C)	4,3	0,2	4,7
Feldolgozóipar (D)	648,0	46,6	692,3
Energiaipar (E)	45,6	1,0	48,5
Építőipar (F)	115,3	7,7	129,6
Kereskedelem (G)	323,5	40,0	355,0
Idegenforgalom (H)	74,2	13,7	86,3
Szállítás, távközlés (I)	199,3	12,4	214,6
Pénzügyi szolgáltatás (J)	62,3	7,8	66,9
Gazdasági szolgáltatás (K)	217,5	31,1	234,6
Egyéb szolgáltatás (O)	73,7	9,8	86,7
Összesen	1843,0	178,0	2009,1

Forrás: KSH

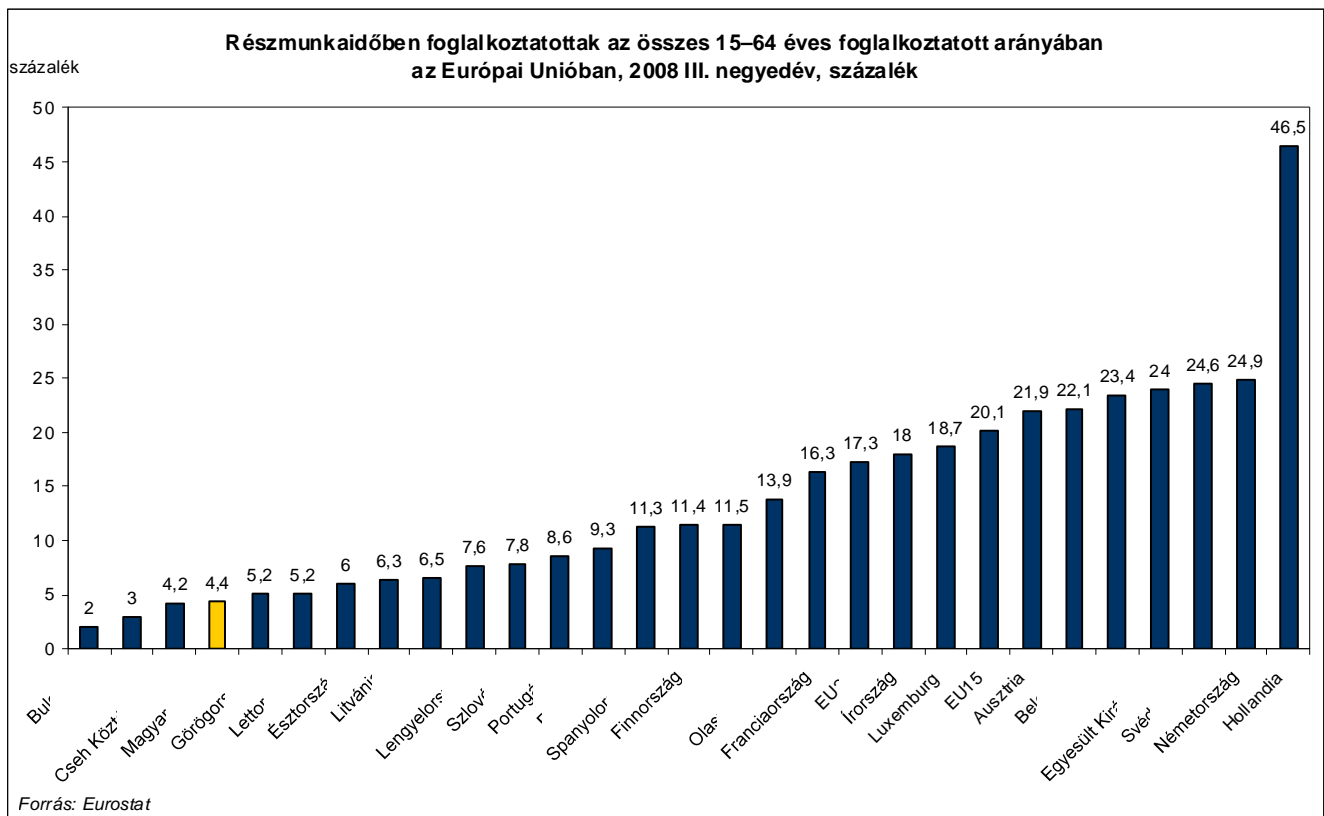
A 6.1.3. ábrán látható, hogy 2007. január-szeptember és 2008 azonos időszaka között a mezőgazdaság, az építőipar és az egyéb szolgáltatások kivételével minden gazdasági ágban nőtt a részmunkaidős foglalkoztatottak létszáma. A legnagyobb mértékű növekedés a bányászat (23 százalékpont) és a kereskedelem (10,3 százalékpont) területén működő cégeknél következett be.

6.1.3. ábra: A teljes és nem teljes munkaidőben alkalmazásban állók létszámváltozása, az előző év azonos időszakához = 100, 2008. január-szeptember

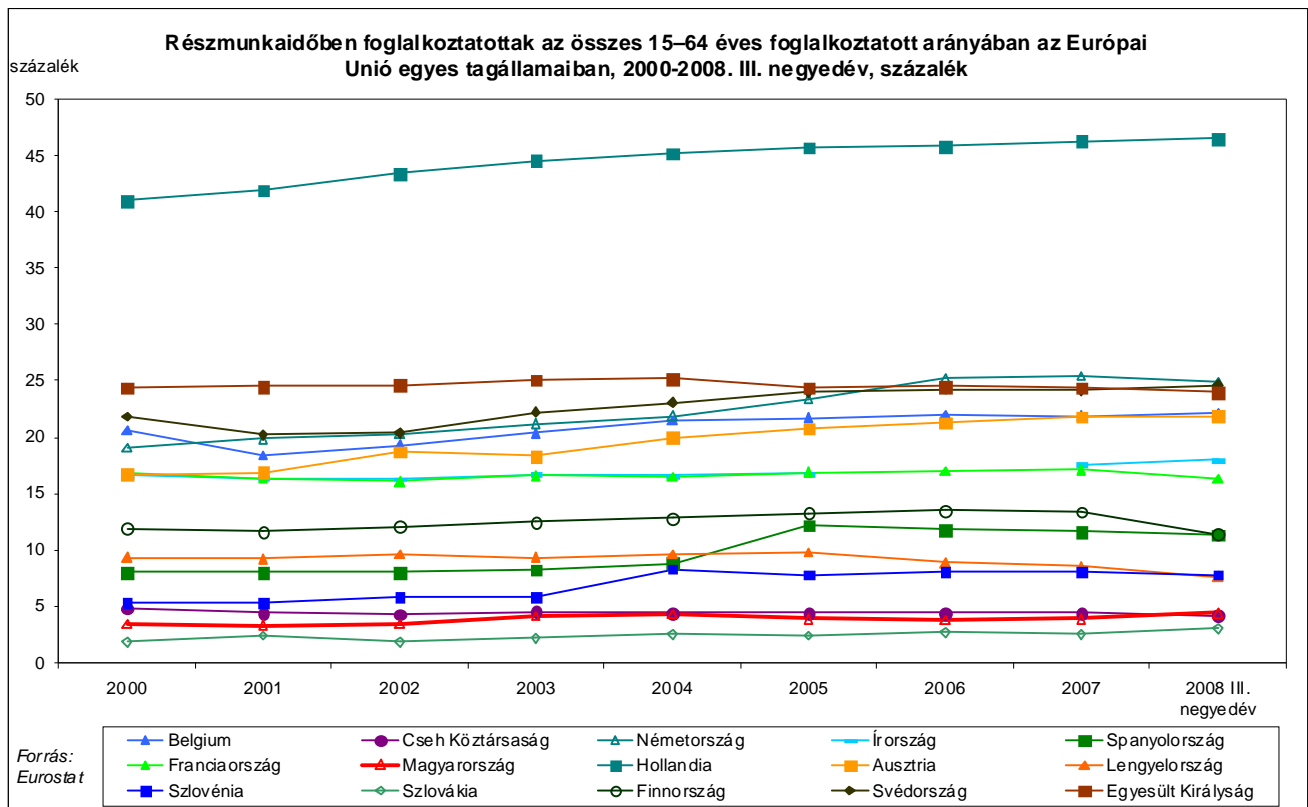
Az Európai Unió tagállamaival való összehasonlításban elmondható, hogy Magyarország a sereghajtók között szerepel a részmunkaidős foglalkoztatottság elterjedtségét tekintve. A 2008. harmadik negyedéves Eurostat-adatok szerint Magyarországon az összes 15 és 64 év közötti foglalkoztatottnak csak 4,4%-a dolgozik részmunkaidőben, amelynél alacsonyabb értéket csak Szlovákia, Bulgária és a Cseh Köztársaság tudhat magáénak. A régió többi országa ennél némileg magasabb értéket mutat, a régi uniós tagállamok pedig a többszörösét. Hollandia jár az élen 46,5%-kal (lásd a 6.1.4. ábrát).

6.1.4. ábra: Részmunkaidőben foglalkoztatottak az összes 15–64 éves foglalkoztatott arányában az Európai Unióban, 2008. III. negyedév, százalék

A 6.1.5. ábrán látható, hogy az EU legtöbb tagállamában 2000 óta stagnál a részmunkaidős foglalkoztatottak aránya. Ez az arány 2008. III. negyedévében Finnországban, Lengyelországban és Franciaországban viszonylag nagymértékű csökkenést mutatott, viszont némi növekedés figyelhető meg Szlovákia, Magyarország és Írország adatsorán.

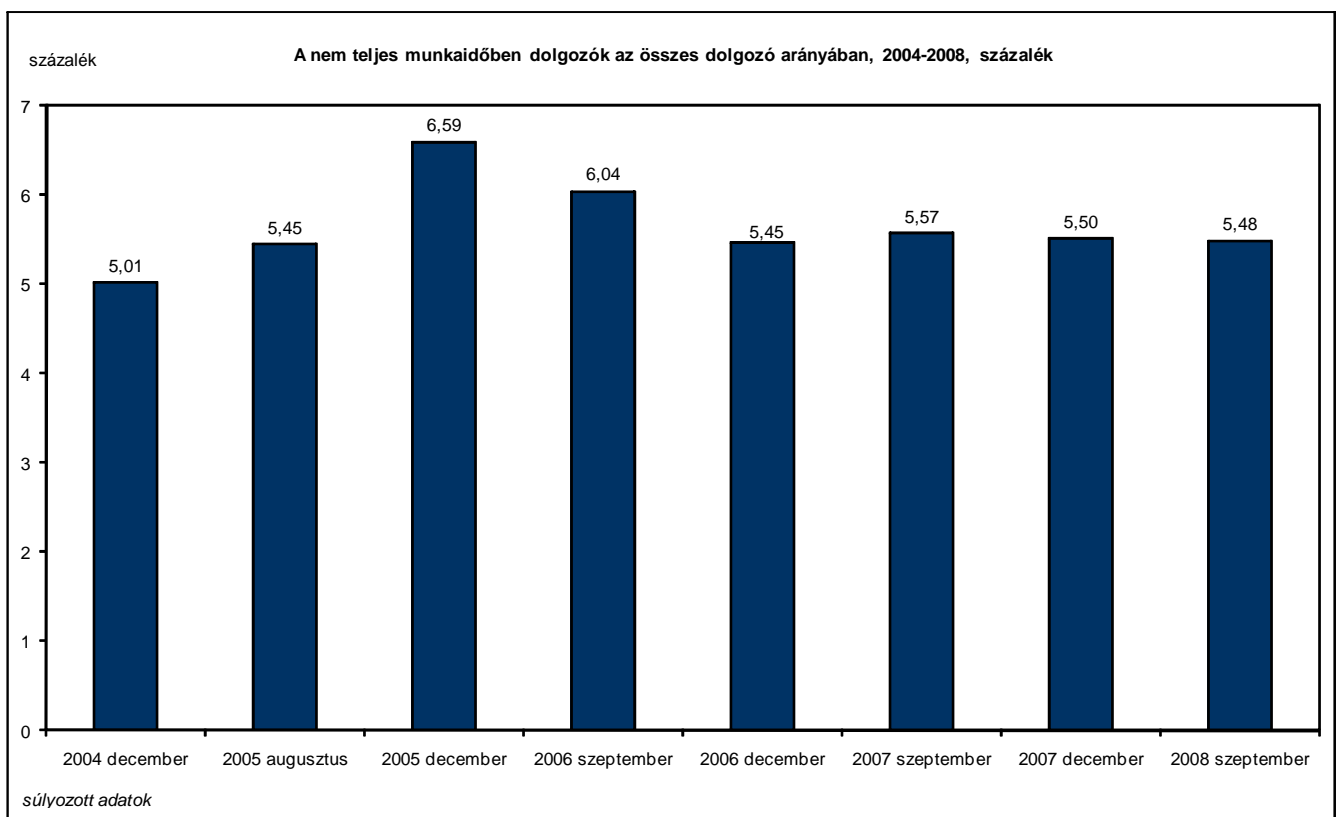
6.1.5. ábra: Részmunkaidőben foglalkoztatottak az összes 15–64 éves foglalkoztatott arányában az Európai Unió egyes tagállamaiban, 2000-2008. III. negyedév, százalék

Adatfelvételünkben 2005 óta tettünk fel részmunkaidős foglalkoztatásra vonatkozó kérdéseket. Az alábbiakban ezen adatok rövid elemzése olvasható.

A 6.1.6. ábrából látható, hogy a mintába került vállalatok alkalmazottai között 2005 decemberében volt a legmagasabb a részmunkaidősök aránya. 2008 szeptemberében 5,5% volt ez az arány.

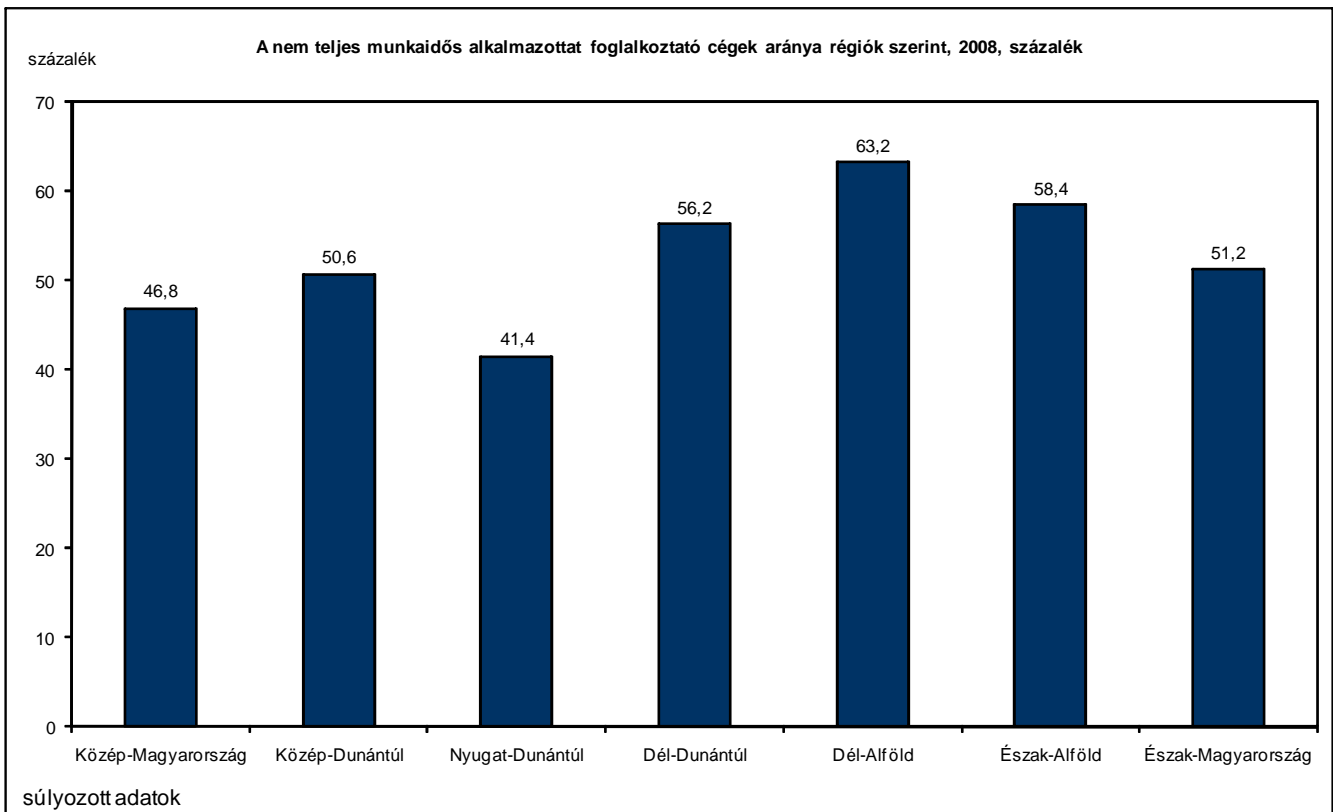
6.1.6. ábra: A nem teljes munkaidőben dolgozók az összes dolgozó arányában, 2004-2008, százalék ($N_{2005}: 8040, N_{2006}: 6132, N_{2007}: 7449, N_{2008}: 6663$)

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

A régiók szerinti bontásból az látható, hogy a megkérdezett cégek körében a nem teljes idős munkavállalókat alkalmazó cégek leggyakrabban Dél-Alföldön, Észak-Alföldön, illetve Dél-Dunántúlon működnek, a legalacsonyabb arányt pedig Nyugat-Dunántúlon kaptunk (lásd a 6.1.7. ábrát).

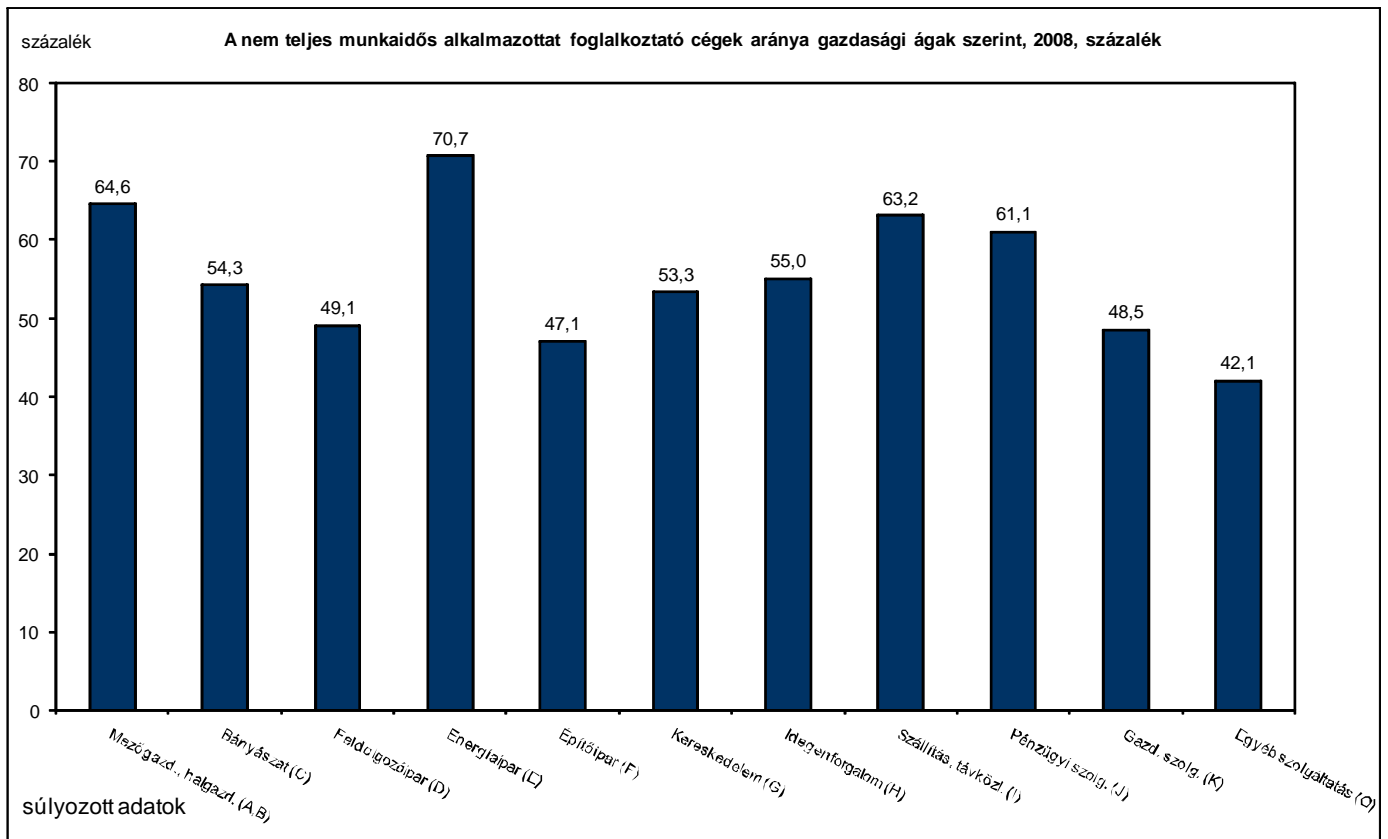
6.1.7. ábra: A nem teljes munkaidős alkalmazottat foglalkoztató cégek aránya régiók szerint, 2008, százalék (N_{2008} : 6661)

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

Gazdasági ágak szerinti bontásban (lásd a 6.1.8. ábrát) az adatok alapján elmondható, hogy az energiaipar, valamint a mezőgazdaság területén működik a legtöbb olyan vállalat, amely foglalkoztat részmunkaidősöket. Ez a legritkábban az egyéb szolgáltatások és építőipar területén fordul elő.

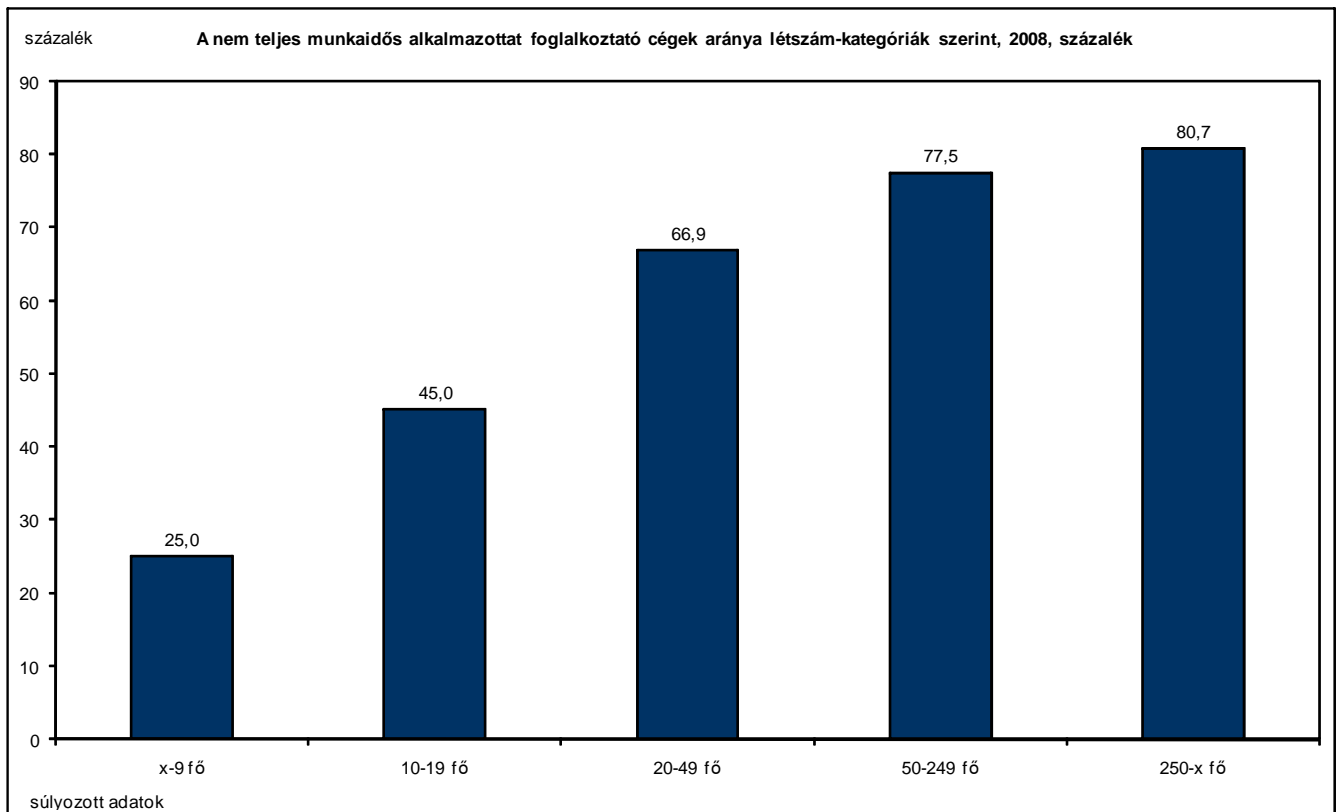
6.1.8. ábra: A nem teljes munkaidős alkalmazottat foglalkoztató cégek aránya gazdasági ágak szerint, 2008, százalék (N₂₀₀₈: 6661)

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

A 6.1.9. ábrán látható, hogy a cégek méretével együtt nő a nem teljes időben is foglalkoztató cégek aránya: a legfeljebb 9 fős mikrovállalkozásoknál ez az arány 25%, a 20-49 fős közepes vállalatoknál 67%, a legalább 250 főt foglalkoztató nagyvállalatoknál pedig 81%.

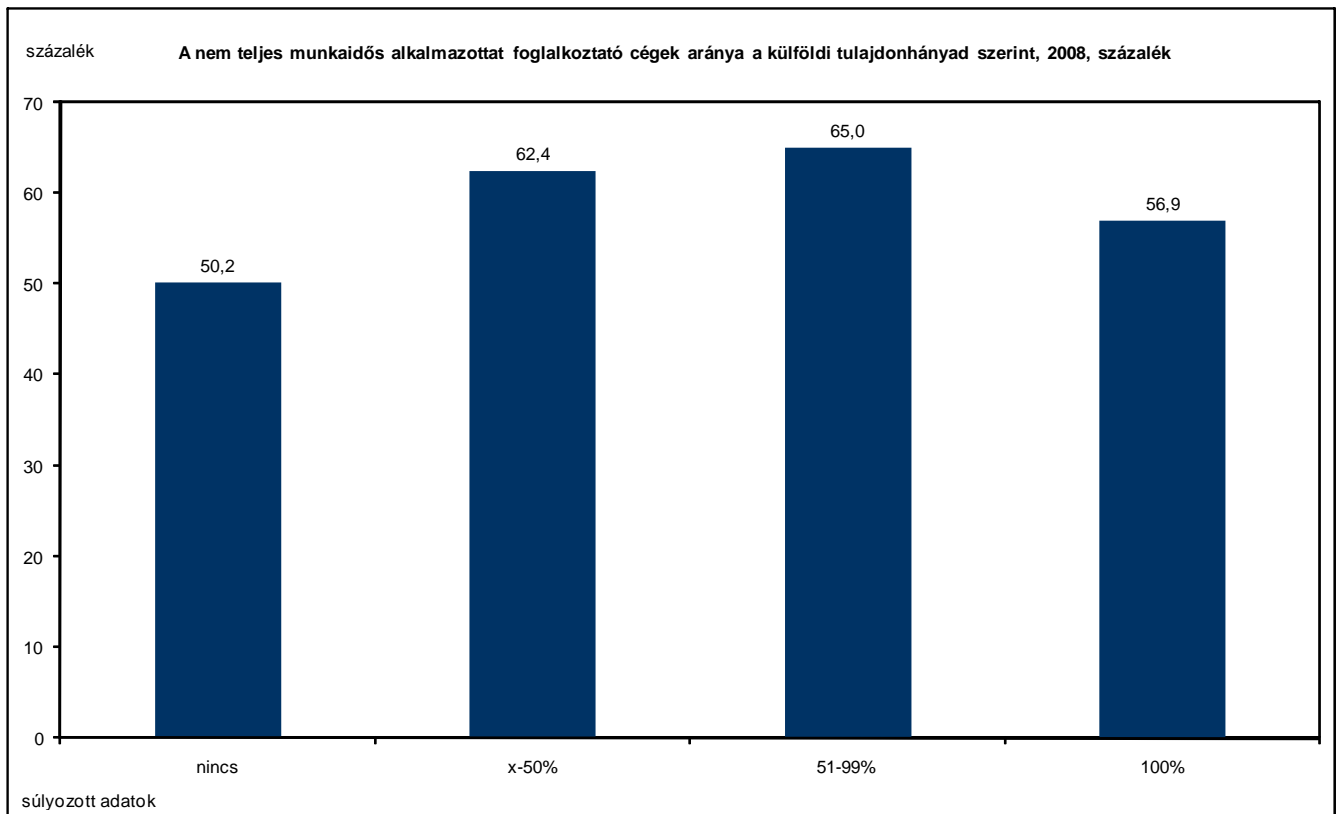
6.1.9. ábra: A nem teljes munkaidős alkalmazottat foglalkoztató cégek aránya létszám-kategóriák szerint, 2008, százalék (N_{2008} : 6661)

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

A külföldi tulajdonhányad szerinti bontásból megállapítható, hogy a tisztán hazai vállalkozások esetében alacsonyabb a részmunkaidősöket alkalmazók aránya, mint a külföldi tulajdonhányaddal is rendelkező cégeknél (lásd a 6.1.10. ábrát).

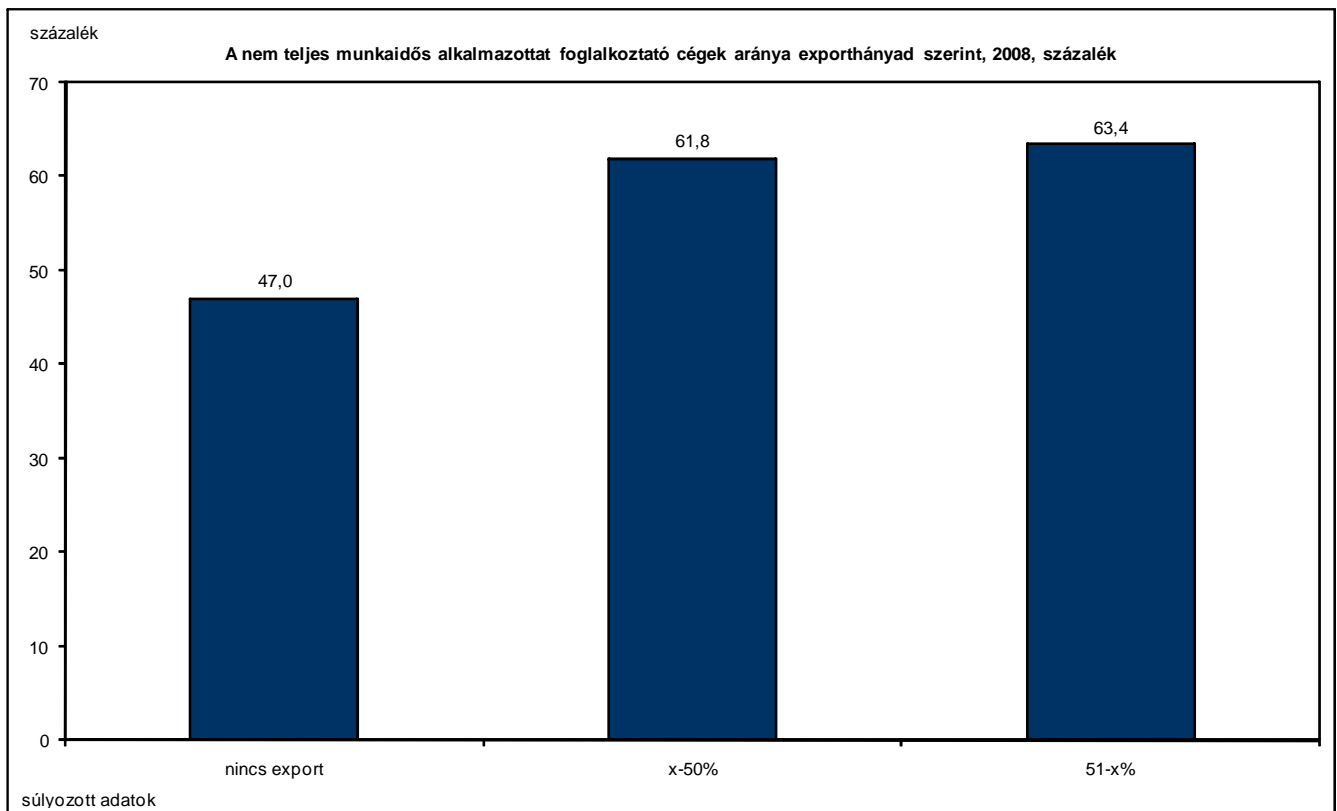
6.1.10. ábra: A nem teljes munkaidős alkalmazottat foglalkoztató cégek aránya a külföldi tulajdonhányad szerint, 2008, százalék (N₂₀₀₈: 6661)

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

Jelentősen eltér a részmunkaidősök aránya aszerint, hogy a cég milyen piacokra értékesíti termékeit, szolgáltatásait (lásd a 6.1.11. ábrát). A belpiacra termelő vállalatoknak csak 47%-a foglalkoztat részmunkaidős munkavállalókat, az exporttal is foglalkozó cégeknél pedig 63% feletti ez az arány.

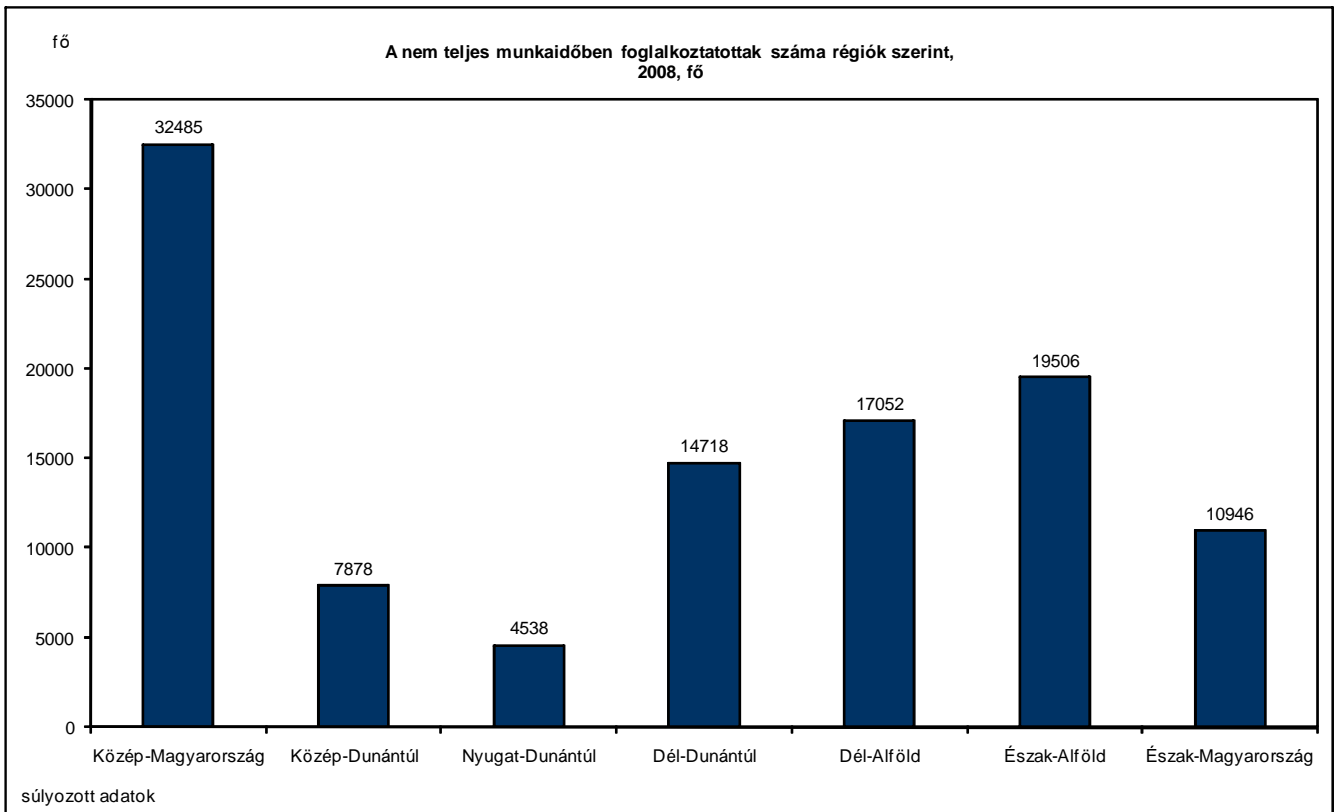
6.1.11. ábra: A nem teljes munkaidős alkalmazottat foglalkoztató cégek aránya exporthányad szerint, 2008, százalék (N_{2008} : 6661)

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

A mintába került vállalatok által nem teljes munkaidőben foglalkoztatottak létszáma messze a közép-magyarországi régióban a legmagasabb, körülbelül 32 485 fő (lásd a 6.1.12. ábrát).

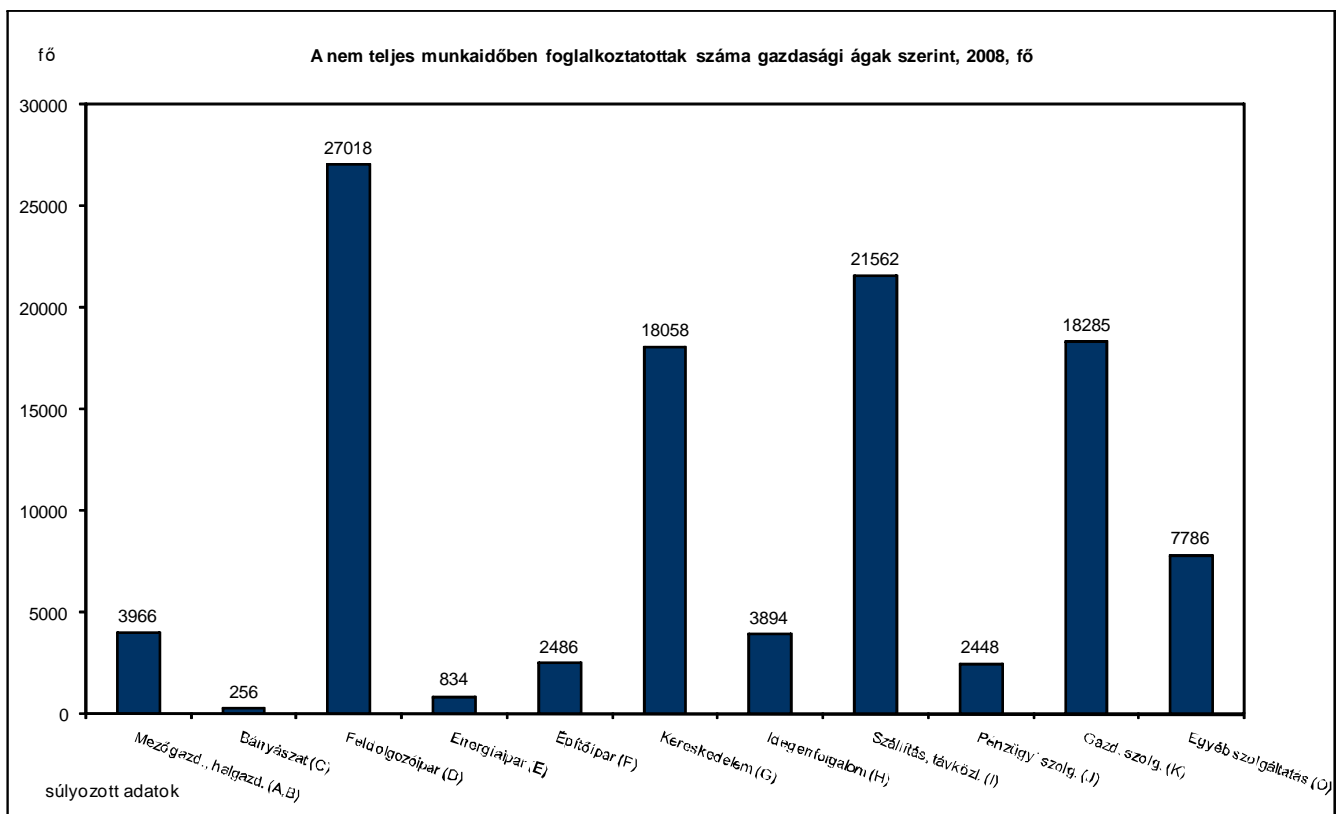
6.1.12. ábra: A nem teljes munkaidőben foglalkoztatottak száma régiók szerint, 2008, fő
(N_{2008} : 6661)

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

Gazdasági ágak szerinti bontásban látható (lásd a 6.1.13. ábrát), hogy a feldolgozóipar kiemelkedően sok részmunkaidős munkavállalót foglalkoztat (ehhez azonban hozzátartozik, hogy a teljes munkaidősökből is ez a gazdasági ág foglalkoztatja a legtöbbet). Ezen kívül a kereskedelem, gazdasági szolgáltatás, valamint a szállítás és távközlés területén is relatíve sok a részmunkaidős munkavállaló. A legkevesebb nem teljes időben dolgozó munkavállalót a bányászat és az energiaipar területén találjuk annak ellenére, hogy a 6.1.8. ábrán láthattuk, hogy az energiaipar területén működő cégek kiemelkedően magas arányban foglalkoztatnak részmunkaidősöket.

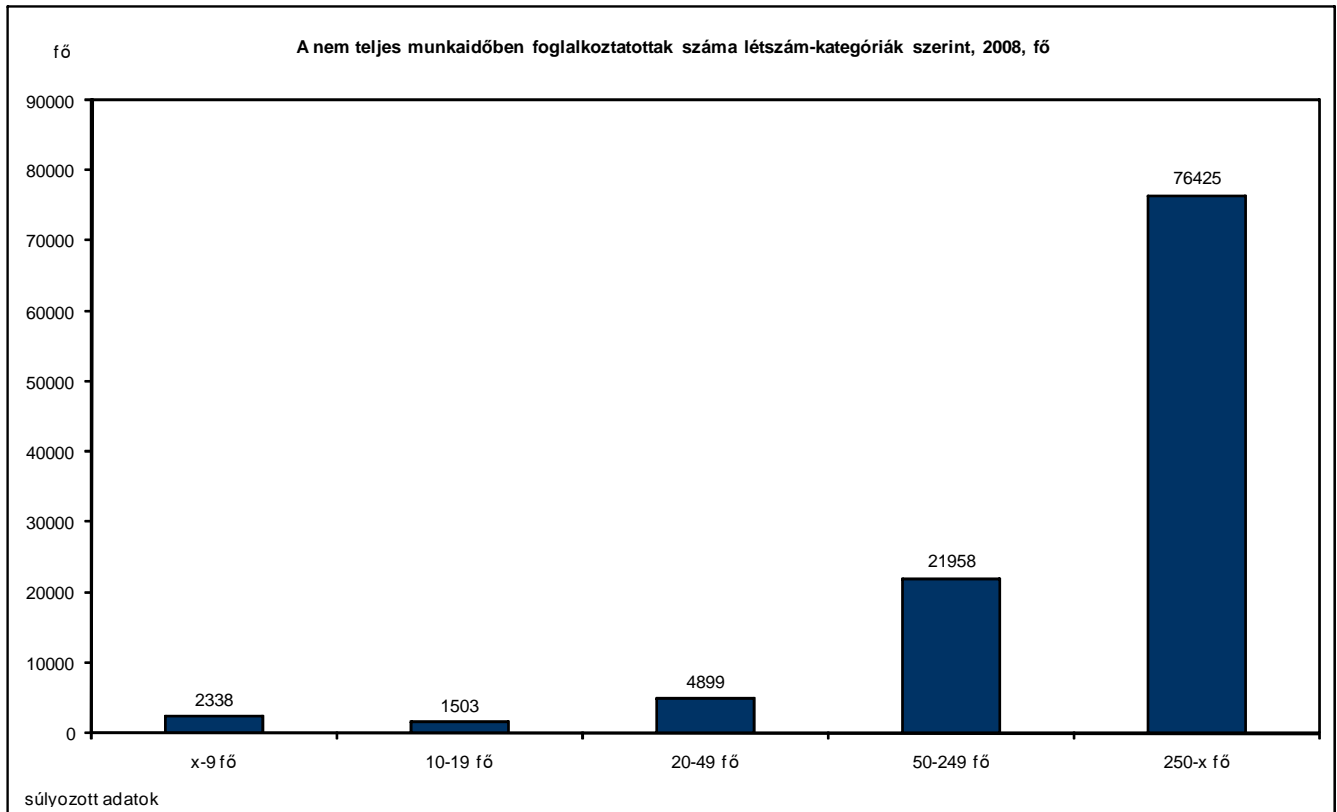
6.1.13. ábra: A nem teljes munkaidőben foglalkoztatottak száma gazdasági ágak szerint, 2008, fő (N₂₀₀₈: 6661)

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

A 6.1.14. ábrán azt láthatjuk, hogy a részmunkaidőben dolgozók döntő többségét a legalább 250 főt foglalkoztató nagyvállalatok alkalmazzák, míg a részmunkaidősök a kisebb vállalatoknál nagyon alacsony számban vannak jelen.

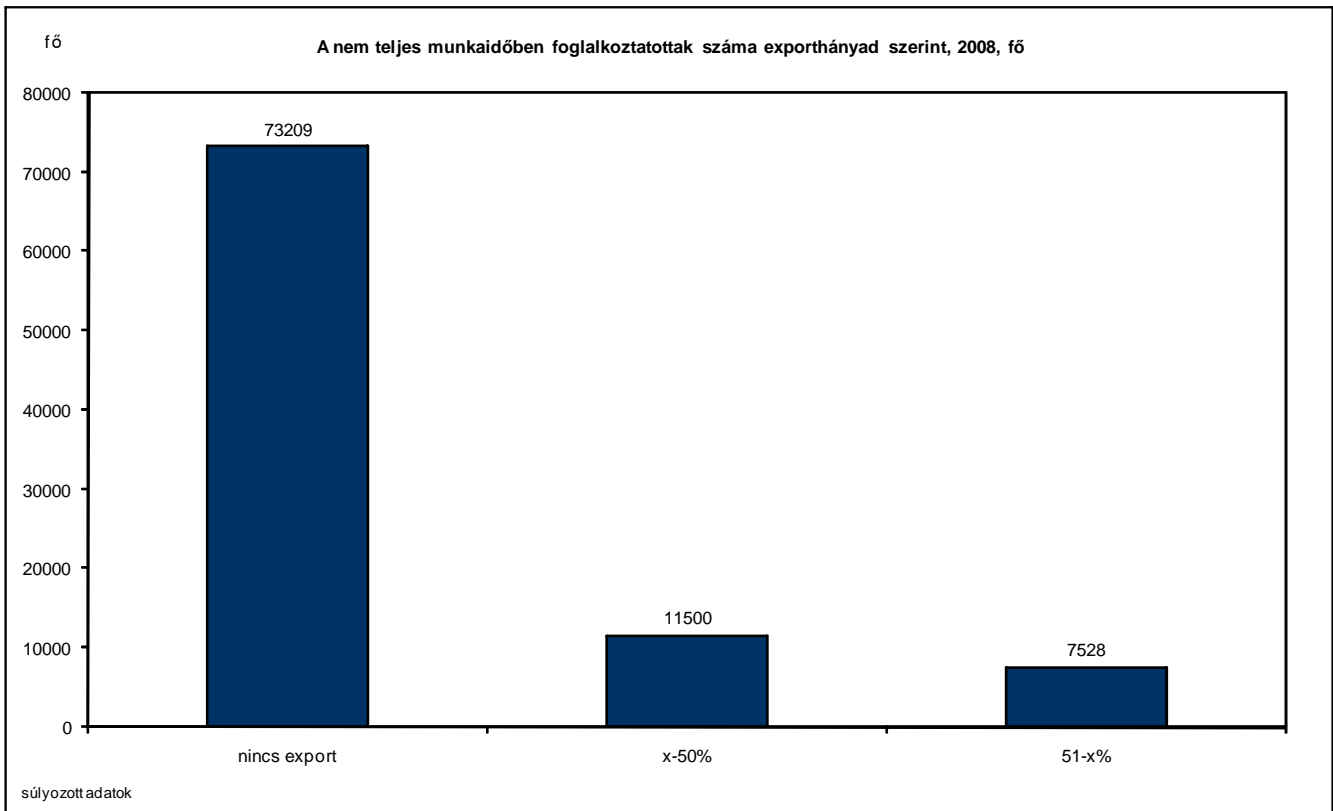
6.1.14. ábra: A nem teljes munkaidőben foglalkoztatottak száma létszám-kategóriák szerint, 2008, fő (N₂₀₀₈: 6661)

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

Az exporthányad szerinti bontásból (lásd a 6.1.15. ábrát) az derül ki, hogy a kizárólag belpiacra termelő cégek foglalkoztatják a részmunkaidősök döntő többségét (73 ezer főt) annak ellenére, hogy mint a 6.1.11. ábrán korábban láthattuk, ezeknél a cégeknél viszonylag ritkábban (47%) alkalmaznak részmunkaidősöket. A látszólagos ellentmondás oka az, hogy a nem exportáló cégek nagy súlyt képviselnek mintánkban: ezek alkotják annak 76%-át. A vizsgált exportáló vállalatoknál relatíve kevés nem teljes munkaidős munkavállaló dolgozik.

6.1.15. ábra: A nem teljes munkaidőben foglalkoztatottak száma exporthányad szerint, 2008, fő (N_{2007} : 6661)

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

6.2. Határozott időre szóló szerződések

2008-ban a vállalatok 26%-a alkalmazott határozott munkaszerződéssel embereket. Emellett fontos hangsúlyozni, hogy a 250 főnél nagyobb vállalatok esetében ez az arány egy év alatt 9 százalékpontot emelkedett. A 6.2.1. táblázatból kitűnik, hogy a határozott idejű szerződéssel foglalkoztató cégek aránya a közép-dunántúli régióban a legmagasabb (33%). Az adatokból az is látszik, hogy minden létszám-kategóriában csökkent a határozott idejű szerződéssel foglalkoztató cégek aránya, és változatlanul a nagyobb vállalkozások körében a legelterjedtebb ez a gyakorlat.

6.2.1. táblázat: Azon cégek aránya, ahol van határozott idejű szerződéssel foglalkoztatott munkavállaló, régióként és létszám-kategóriánként százalék, (N₂₀₀₇: 7349, N₂₀₀₈: 7201)

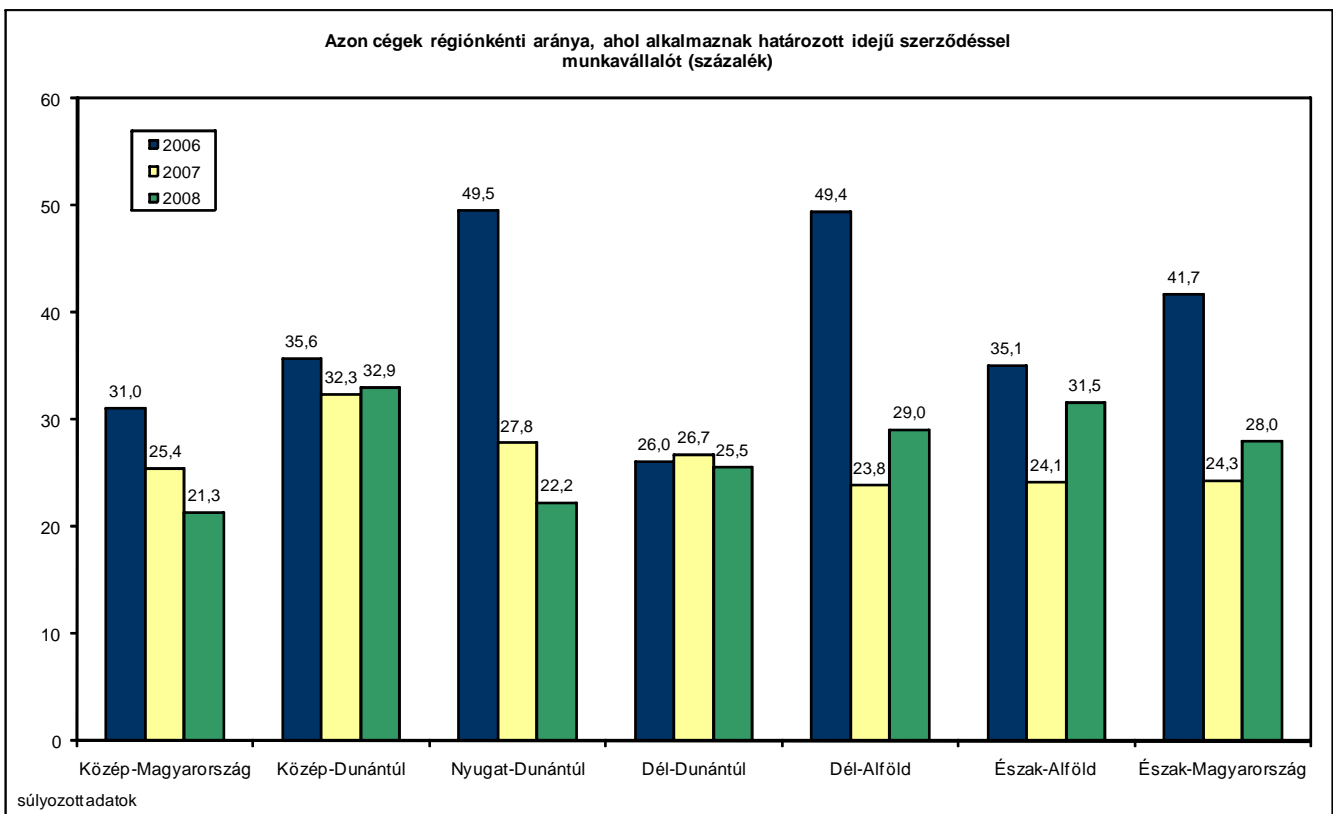
Régiók	Létszám-kategóriák											
	x-9 fő		10-19 fő		20-49 fő		50-249 fő		250-x fő		Összesen	
	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008
Közép-Magyar-ország	10,1	5,3	19,6	12,4	24,0	17,4	37,6	41,8	51,1	70,5	25,3	21,3
Közép-Dunántúl	2,9	0,9	16,7	4,7	33,3	34,8	43,6	40,8	64,4	75,3	32,2	32,9
Nyugat-Dunántúl	5,2	2,5	7,1	11,1	22,0	21,5	38,4	40,0	55,9	56,2	27,9	22,2
Dél-Dunántúl	5,5	3,5	20,2	20,4	29,4	25,9	49,7	44,6	83,3	86,3	26,7	25,5
Dél-Alföld	3,2	4,4	22,4	20,8	30,7	32,0	44,6	47,1	63,2	74,2	23,7	29,0
Észak-Alföld	6,2	6,5	19,0	22,2	28,9	31,5	50,3	52,6	63,7	63,2	24,1	31,5
Észak-Magyar-ország	5,0	7,6	15,1	19,5	35,2	33,3	51,1	48,4	69,5	74,6	24,3	28,0
Összesen	5,9	4,8	18,4	16,5	28,2	26,9	44,2	45,1	61,5	70,7	25,9	26,3

Megjegyzés: súlyozott adatok

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

A határozott idejű foglalkoztatás elterjedtségét tekintve 2007-ben jócskán mérséklődtek a területi különbségek. A két pólust jelentő régió között 2006-ban fennálló 23 százalékpontos különbség 2007-ben 9 százalékpontra mérséklődött. 2008-ban Közép-Magyarországon volt a legalacsonyabb (21%), Közép-Dunántúlon pedig a legmagasabb (33%) azon cégek aránya, ahol határozott munkaidejű szerződéssel is foglalkoztatnak munkaerőt (lásd a 6.2.1. ábrát).

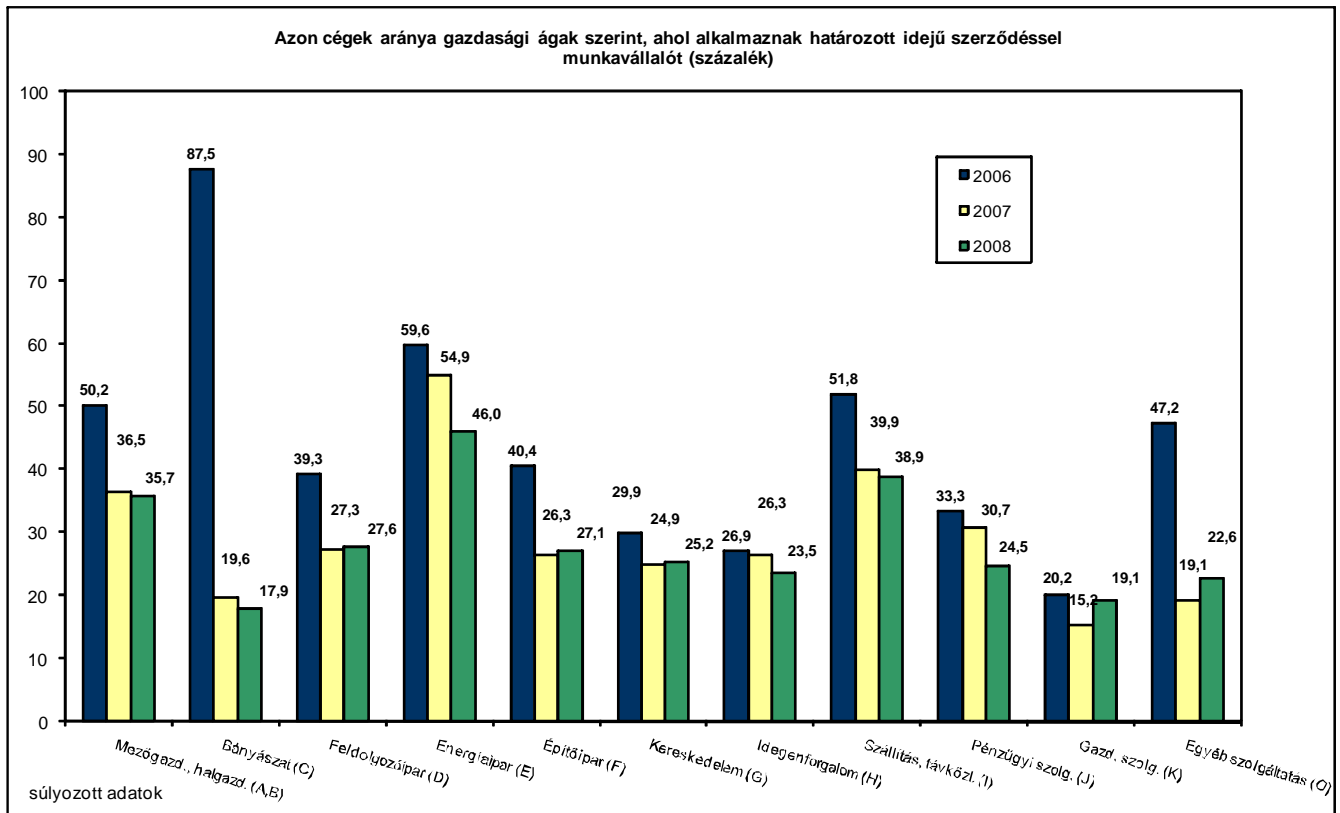
6.2.1. ábra: Azon cégek régiónkénti aránya, ahol alkalmaznak határozott idejű szerződéssel munkavállalót, 2006-2008, százalék (N₂₀₀₇: 7168, N₂₀₀₈: 7201)

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

A határozott idejű szerződéssel munkavállalókat alkalmazó cégek aránya minden gazdasági ágban csökkent 2006 és 2007 között. A legnagyobb, mintegy 68 százalékpontos visszaesést a bányászatban tapasztaltuk. 2008-ban az energiaiparban (9 százalékpont) és a pénzügyi szolgáltatások területén (6 százalékpont) folytatódott jelentős mértékben a csökkenés. 2008-ban az energiaiparban volt legnagyobb arányú (46%) a határozott idejű foglalkoztatás, a legkisebb arányt (18%) pedig a bányászattal foglalkozó vállalatok között mértük (lásd a 6.2.2. ábrát).

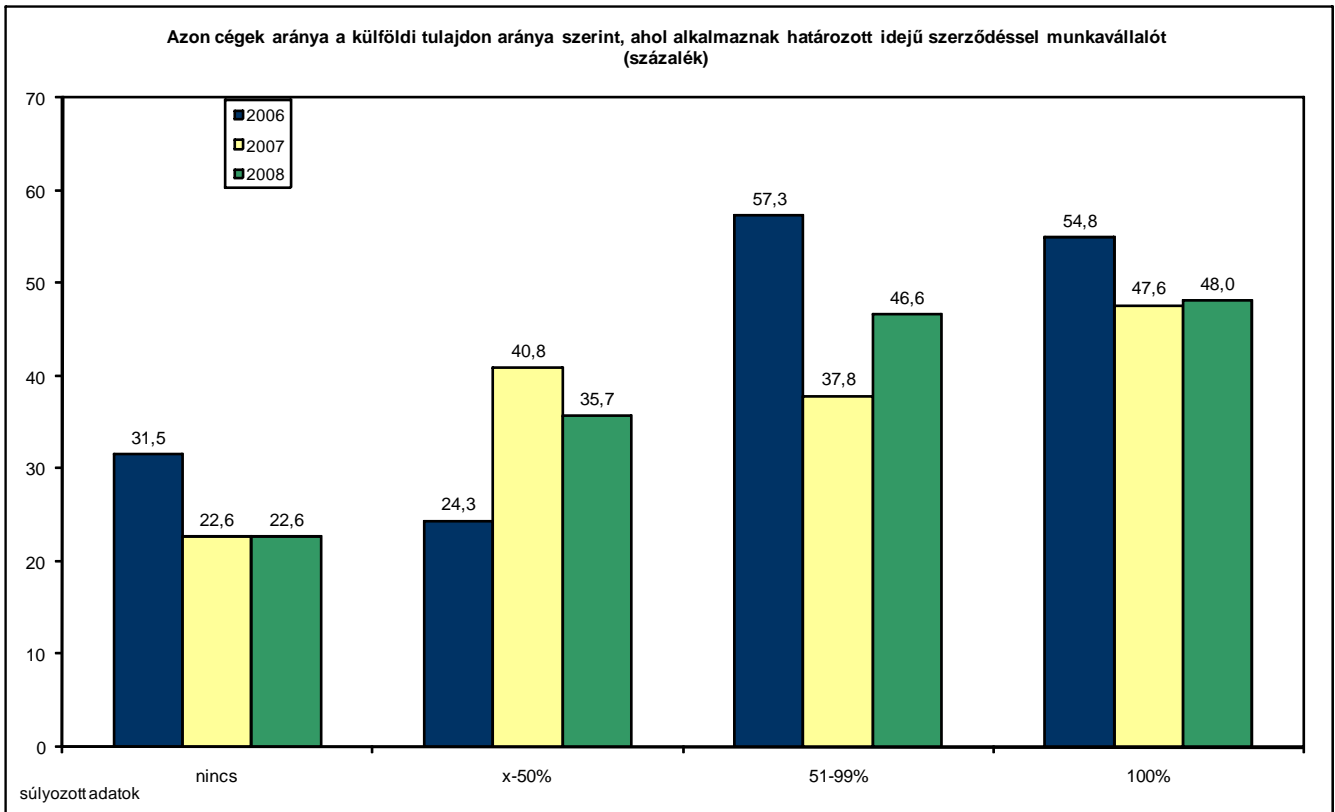
6.2.2. ábra: Azon cégek aránya gazdasági ágak szerint, ahol alkalmaznak határozott idejű szerződéssel munkavállalót, 2006-2008, százalék (N₂₀₀₆: 4709, N₂₀₀₇: 7140, N₂₀₀₈: 7201)

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

A külföldi tulajdoni hányad szerinti bontásból az derül ki, hogy a tisztán külföldi tulajdonú vállalatok esetében a legmagasabb (48%) és a kizárólag hazai tulajdonban lévő vállalatok esetében a legalacsonyabb (23%) a határozott idejű munkaszerződéssel foglalkoztató vállalatok aránya. (lásd a 6.2.3. ábrát).

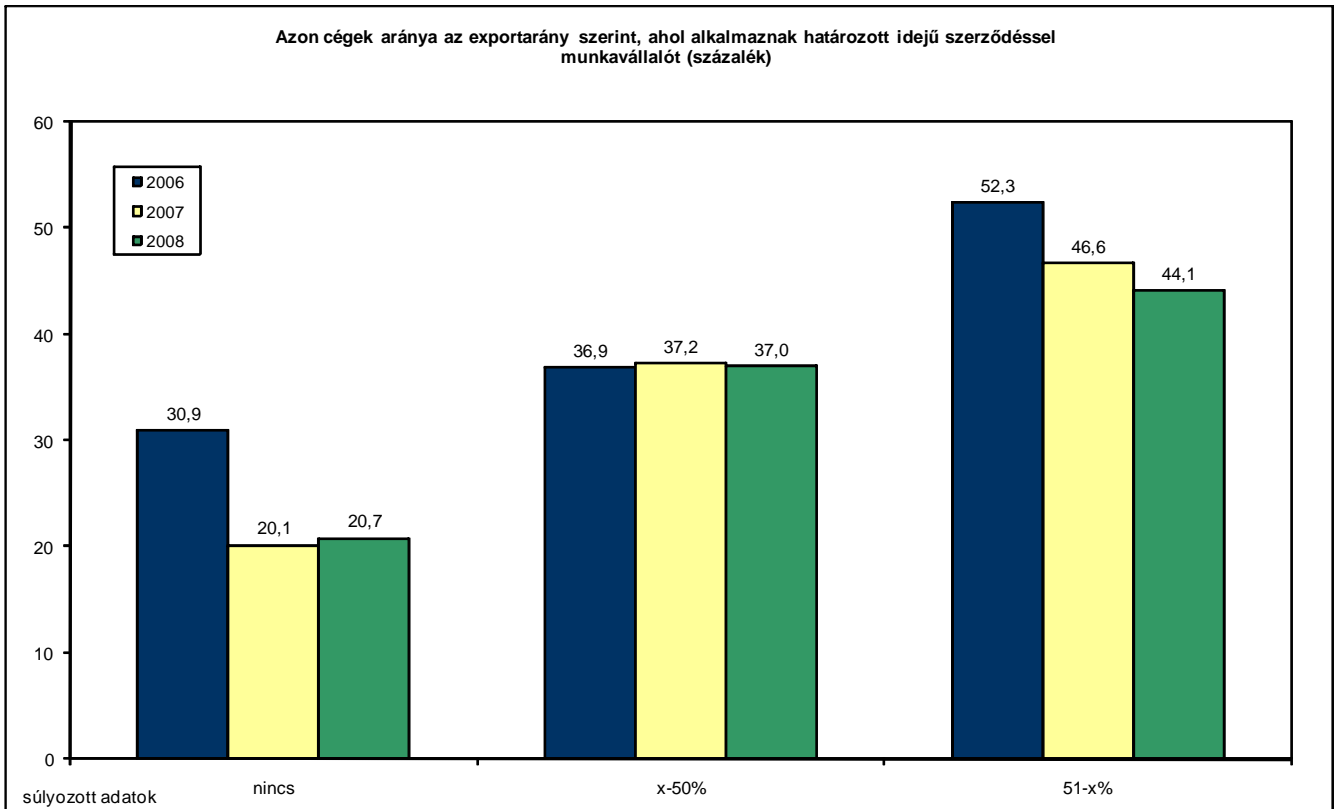
6.2.3. ábra: Azon cégek aránya a külföldi tulajdon aránya szerint, ahol alkalmaznak határozott idejű szerződéssel munkavállalót, 2006-2008, százalék (N₂₀₀₆: 4344, N₂₀₀₇: 6568, N₂₀₀₈: 7201)

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

Az exportorientált vállalatok esetében 2006-tól fokozatosan csökken a határozott idejű munkaszerződéssel foglalkoztató vállalatok aránya, 2008-ban ez az arány már 44%-os volt (lásd a 6.2.4. ábrát).

6.2.4. ábra: Azon cégek aránya az exportarány szerint, ahol alkalmaznak határozott idejű szerződéssel munkavállalót, 2006-2008, százalék (N_{2006} : 4611, N_{2007} : 6597, N_{2008} : 7201)

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

6.3. Külföldi munkavállalók foglalkoztatása

A külföldi munkavállalók alkalmazására irányuló igényeknek az elmúlt években tapasztalt növekvő tendenciája 2007-ben megtörni látszott, 2008-ban azonban kis mértékben ismét növekedett. 2004-ben a megkérdezett cégek 18%-a foglalkoztatott külföldi munkaerőt, 2005-ben 20%-uk, 2006-ban szintén 20%-uk, 2007-ben 16%-uk, 2008-ban pedig ez az arány 18%-ra emelkedett. A jövő évi előrejelzés kismértékű növekedést mutat: a cégek 18,4%-a tervezi külföldi munkavállalók foglalkoztatását. A külföldiek foglalkoztatásához az egyes szakmákat jellemző hazai munkaerőhiány mellett a növekvő bérszínvonal is ösztönzőleg hat. A versenyszektorban foglalkoztatottak között az adatfelvétel szerint 2005-ben 3,2%-ot, 2006-ban 2,4%-ot, 2007-ben 2,1%-ot, 2008-ban pedig 1,9%-ot tett ki a külföldi munkavállalók aránya.

A 6.3.1. táblázatban látszik, hogy elsősorban a dél-alföldi és az észak-alföldi régiókban tevékenykedő, 250 főnél nagyobb vállalatok körében emelkedett a külföldiek foglalkoztatása. Általánosságban elmondható, hogy minél nagyobb egy vállalat, annál nagyobb a valószínűsége külföldiek foglalkoztatásának. A legnagyobb foglalkoztatók körében 12 százalékpontot emelkedett a külföldiek is foglalkoztató vállalatok aránya.

6.3.1. táblázat: A külföldi állampolgárságú munkavállalókat foglalkoztató cégek aránya létszám-kategóriák és régiók szerint, 2006-2008, százalék (N_{2006} : 4888, N_{2007} : 7186, N_{2008} : 7244)

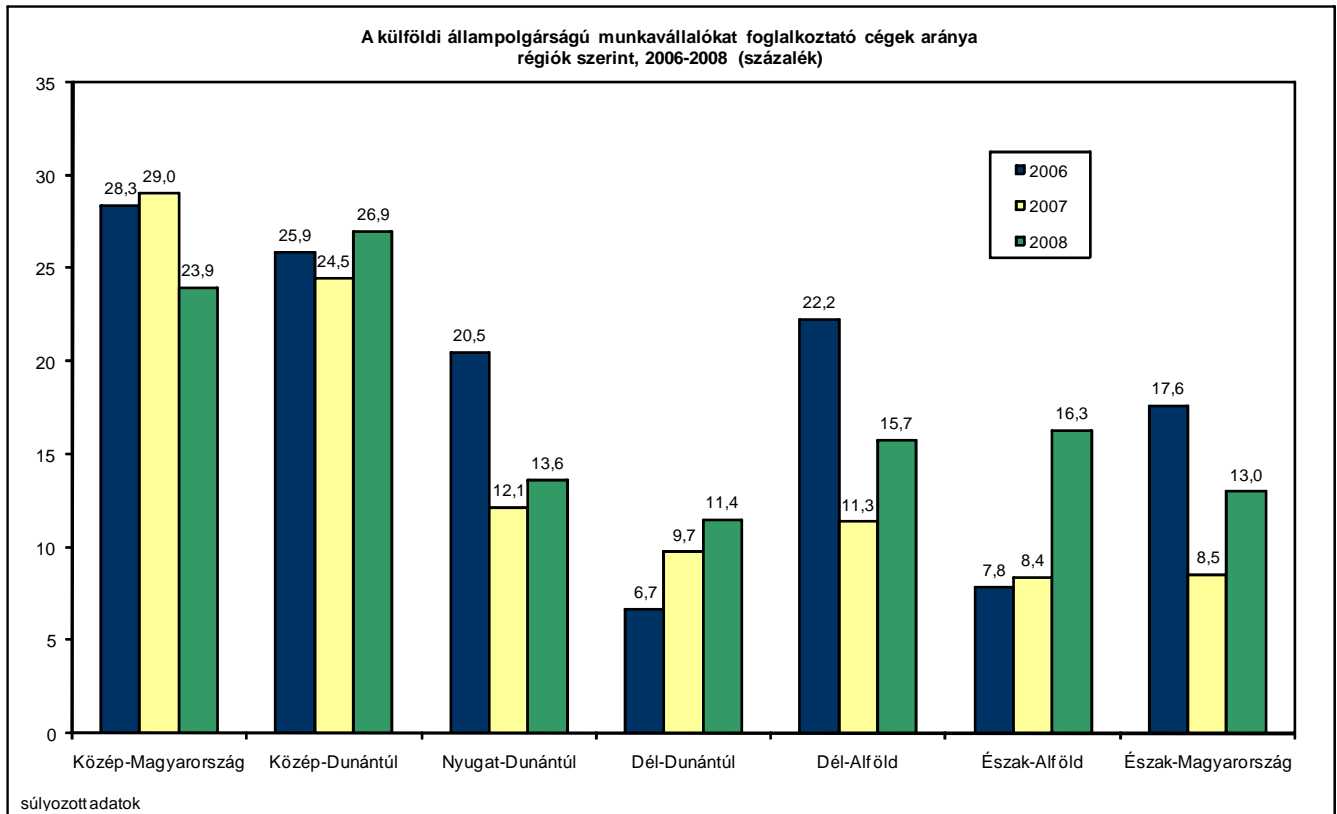
Régiók	Létszám-kategóriák											
	x-9 fő		10-19 fő		20-49 fő		50-249 fő		250-x fő		Összesen	
	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008
Közép-Magyarország	10,5	7,1	24,7	21,2	35,8	31,3	43,7	42,4	51,6	57,3	29,2	23,9
Közép-Dunántúl	0,8	3,1	10,0	11,9	19,3	19,4	32,1	30,3	56,7	62,9	25,1	26,9
Nyugat-Dunántúl	1,2	1,5	0,0	10,8	5,2	9,1	18,0	15,9	26,4	44,0	12,0	13,6
Dél-Dunántúl	1,2	1,7	9,7	2,9	5,9	6,2	17,9	19,5	38,1	51,0	9,7	11,4
Dél-Alföld	2,3	1,4	10,2	9,5	8,0	12,9	18,7	22,4	34,5	49,5	11,4	15,7
Észak-Alföld	1,6	2,4	1,6	2,2	9,9	6,4	17,5	24,6	27,2	52,1	8,4	16,3
Észak-Magyarország	0,7	1,0	4,2	4,1	11,1	14,5	13,0	19,8	39,7	52,2	8,6	13,0
Összesen	3,2	3,2	13,5	10,5	18,6	16,8	25,4	27,1	41,2	53,0	16,2	17,8

Megjegyzés: súlyozott adatok

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

Évek óta Közép-Magyarországon és Közép-Dunántúlon a legjellemzőbb a külföldiek foglalkoztatása. A tavalyi évhez képest Közép-Magyarországon csökkent, Közép-Dunántúlon nőtt a külföldiek is foglalkoztató vállalatok aránya. Mindez a dél-dunántúli térségben a legkevésbé jellemző, annak ellenére, hogy a külföldiek is foglalkoztató vállalatok aránya évről évre növekszik.

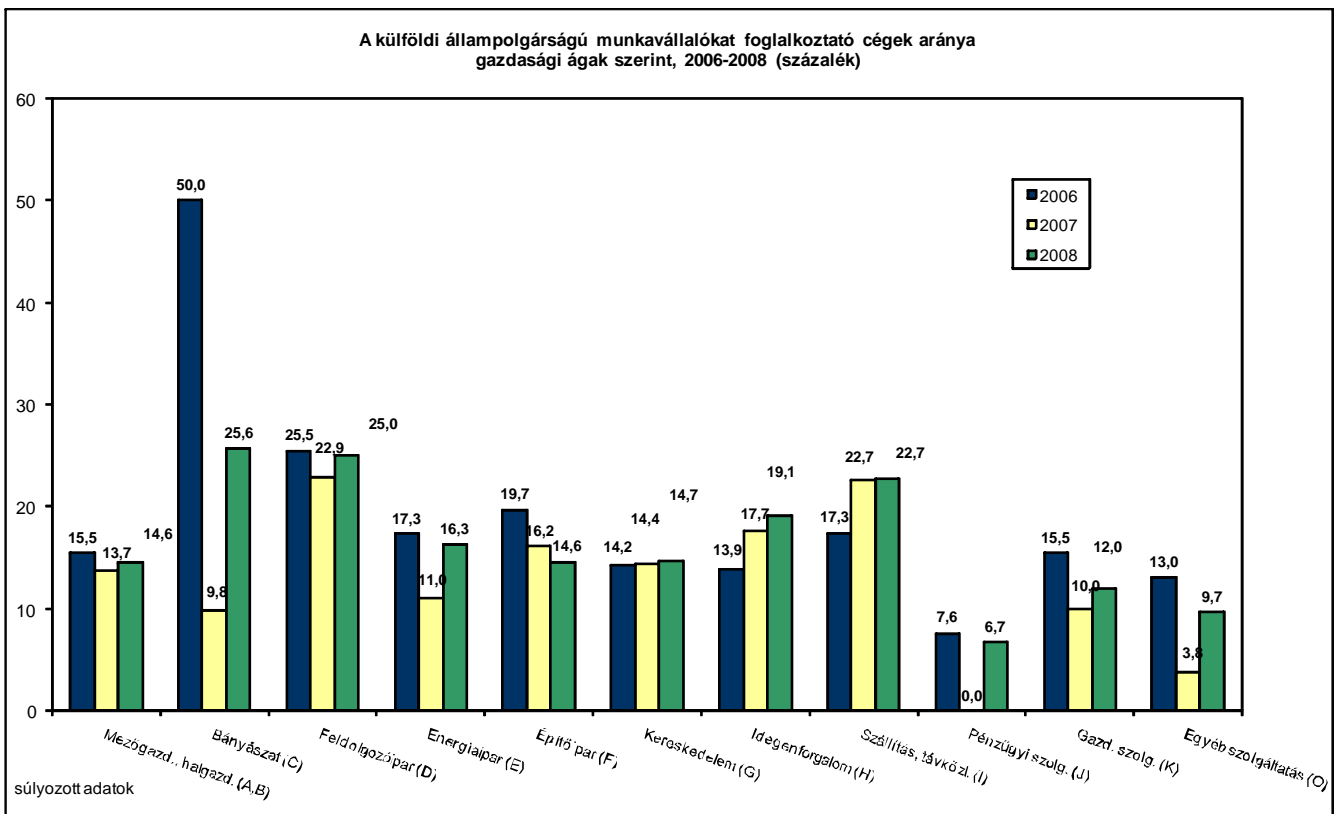
6.3.1. ábra: A külföldi állampolgárságú munkavállalókat foglalkoztató cégek aránya régiók szerint, 2006-2008, százalék ($N_{2006}: 4903$, $N_{2007}: 7241$, $N_{2008}: 7244$)

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

Gazdasági ágak szerinti bontásban látható, hogy 2007 és 2008 között a bányászat területén tevékenykedő vállalatok körében volt a legjelentősebb a növekedés (16 százalékpont). Ismét a bányászat területén találunk a legnagyobb (26%), és a pénzügy területén a legkisebb (7%) valószínűséggel külföldieket is foglalkoztató vállalatokat (lásd a 6.3.2. ábrát).

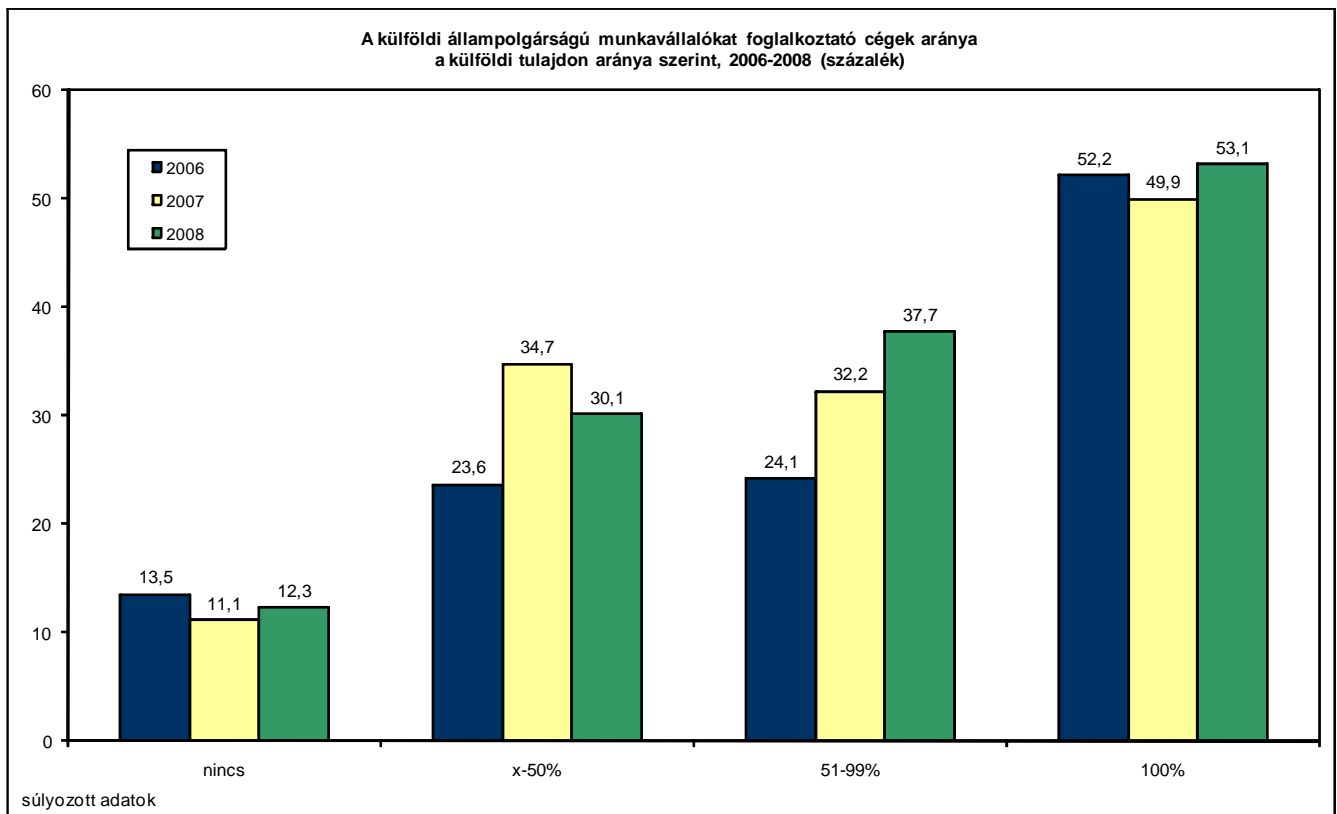
6.3.2. ábra: A külföldi állampolgárságú munkavállalókat foglalkoztató cégek aránya gazdasági ágak szerint, 2006-2008, százalék (N2006: 4784, N2007: 7214, N2008: 7244)

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

Általánosságban elmondható, hogy a külföldi tulajdonrész növekedésével nő a külföldiek foglalkoztatásának valószínűsége (lásd a 6.3.3. ábrát).

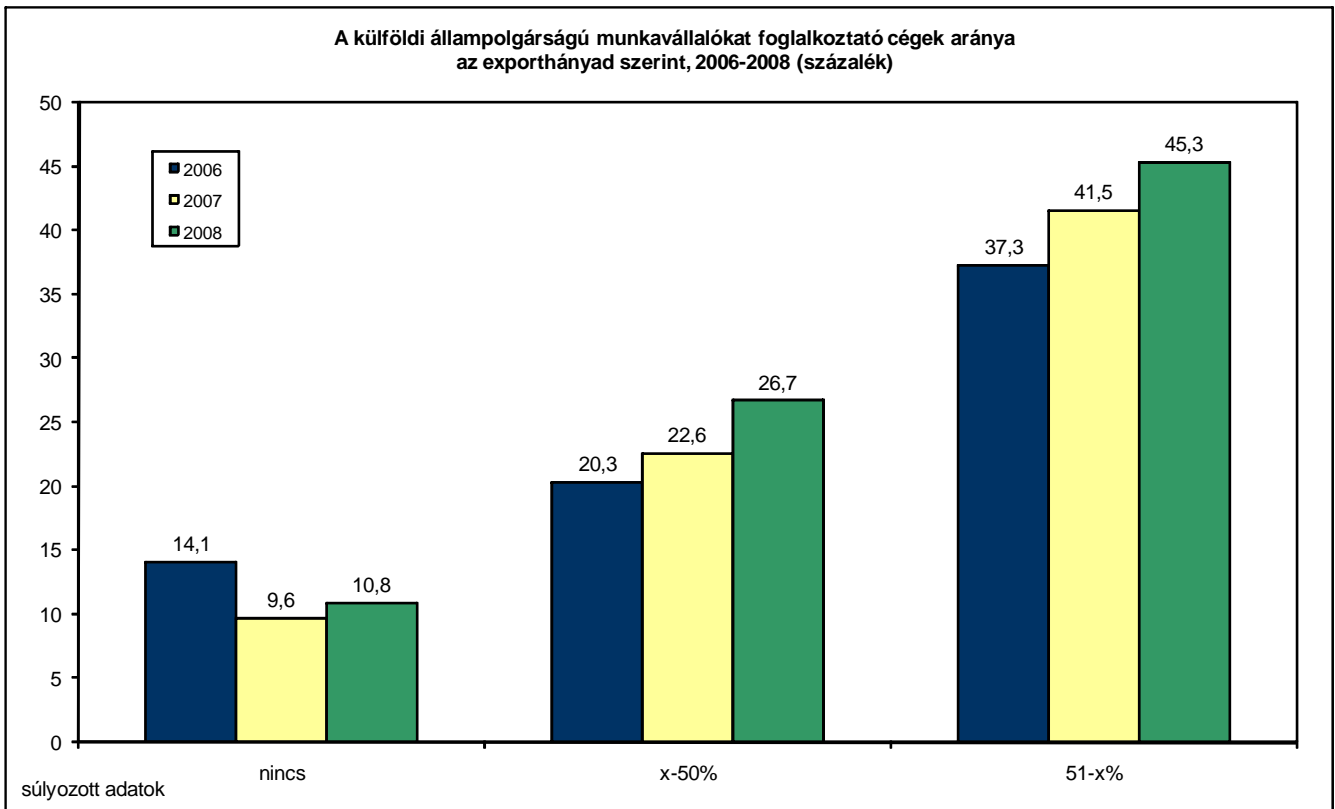
6.3.3. ábra: A külföldi állampolgárságú munkavállalókat foglalkoztató cégek aránya a külföldi tulajdon aránya szerint, 2006-2008, százalék (N_{2006} : 4454, N_{2007} : 6636, N_{2008} : 6850)

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

Az exporthányaddal jól láthatóan nő azon cégek aránya, amelyek foglalkoztatnak külföldi munkavállalókat (lásd a 6.3.4. ábrát).

6.3.4. ábra: A külföldi állampolgárságú munkavállalókat foglalkoztató cégek aránya az exporthányad szerint, 2006-2008, százalék (N₂₀₀₆: 4714, N₂₀₀₇: 6664, N₂₀₀₈: 6718)

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

6.4. Munkaerő-kölcsönzés

A megkérdezett vállalkozások 7%-a említette, hogy alkalmaz kölcsönzés keretében igénybe vett munkaerőt. Az érintett cégeknél a kölcsönzött létszám a statisztikai állományi létszámhoz viszonyítva magas, 12%-os arányt képvisel. (A teljes versenyszektorra vetített arány azonban még mindig csak 3,5%-ot tesz ki.) A 2009-re vonatkozó előrejelzések szerint csökkeni fog a munkaerő-kölcsönzés súlya: a kölcsönzött munkaerőt foglalkoztató vállalatok 16%-a tervezi növelni és 20%-a tervezi csökkenteni a kölcsönzött munkaerő létszámát.

A 6.4.1. táblázatból látható, hogy a vállalatméret növekedésével növekszik a kölcsönzött munkaerő alkalmazásának valószínűsége. A 250 főnél nagyobb vállalatok esetében majdnem 4 százalékpontot emelkedett az elmúlt évben a kölcsönzött munkaerőt foglalkoztató vállalatok aránya.

6.4.1. táblázat: A kölcsönzött munkavállalókat foglalkoztató cégek aránya létszám-kategóriák és régiók szerint, 2006-2008, százalék (N₂₀₀₆: 5092, N₂₀₀₇: 7120, N₂₀₀₈: 6642)

Régiók	Létszám-kategóriák											
	x-9 fő		10-19 fő		20-49 fő		50-249 fő		250-x fő		Összesen	
	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008
Közép-Magyarország	0,8	1,4%	2,3	2,6%	5,3	5,3%	12,7	14,4%	26,6	34,8%	8,0	8,1%
Közép-Dunántúl	0,4	,5%	0,0	2,6%	7,0	4,6%	14,1	12,0%	33,9	38,1%	13,2	13,7%
Nyugat-Dunántúl	0,0	2,3%	3,6	2,9%	8,6	6,9%	18,0	17,3%	30,3	29,9%	13,4	11,1%
Dél-Dunántúl	0,5	3,8%	0,0	,0%	2,5	1,8%	3,1	5,5%	12,4	21,2%	2,5	5,7%
Dél-Alföld	0,8	,9%	1,7	1,5%	0,0	1,9%	6,6	7,5%	15,8	20,4%	4,2	5,5%
Észak-Alföld	0,2	1,4%	0,0	0,0	0,0	1,0%	4,6	3,9%	8,5	12,7%	1,9	3,8%
Észak-Magyarország	0,2	,4%	0,0	,9%	0,8	3,1%	5,4	2,8%	13,0	14,9%	2,5	3,2%
Összesen	0,4	1,5%	1,2	1,4%	3,4	3,5%	9,5	9,2%	22,2	25,7%	6,0	7,0%

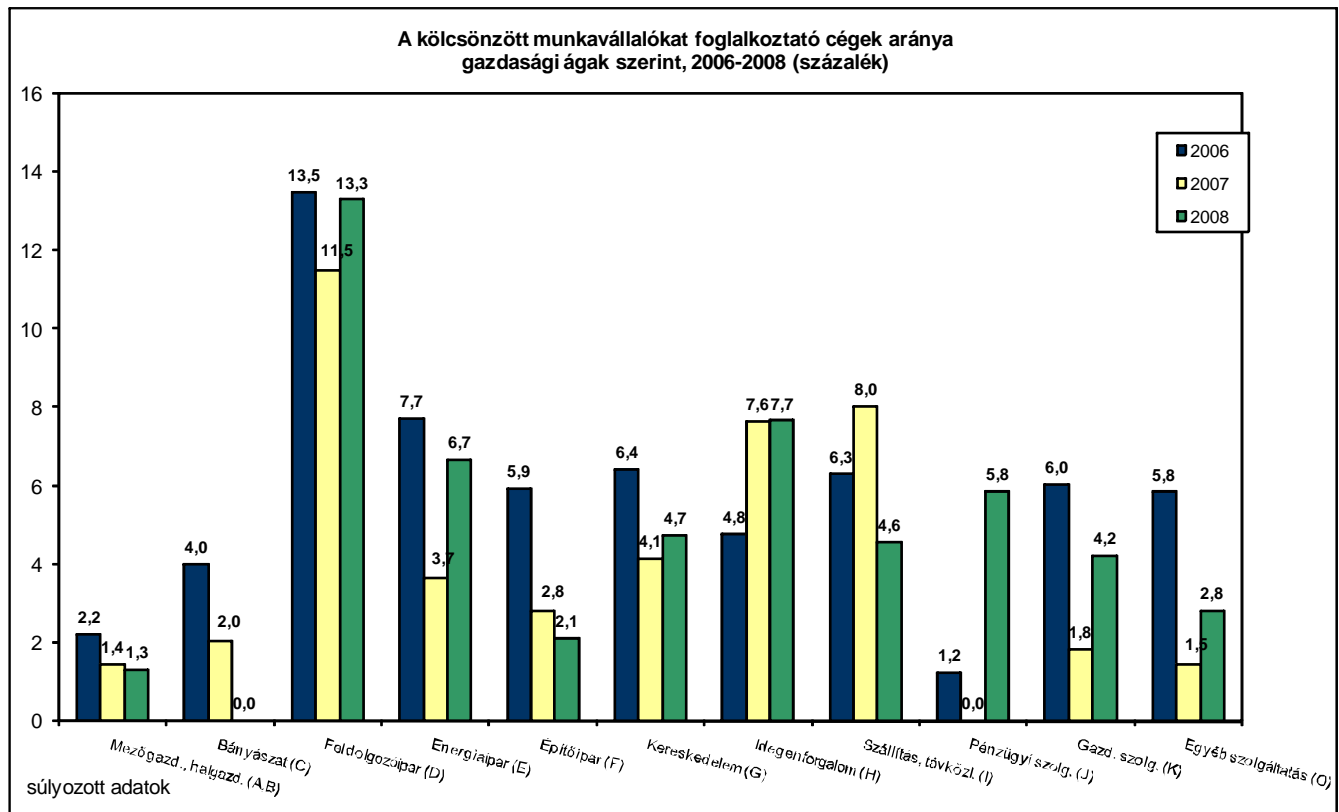
Megjegyzés: súlyozott adatok

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

2006 és 2007 között – a stagnáló Dél-Dunántúlt kivéve – minden régióban csökkent a kölcsönzött munkaerőt foglalkoztató vállalatok aránya. Ezzel szemben a 2008-as változások már vegyesebb képet mutatnak. A Dél-Dunántúlon például 3 százalékpontos, Közép-Dunántúlon viszont 2 százalékpontos csökkenést tapasztaltunk. A munkaerő-kölcsönzés a nyugat- és közép-dunántúli régiókban a legelterjedtebb, és Észak-Magyarországon fordul elő a legritkábban. Összességében megállapítható, hogy a jobb munkaerő-piaci helyzetben levő régiókban átlagon felüli ennek a foglalkoztatási módnak az elterjedtsége.

Gazdasági ágak szerinti bontásban megfigyelhető, hogy a pénzügyi szolgáltatások terén volt a legjelentősebb a növekedés (6 százalékpont), és a szállítás, távközlés terén a legjelentősebb a csökkenés (3 százalékpont) a kölcsönzött munkaerőt foglalkoztató vállalatokat tekintve (lásd a 6.4.1. ábrát). A feldolgozóiparban találunk legnagyobb valószínűséggel kölcsönzött munkaerőt is foglalkoztató vállalatokat.

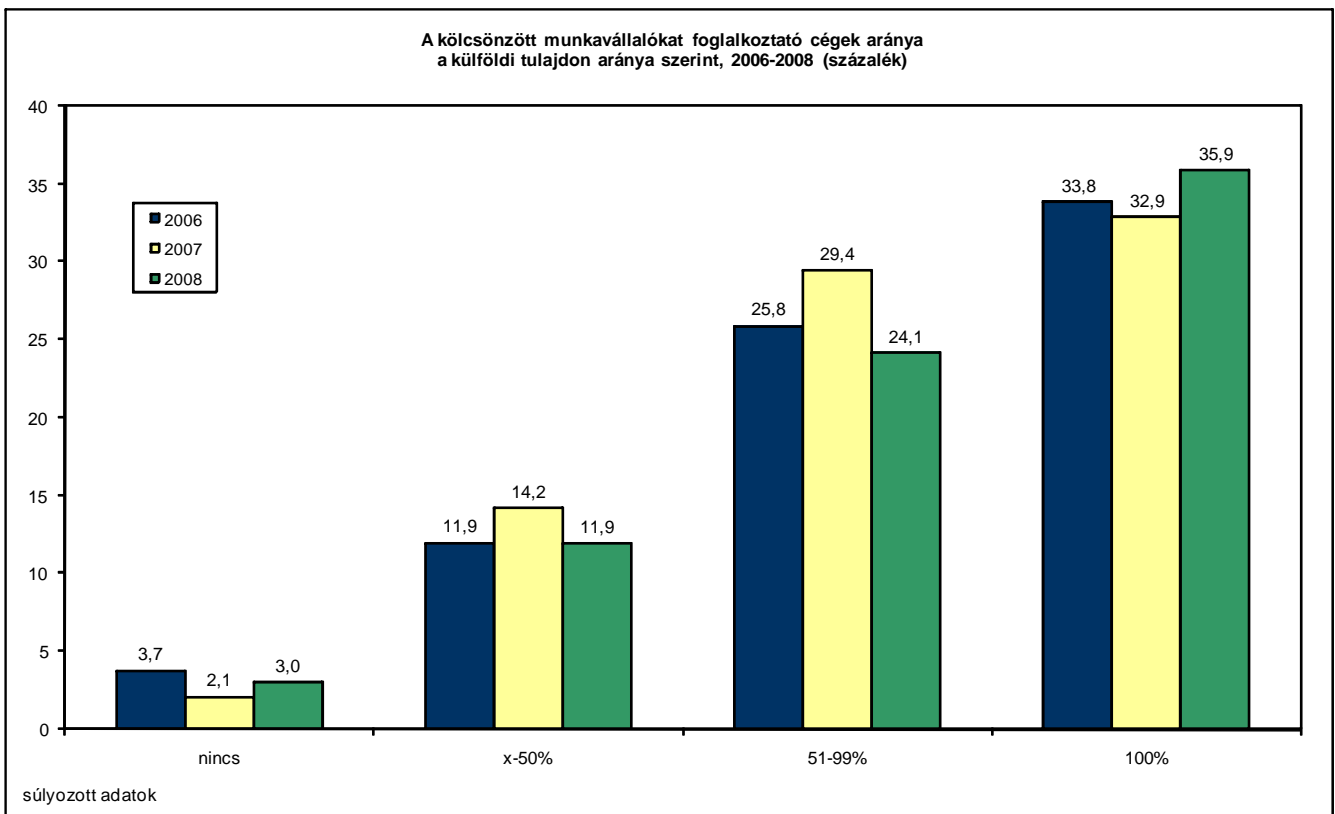
6.4.1. ábra: A kölcsönzött munkavállalókat foglalkoztató cégek aránya gazdasági ágak szerint, 2006-2008, százalék ($N_{2006}: 5009$, $N_{2007}: 7150$, $N_{2008}: 6661$)

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

A külföldi tulajdoni hányad szerint vizsgálva az adatokat jól látható, hogy a külföldi tulajdonnal nő azon cégek aránya, amelyek foglalkoztatnak kölcsönzés keretében igénybe vett munkaerőt (lásd a 6.4.2. ábrát).

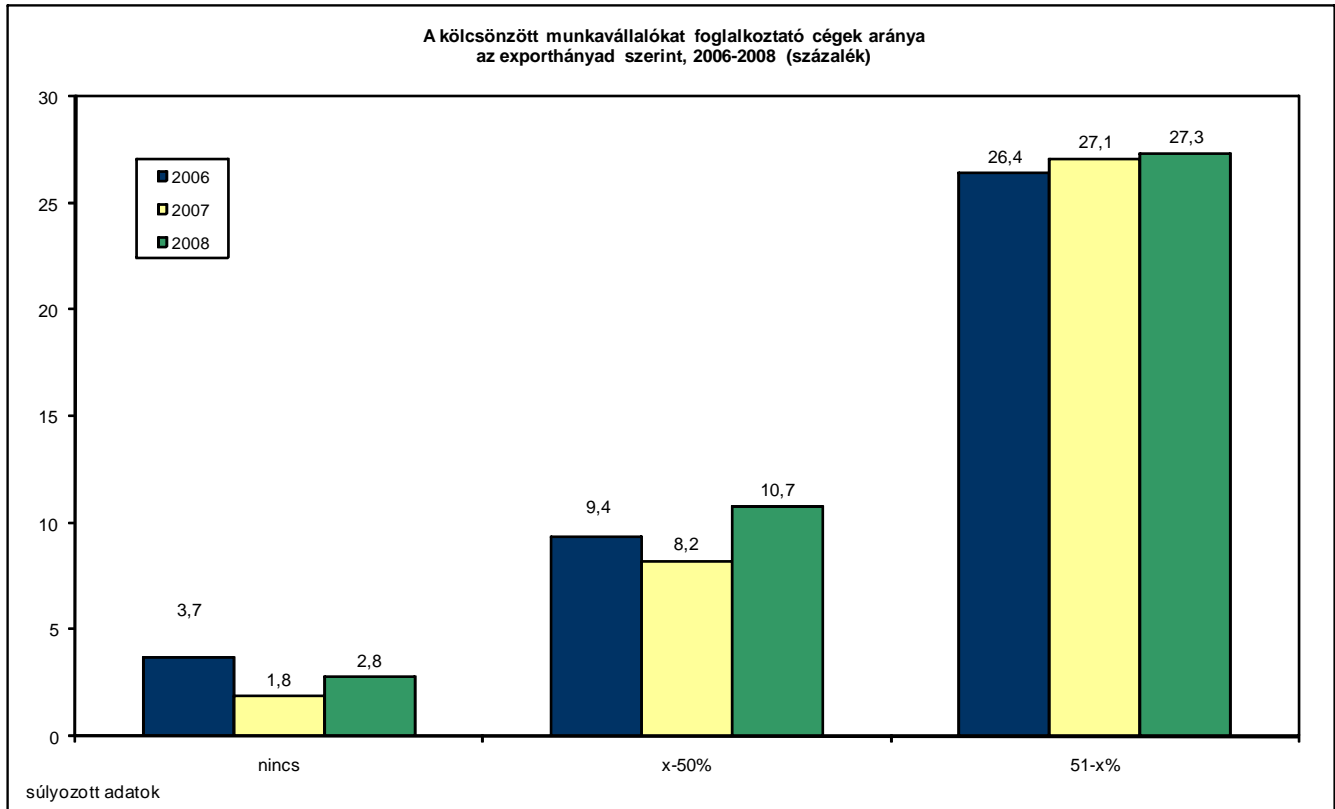
6.4.2. ábra: A kölcsönzött munkavállalókat foglalkoztató cégek aránya a külföldi tulajdon aránya szerint, 2006-2008 százalék (N_{2006} : 4668, N_{2007} : 6593, N_{2008} : 6334)

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

A 6.4.3. ábrából látható, hogy az exporthányaddal nő a kölcsönzött munkaerőt foglalkoztató cégek aránya. 2008-ban a döntően exportáló vállalatok 27%-a alkalmazott kölcsönzött munkaerőt.

6.4.3. ábra: A kölcsönzött munkavállalókat foglalkoztató cégek aránya az exporthányad szerint, 2006-2008, százalék (N_{2006} : 4935, N_{2007} : 6619, N_{2008} : 6204)

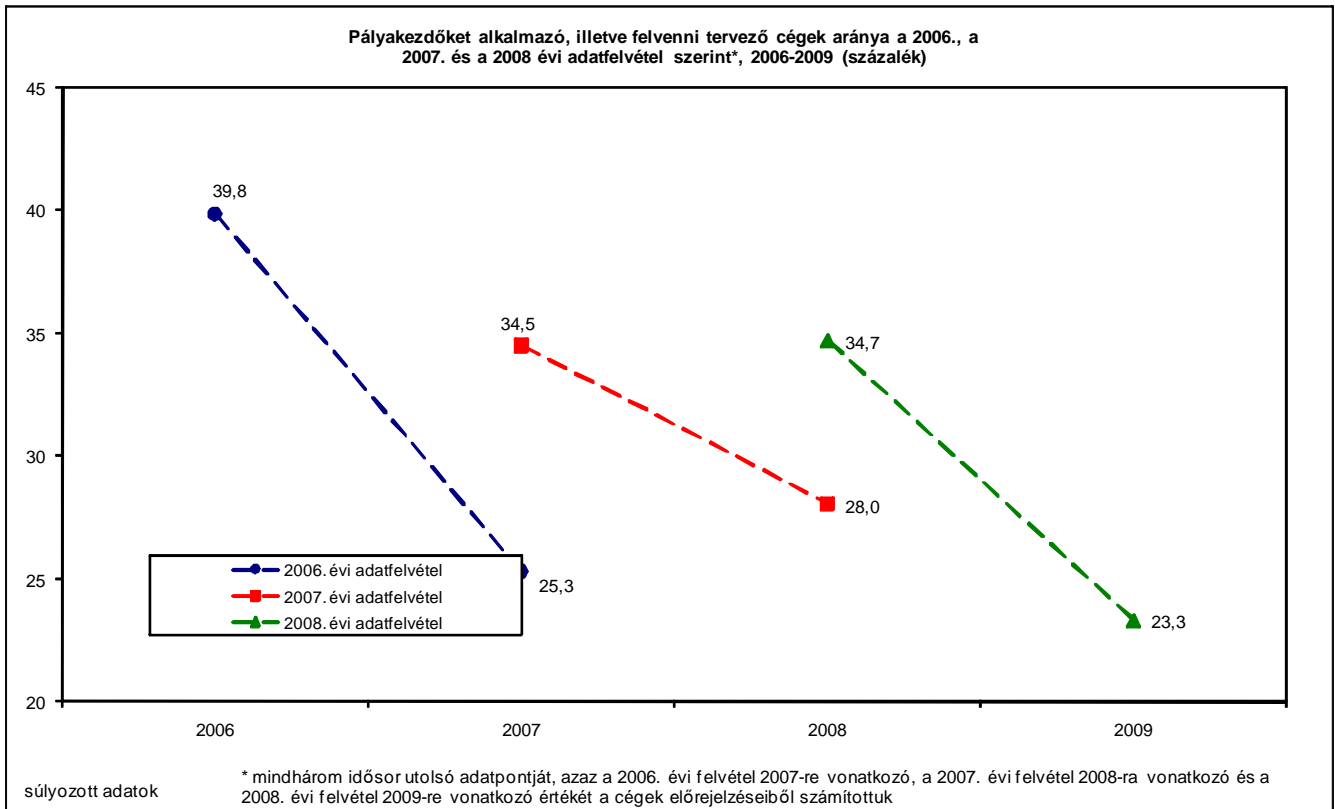
Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

6.5. Pályakezdők foglalkoztatása

2008-ban a cégek nagyobb aránya vett fel pályakezdőt, mint amennyi cég ezt az előző évi adatfelvétel során jelezte. (A tavalyi felvétel során a cégek 28%-a tervezte, hogy 2008-ban pályakezdőt vesz fel, ezzel szemben a tényadatokat rögzítő 2008-as adatfelvétel szerint a cégek ennél lényegesen magasabb aránya, 35%-uk vett fel pályakezdő fiatalot ebben az évben). A jövő évre vonatkozó felvételi szándékok az előző évi várakozásokhoz képest visszafogottabbá váltak. A cégek 23%-a tervezi, hogy 2009-ben pályakezdőt vesz fel. A pályakezdők alkalmazására irányuló szándékok elsősorban a nagyvállalati szektorban meghatározóak.

A pályakezdőket alkalmazó, illetve felvenni tervező cégek arányát a 6.5.1. ábrán láthatjuk. Az ábrán megfigyelhető, hogy a 2008-ra vonatkozó 2007-es előrejelzéshez képest 7 százalékponttal több vállalat vett fel pályakezdőket.

6.5.1. ábra: Pályakezdőket alkalmazó, illetve felvenni tervező cégek aránya a 2006. és a 2007. évi adatfelvétel szerint, 2005-2007, százalék (N_{2006} : 6028, N_{2007} : 6708, N_{2008} : 7214, 6267)

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

A munkáltatók pályakezdők foglalkoztatásával kapcsolatos elégedettségére utal a 6.5.1. táblázat is, mivel a 2008-ban pályakezdőt felvevő vállalatvezetők többsége (52%-a) azt gondolja, hogy 2009-ben is így fog tenni. A pályakezdők jövőbeli alkalmazására vonatkozó szándékok eszerint is kedvezőtlenebb képet mutatnak, mint tavaly: 2007-ben a pályakezdőket foglalkoztató vállalatok 63%-a vélekedett így.

6.5.1. táblázat: Pályakezdők felvételét tervező és nem tervező cégek aránya aszerint, hogy 2007-ben vettek-e fel pályakezdőt, vagy nem, százalék (N₂₀₀₈: 6240)

		Vettek-e fel pályakezdőt 2008-ban?		
		Nem	Igen	Összesen
Várhatóan vesznek-e fel pályakezdőt 2009-ben?	Nem	90,9	47,6	76,6
	Igen	9,1	52,4	23,4
Összesen		100	100	100

Megjegyzés: súlyozott adatok

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

Az ágazati bontásból kitűnik, hogy 2007 és 2008 között az összes területen csökkent a pályakezdők alkalmazása, szállítás, távközlés területén, illetve az energiaiparban csökkent a legnagyobb mértékben. (lásd 6.5.2.-es táblázat).

A pénzügyi szektorban és a bányászat területén a leginkább visszafogottak a 2009-re vonatkozó pályakezdők felvételére irányuló szándékok. Előbbi területen lévő vállalkozások 12%-a, utóbbiak 14%-a jelezte, hogy a következő évben tervezi pályakezdő felvételét. Mindez azért is fontos, mert 2007-ben ezekben a pénzügyi szektor várakozásai kedvezőbbek voltak.

6.5.2. táblázat: A pályakezdőket 2007/2008-ban felvevő, illetve 2008/2009-ben felvenni tervező cégek aránya gazdasági ágak szerint, százalék (N_{2007} : 6684, N_{2008} : 7213, 6266)

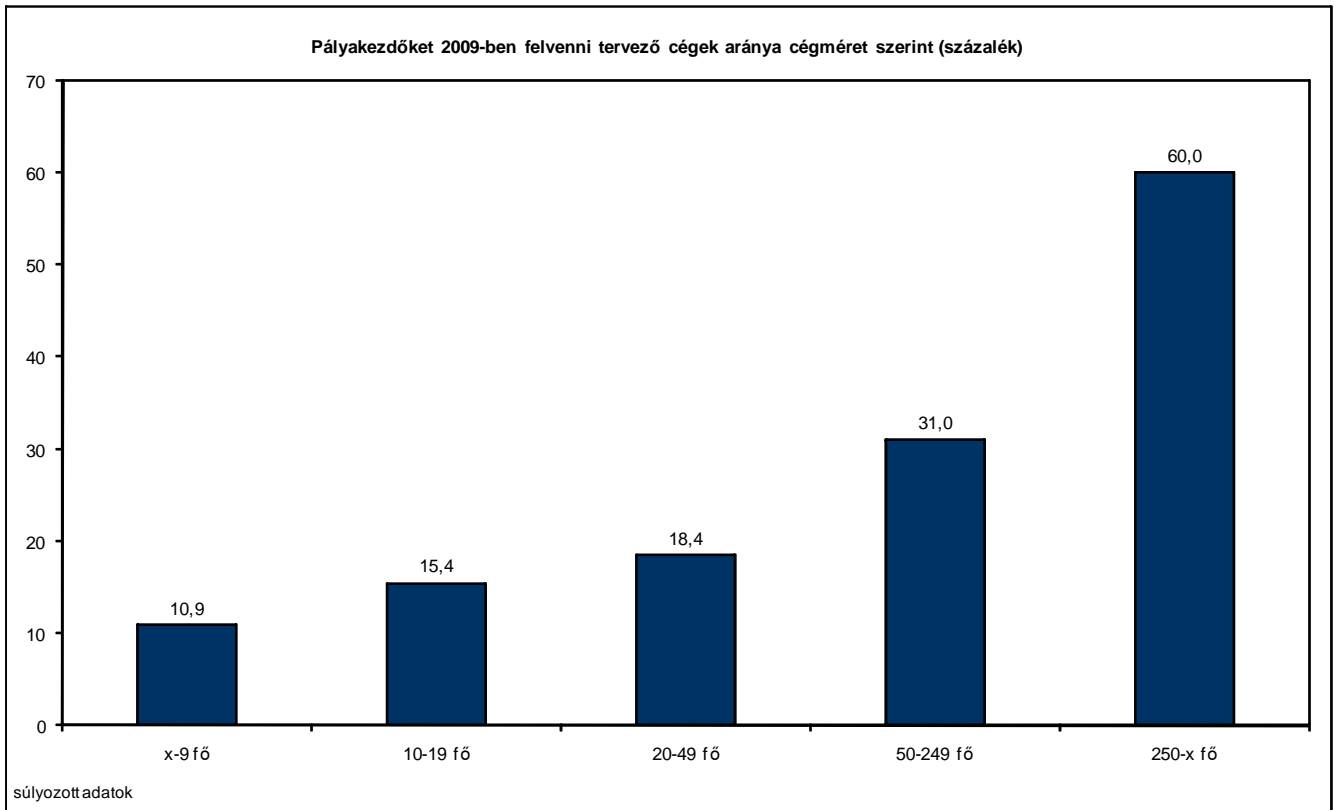
Gazdasági ág	Pályakezdőket			
	2007-ben felvevő cégek aránya	2008-ban felvevő cégek aránya	2008-ban felvenni tervező cégek aránya	2009-ben felvenni tervező cégek aránya
Mezőgazdaság, halgazdaság (A,B)	31,9	30,4	21,7	21,6
Bányászat (C)	19,2	17,9	12,2	14,3
Feldolgozóipar (D)	37,6	36,3	31,9	26,8
Energiaipar (E)	37,8	39,5	23,5	34,7
Építőipar (F)	31,3	29,8	26,9	23,5
Kereskedelem (G)	35,6	35,7	29,0	23,4
Idegenforgalom (H)	38,9	41,9	33,2	27,0
Szállítás, távközlés (I)	49,0	42,6	35,8	23,5
Pénzügyi szolgáltatás (J)	29,2	31,1	22,9	12,0
Gazdasági szolgáltatás (K)	28,1	32,0	24,4	20,3
Egyéb szolgáltatás (O)	21,1	26,1	14,3	16,0
Összesen	34,6	34,7	28,1	23,3

Megjegyzés: súlyozott adatok

Forrás: SZMM-GVI adatfelvétel

A pályakezdőknek a nagyobb cégeknél egyértelműen nagyobb az esélyük az elhelyezkedésre. Míg a mikro- és kisvállalkozásoknak csak 11-15%-a tervezi pályakezdők felvételét, a nagy, legalább 250 főt foglalkoztató cégek körében a 60%-ot is meghaladja ez az arány (lásd a 6.5.2. ábrát).

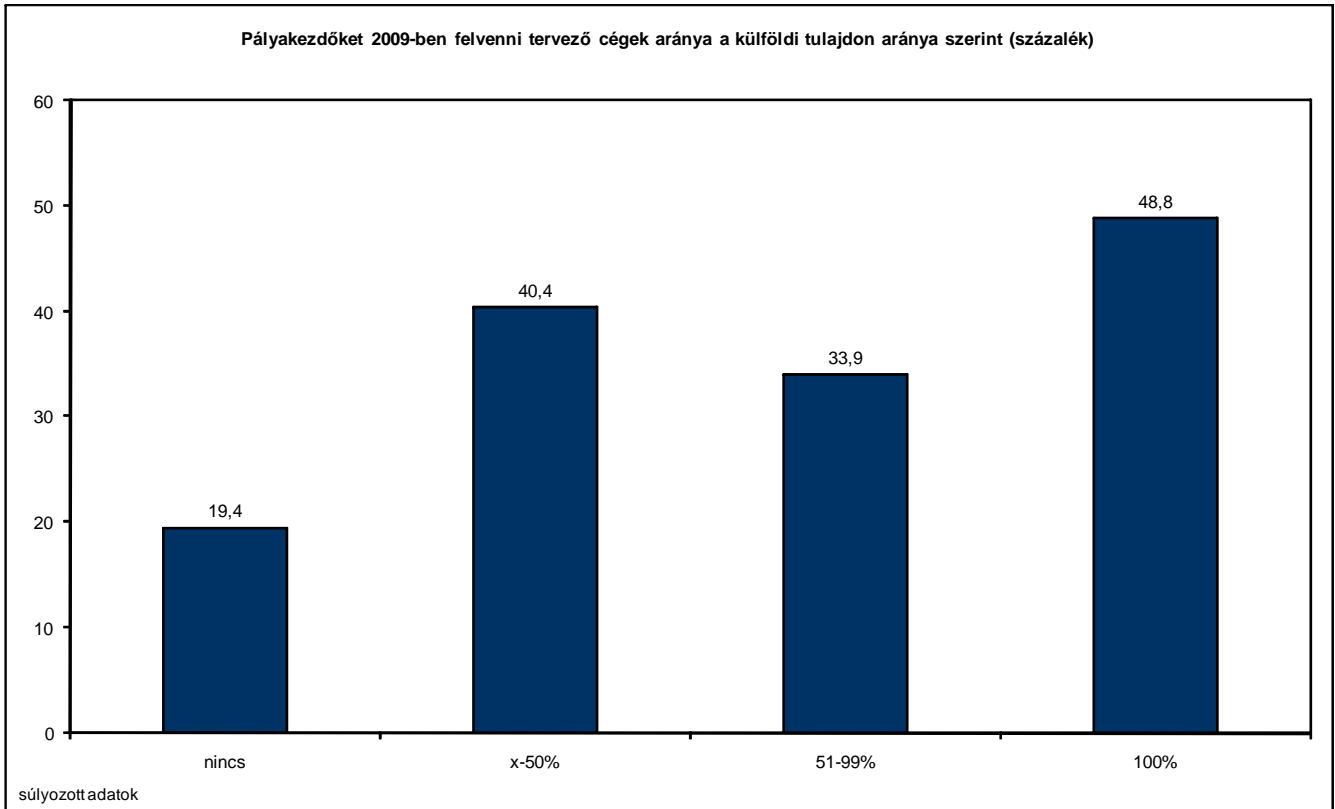
6.5.2. ábra: Pályakezdőket 2009-ben felvenni tervező cégek aránya cégméret szerint, százalék (N_{2008} : 6248)

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

A 6.5.3. ábrán látható, hogy a tisztán külföldi tulajdonban levő vállalatok között legnagyobb arányú (49%) a pályakezdőket 2009-ban felvenni tervezők aránya.

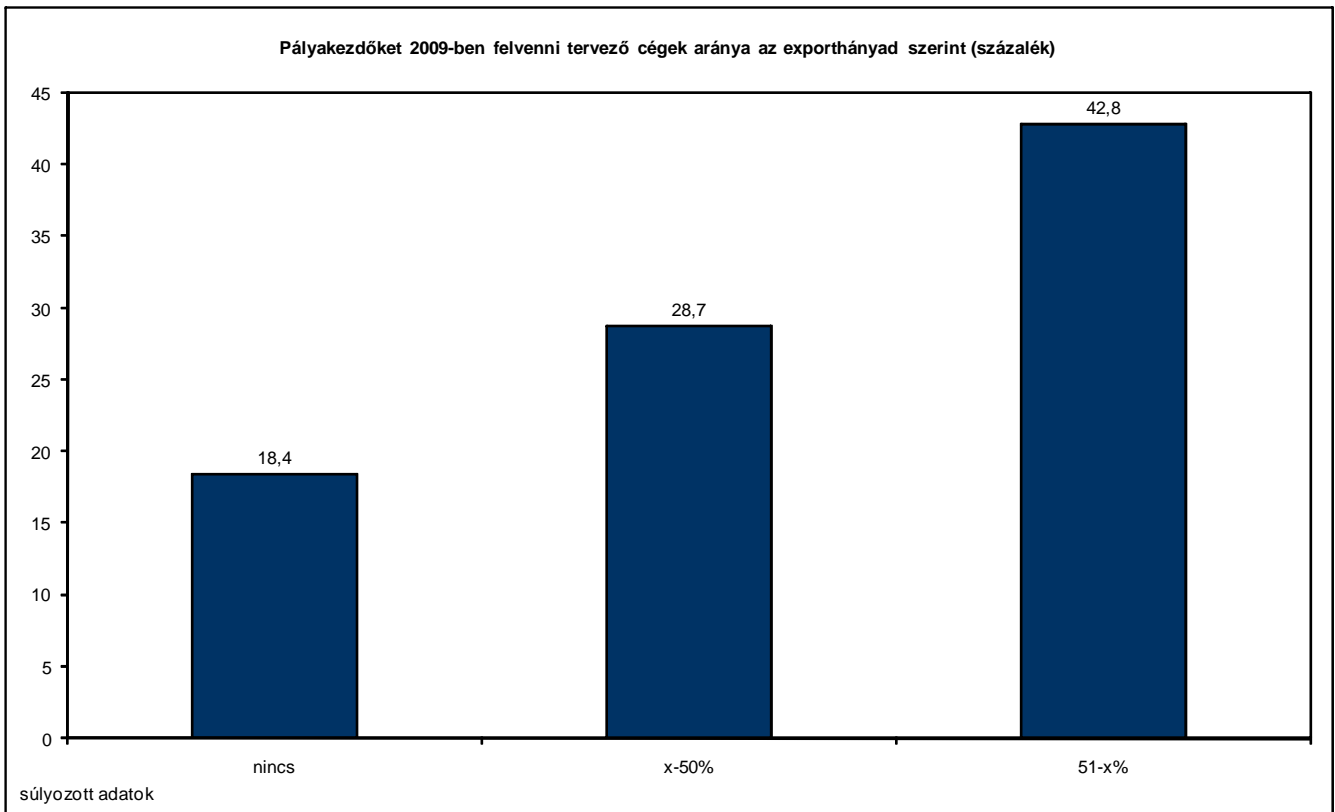
6.5.3. ábra: Pályakezdőket 2009-ban felvenni tervező cégek aránya a külföldi tulajdon aránya szerint, százalék (N_{2008} : 5969)

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

A 6.5.4. ábrán megfigyelhető, hogy az export árbevételen belüli arányának növekedésével nő azon vállalkozások aránya, amelyek 2009-re pályakezdők felvételét tervezik. A kizárólag hazai piacra termelőknek mindössze 18%-ának, az exportorientált cégeken belül pedig 43%-nak vannak ilyen tervei.

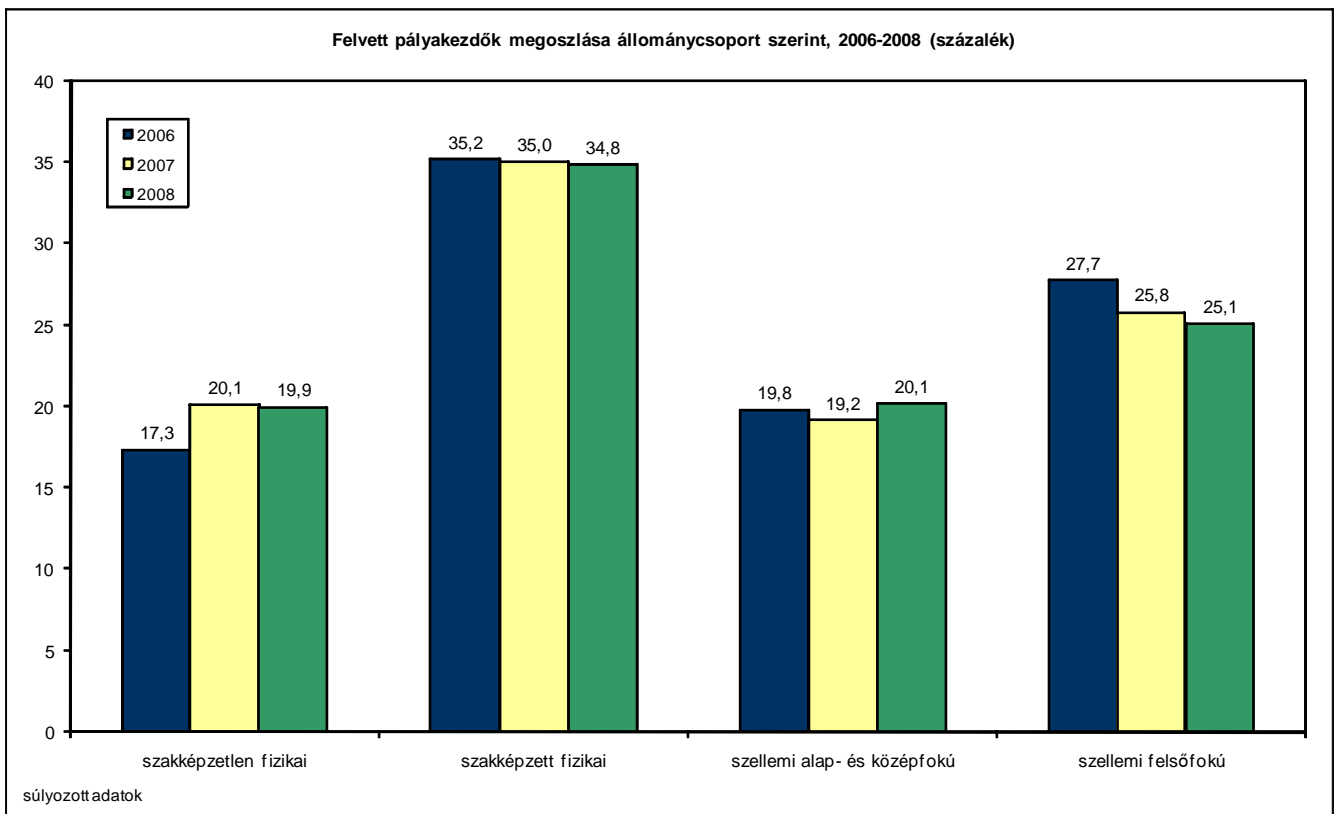
6.5.4. ábra: Pályakezdőket 2009-ben felvenni tervező cégek aránya az exporthányad szerint, százalék (N₂₀₀₈: 5899)

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

A korábbi évek felvételeihez hasonlóan 2008-ben is azt jelezték a cégek, hogy nagy és várhatóan növekvő az igény a pályakezdők iránt a szakképzettséget igénylő fizikai munkákban, valamint mérséklődik az irántuk támasztott kereslet a felsőfokú végzettséget igénylő szellemi foglalkozásokban. 2008-ben a pályakezdőket felvevő cégek 35%-a szakképzett fizikai munkásokat alkalmazott, és csak 25%-uk vett fel felsőfokú végzettségű pályakezdőt. A pályakezdők foglalkoztatásában a szakképzetlen, betanított munkaerő súlya is növekedett 2006 óta (lásd a 6.5.5. ábrát).

6.5.5. ábra: Felvett pályakezdők megoszlása állománycsoport szerint, 2006-2008, százalék (N_{2006} : 1485, N_{2007} : 2476, N_{2008} : 1299, 1589, 1288, 1374)

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

6.6. Start-kártyával foglalkoztatott pályakezdők

A pályakezdők munkaerőpiacra történő belépését segítő START-program 2005. október 1. óta biztosít lehetőséget a munkáltatóknak a fiatalok foglalkoztatásához kötődő járulékkedvezmény érvényesítésére.

2007. július 1-től a kormányzat kibővítette a START-Programot: a START-Plusz és a START-Extra programok keretében a tartósan állást keresők, a kisgyermeket nevelő szülők, az 50 év feletti munkavállalók és az alacsony iskolai végzettséggel rendelkezők után is jár a munkáltatói járulékkedvezmény³⁴.

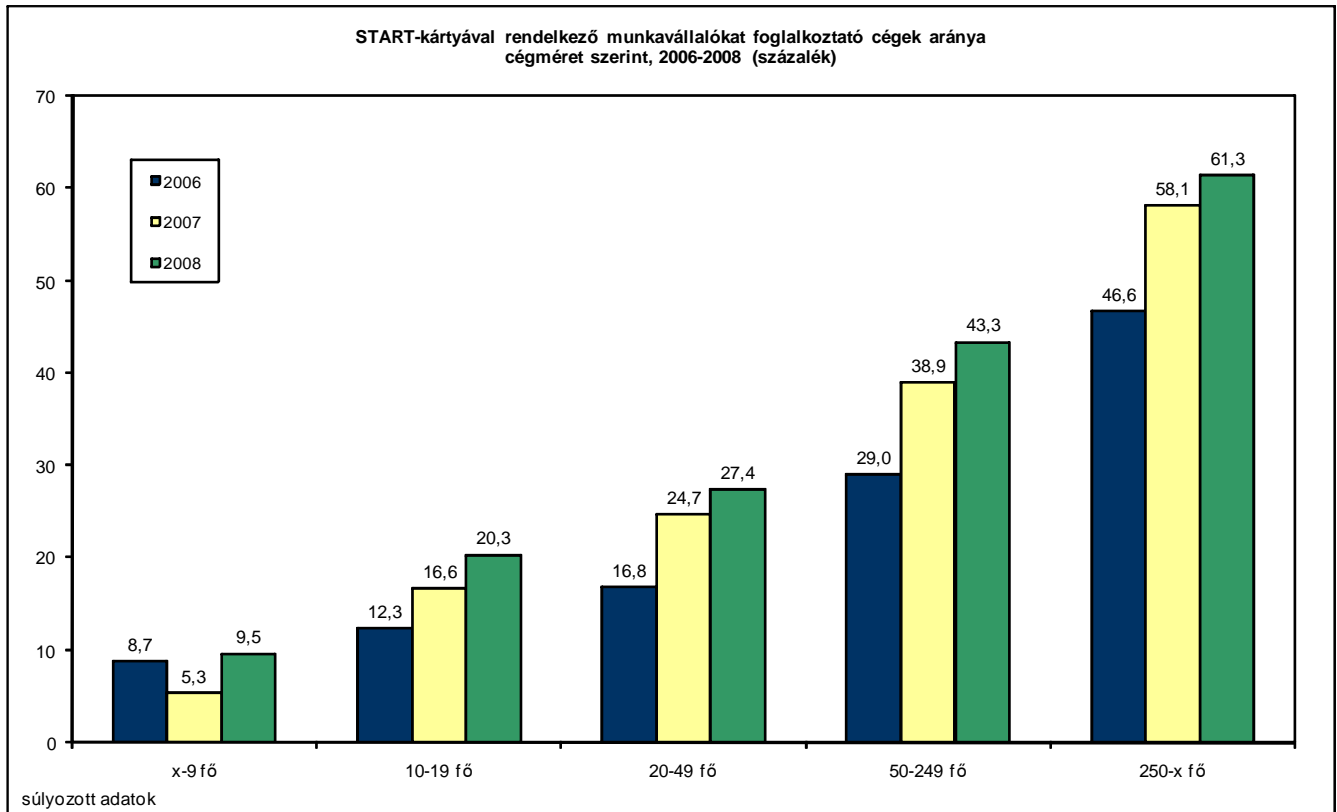
2006-ban a megkérdezett vállalatvezetők 20%-a, 2007-ben 23,2%-a, 2008-ban pedig 27%-a jelezte, hogy alkalmazott START-kártyával rendelkező munkavállalót.

A START-Programhoz kapcsolódó foglalkoztatási kedvezmények mértékének és a preferált célcsoportoknak ismeretét a megkérdezettek 66%-a jelezte 2007-ben. 2008-ra ez az arány 76%-ra nőtt. 2008-ban ez az arány a START-Plusz és START-Extra programok esetében 65%, illetve 63% volt.

A cégméret és a START-kártyás munkavállalók alkalmazása között egyértelmű összefüggés látszik: a nagyobb vállalatok között jóval gyakoribb a START-kártyával rendelkező munkavállalók foglalkoztatása. A legfeljebb 9 fős mikrovállalkozásoknak csak 10%-a, a legalább 250 főt alkalmazó nagyvállalatoknak pedig 61%-a vette igénybe a START-kártyával foglalkoztatott munkavállalók utáni kedvezményeket (lásd a 6.6.1. ábrát). Ez az összefüggés részben azzal magyarázható, hogy a nagyvállalatok körében a pályakezdőket alkalmazók aránya is nagyobb, és ez a különbség tükröződik a START-kártya elterjedtségében is.

³⁴ Forrás: Szociális és Munkaügyi Minisztérium (<http://www.szmm.gov.hu/main.php?folderID=13884>)

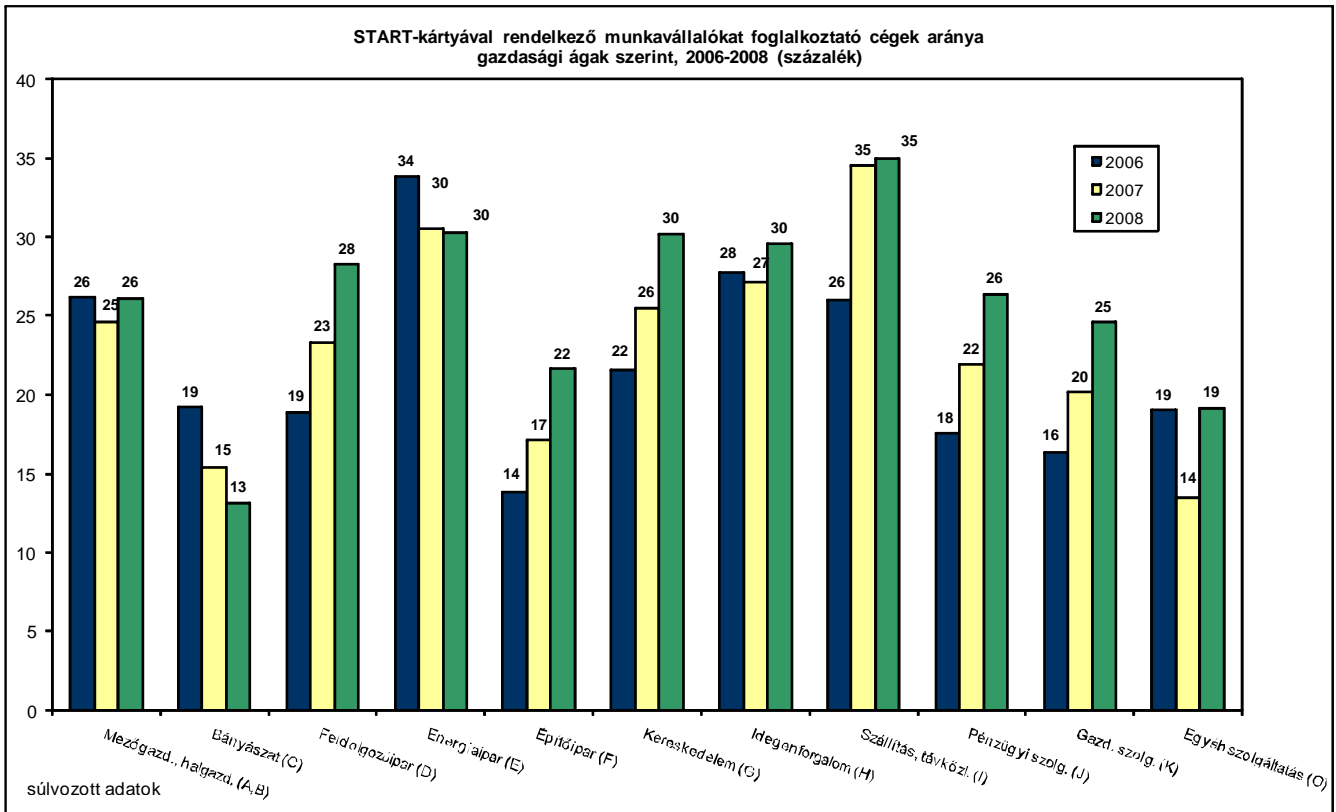
6.6.1. ábra: START-kártyával rendelkező munkavállalókat foglalkoztató cégek aránya cégméret szerint, 2006-2008, százalék (N_{2006} : 5988, N_{2007} : 7155, N_{2008} : 7190)

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

2008-ban a szállítás és távközlés területén működő vállalkozások foglalkoztattak a legnagyobb arányban (35%) és a bányászat területén működők a legkisebb arányban (13%) START-kártyás munkavállalókat. 2007-hez képest jelentősen nőtt a gazdasági szolgáltatás, egyéb szolgáltatás, pénzügyi szolgáltatás, kereskedelem és feldolgozóipar területén a START-kártyás munkavállalók aránya (lásd a 6.6.2. ábrát).

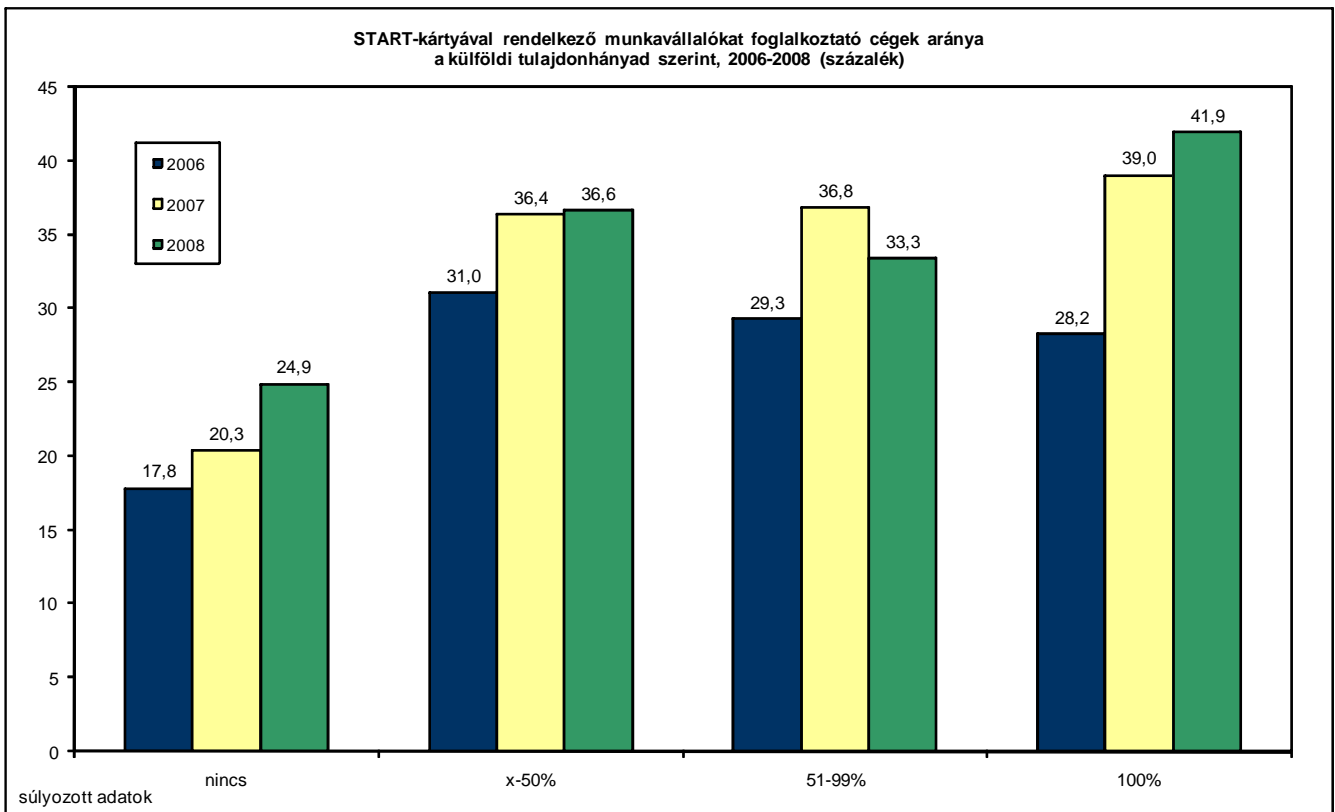
6.6.2. ábra: START- kártyával rendelkező munkavállalókat foglalkoztató cégek aránya gazdasági ágak szerint, 2006-2008, százalék (N₂₀₀₆: 5891, N₂₀₀₇: 7184, N₂₀₀₈: 7210)

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

A 6.6.3. ábrán látható, hogy a tisztán külföldi kézben lévő vállalatok körében a leginkább elterjedt a START-kártyás foglalkoztatás. 2008-ban a tisztán magyar tulajdonban levő vállalatok 25%-a alkalmazott START-kártyával rendelkezőket. E vállalati körön belül 7 százalékpontot emelkedett a START-kártyásokat foglalkoztatók aránya az elmúlt két évben (lásd a 6.6.3. ábrát).

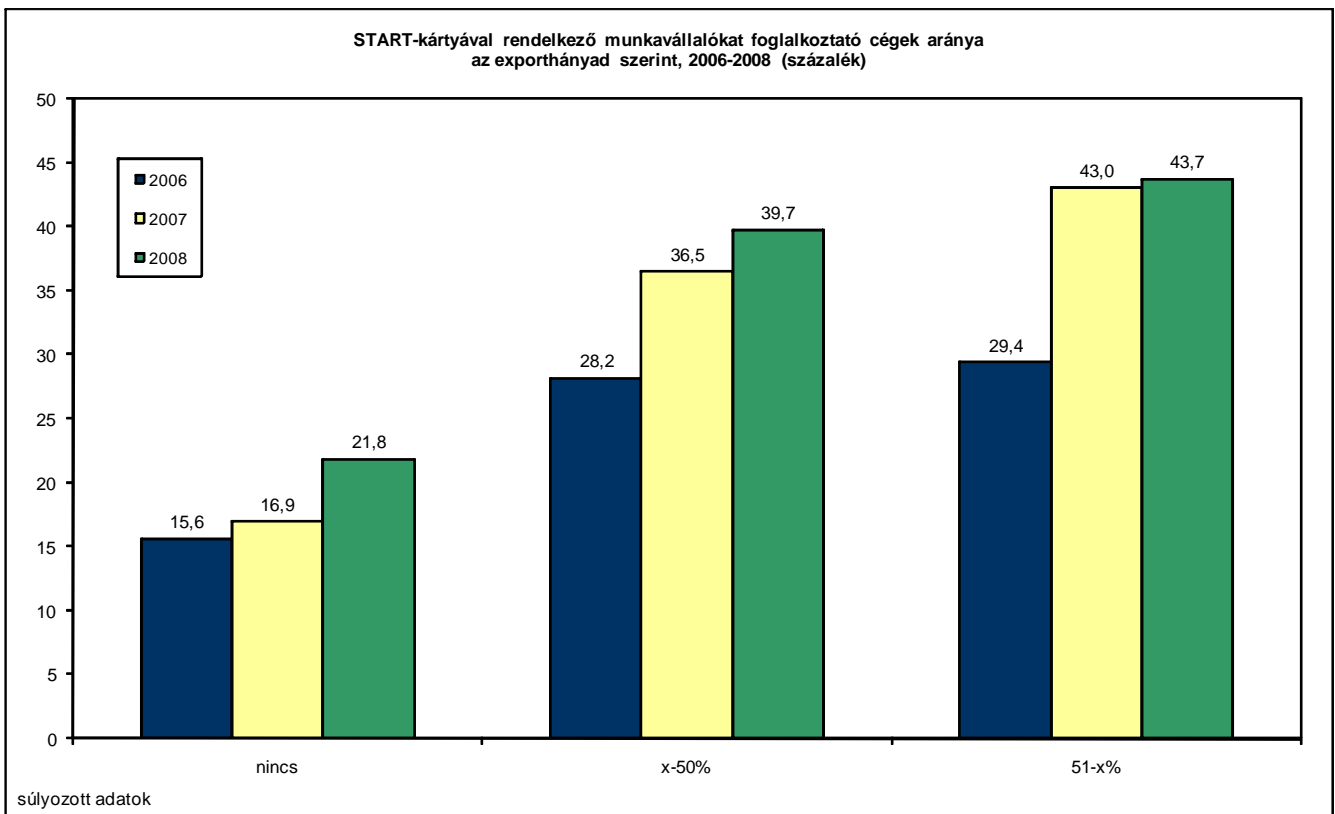
6.6.3. ábra: START- kártyával rendelkező munkavállalókat foglalkoztató cégek aránya a külföldi tulajdonhányad szerint, 2006-2008, százalék (N_{2006} : 5325, N_{2007} : 6607, N_{2008} : 6819)

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

Általánosságban elmondható, hogy minél inkább exportra termel egy vállalat, annál nagyobb valószínűséggel foglalkoztat START-kártyával rendelkezőket. A döntően exportra termelő vállalatok 44%-a nyilatkozott úgy, hogy alkalmaz START kártyásokat is (lásd a 6.6.4. ábrát).

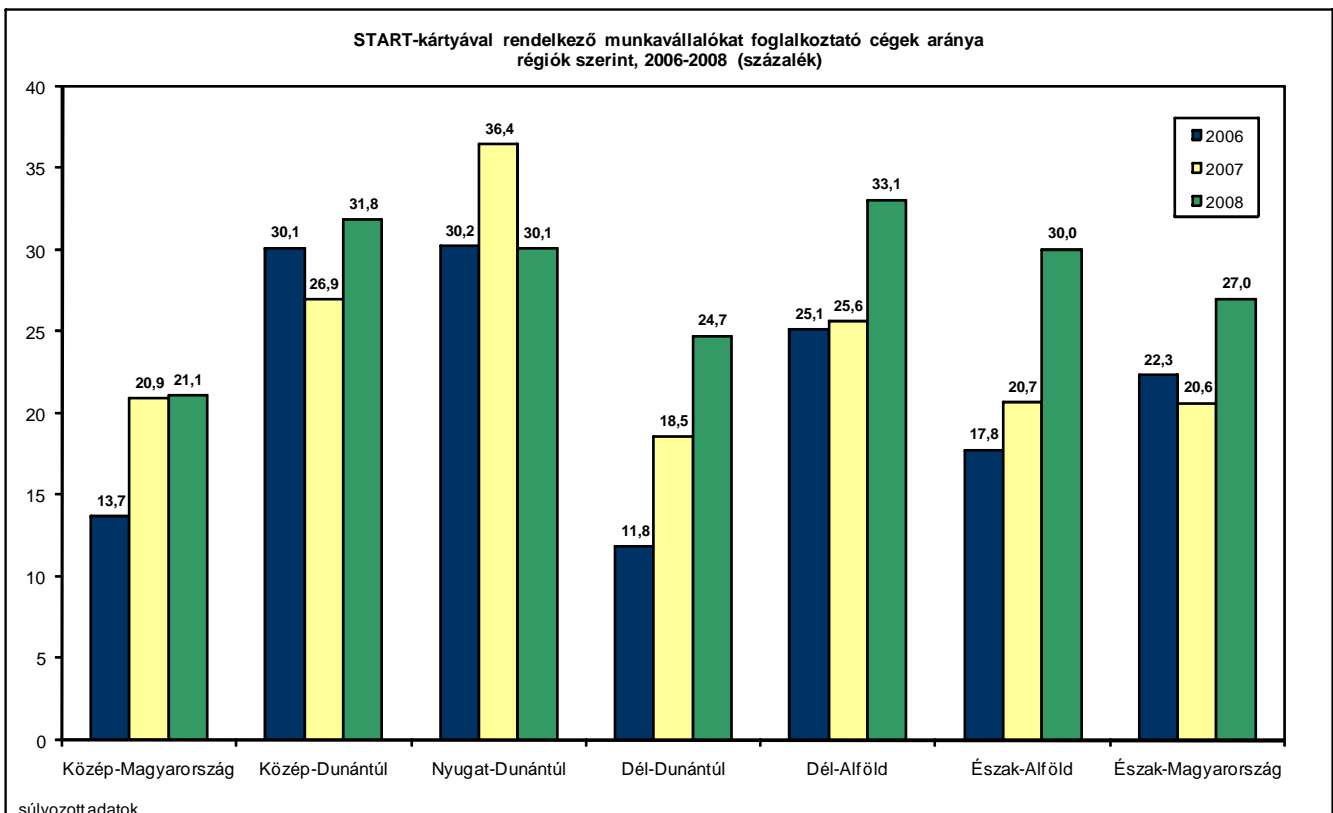
6.6.4. ábra: START- kártyával rendelkező munkavállalókat foglalkoztató cégek aránya az exporthányad szerint, 2006-2008, százalék (N_{2006} : 5700, N_{2007} : 6644, N_{2008} : 6687)

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

Területi bontásban az látható, hogy 2006 és 2008 között a legtöbb régióban nőtt azon vállalatok aránya, amelyek alkalmaznak START-kártyával rendelkező munkavállalókat. Kivételt képez Nyugat-Dunántúl, ahol 6 százalékponttal csökkent e cégek aránya. Jelentős növekedés tapasztalható Dél-Alföldön, Észak-Alföldön és Észak-Magyarországon (lásd a 6.6.5. ábrát).

6.6.5. ábra: START- kártyával rendelkező munkavállalókat foglalkoztató cégek aránya régiók szerint, 2006-2008, százalék (N_{2006} : 6038, N_{2007} : 7209, N_{2008} : 7210)

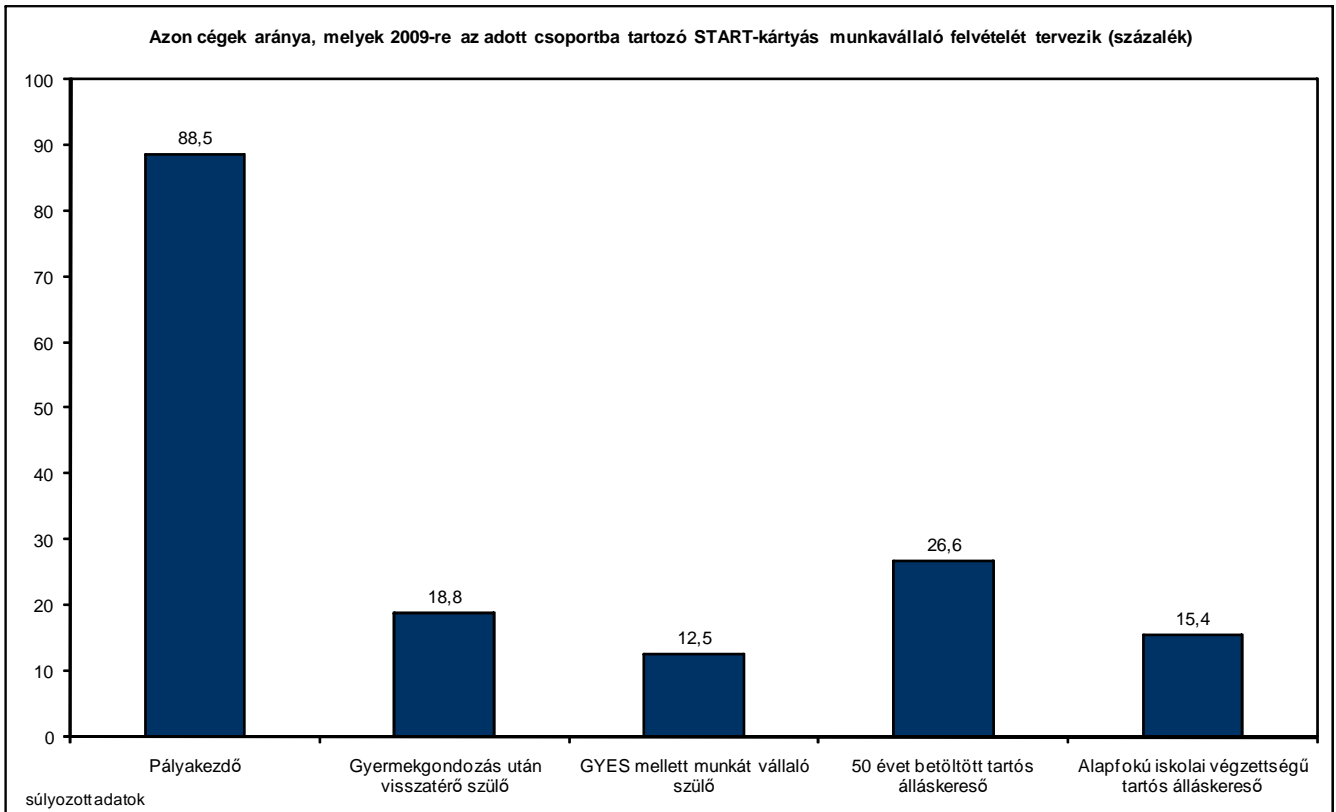

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

A START-Program 2007. júliusi kibővítése óta a pályakezdők mellett több egyéb csoport is igénybe veheti a program nyújtotta kedvezményeket. A 6.6.6. ábrán látható, hogy a vállalatok legnagyobb arányban pályakezdők felvétele révén kívánják igénybe venni a járulékkedvezményt: a kérdést megválaszoló cégvezetők 89%-a jelezte ez irányú terveit.

2007-ben még a cégek 43,9%-a tervezett felvenni 50 éven felüli tartós álláskeresőket, 2008-ban már csak 27% fogalmazott meg ilyen szándékot.

6.6.6. ábra: Azon cégek aránya, amelyek 2009-re az adott csoportba tartozó START-kártyás munkavállaló felvételét tervezik, százalék (N_{2008} : 1257)

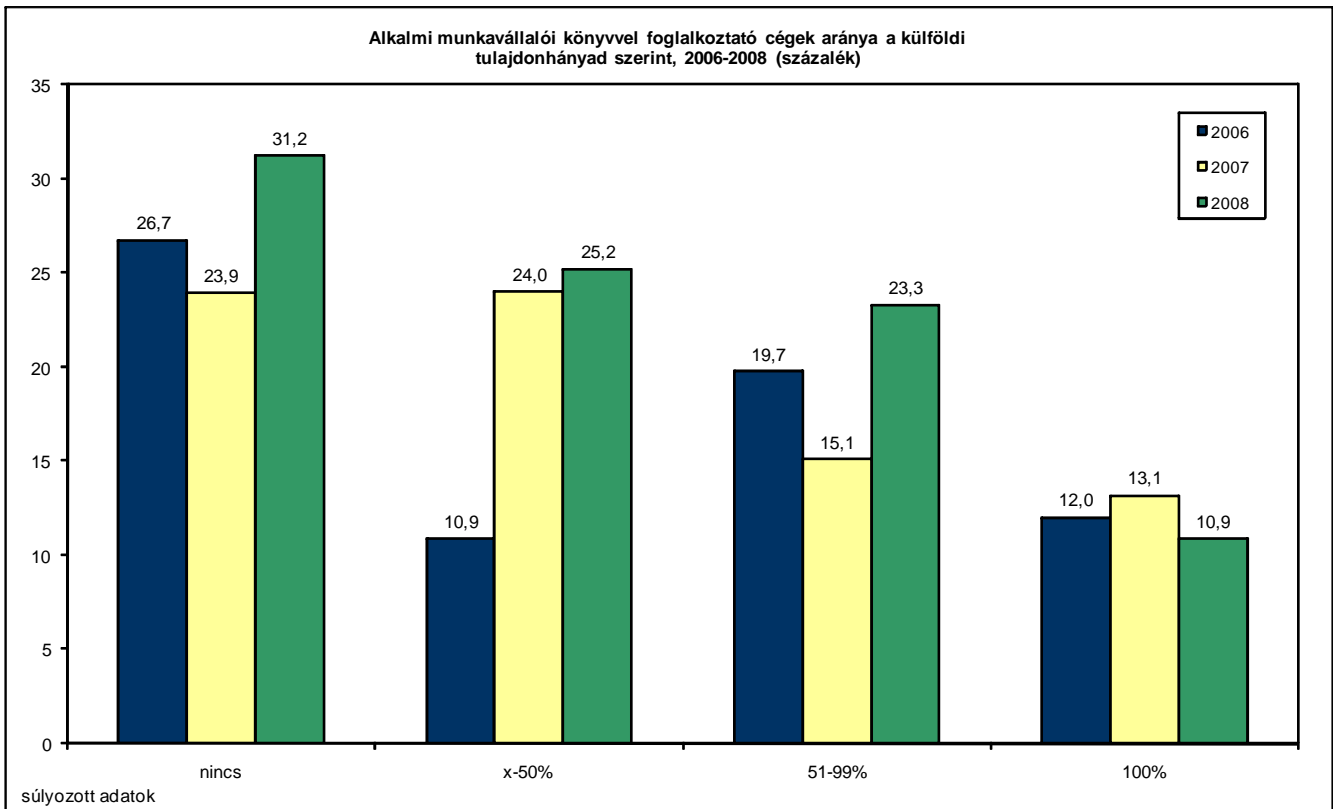
Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

6.7. Foglalkoztatás alkalmi munkavállalói (AM) könyvvel

Jelentős szerepet játszik a foglalkoztatásban az egyszerűsített közteherviselést biztosító AM-könyv. A felvétel alapján a cégek viszonylag magas aránya, 29%-a alkalmaz munkavállalókat alkalmi munkavállalói könyvvel (2007-ban 23% volt ez az arány).

Az alkalmi munkavállalókat foglalkoztató vállalatok aránya nem függ sem a cégek méretétől, sem exportarányuktól. A külföldi tulajdonhányad szerint azonban már egyértelmű összefüggés mutatható ki: a tisztán magyar tulajdonú cégeknek körülbelül 31%-a alkalmaz munkavállalót alkalmi munkavállalói könyvvel, a külföldi tulajdonban levő vállalkozásoknál pedig csak 11% ez az arány (lásd a 6.7.1. ábrát).

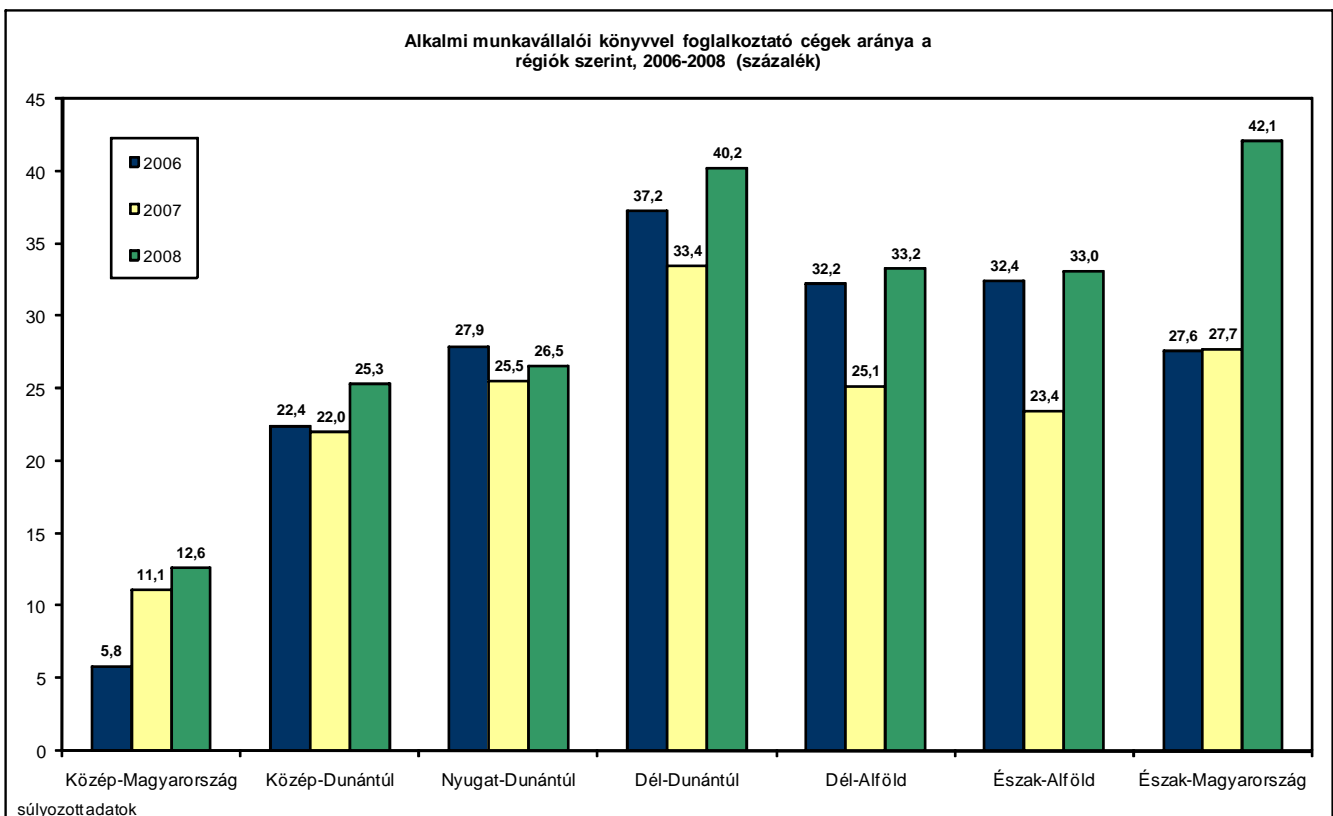
6.7.1. ábra: Alkalmi munkavállalói könyvvel foglalkoztató cégek aránya a külföldi tulajdonhányad szerint, 2006-2008, százalék (N_{2006} : 5319, N_{2007} : 6600, N_{2008} : 6820)

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

A régiók szerinti bontásból az tűnik ki, hogy az alkalmi munkavállalói könyvnek különösen azokban a régiókban volt nagy sikere, ahol relatíve nagy a munkanélküliség, és alacsony az aktivitási ráta (Dél-Dunántúl, Dél-Alföld, Észak-Alföld, Észak-Magyarország). Ennek tükrében az alkalmi munkavállalói könyv intézménye alkalmas eszköznek bizonyulhat a munkaerőpiaci problémák enyhítésére és kedvező tendenciák elindítására. Az alkalmi munkavállalói könyvvel foglalkoztató cégek aránya Észak-Magyarországon a legmagasabb (42%), és a közép-magyarországi régióban a legalacsonyabb (12%). Az észak-magyarországi régióban egy év alatt 14 százalékpontot emelkedett e vállalati kör aránya (lásd a 6.7.2. ábrát).

6.7.2. ábra: Alkalmi munkavállalói könyvvel foglalkoztató cégek aránya régiók szerint, 2006-2008, százalék ($N_{2006}: 6031$, $N_{2007}: 7198$, $N_{2008}: 7213$)

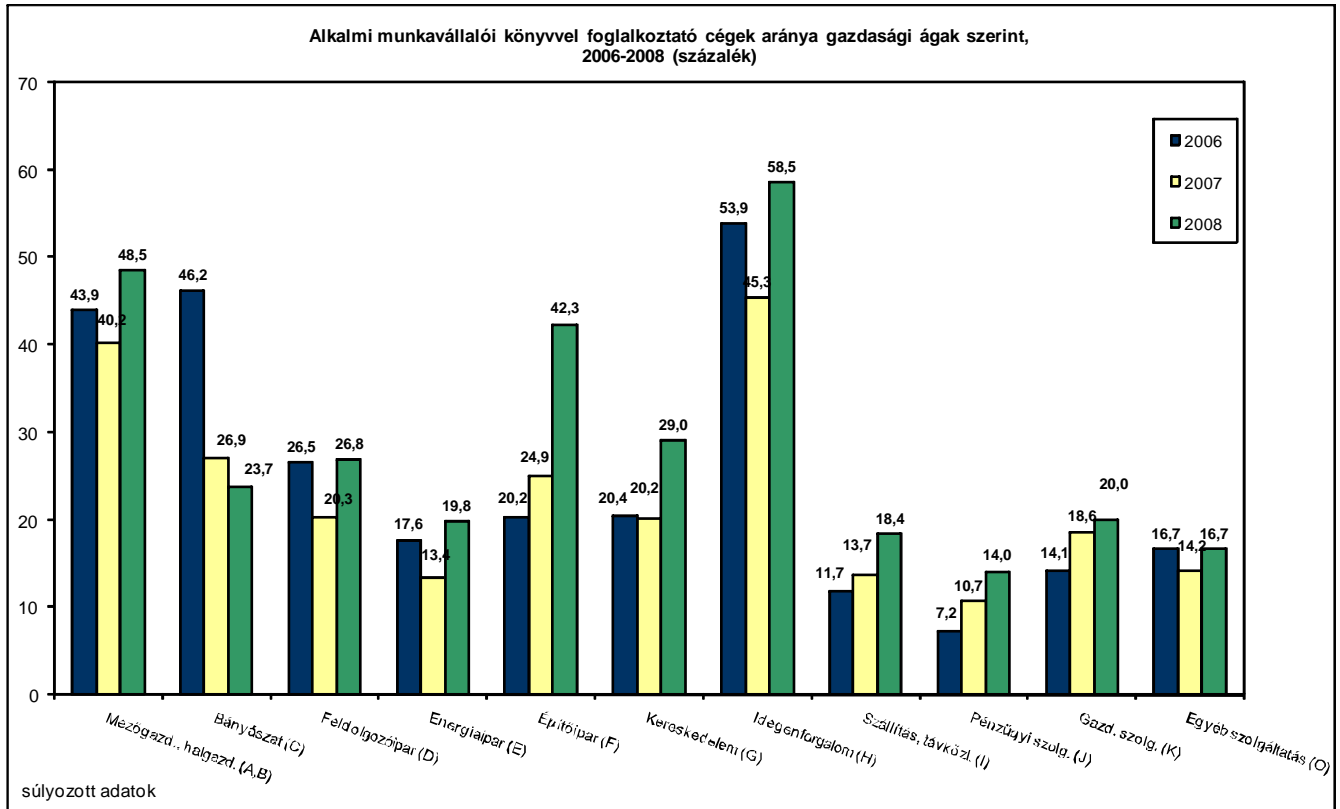

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

A munkavállalókat alkalmi munkavállalói könyvvel alkalmazó cégek arányát gazdasági ágak szerint vizsgálva látható, hogy ez az arány minden vizsgált évben az idegenforgalomban a legmagasabb (2008-ban 59%), amit a mezőgazdaság követ 49%-os aránnyal. A magas aránymutatók a két gazdasági ág aktivitását befolyásoló szezonális hatásokkal

magyarázhatóak. A többnyire szellemi munkaerőt alkalmazó gazdasági ágakban – mint például a gazdasági és pénzügyi szolgáltatások területén – ritkán alkalmazzák az alkalmi munkavállalói könyvet (lásd a 6.7.3. ábrát).

6.7.3. ábra: Alkalmi munkavállalói könyvvél foglalkoztató cégek aránya gazdasági ágak szerint, 2006-2008, százalék ($N_{2006}: 5886, N_{2007}: 7177, N_{2008}: 7213$)

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

6.8. Tartós munkaerőhiány

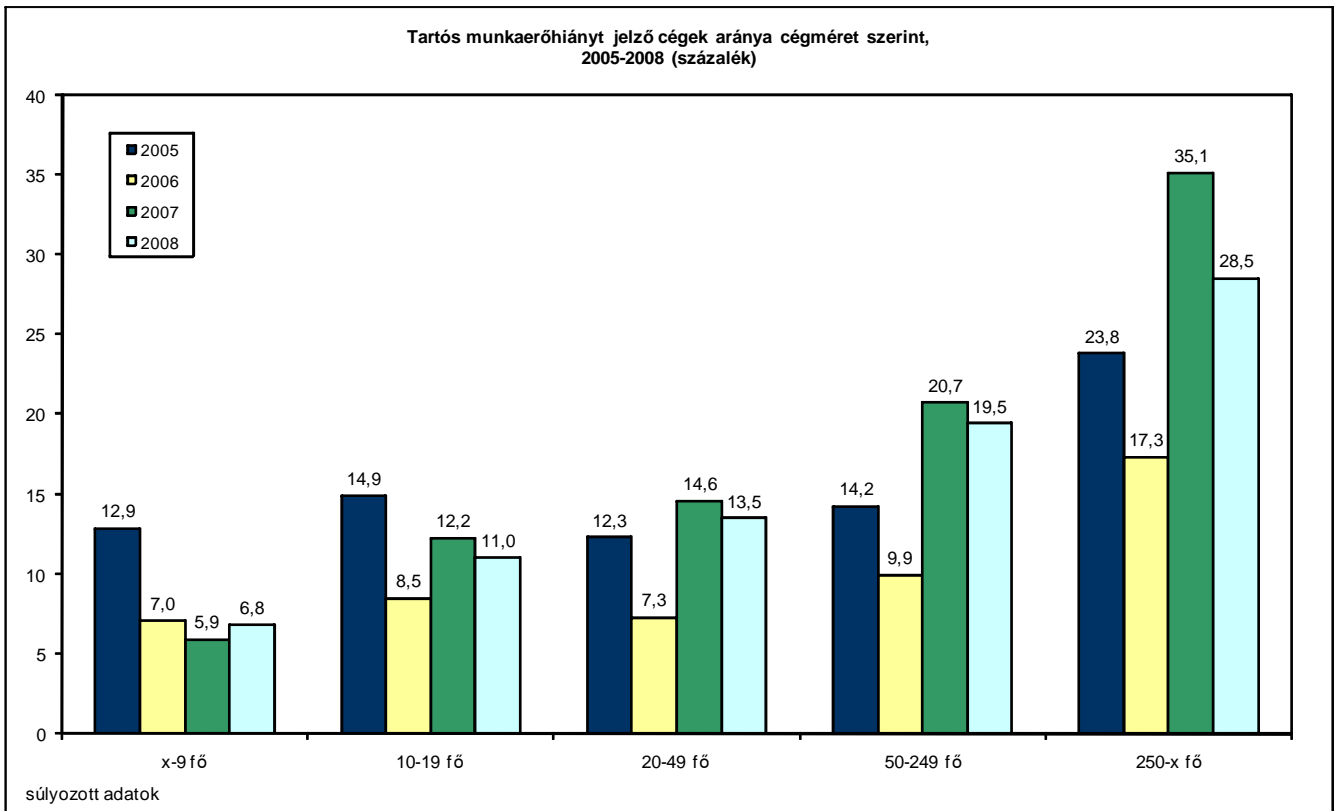
Nemzetgazdasági szinten a gazdasági szervezetek túlnyomó részének hosszabb távon nem okoz nehézséget a munkaerő-igény kielégítése. A cégek 14%-a azonban azt jelezte, hogy tartós munkaerőhiánnyal küzd. Ez a jelenség némileg gyengült 2007-hez képest (Az egy évvel korábbi adatfelvétel során a cégek 15%-a jelzett munkaerőhiányt). Ágazati szinten a munkaerő-ellátottságot jelentős mértékű szóródás jellemzi. Az egyes nemzetgazdasági ágak közül átlag feletti mértékben szembesül tartós munkaerő-gondokkal a tavalyi évhez hasonlóan a feldolgozóipar, a szállítás és távközlés, valamint az építőipar (a cégek 19%-a, 19%-a és 17%-a jelezte ezt). A többi ágazatban az átlagosnál kevésbé érvényesül a munkaerőhiány.

Fontos kérdés, hogy mennyivel nőne a foglalkoztatás, ha a keresletnek megfelelő mennyiségű és minőségű munkaerő állna rendelkezésre. A megkérdezett gazdasági szervezetek válaszai alapján a versenyszektorban a munkaerőhiányt érzékelő cégek statisztikai állományi létszámuk 2,5%-ában határozták meg a hiányzó munkaerő mértékét. Ez a versenyszektorban összességében 16 ezer körüli tartósan betöltetlen munkahelynek felel meg. Ágazatok szerint a legnagyobb hiányjelenséget az építőipar és az idegenforgalom jelezte. Előbbiben 11,3%-kal, utóbbiban ahol 8,6%-kal bővíthetne a foglalkoztatás a munkaerőhiánnyal küzdő cégek körében csupán a munkaerőhiány megszüntetésével. A feldolgozóipart az átlagos körüli munkaerő-hiány jellemzi (2,3%).

A tartós munkaerő-hiány több mint fele (53%-a) szakképzett fizikai dolgozókra, 27%-a pedig szakképzetlenekre irányul. A kielégítetlen kereslet 14%-a irányul szellemi foglalkozásokra, ezen belül is döntően felsőfokú végzettséggel rendelkező munkavállalókból jelentkezik tartós hiány a versenyszektorban.

A 6.8.1. ábrán látható, hogy a munkaerő-hiány a nagyobb alkalmazotti létszámmal rendelkező vállalatokat sújtja inkább, mint a kisebb vállalkozásokat. A legfeljebb 9 fős mikro-vállalkozásoknak csak 7%-a, a legalább 250 főt foglalkoztató nagyvállalatoknak pedig 29%-a jelzett 2008-ban tartós munkaerőhiányt. Ez a jelenség arra vezethető vissza, hogy a nagyvállalatok egyszerre nagyobb volumenű munkaerő-igénnyel lépnek fel, mint a kis- és közepes vállalkozások. Az ábrán az is megfigyelhető, hogy 2007-hez képest a legnagyobb foglalkoztatók körében 6 százalékpontot csökkent a hiányt érzékelő vállalatok aránya.

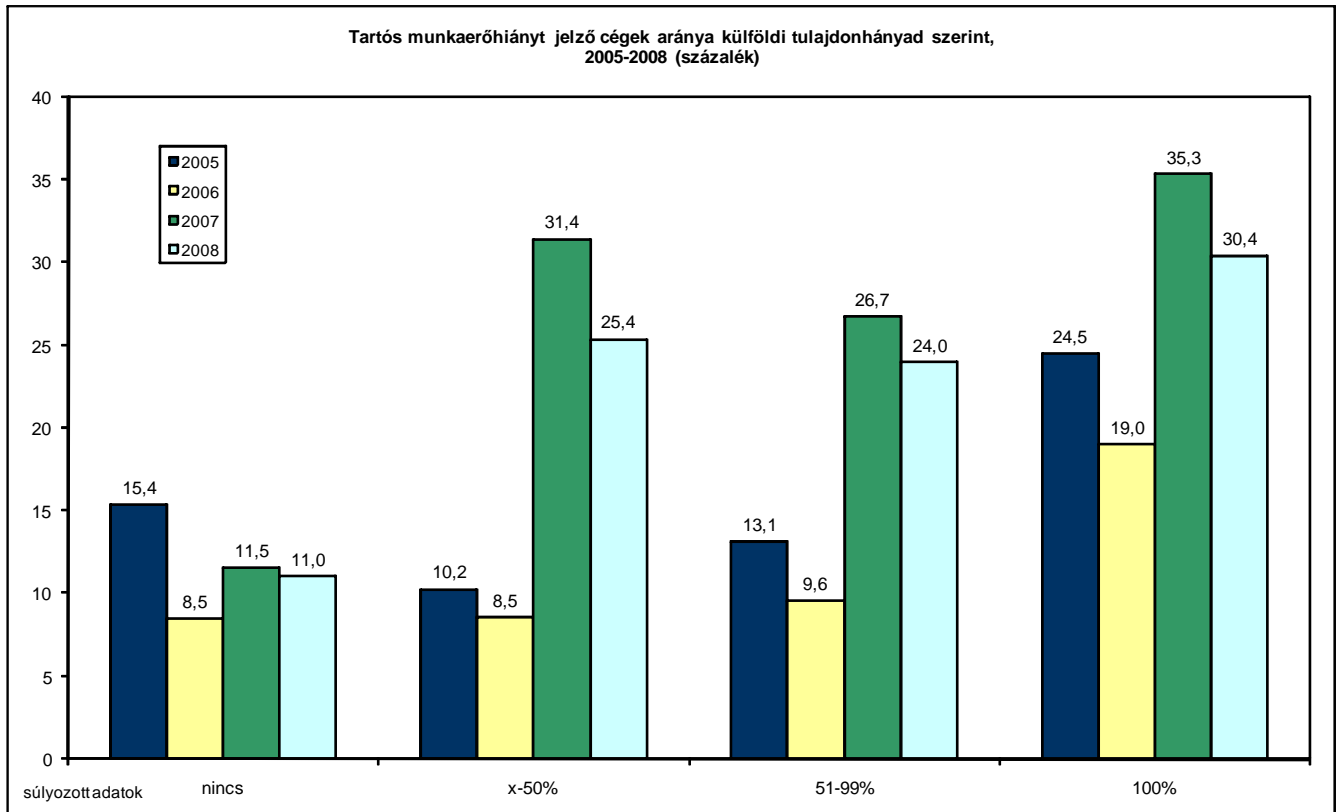
6.8.1. ábra: Tartós munkaerőhiányt jelző cégek aránya cégméret szerint, 2005-2008, százalék (N_{2005} : 3760, N_{2006} : 5981, N_{2007} : 7170, N_{2008} : 7210)

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

A tartós munkaerőhiány kevésbé jellemző a tisztán magyar tulajdonú cégekre, mint a külföldi tulajdonhányaddal rendelkezőkre: az előbbieket 11,5%-a, az utóbbiaknak pedig 25-30%-a jelezte, hogy van tartósan betöltetlen álláshelye. 2007 és 2008 között a legnagyobb csökkenés (5 százalékpont) a kizárólag külföldi tulajdonban levő vállalatoknál következett be (lásd a 6.8.2. ábrát).

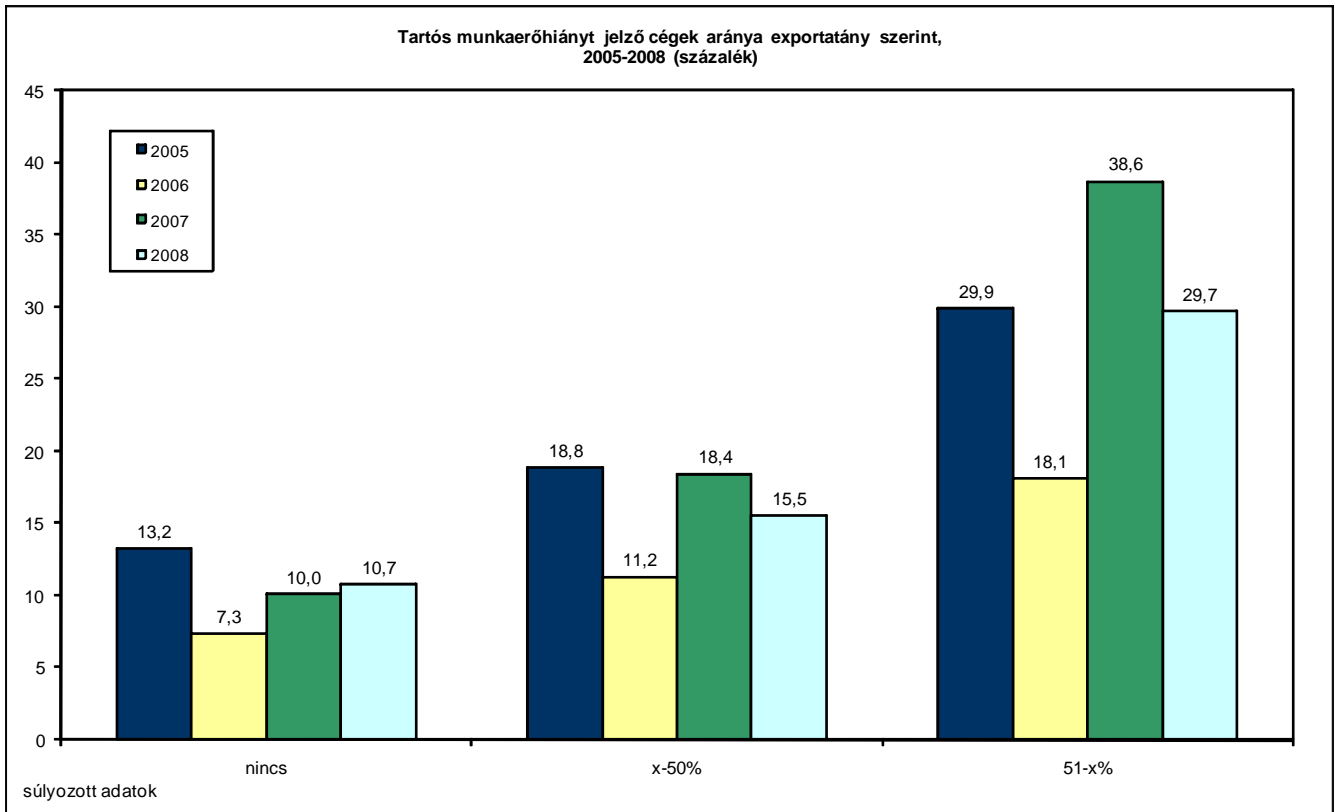
6.8.2. ábra: Tartós munkaerőhiányt jelző cégek aránya külföldi tulajdonhányad szerint, 2005-2008, százalék (N_{2005} : 3717, N_{2006} : 5319, N_{2007} : 6624, N_{2008} : 6824)

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

A 6.8.3. ábrán megfigyelhető, hogy az exportarányal nő a tartós munkaerőhiány előfordulási aránya: a kizárólag hazai piacra termelő vállalatok 11%-a, az exportorientáltaknak pedig 30%-a számolt be arról, hogy aktuális munkaerő-keresletüket nem, vagy nehezen tudják kielégíteni a rendelkezésre álló munkaerő-állományból. Az exportorientált vállalatoknál 9 százalékponttal csökkent a tartós munkaerőhiánnyal szembesülő vállalatok aránya.

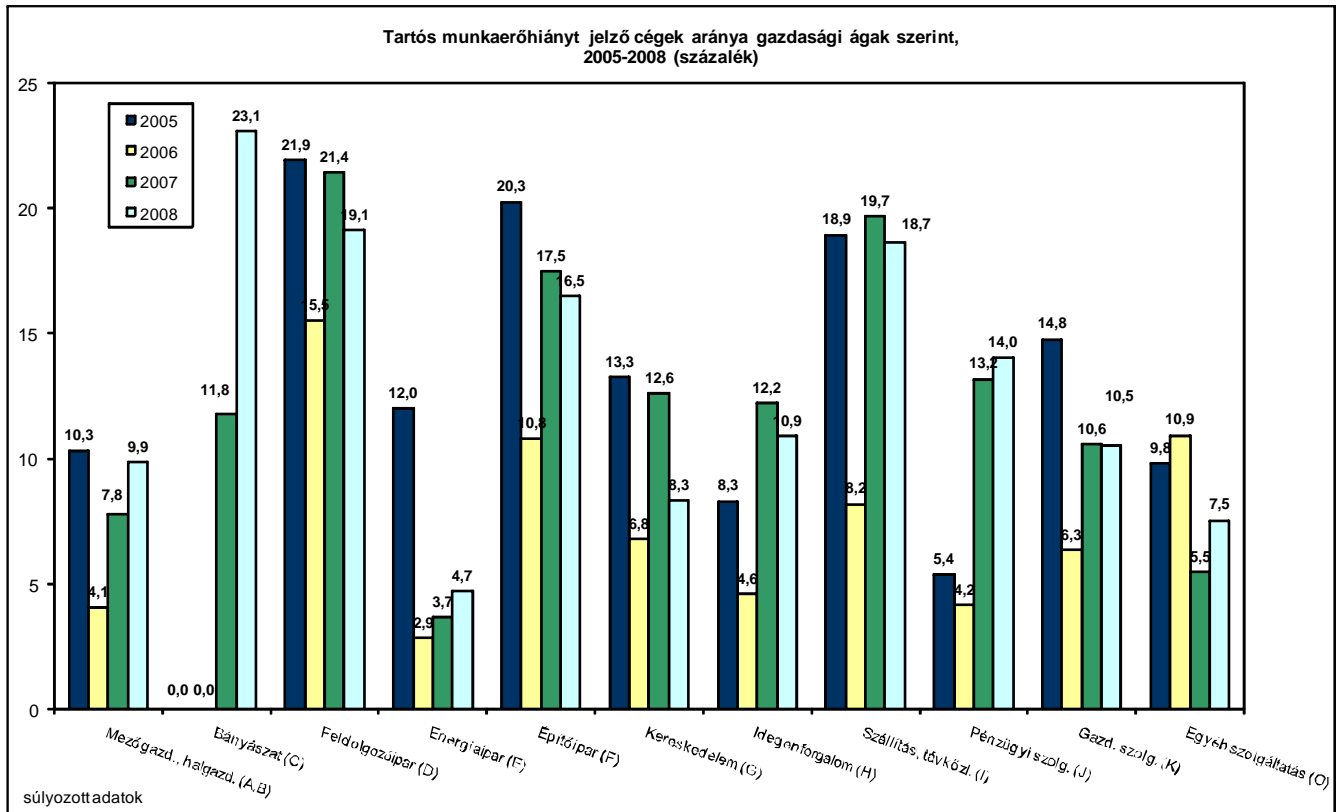
6.8.3. ábra: Tartós munkaerőhiányt jelző cégek aránya exportarány szerint, 2005-2008, százalék ($N_{2005}: 3761$, $N_{2006}: 5693$, $N_{2007}: 6650$, $N_{2008}: 6695$)

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

A gazdasági ágak közül a feldolgozóipar, a szállítás és távközlés, valamint a bányászat emelkedik ki az átlagosnál jelentősebb tartós munkaerőhiánnyal. Az energiaiparban és az egyéb szolgáltatások területén a legalacsonyabb az olyan cégek aránya, amelyeknél a munkáltatók tartósan betöltetlen álláshelyről adtak számot. 2008-ban a bányászat területén tapasztaltuk a legnagyobb mérvű emelkedést (lásd a 6.8.4. ábrát).

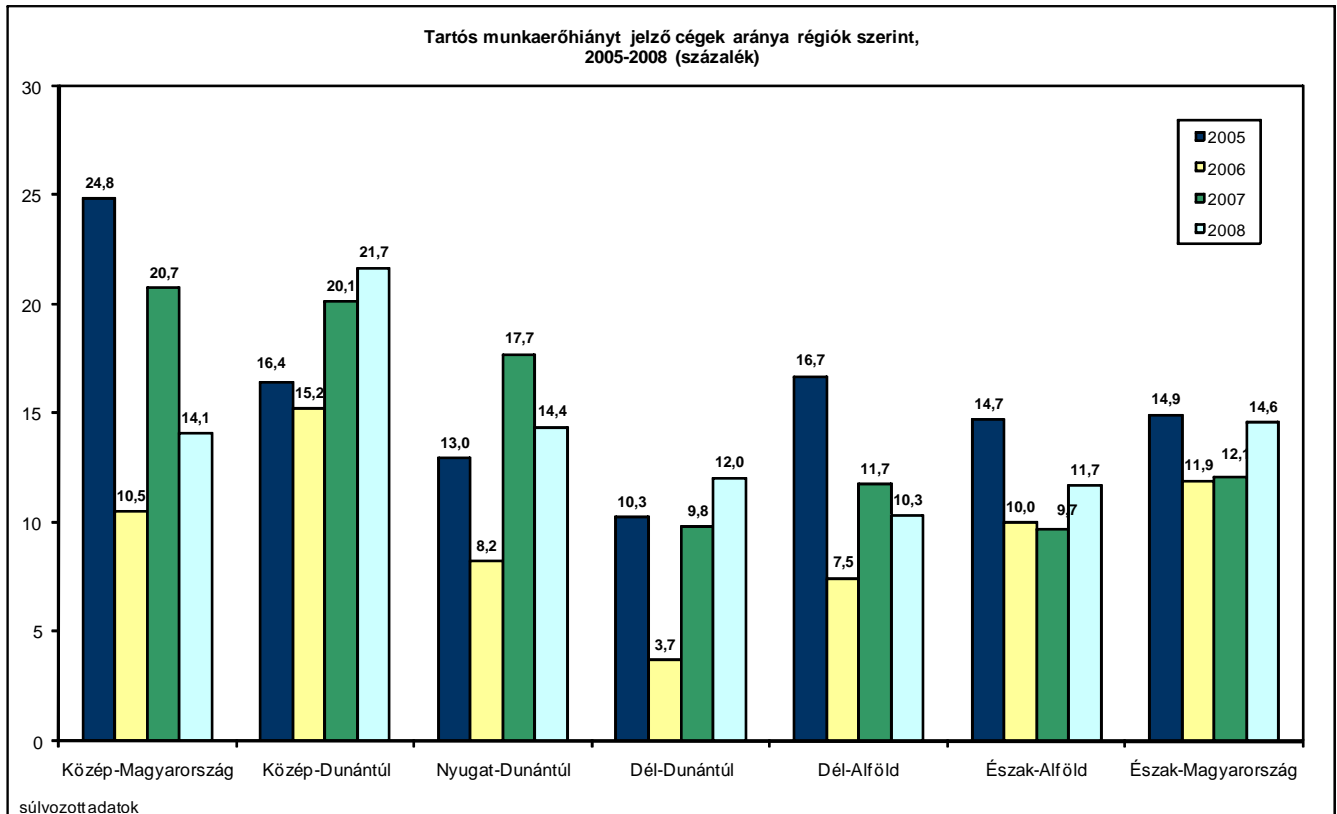
6.8.4. ábra: Tartós munkaerőhiányt jelző cégek aránya gazdasági ágak szerint, 2005-2008, százalék ($N_{2005}: 3760$, $N_{2006}: 5884$, $N_{2007}: 7201$, $N_{2008}: 7220$)

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

A megkérdezett vállalatok 2008-ban Közép-Dunántúlon (22%) tapasztaltak a legnagyobb arányban és Dél-Alföldön (10%) a legkisebb arányban munkaerőhiányt. Közép-Magyarországon egy év alatt 7 százalékponttal csökkent, Észak-Alföldön 3 százalékponttal nőtt a munkaerőhiányt észlelő vállalatok aránya (lásd a 6.8.5. ábrát).

6.8.5. ábra: Tartós munkaerőhiányt jelző cégek aránya régiók szerint, 2005-2008, százalék
 (N₂₀₀₅: 3759, N₂₀₀₆: 6033, N₂₀₀₇: 7228, N₂₀₀₈: 7218)

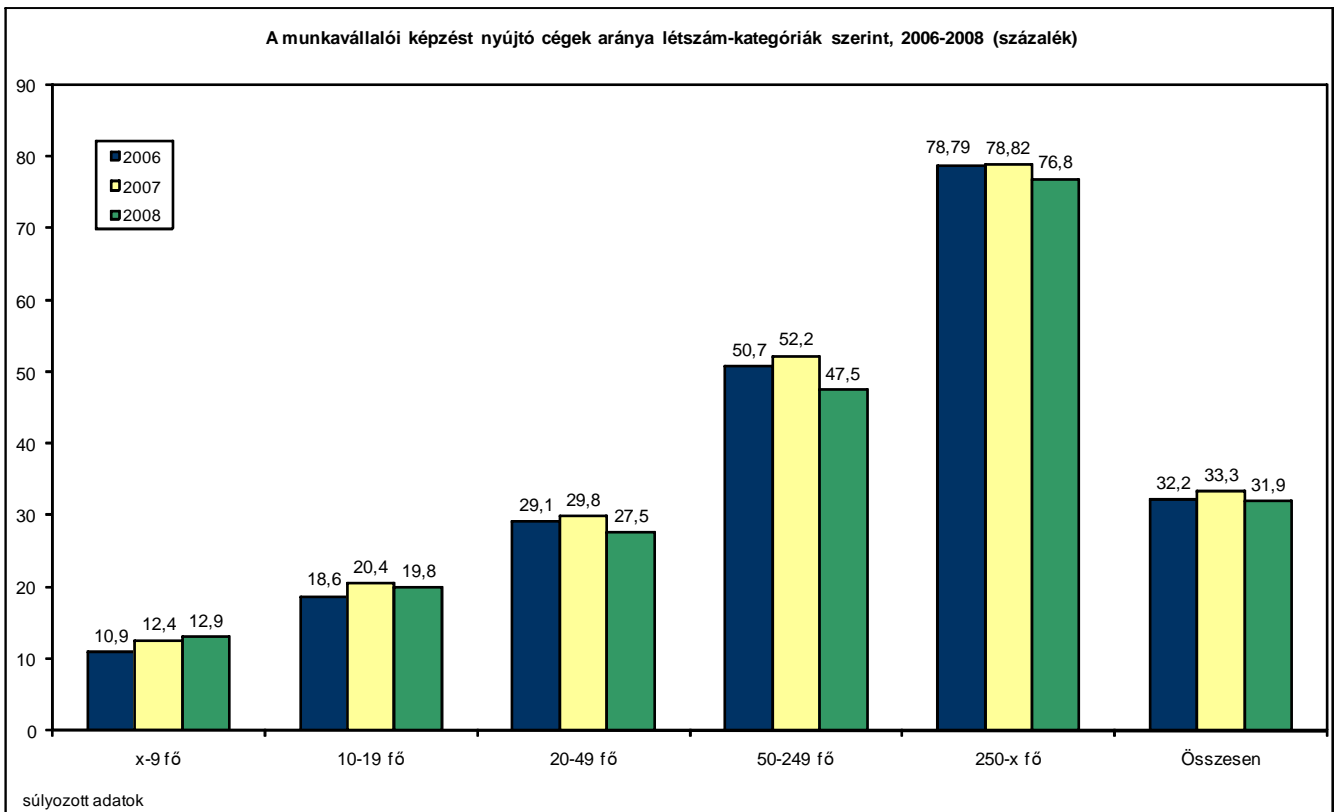
Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

7. A vállalatok képzési aktivitása

7.1. Munkavállalói képzés

Az elmúlt évekhez hasonlóan saját munkavállalóinak képzéséről a cégek 32%-a gondoskodott 2008-ban. Ez az aránymutató – amint az a 7.1.1. ábrán megfigyelhető – a cég méretével együtt meredeken nő. A legfeljebb 9 fős mikrovállalkozásoknak mindössze 13%-a képzeti alkalmazottait, a legalább 250 főt foglalkoztató nagyvállalkozásoknak pedig 77%-a.

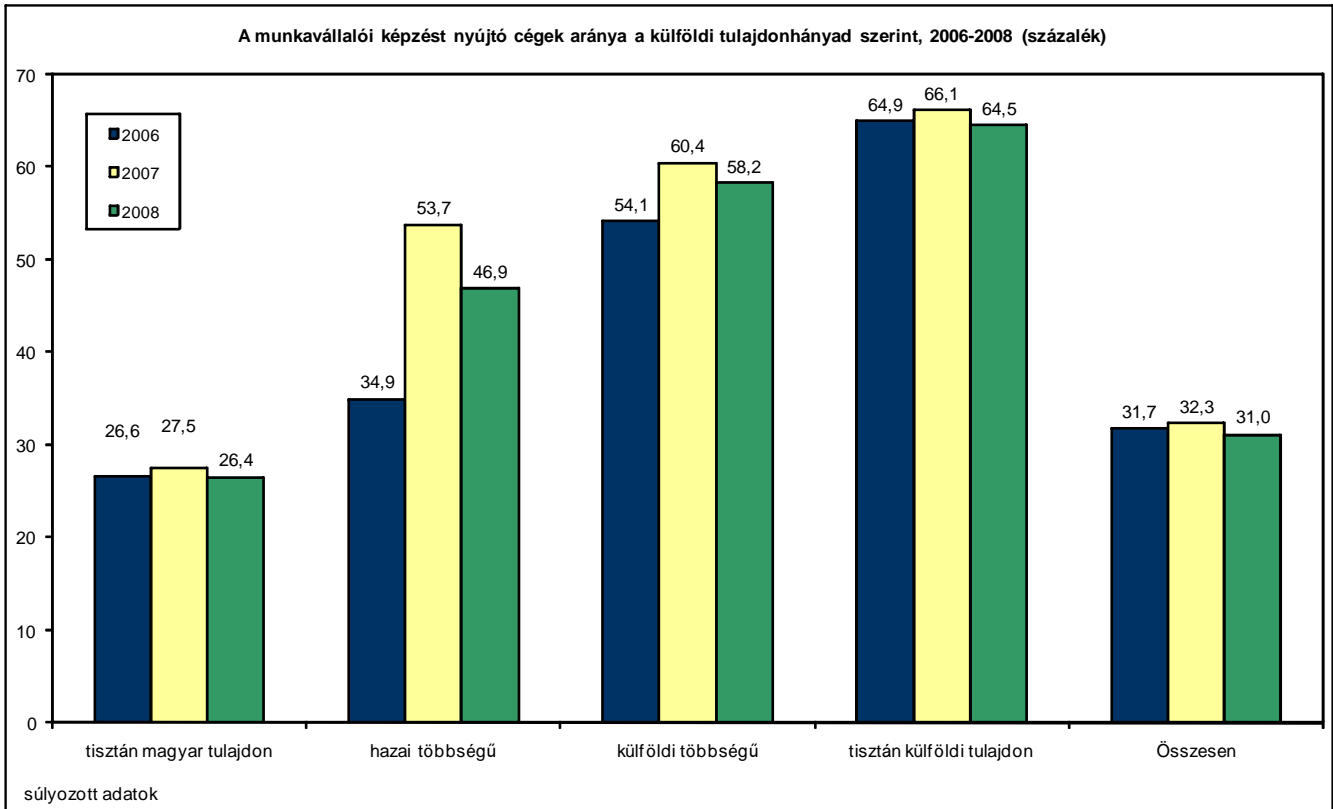
7.1.1. ábra: A munkavállalói képzést nyújtó cégek aránya létszám-kategóriák szerint, 2006-2008, százalék (N_{2006} : 5990, N_{2007} : 7161, N_{2008} : 7181)

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

A képzési aktivitást tekintve a magyar tulajdonban levő vállalkozások elmaradnak a részben vagy tisztán külföldi tulajdonú cégek mögött. A tisztán külföldi tulajdonban levő cégek közel kétharmada, a tisztán magyar cégeknek viszont alig több mint negyede képezte dolgozóit 2008-ban (lásd a 7.1.2. ábrát).

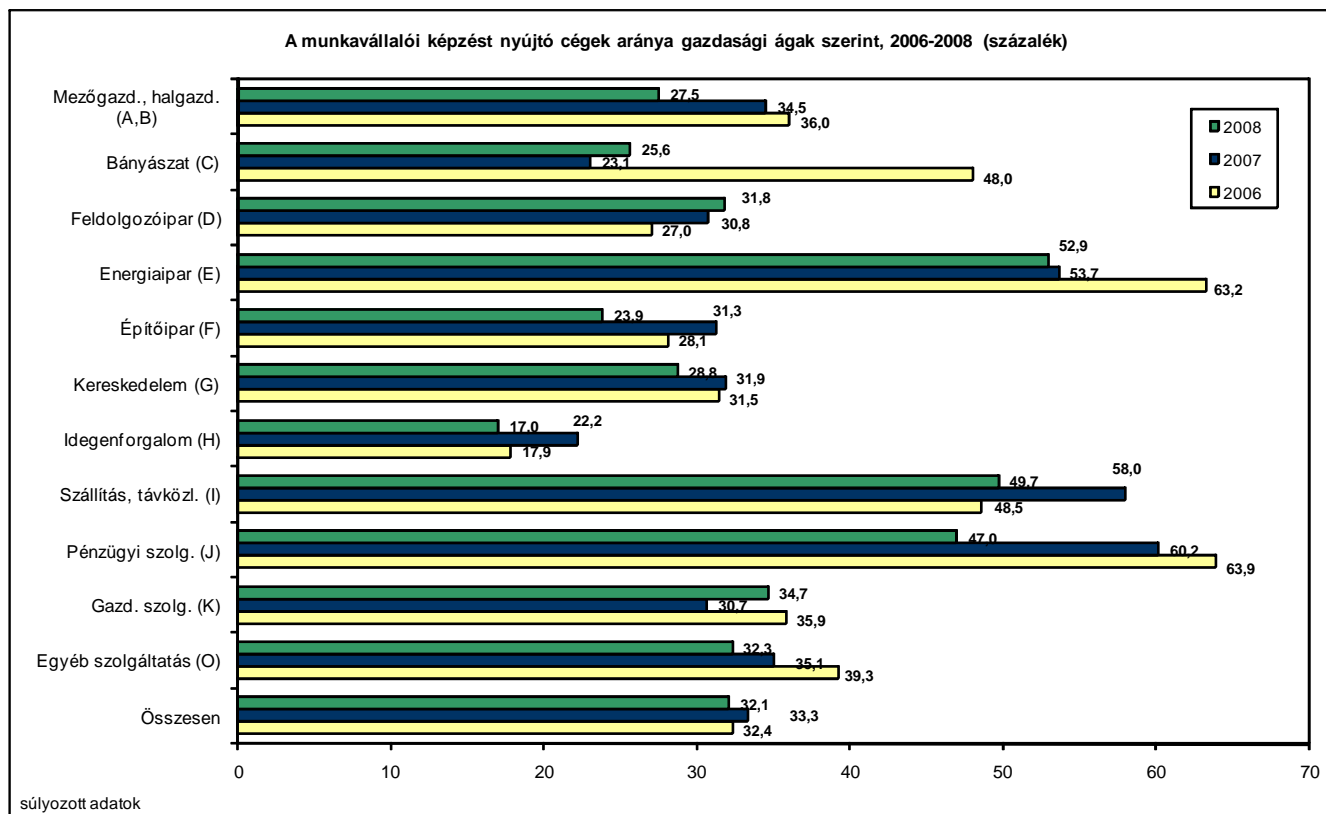
7.1.2. ábra: A munkavállalói képzést nyújtó cégek aránya a külföldi tulajdonhányad szerint, 2006-2008, százalék (N_{2006} : 5327, N_{2007} : 6616, N_{2008} : 6812)

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

A gazdasági ágakat tekintve elmondható, hogy 2008-ban az építőipar, a pénzügyi szolgáltatás és a szállítás és távközlés területén működő vállalatok között volt legmagasabb a munkavállalóik számára képzést biztosító cégek aránya, a legalacsonyabb arányt pedig az idegenforgalomban mértük. A pénzügyi szektorban egy év alatt jelentősen visszaesett a képzéseket nyújtó vállalatok aránya: 2007-ben még 60%-uk, 2008 pedig „csak” 47%-ukról mondható el, hogy munkavállalóiknak képzéseket nyújtottak volna (lásd a 7.1.3. ábrát).

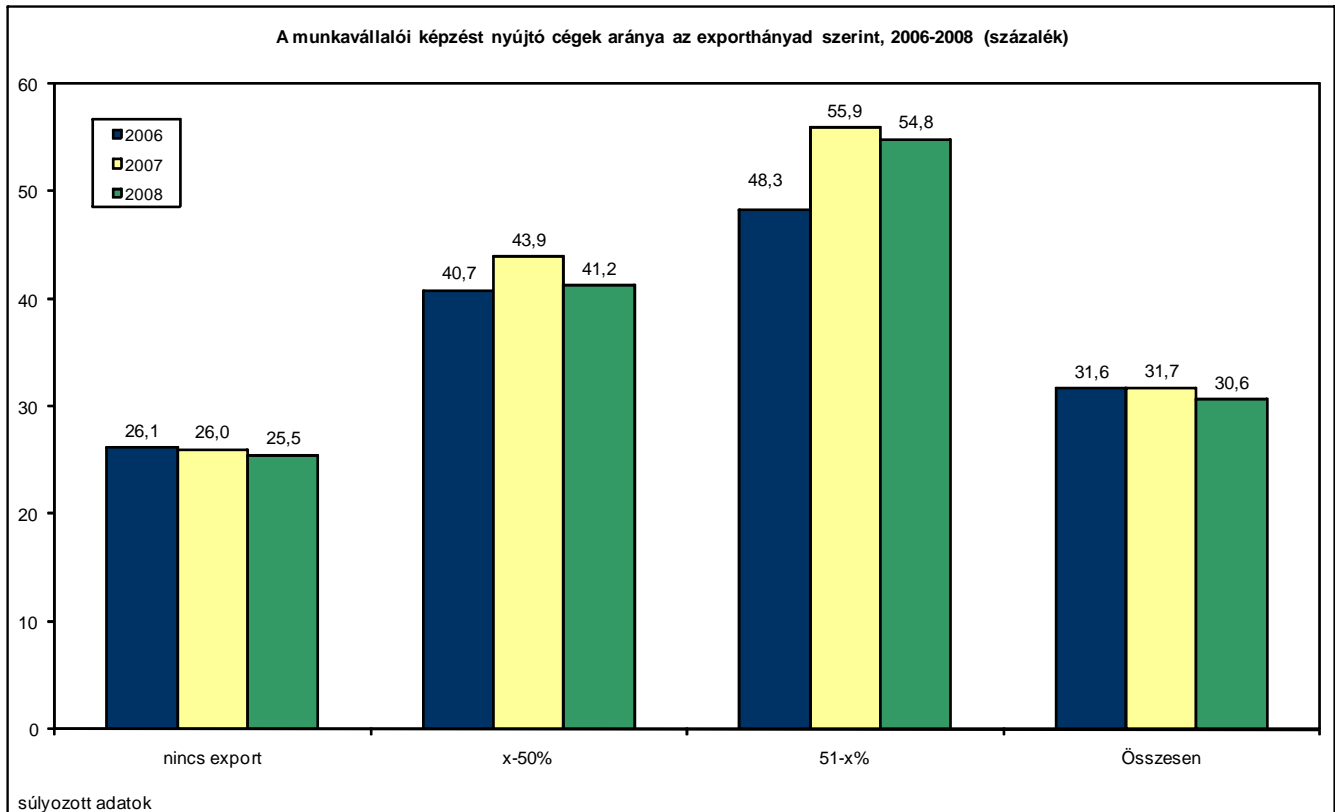
7.1.3. ábra: A munkavállalói képzést nyújtó cégek aránya gazdasági ágak szerint, 2006-2008, százalék (N_{2006} : 5892, N_{2007} : 7192, N_{2008} : 7204)

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

Exporthányad szerinti bontásban azt mutatják az adatok, hogy az export árbevételen belüli arányának növekedésével nő a munkavállalói képzést végző cégek aránya. A kizárólag hazai piacra termelő vállalkozásoknak csak 26%-a, a döntően belpiacra termelők 41%-a, míg az exportorientáltak 55%-a nyújt képzést alkalmazottainak (lásd a 7.1.4. ábrát).

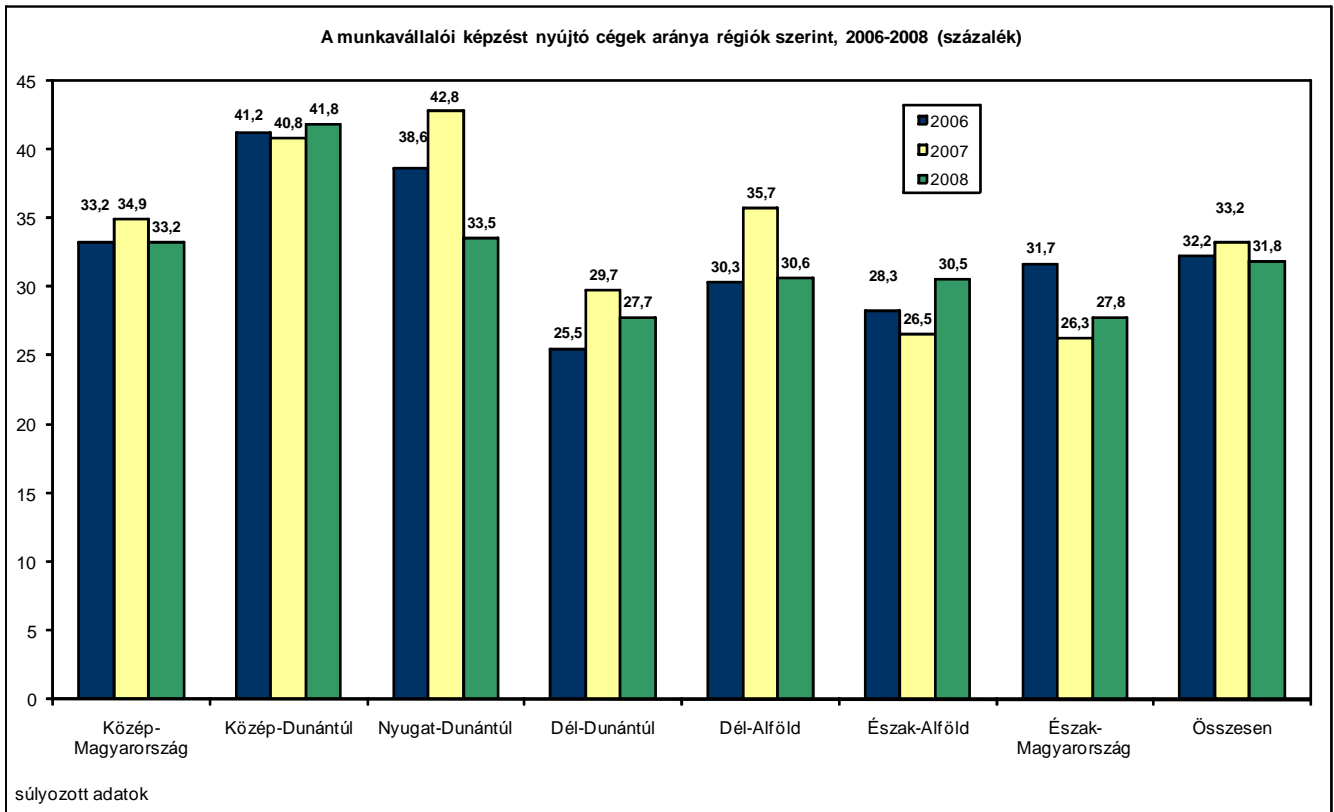
7.1.4. ábra: A munkavállalói képzést nyújtó cégek aránya az exporthányad szerint, 2006-2008, százalék ($N_{2006}: 5703$, $N_{2007}: 6641$, $N_{2008}: 6686$)

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

A magyarországi régiók közül a Nyugat-Dunántúlon, a Közép-Dunántúlon és a Közép-Magyarországon tevékenykedő vállalatok mutatják a legnagyobb képzési aktivitást, a legkisebbet pedig a dél-dunántúli régió vállalatainál mértük. 2007-hez képest számottevően a nyugat-dunántúli vállalatok körében esett vissza a képzési aktivitás (lásd a 7.1.5. ábrát).

7.1.5. ábra: A munkavállalói képzést nyújtó cégek aránya régiók szerint, 2006-2008, százalék
(N_{2006} : 6041, N_{2007} : 7216, N_{2008} : 7204)

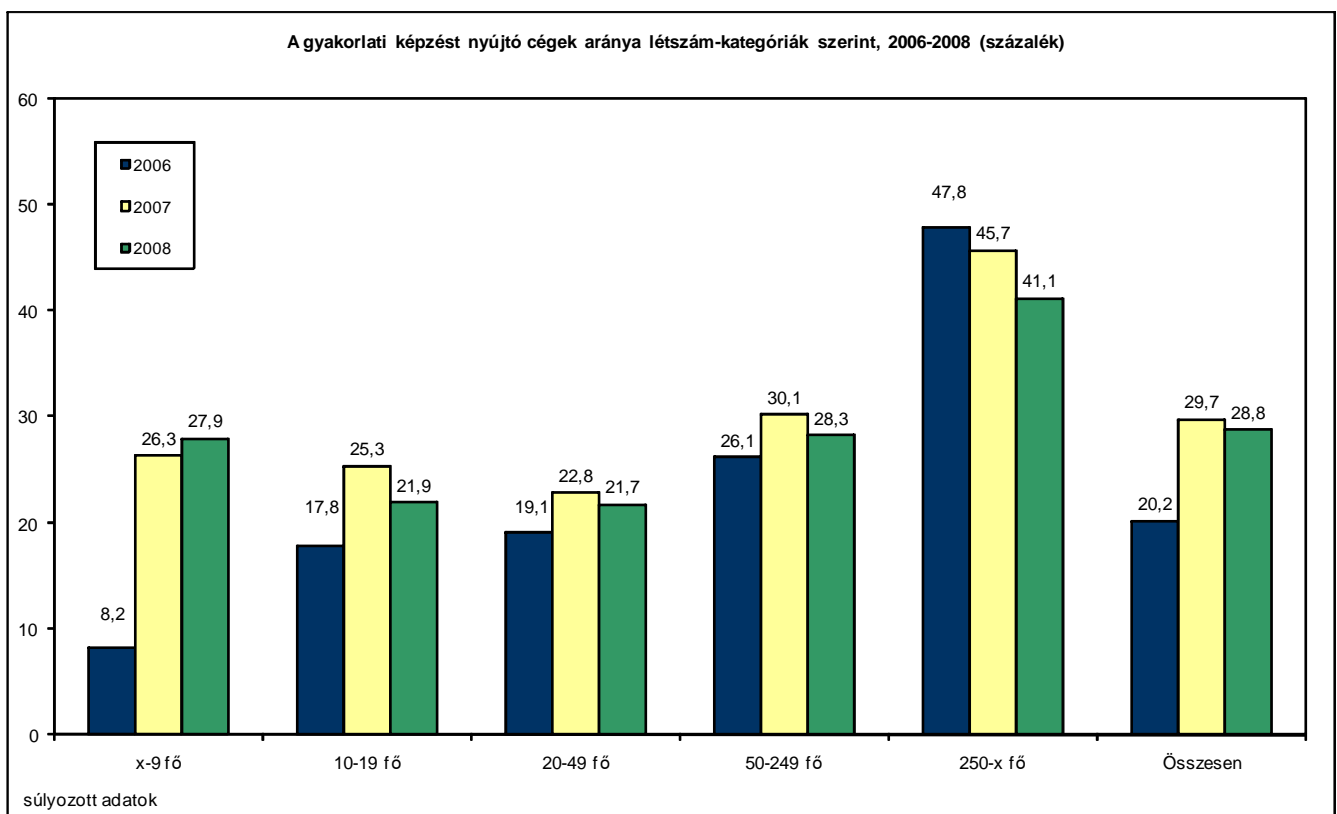
Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

7.2. Gyakorlati képzés

Saját munkavállalói vagy szakképzésben résztvevők számára gyakorlati képzést a vállalkozások 30%-a nyújtott 2007-ben, amely arány 2006-ban csak 20% volt. 2008-ban ez az arány 29%.

A legnagyobb foglalkoztatók nyújtanak legnagyobb arányban munkavállalóik számára gyakorlati képzést. A 250 főnél nagyobb vállalatok körében 41%, a 10 fő alatti cégek esetében 28% a gyakorlati képzést nyújtó vállalatok aránya (lásd a 7.2.1. ábrát).

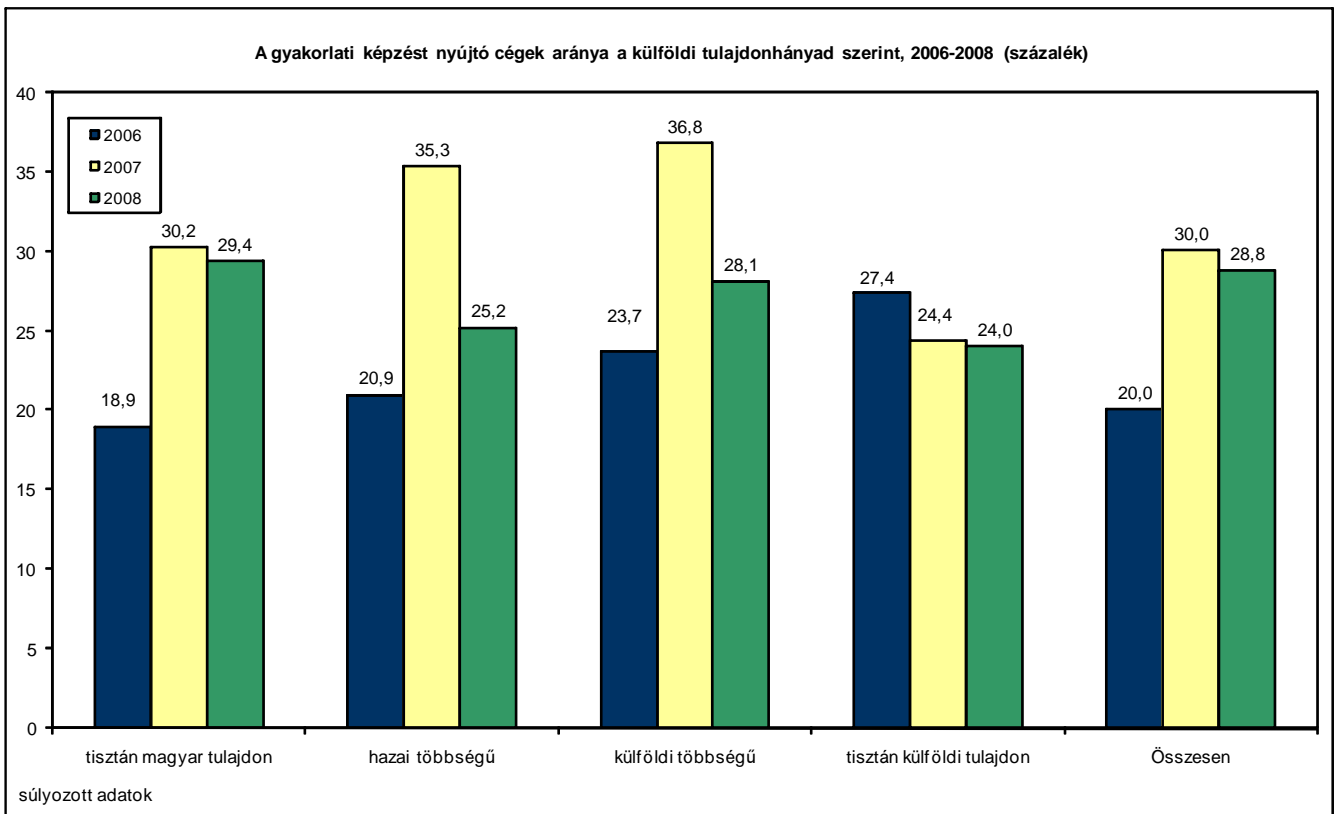
7.2.1. ábra: A gyakorlati képzést nyújtó cégek aránya létszám-kategóriák szerint, 2006-2008, százalék, (N_{2006} : 5960, N_{2007} : 7142, N_{2008} : 7177)

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

A külföldi tulajdonhányad kategóriáit tekintve 2006-ban az a tendencia volt megfigyelhető, hogy a nagyobb külföldi tulajdonhányaddal rendelkező cégek nagyobb arányban folytattak gyakorlati képzést. 2007-re a helyzet megváltozott: a tisztán magyar tulajdonú, a többségi magyar, illetve többségi külföldi tulajdonban levő vállalatok gyakorlati képzési aktivitása jelentősen (10-15 százalékponttal) megnőtt, a tisztán külföldi tulajdonú vállalatoké pedig enyhén csökkent, így a külföldi vállalatok az utolsó helyre sorolódtak. 2008-ban jelentősen csökkent hazai többségű és külföldi többségű vállalatok körében a gyakorlati képzést nyújtók aránya (lásd a 7.2.2. ábrát).

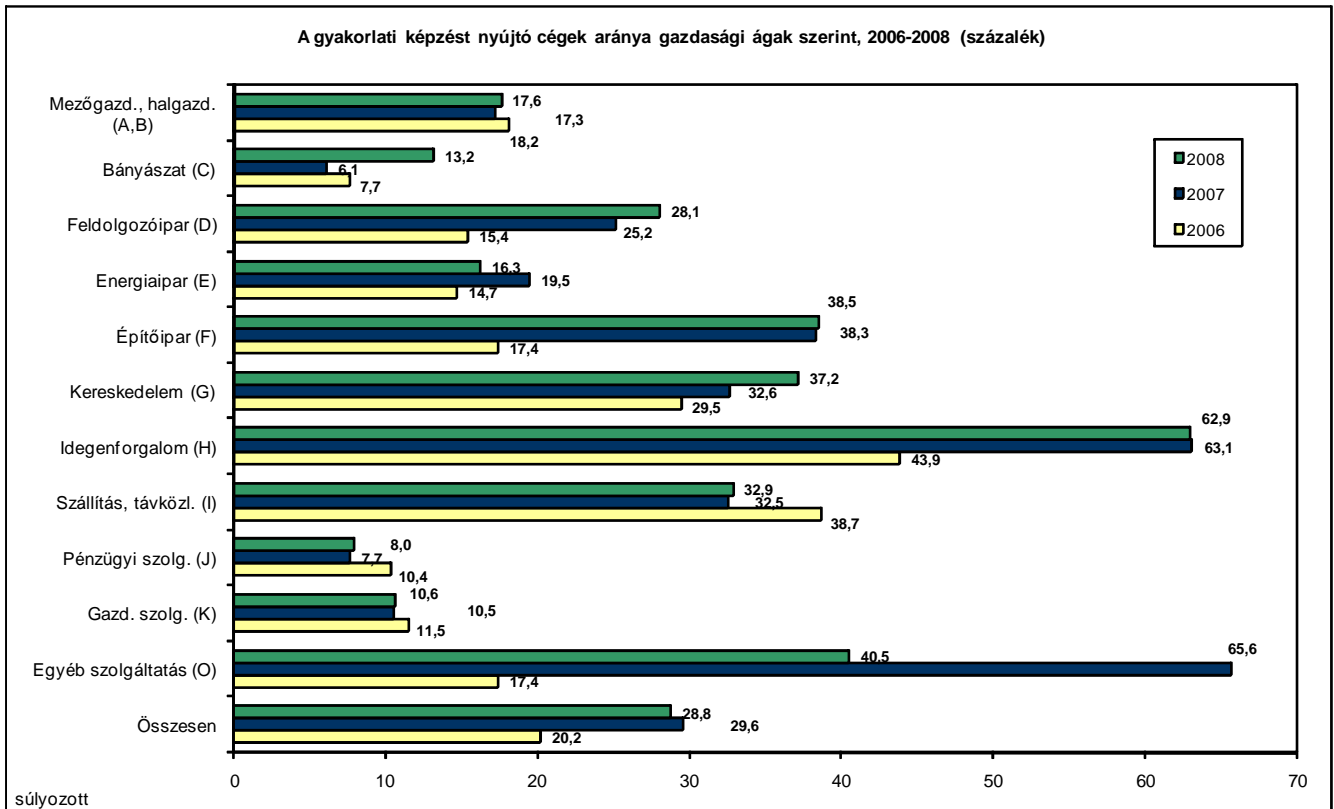
7.2.2. ábra: A gyakorlati képzést nyújtó cégek aránya a külföldi tulajdonhányad szerint, 2006-2008, százalék ($N_{2006}: 5296$, $N_{2007}: 6594$, $N_{2008}: 6813$)

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

A gyakorlati képzést végző cégek aránya 2008-ban az idegenforgalomban (63%) volt a legmagasabb és pénzügyi szolgáltatások (8%) terén a legalacsonyabb. Az egyéb szolgáltatások terén 25 százalékponttal csökkent, a feldolgozóiparban 3 százalékponttal nőtt a gyakorlati képzést végző cégek aránya (lásd a 7.2.3. ábrát).

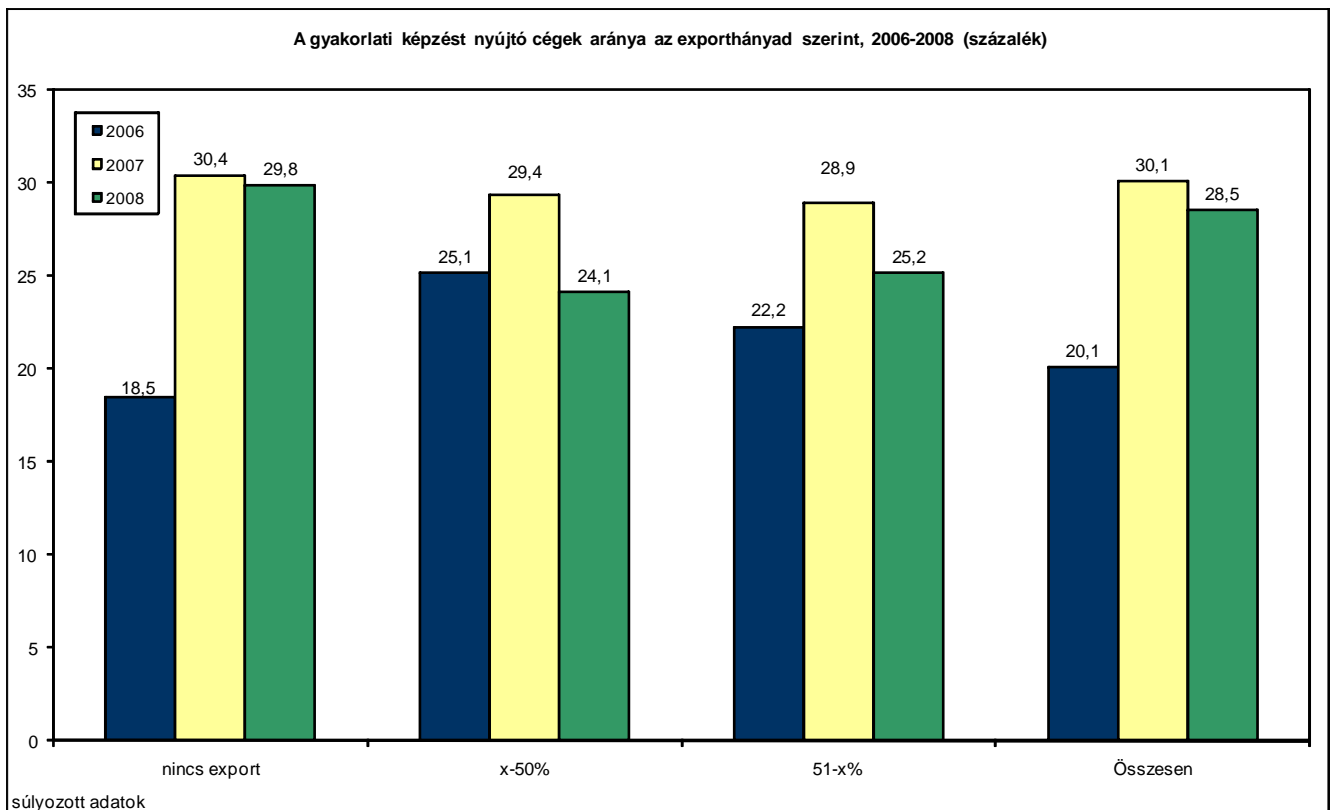
7.2.3. ábra: A gyakorlati képzést nyújtó cégek aránya gazdasági ágak szerint, 2006-2008, százalék (N_{2006} : 5864, N_{2007} : 7168, N_{2008} : 7196)

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

Exporthányad szerinti bontásban a gyakorlati képzést nyújtó cégek aránya 2006-ban a kizárólag belpiacra termelő cégeknél volt a legalacsonyabb, az exportorientáltaknál közepes és a döntően belpiacra termelők körében volt a legmagasabb. 2007-re mindhárom vállalat-kategória gyakorlati képzési aktivitása nőtt, és csökkent a köztük levő különbség. 2008-ban az exporttevékenységet folytató vállalatok között csökkent a gyakorlati képzést nyújtó vállalatok aránya (lásd 7.2.4. ábrát).

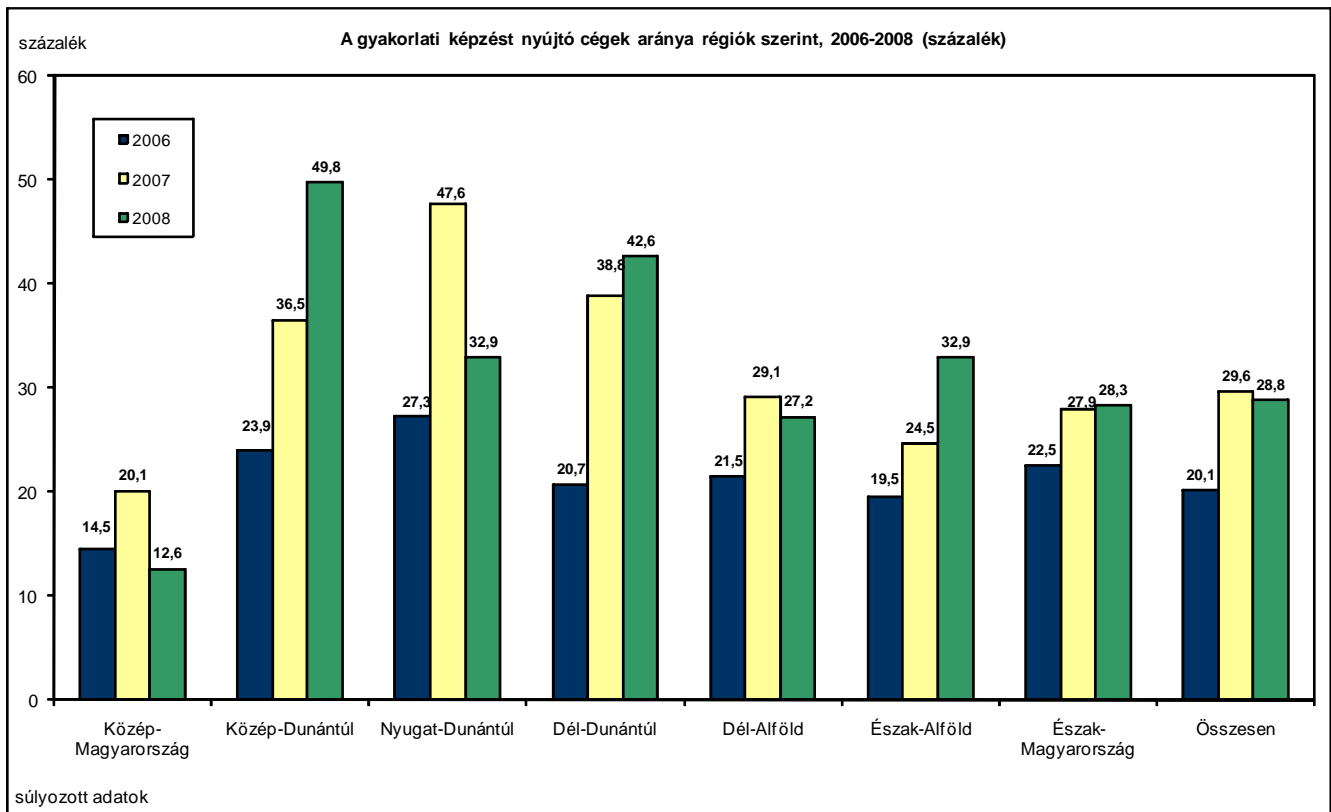
7.2.4. ábra: A gyakorlati képzést nyújtó cégek aránya az exporthányad szerint, 2006-2008, százalék (N_{2006} : 5674, N_{2007} : 6620, N_{2008} : 6680)

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

2006 és 2007 között a gyakorlati képzési aktivitás regionális különbségei felerősödtek: bár minden régióban növekedett a dolgozóinak képzést nyújtó vállalkozások aránya, a nyugat-dunántúli és a dél-dunántúli régiókban működő vállalatok képzési aktivitása jóval nagyobb mértékben nőtt, mint a többi régióban működő cégeké. 2008-ban a közép-dunántúli vállalatok körében volt a legmagasabb (50%), és a közép-magyarországiak körében a legalacsonyabb a gyakorlati képzést nyújtó cégek aránya (lásd a 7.2.5. ábrát). A közép-dunántúli vállalatok körében 13 százalékponttal nőtt, a nyugat-dunántúli vállalatok körében 15 százalékponttal csökkent a gyakorlati képzést nyújtó vállalatok aránya.

7.2.5. ábra: A gyakorlati képzést nyújtó cégek aránya régiók szerint, 2006-2008, százalék
(N_{2006} : 6010, N_{2007} : 7196, N_{2008} : 7197)

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

A képzési ráfordítás a 2008-as adatok szerint a cégek 25%-ánál haladja meg a szakképzési hozzájárulás összegét (ez az arány 2006-ban csak 19% volt). Azon cégek között, amelyek folytatnak gyakorlati képzést, ez az arány 51% volt. A gyakorlati képzést nem végző cégek körében csak 14% volt azok aránya, amelyeknél a szakképzési ráfordítás meghaladja a hozzájárulás összegét, és ez az arány változatlan maradt 2007 és 2008 között.

7.2.1. táblázat: Azon cégek aránya, amelyeknél a képzési ráfordítás meghaladja, ill. nem haladja meg a szakképzési hozzájárulás összegét, aszerint, hogy a cég folytatott-e gyakorlati képzést, 2007-2008, százalék (N₂₀₀₇: 5537, N₂₀₀₈: 5982)

		A képzési ráfordítás meghaladja-e a szakképzési hozzájárulás összegét?		
		igen	nem	Összesen
Folyt-e 2007-ben gyakorlati képzés a cégnél?	nem	13,7	86,3	100
	igen	45,8	54,2	100
	Összesen	24,2	75,8	100
Folyt-e 2008-ban gyakorlati képzés a cégnél?	nem	13,8	86,2	100
	igen	50,6	49,4	100
	Összesen	24,8	75,2	100

Megjegyzés: súlyozott adatok

Forrás: SZMM – GVI adatfelvétel

Mellékletek

1. számú melléklet

SZOCIÁLIS ÉS MUNKAÜGYI MINISZTERIUM
FOGLALKOZTATÁSI ÉS SZOCIÁLIS HIVATAL

MAGYAR KERESKEDELMI ÉS IPARKAMARA
GAZDASÁG- ÉS VÁLLALKOZÁSELEMZŐ INTÉZET

kirendeltség kódja

adatszolgáltató
sorszáma

KÉRDŐÍV A SZEMÉLYES INFORMÁCIÓGYŰJTÉSHEZ

Rövidtávú munkaerő-piaci előrejelzés és konjunktúra kutatás

2008. SZEPTEMBER - OKTÓBER

A válaszadás önkéntes. Az adatszolgáltatás kizárólag statisztikai célra történik. A kapott információkat a statisztikáról szóló 1993. évi XLVI. Törvény, valamint a személyes adatok védelmére és a közérdekű adatok nyilvánosságára vonatkozó 1992. évi LXIII. Törvény értelmében bizalmasan kezeljük.

A cég megnevezése:

Címe:

Irányítószám

település neve

település kódja (listából)

.....
út/utca, hászám

A válaszoló neve:

A válaszoló telefonszáma:
közetszám / telefonszám

A válaszoló e-mail címe:

A cég adószámának első 8 számjegye:

A cég főtevékenységének TEÁOR száma (amelyiket ismeri):
TEAOR '03

TEAOR '08

A felkeresett szervezeti egység:

1 – telephely nélküli cég/szervezet →

A CÉGRE VONATKOZÓAN VÁLASZOLJON!

2 – cég/szervezet központja (székhelye) →

A CÉGKÖZPONTRA ÉS MUNKAERŐPIACI KÖRZETÉBEN TALÁLHATÓ TELEPHELYEIRE VONATKOZÓAN VÁLASZOLJON!

3 – cég/szervezet telephelye →

A TELEPHELYRE VONATKOZÓAN VÁLASZOLJON!

Kérdező neve:

.....

kérdező sorszáma:

1. Mi az Ön beosztása a cégen belül?

TÖBB VÁLASZ LEHET!

01 – humánpolitikai igazgató, vezető, humánerőforrás menedzser	07 – kereskedelmi igazgató, vezető
02 – kontrolling igazgató, vezető	08 – menedzser-tulajdonos
03 – elnök-vezérigazgató	09 – műszaki igazgató, vezető
04 – értékesítési igazgató	10 – termelési igazgató, vezető
05 – gazdasági, pénzügyi igazgató, vezető	11 – vezérigazgató
06 – igazgató, ügyvezető igazgató	12 – vezérigazgató helyettes
	13 – egyéb, éspedig ³⁵ :
	X – Nem válaszol

2. Van-e Önöknél munkaerő-gazdálkodással foglalkozó önálló szervezeti egység?

1 – van 2 – nincs 9 – Nem tudja X – Nem válaszol

3. Milyen a cég jelenlegi gazdálkodási formája?

1 – Bt 4 – KKT 7 – egyéb szervezet
2 – Kft 5 – szövetkezet 9 – Nem tudja
3 – Rt (Zrt, Nyrt) 6 – egyéni vállalkozás X – Nem válaszol

4. Mekkora a külföldi tőke aránya hozzávetőlegesen a cég jegyzett tőkén belül?

 %

999 – Nem tudja X – Nem válaszol

5. CSAK HA EGY TELEPHELYRE VONATKOZIK A KÉRDEZÉS (ld. címlap)

5. Mi ennek a telephelynek a fő tevékenysége?

ÍRJA LE!

5.1. Mi ennek a fő tevékenységnek a kétszámjegyű (azaz nem betűjeles) ágazati kódja?

³⁵ - Olyan személy válaszoljon a kérdésekre, akinek beleszólása van a cég (telephely) munkaerőgazdálkodásába!

9 – Nem tudja X – Nem válaszol

TEAOR '03

999 – Nem tudja

A TEÁOR első két számjegye:

TEAOR '08

X – Nem válaszol

5.2. Van-e a telephelynek lehetősége, illetve jogköre arra, hogy a cégközponttól függetlenül létszámfelvétellel, elbocsátással kapcsolatos személyzeti döntéseket hozzon?

1 – van

2 – nincs

9 – Nem tudja

X – Nem válaszol

6. CSAK HA NEM EGY TELEPHELYRE, HANEM CÉGRE, VAGY CÉGKÖZPONTRA ÉS MUNKAERŐPIACI KÖRZETÉBEN TALÁLHATÓ TELEPHELYEIRE VONATKOZIK A KÉRDEZÉS (ld. címlap)

6. Hozzávetőlegesen mekkora volt a cég összes nettó árbevétele 2007-ben? Kérem, sorolja be a megfelelő kategóriába!

1 – 20 millió forint alatt

2 – 20 és 50 millió között

3 – 50 és 100 millió között

4 – 100 és 250 millió között

5 – 250 és 500 millió között

6 – 500 millió és egy milliárd között

7 – egy és tízmilliárd forint között

8 – tízmilliárd forint felett

9 – Nem tudja X – Nem válaszol

7. Van-e jelenleg a vállalkozásnak³⁶ (telephelynek) határidőn túli kintlévősége?

0 – nincs

1 – van →

9 – Nem tudja

X – Nem válaszol

7.1. Hogyan változott a vállalkozás (telephely) kintlévőségeinek állománya az egy évvel korábbi állapothoz képest? Nőtt, változatlan maradt vagy csökkent?

1 – nőtt 2 – változatlan maradt

3 – csökkent

9 – Nem tudja X – Nem válaszol

8. A vállalkozás (telephely) teljes értékesítéséből kb. hány százalékot tett ki az export részaránya 2007-ben?³⁷

%

999 – Nem tudja

X – Nem válaszol

9. Megítélése szerint jelenleg mekkora a vállalkozás (telephely) termelő/szolgáltató kapacitásainak kihasználtsága?³⁸

%

999 – Nem tudja

X – Nem válaszol

HA A KAPACITÁS KIHASZNÁLTÁSA NEM TELJES (kisebb mint 100%):

9.a. Véleménye szerint mi az oka annak, hogy a kapacitás kihasználtsága nem teljes? Több okot is megnevezhet. Kérem próbálja azt is megbecsülni, hogy a megjelölt okok hány százalékban felelősek a 100% alatti kapacitás-kihasználtságért?

1 – belföldi megrendelések, vevők hiánya

2 – export megrendelések, vevők hiánya

3 – alapanyaghiány

4 – tőkehiány

5 – szakképzetlen munkaerő hiánya

6 – szakképzett munkaerő hiánya

7 – munkavégzés szezonális jellege

8 – egyéb ok,
és pedig:

9 – Nem tudja

Összesen: 100 %

X – Nem válaszol

³⁶ - Ha a cégközpontot kereste fel a kérdező, akkor a „vállalkozás” megnevezés minden kérdésnél a cégközpontra és a munkaerőpiaci körzetében található telephelyeire együtt vonatkozik, és a továbbiakban is ennek megfelelően válaszoljon.

³⁷ - Az építőiparban exportnak számít a külföldi munkavégzés, az idegenforgalomban pedig a külföldi vendég fogadása.

³⁸ - Csak azokban az esetekben kell kitölteni, ahol a kérdés értelmezhető.

18. Várhatóan hogyan fog változni 2009-ben a vállalkozásnál (telephelynél) az átlagkereset (nominálértéken) az előző évhez képest?

- 1 – Növekszik, —————> a. **Hány százalékos növekedés várható?** % 999 – Nem tudja
 2 – változatlan marad, vagy
 3 – csökken? —————> b. **Hány százalékos csökkenés várható?** % 999 – Nem tudja
 9 – Nem tudja X – Nem válaszol

19. Várhatóan lesz-e 2009-ben elbocsátás, tudatos létszámcsökkentés, egyéb létszámleadás, illetve létszámfelvétel?

HA IGEN: Várhatóan hány főt érint ez?

					HA IGEN:		Érintettek száma:	NT
	igen	nem	NT	X				
a. Elbocsátás, tudatos létszámcsökkentés?	1-igen	2-nem	9	X	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	9999	X	
b. Egyéb létszámleadás? ³⁹	1-igen	2-nem	9	X	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	9999	X	
c. Létszámfelvétel?	1-igen	2-nem	9	X	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	9999	X	

20. Várhatóan milyen lesz a munkaviszony megszűnésben, ill. a létszámfelvételben érintettek összetétele 2009-ben a következő kategóriákban?

0 – nem várható munkaviszony megszűnése

0 – nem várható munkaerőfelvétel

1. Munkaviszony megszűnik				NT	2. Felvételre kerülők				NT
a. szakképzetlen fizikai	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	999	X		a. szakképzetlen fizikai	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	999	X	
b. szakképzett fizikai	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	999	X		b. szakképzett fizikai	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	999	X	
c. szellemi (alap- és középfokú)	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	999	X		c. szellemi (alap- és középfokú)	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	999	X	
d. szellemi (felsőfokú)	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	999	X		d. szellemi (felsőfokú)	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	999	X	

39 - Kilépés, nyugdíjazás, határozott időre szóló szerződés lejárta...stb.

21. Munkaerőigényüket jellemzően milyen forrásokból elégítik ki? Többet is megjelölhet. Kérem, mondja meg azt is, hogy a munkaerőigényüknek kb. hány százalékát elégítik ki a megnevezett forrásból?

	munkaerő hány százalékát?	
1 – hirdetés útján	☐ ☐ ☐	%
2 – pályázatokkal	☐ ☐ ☐	%
3 – a munkaügyi kirendeltségek segítségével	☐ ☐ ☐	%
4 – munkaközvetítőkön keresztül	☐ ☐ ☐	%
5 – munkaerő kölcsönző cégeken keresztül	☐ ☐ ☐	%
6 – informális csatornákon keresztül (család, rokonok, kollégák)	☐ ☐ ☐	%
7 – Interneten keresztül	☐ ☐ ☐	%
8 – belső meghirdetéssel, belső átcsoportosítással	☐ ☐ ☐	%
9 – egyéb forrásból, éspedig:	☐ ☐ ☐	%
99 – Nem tudja X – Nem válaszol	Összesen:	100%

22. Sorolja fel azt a maximum három munkakört, amelyben szándékaik szerint **2009-ben** a legnagyobb lesz a **létszámcsökkenés**. Mondja meg azt is, hogy hány fős létszámcsökkenés várható!

Az adott munkakörben várható létszámcsökkenés és növekedés egyenlegét adja meg!

Munkakörök megnevezése:	létszámcsökkenés (kb.)	Nem tudja	4 jegyű FEOR száma
a.	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	999 X	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>
b.	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	999 X	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>
c.	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	999 X	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>

0 – nem várható létszámcsökkenés 2009-ben

23. Sorolja fel azt a maximum három munkakört, amelyben **2009-ben** várhatóan a legnagyobb lesz a **létszámnövekedés**. Mondja meg azt is, hogy hány fős létszámnövekedés várható!

Az adott munkakörben várható létszámcsökkenés és növekedés egyenlegét adja meg!

Munkakörök megnevezése:	létszámnövekedés (kb.)	Nem tudja	NV.	4 jegyű FEOR száma
a.	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	999 X	X	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>
b.	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	999 X	X	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>
c.	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	999 X	X	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>

0 – nem várható létszámnövekedés 2009-ben

24. Milyen változás várható 2009-ben az **éves átlagos statisztikai állományi létszámban** az egy évvel korábbi átlaghoz képest ...

1 – nőni fog → a. Hány fővel? fővel 999 – NT X – NV

2 – nem változik, vagy

3 – csökkenni fog? → b. Hány fővel? fővel 999 – NT X – NV

9 – Nem tudja X – Nem válaszol

24.1. Ezen belül a külföldi állampolgárságú munkavállalók átlagos száma 2009-ben várhatóan ...

- 1 – nőni fog → a. **Hány fővel?** fővel 999 – NT X – NV
- 2 – nem változik, vagy
- 3 – csökkenni fog? → b. **Hány fővel?** fővel 999 – NT X – NV
-
- 0 – nem volt 2008-ban és nem is lesz 2009-ben külföldi állampolgárságú munkavállalójuk
- 9 – Nem tudja X – Nem válaszol

25. Milyen változás várható a statisztikai állományi létszámba nem tartozó kölcsönvett munkaerő létszámában 2009 során az idei évhez képest? ...

0 – nem dolgozott kölcsönvett munkaerő a két időszakban

- 1 – nőni fog → a. **Hány fővel?** fővel 999 – NT X – NV
- 2 – nem változik, vagy
- 3 – csökkenni fog? → b. **Hány fővel?** fővel 999 – NT X – NV
-
- 9 – Nem tudja X – Nem válaszol

26. Várhatóan alkalmaznak-e majd 2009-ben AM-könyvvel rendelkező munkavállalót?⁴⁰

1 – igen → **26.1. Hány fő alkalmazását tervezik?** főét 999 – Nem tudja
 2 – nem X – Nem válaszol

9 – Nem tudja → **26.2. Várhatóan átlagosan hány napig fognak alkalmazni egy AM könyvvel rendelkező munkavállalót?** napig
 X – Nem válaszol 999 – Nem tudja
 X – Nem válaszol

26.3. Sorolja fel a legjellemzőbb munkaköröket, ahová 2009-ben AM-könyvvel rendelkező munkavállalók felvételét tervezik?

0 – nem várható AM-könyvvel rendelkezők felvétele

betöltendő munkakörök megnevezése	Felvenni tervezett létszám (kb.)	NT	4 jegyű FEOR száma
a.	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	999 X	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>
b.	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	999 X	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>
c.	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	999 X	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>

27. Várhatóan vesznek-e fel pályakezdőt 2009-ben? Pályakezdőnek azt tekintjük, aki két évnél nem régebben fejezte be tanulmányait.

1 – igen → **27.1. Hány fő pályakezdő alkalmazását tervezik?** főét 999 –
 NT
 2 – nem
 9 – Nem tudja
 X – Nem válaszol

28. Sorolja fel a legjellemzőbb munkaköröket, ahová 2009-ben pályakezdők felvételét tervezik! Mondja meg a felvenni tervezett pályakezdő létszámot is!

0 – nem várható pályakezdők felvétele

betöltendő munkakörök megnevezése	Felvenni tervezett létszám (kb.)	NT	4 jegyű FEOR száma
d.	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	999 X	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>
e.	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	999 X	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>
f.	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	999 X	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>

⁴⁰ alkalmi munkavállaló

29. Melyik START program esetében ismeri a foglalkoztatási kedvezmények mértékét és a preferált célcsoportokat?

	igen	nem
a. START	1-igen	2-nem
b. START PLUSZ	1-igen	2-nem
c. START EXTRA	1-igen	2-nem

30. Tervezi-e START kártyával rendelkezők felvételét 2009-ben?

- 1 – igen
 2 – nem
 9 – Nem tudja
 X – Nem válaszol

30.1. Milyen célcsoportokat érintően tervezik START kártyával rendelkezők felvételét, és várhatóan hány főt vesznek fel az adott célcsoportból?

					HA IGEN:	
	igen	nem	NT		Érintettek száma:	NT
a. Pályakezdő	1-igen	2-nem	9	X	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	999 X
b. Gyermekgondozás után a munkaerőpiacra visszatérő nő	1-igen	2-nem	9	X	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	999 X
c. GYES mellett munkát vállaló nő	1-igen	2-nem	9	X	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	999 X
d. 50 évet betöltött tartós álláskereső	1-igen	2-nem	9	X	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	999 X
e. Alapfokú iskolai végzettséggel rendelkező tartós álláskereső	1-igen	2-nem	9	X	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	999 X

31. Köszönjük válaszait! Segítségét azzal is szeretnénk megköszönni, hogy ingyenesen megküldjük Önnek a felmérés értékelésének rövid összefoglalóját. Igényli ezt?

- 1 – igen 2 – nem

2. számú melléklet

SZOCIÁLIS ÉS MUNKAÜGYI MINISZTERIUM
FOGLALKOZTATÁSI ÉS SZOCIÁLIS HIVATAL

MAGYAR KERESKEDELMI ÉS IPARKAMARA
GAZDASÁG- ÉS VÁLLALKOZÁSELEMZŐ INTÉZET

--	--	--	--	--

sorszám

Rövid távú munkaerő-piaci előrejelzés és konjunktúra kutatás

2008. SZEPTEMBER - OKTÓBER

EZT AZ ADATLAPOT A CÉG TÖLTI KI!

A válaszadás önkéntes. Az adatszolgáltatás kizárólag statisztikai célra történik. A kapott információkat a statisztikáról szóló 1993. évi XLVI. Törvény, valamint a személyes adatok védelmére és a közérdekű adatok nyilvánosságára vonatkozó 1992. évi LXIII. Törvény értelmében bizalmasan kezeljük.

Tisztelt Válaszó!

Köszönjük, hogy kitölti kérdőívünket!

Fáradtságát azzal szeretnénk megköszönni, hogy elküldjük Önnek a kutatás eredményeinek összefoglalóját. **Ha igényli az összefoglalót, akkor ezt jelezze a céget felkereső munkatársunknak.**

A kérdésekre a megfelelő kódszám bekarikázásával, illetve a megfelelő szám vagy szöveg beírásával válaszolhat. Kérjük, hogy a táblázatokba az egyes foglalkozásokhoz tartozó FEOR kódokat, illetve a felsorolt képzetekhez tartozó OKJ kódokat is szíveskedjék beírni!

Ha a cégnek telephelyei is vannak, és Ön a cégközpont munkatársaként válaszol, akkor kérjük, minden válasznál a cégközpontot és amegyében található telephelyeit együtt vegye számításba, és ne vegye számításba a cég más megyében található telephelyeit!

A KITÖLTÉS SORÁN FELMERÜLŐ KÉRDÉSEIVEL HÍVJA A AZ MKIK GVI HELP DESK-JÉT!

MKIK GVI HELP DESK	tel.: (06-1)-235-0584 munkanapokon, 10-16 óra között hívható.
---------------------------	--

A kitöltő cég megnevezése:

A kitöltő személy neve:

beosztása:

telefonszáma:

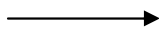
körzetszám:

telefonszám:

***Ha Ön a cég egy telephelyén dolgozik, akkor az adott telephelyre vonatkozóan válaszoljon a kérdésekre!
Ha Ön a cégközpont munkatársa, akkor minden válasznál a cégközpontot és a megyében található telephelyeket együtt vegye számításba (attól függetlenül, hogy a kérdésben a cégre kérdezzük)!***

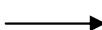
32. Milyen szervezeti egységnél dolgozik Ön?

1 – telephely nélküli cég/szervezet

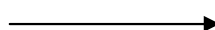
A CÉGRE VONATKOZÓAN VÁLASZOLJON!

2 – cég/szervezet központja (székhelye)

A CÉGKÖZPONTRA ÉS A MEGYÉBEN
TALÁLHATÓ TELEPHELYEIRE
VONATKOZÓAN VÁLASZOLJON!

3 – cég/szervezet telephelye

A TELEPHELYRE VONATKOZÓAN
VÁLASZOLJON!

33. Van-e jelenleg tartósan betöltetlen álláshely a cégnél (telephelyen)?

0 – nincs

1 – van

2.1. Milyen képzettségi szintű álláshelyek ezek?
2.2. És átlagosan hány hónapja keresnek ilyen munkaerőt képzettségi szintű állásokra?

Képzettségi szint:	2.1. Ebből hány fő hiányzik?	2.2. Átlagosan hány hónapja keresnek ilyen munkakörökbe?
a. szakképzetlen fizikai	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	<input type="text"/> <input type="text"/> hónapja
b. szakképzett fizikai	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	<input type="text"/> <input type="text"/> hónapja
c. szellemi (alap- és középfokú)	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	<input type="text"/> <input type="text"/> hónapja
d. szellemi (felsőfokú)	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	<input type="text"/> <input type="text"/> hónapja

2.3. Melyek a legfontosabb tartósan betöltetlen munkakörök? Maximum 4 munkakört írjon be, azokat, amik a legtöbb személyt érintik és válaszoljon a többi kérdésre is!

Munkakörök, amelyekben munkaerőhiány van a cégnél	A hiányzó létszám (fő)	Átlagosan hány hónapja keresnek ebben a munkakörbe?	Jelenleg kínált havi bruttó bér nagysága (ezer forint/hó)	4 jegyű FEOR száma
a.	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	<input type="text"/> <input type="text"/> hónapja	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> ezer Ft/hó	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>
b.	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	<input type="text"/> <input type="text"/> hónapja	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> ezer Ft/hó	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>
c.	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	<input type="text"/> <input type="text"/> hónapja	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> ezer Ft/hó	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>
d.	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	<input type="text"/> <input type="text"/> hónapja	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> ezer Ft/hó	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>

34. Foglalkoztat jelenleg, vagy foglalkoztatott 2008-ban külföldi állampolgárságú munkavállalót a cég (telephely)?

0 – nem

1 – igen

3.1. Jellemzően milyen munkakörben foglalkoztat, vagy foglalkoztattak 2008-ban külföldi állampolgárságú munkavállalót? Maximum 3 munkakört írjon be, azokat, amik a legtöbb személyt érintik és válaszoljon a kapcsolódó kérdésekre is!

	külföldi állampolgárságú munkavállalókkal betöltött munkakörök	alkalmazott létszám (kb.)	4 jegyű FEOR száma
a.	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>
b.	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>
c.	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>

35. Van-e jelenleg határozott időre szóló munkaszerződése a cégnek?

0 – nincs

1 – van — ~~4~~. Írja be az alábbi táblázatba azt a 4 foglalkozást, munkakört, amelyben a legtöbb személlyel van érvényes határozott időre szóló munkaszerződése a cégnek!

Foglalkozások, munkakör megnevezése (határozott idejű munkaszerződések)	A szerződésben állók száma (fő)	Általában hány napra szerződnek?	4 jegyű FEOR száma
a.	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> nap	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>
b.	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> nap	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>
c.	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> nap	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>
d.	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> nap	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>

36. Adja meg a statisztikai állományi létszámok alakulását az alábbi két időpontban!

		2007. december 31.	2008. szeptember 30.
a.	Statisztikai állományi létszám összesen:	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő
b.	ebből: fizikai foglalkozású	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő
c.	szellemi foglalkozású	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő
A statisztikai állományi létszámból:		2007. december 31.	2008. szeptember 30.
d.	Teljes munkaidőben foglalkoztatott	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő
e.	ebből: határozott időre szóló munkaviszonnyal	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő
f.	Nem teljes munkaidőben és részmunkaidőben foglalkoztatott	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő
g.	ebből: legfeljebb havi 60 órában foglalkoztatott részmunkaidős	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő
A statisztikai állományi létszámból:		2007. december 31.	2008. szeptember 30.
h.	Külföldi állampolgárságú munkavállalók létszáma	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő
i.	ebből: jelenlegi EU-tagállamokból	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő
j.	ebből: Romániából	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő
k.	A statisztikai állományi létszámból: Foglalkoztatott nyugdíjasok létszáma	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő
l.	A statisztikai állományi létszámból: Megváltozott munkaképességű dolgozók száma	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő

37. Adja meg a statisztikai állományi létszámba nem tartozó kölcsönvett munkaerő számát a két időpontban!

2007. december 31.

2008. szeptember 30.

Kölcsönzött munkavállalók száma:

 fő

 fő

38. Volt-e vagy lesz-e a cégnél (telephelynél) 2008 folyamán:

a. Elbocsátás, tudatos létszámcsökkentés?	1-igen	2-nem
b. Egyéb létszámleadás: például kilépés, nyugdíjazás, határozott időre szóló szerződés lejártá?	1-igen	2-nem
c. Létszámfelvétel?	1-igen	2-nem

HA IGEN:
Az érintettek száma kb.

 fő

 fő

 fő

39. Mennyi volt 2007-ben az éves átlagos statisztikai állományi létszám?

 fő

8.1. Ezen belül mekkora volt a külföldi állampolgárságú

munkavállalók átlagos statisztikai állományi létszáma?

 fő

40. Mennyi volt a statisztikai állományi létszámba nem tartozó kölcsönvett munkaerő átlagos létszáma 2007-ben?

 fő

41. Milyen változás várható 2008-ban az éves átlagos statisztikai állományi létszámban az egy évvel korábbi átlaghoz képest?

1 – növekszik → a. **Hány fővel?** Körülbelül fővel

2 – nem változik

3 – csökken → b. **Hány fővel?** Körülbelül fővel

10.1. Ezen belül a külföldi állampolgárságú munkavállalók átlagos száma várhatóan 2008-ban ...

0 – nem volt 2007-ben, 2008-ban, ill. nem is lesz 2008-ban külföldi állampolgárságú munkavállaló a cégnél

1 – növekszik → a. **Hány fővel?** Körülbelül fővel

2 – nem változik

3 – csökken → b. **Hány fővel?** Körülbelül fővel

42. A statisztikai állományi létszámba nem tartozó kölcsönvett munkaerő átlagos létszáma 2008 során az előző évhez képest várhatóan ...

0 – nem dolgozott 2007-ben, 2008-ban, ill. nem is lesz 2008-ban kölcsönvett munkaerő a cégnél

1 – növekszik → a. **Hány fővel?** Körülbelül fővel

2 – nem változik

3 – csökken → b. **Hány fővel?** Körülbelül fővel

43. Alkalmaztak-e (alkalmaznak-e) 2008-ban munkavállalót Alkalmi Munkavállalói könyvvel?

0 – nem

1 – igen → **12.1. Összesen hány főt alkalmaztak 2008-ban az alkalmaz számától függetlenül?** főt

12.2. Egy fő átlagos foglalkoztatásának időtartama hány nap volt 2008 folyamán? nap

44. Kötöttek-e (kötnek-e) 2008-ban mint fővállalkozók alvállalkozói szerződést?

0 – nem

1 – igen → **13.1. Az alvállalkozói szerződések összege kb. hány százalékát teszi ki a cég várható 2008. évi nettó árbevételének?**

% - át

45. Kötöttek-e (kötnek-e) 2008-ban megbízási szerződést?

0 – nem

1 – igen → **14.1. Ezek forintösszege kb. hány százalékát teszi ki a várható teljes személyi jellegű ráfordításoknak?**

% - át

46. Vettek / vesznek-e fel pályakezdőt 2008-ban? Pályakezdőnek azt tekintjük, aki két évnél nem régebben fejezte be tanulmányait.

0 – nem

1 – igen → **15.1. Hány főt vettek / vesznek fel az alábbi képzettségi szintek szerint?**

	pályakezdő
a. szakképzetlen fizikai	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> főt
b. szakképzett fizikai	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> főt
c. szellemi (alap- és középfokú)	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> főt
d. szellemi (felsőfokú)	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> főt

47. Alkalmaznak-e jelenleg pályakezdőket?

0 – nem

1 – igen

 → **16.1. Sorolja fel a legjellemzőbb foglalkozásokat, munkaköröket, amelyekben pályakezdőt alkalmaznak! Pályakezdőnek azt tekintjük, aki két évnél nem régebben fejezte be tanulmányait. Maximum 4 munkakört írjon be; azokat, amikben legmagasabb a pályakezdők létszáma és válaszoljon a kapcsolódó kérdésekre is!**

Foglalkozások, munkakörök megnevezése		alkalmazott pályakezdők	4 jegyű FEOR száma
a.	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>
b.	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>
c.	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>
d.	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>

48. Alkalmaznak-e START kártyával rendelkező fiatalot?

0 – nem

1 – igen

 → **17.1. Sorolja fel a 4 legjellemzőbb foglalkozást, munkakört, amelyekben START kártyával rendelkező fiatalot alkalmaznak!**

Foglalkozások, munkakörök megnevezése		alkalmazott létszám	4 jegyű FEOR száma
a.	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>
b.	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>
c.	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>
d.	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>

49. Folyt-e / folyik-e a cégnél (telephelyen) 2008-ban, belső vagy külső képzés keretében saját munkavállalók képzése, átképzése?

0 – nem

1 – igen

 → **18.1. Összesen hány főt érintett ez?** főt

Ebből:	létszám
a. Külső képzés keretében, OKJ-szerinti képzésben részt vett / vevő létszám	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő
b. Külső képzés keretében, <u>nem</u> OKJ-szerinti képzésben részt vett / vevő létszám	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő
c. Belső képzés keretében, OKJ-szerinti képzésben részt vett / vevő létszám	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő
d. Belső képzés keretében, <u>nem</u> OKJ-szerinti képzésben részt vett / vevő létszám	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő

50. Jellemzően milyen munkakörben foglalkoztatott saját dolgozókat részesítenek képzésben, átképzésben 2008-ban? Maximum 4 szakmát írjon be, azokat, amelyek a legtöbb személyt érintik. Válaszoljon a kapcsolódó kérdésekre is, és ha meg tudja adni, írja be a képzés szakképesítési azonosítóját is!

0 – nem volt, ill. nem lesz képzés / átképzés 2008-ban

A képzésben részesített dolgozók foglalkozása, munkaköre:		4 jegyű FEOR:	Létszám:	A képzés megnevezése, és ha van: OKJ száma vagy 6 jegyű szakképesítési azonosítója:	
a. foglalkozás, munkakör	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> FEOR	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	a képzés megnevezése:	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>
b. foglalkozás, munkakör	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> FEOR	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	a képzés megnevezése:	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>
c. foglalkozás, munkakör	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> FEOR	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	a képzés megnevezése:	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>
d. foglalkozás, munkakör	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> FEOR	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	a képzés megnevezése:	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>

51. A gazdasági szervezet szakképzési hozzájárulásra kötelezett-e?

0 – nem

1 – igen → **20.1. Az éves képzési ráfordítás meghaladja-e a szakképzési hozzájárulás éves összegét?**

1 – igen

2 – nem

52. Folyt-e / folyik-e a cégnél 2008-ban szakképzésben résztvevők számára gyakorlati képzés?

0 – nem

1 – igen → **21.1. Hány főnek tartottak / tartanak gyakorlati képzést?** főnek

21.2. A saját dolgozó vagy szakképzésben résztvevő számára folyó gyakorlati képzés jellemzően milyen szakmákra irányul (irányult) 2008-ban? Azt a maximum négy szakmát írja be, ahol a legmagasabb a létszám, és válaszolja meg a kapcsolódó két kérdést is!

	Szakma	Létszám	Szakképesítési azonosító
a.	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>
b.	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>
c.	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>
d.	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> fő	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>

**KÖSZÖNJÜK VÁLASZAIT!
A KITÖLTÖTT KÉRDŐÍVET ADJA ÁT KÉRDEZŐ MUNKATÁRSUNKNAK!**